ପ୍ରାୟଶ୍ଚିତ୍ତ

ବ୍ୟାସକବି ଫକୀରମୋହନ ସେନାପତି

ଫ୍ରେଣ୍ଡସ୍ ପବ୍ଲିଶର୍ସ
ପୁସ୍ତକ ପ୍ରକାଶକ ଓ ବିକ୍ରେତା
ବିନୋଦବିହାରୀ, କଟକ-୨

ପ୍ରାୟଶ୍ଚିତ୍ତ—ଲେଖକ : ବ୍ୟାସକବି ଫକୀରମୋହନ ସେନାପତି, ପ୍ରକାଶକ : ସହଦେବ ପ୍ରଧାନ, ଫ୍ରେଣ୍ଡ୍ସ୍ ପବ୍ଲିଶର୍ସ, ବିନୋଦବିହାରୀ, କଟକ-୭୫୩୦୦୨, ପଞ୍ଚମ ମୁଦ୍ରଣ : ୧୯୯୫, ପ୍ରଚ୍ଛଦପଟ : ଶ୍ରୀ ଅସିତ ମୁଖାର୍ଜୀ, ମୁଦ୍ରଣ : କ୍ୱାଲିଟି କମ୍ପୋଜର୍ସ, କଟକ-୮ ।

PRAYASCHITA—Author : Vyasakabi Fakirmohan Senapati, Publisher : Sahadev Pradhan, Friends Publishers, Binodbehari, Cuttack-753002, Orissa (India), Fifth Edition : 1995, Cover Design : Sri Asit Mukherjee Printed at : Quality Composers, Cuttack-8.

Price : Rs. 25.

ପ୍ରଥମ ପରିଚ୍ଛେଦ

ସୂଚନା

ପୋଲିସ୍ ଥାନା—ମଫସଲ ନିମ୍ନ ଅଦାଲତ—ଅପିଲ ଜଜ ଅଦାଲତ—ସର୍ବୋପରି ହାଇକୋର୍ଟଯାଏ, ତା' ପଛକୁ ତା' ପଛ ଧାଡ଼ିବାନ୍ଧି ମାମଲା ଚାଲିଛି । ତୁଠ ମଣ୍ଡପରେ କୋଡ଼ି କୋଡ଼ି ସଂଖ୍ୟା ଓକିଲ, ମୁକ୍ତାର, ବାରିଷ୍ଟର ଭିଡ଼ ରହିଛନ୍ତି । ଉଭୟ ପକ୍ଷ କାରପରଦାର୍‌ମାନଙ୍କର ଖାନ ବୋଲ, ପାନ ବୋଲ ଅବସର ନାହିଁ । ଟଙ୍କାବୁଜୁଲି କାଖରେ ଜାକି ଘର ମନଫୁଲଣାରେ ଅମଲା ଆଉ ଓକିଲ ମୁକ୍ତାରଙ୍କ ଦ୍ୱାର ଦ୍ୱାର ବୁଲୁଛନ୍ତି । ଏଣେ ମଫସଲରେ ମାର-ଧର ଦଙ୍ଗା-ଫସାଦ ତ ଚାଲିଛି । ଦୁଇ ପକ୍ଷ ଟାଣୁଆ—କଡ଼ାକିଆ, ଦୁହେଁଯାକ ସମାନ ଆନ, କଟିଯିବେ—ହଟିବାର ନୁହନ୍ତି । ଦୁହିଙ୍କ ଜମିଦାରୀ ସୀମା ଲଗାଲଗି । କଳି ଖୋଜିବାକୁ ଦୂରକୁ ଯିବାର ଲୋଡ଼ା ନାହିଁ ।

ମାମଲା ସବୁର ମୂଳ ହେତୁ ଫେଇ ନ ଦେଲେ ପାଠକମାନେ ବୁଝିବା ପାଇଁ ଯେ ବନ୍ଧ ହେବେ, ଏଟା ନିଶ୍ଚୟ କଥା । କଟକ ଜିଲ୍ଲାରେ ଅସୁରେଶ୍ୱରଟା କରଣ ବହୁଆ ପ୍ରଗଣା । ବିଶେଷତଃ ତାଲୁକେ ଦଶଗ୍ରାମରେ ଯାବନ୍ତ ଶ୍ରୀକରଣଙ୍କ ନିବାସ । ପୁଣି ଚନ୍ଦନପୁର ଗ୍ରାମଟା ନିରୋଳା କରଣ ବସ୍ତି । ଏହି ଗ୍ରାମରେ ଜମିଦାରଙ୍କ ଉଆସ । ବର୍ତ୍ତମାନ ଜମିଦାର ବୈଷ୍ଣବଚରଣ ପଟ୍ଟନାୟକ ବିଦ୍ୟାଧର ମହାପାତ୍ରଙ୍କ ସ୍ୱର୍ଗଗତ ପିତା ବିଶାଳାକ୍ଷ ପଟ୍ଟନାୟକ ବିଦ୍ୟାଧର ମହାପାତ୍ରଙ୍କ ସମୟରେ ଶ୍ରୀକରଣ ଶ୍ରେଣୀ ଘେନ ଘର ଗୋଟାଏ ଗୋଳମାଳ ଉଠିଥିଲା । ସେହି ସମୟରେ ଗଣାଗଣିରେ ତାଲୁକେ ଦଶଗ୍ରାମରେ ଶ୍ରୀକରଣ ଥିଲେ ସାଢ଼େ ବାଷଠି ଘର—ବର୍ତ୍ତମାନକୁ ପୁଅଭାଇ ମିଶାଇ ଗଣିବସିଲେ ଶ'କଡ଼ା ଘରରୁ ବଳିପଡ଼ିବ । ଏହିମାନେ ଏକ ଅଉଲ କସମ ଶ୍ରୀକରଣ ଅଢ଼େଇ ଘର ମଧ୍ୟରୁ ଦେଢ଼ ଘରର ବଂଶଧର । ଓଡ଼ିଶିକରଣମାନେ ହେଲେ କସମ୍ ଦୁୟମ୍ ଶ୍ରୀକରଣ । ଶ୍ରୀକରଣ ସାମନ୍ତମାନଙ୍କ ମତରେ ଆଉ ଗୁଡ଼ାକ ନାମ ମହାନ୍ତି—ଗାଁ ମହାନ୍ତି—ମହାନ୍ତି ପାଖରେ ଥାଇ ମହାନ୍ତି ।

ତାଲୁକେ ସମସରପୁର ମଧ୍ୟ ଭିତର କରଣ ବହୁଆ ଜାଗା । ଏମାନେ ବି ନିଜକୁ ଶ୍ରୀକରଣ ବୋଲନ୍ତି । ଏମାନଙ୍କ ମତରେ ମୂଳ ଅଢ଼େଇ ଘର ଶ୍ରୀକରଣ ବଂଶଧରମାନେ ଯେପରି ଉତ୍କଳର ସର୍ବଜ୍ଞ ବୁଣି ପଡ଼ିଛନ୍ତି, ଏମାନେ ବି ସେହି ମୂଳ

ଘରର ଶାଖାପ୍ରଶାଖା । ହେଲେ ଦଶଗ୍ରାମୀ ଶ୍ରୀକରଣମାନେ ସାମନ୍ତ ଗଣାଗଣି ବେଳେ ଏମାନଙ୍କ ନାମରେ ଲେଖନ ଗୁଡ଼ା ବସାନ୍ତନାହିଁ । ଏମାନଙ୍କ ମତରେ ଏଗୁଡ଼ାକ କୃଷ୍ଣପକ୍ଷୀୟା ମହାନ୍ତି । ଢେର ବର୍ଷ ତଳେ ସମସରପୁରଆ ମହାନ୍ତିମାନେ ଟଙ୍କା ଖାଇ ଗୋଟାଏ ଗୋଲାମ ମାହାନ୍ତିକୁ ପଗ୍ କ୍ତି ଆପଣା ପନ୍ତିକୁ ଟେକି ନେଇଥିଲେ, ଏଥିକୁ ଏମାନଙ୍କର ନାମ ଡାକ ରହିଯାଇଛି—ଗୋଲାମ ମାହାନ୍ତି । ପୋଖରୀଆଡ଼ରେ କେବେ ଗୋଟାଏ ପଗ୍ ତାଳ ଗଛ ଥିଲା—ନାମ ହୋଇଥିଲା ତାଳପୋଖରୀ । ତାଳ ଗଛର ମୂଳ ଚେରର କାଁ ନିଶାଣ ବ ନାହିଁ, ହେଲେ ତାକ ନାମ ରହିଯାଇଛି ତାଳପୋଖରୀ ।

ସାମନ୍ତ ବୈଷ୍ଣବଚରଣ ପଟ୍ଟନାୟକ ବଦ୍ୟାଧର ମହାପାତ୍ର କିଲ୍ଲା ମଧ୍ୟରେ ଜଣେ ନାମ ଡାକ ଜମିଦାର । ଅସୁରେଶ୍ୱର ପ୍ରଗଣାର ବାରପଣି ଭଳ ମୌଜା କସମତ୍ ଷୋଳପଣି ଏହାଙ୍କର ଖାସ ଜମିଦାରୀ ଥିଲା । ସାମନ୍ତଙ୍କର ସ୍ୱର୍ଗଗତ ପିତା ଡାକାପୁରର ଶ୍ରୀକରଣ ଗୋଷ୍ଠୀର ସମାଜପତି ହେବା ସକାଶେ ଜମିଦାରୀରୁ ଅନୁମାନ ଦୁଇପଣି ଭଳ ଭୂମି କରଣସାମନ୍ତଙ୍କୁ ମହାଦାନ କରାଇ ଦେଇ-ଯାଇଛନ୍ତି । ସେହି ଦିନାବଧି ଆଜଯାଏ କରଣସାମନ୍ତମାନେ ପୁତ୍ରପୌତ୍ରାଦି କ୍ରମେ ଯାବଚ୍ଚନ୍ଦ୍ରାର୍କେ ଜମିଦାରଦତ୍ତ ମହାଦାନ କ୍ଷେତ୍ର ଦଖଲ କରି ଆସୁଅଛନ୍ତି ଏବଂ କରିବେ । ଏହା ସଦର ଅଦାଲତରେ ଫଏସଲ୍ ରେବକାରୀ ହୋଇଯାଇଛି ।

ସମସରପୁର କରଣ ଗୋଷ୍ଠୀର ପ୍ରଧାନ ଏବଂ ଜମିଦାର ସଙ୍କର୍ଷଣ ମହାନ୍ତି ଜଣେ ଭାରି କାହାଁବାଜ, ବୁଦ୍ଧିଆ, କାମପାରିଲା ଲୋକ । ଏହାଙ୍କ ଖାନଦାନରେ ସେପରି କିଛି ବିଷୟଆଶ ନ ଥିଲା । ନିଜେ ଦେଶ ଦେଶାନ୍ତରରେ ବୁଲି ଏବଂ କଲିକତାରେ ଢେର ଢେର ସାହେବଙ୍କୁ ପଟାପଟି କରି ଠିକା ଆଉ ବିଲାତୀ କାହାଜର ଲୋଡ଼ିଂ—ଅନ୍‌ଲୋଡ଼ିଂ—ପାଇଟି ଯୋଗେ ଆଚ୍ଛା ଦଶ ଟଙ୍କା ଭିଆଣିଭିଡ଼ି ହାତପୈଠ କରିଛନ୍ତି—ତାଙ୍କ ନିଜ ଖରିଦା ଜମିଦାରୀର ମଫସଲ ତହସିଲ ଦୁଇ ଲକ୍ଷରୁ ବଳିପଡ଼ିବ ବୋଲି ଲୋକାଏତରେ ଶୁଣାଯାଏ । ଏହା ଛଡ଼ା ନଗଦାନ୍ତି ଏବଂ ଧାନ ମହାଜନୀ ଅକଳନ୍ତା । ଲୋକେ ବୋଲାବୋଲି କରନ୍ତି—ଏହାଙ୍କର ଭାଗ୍ୟ ଯେତେ ପୋଡା ତେତେ । ବୋଇଲା—ଯହିଁ ଧନ, ତହିଁ ଜନ । ପ୍ରକାଶ୍ୟରେ ସମାଜପତି ନ ହେଲେ ମଧ୍ୟ ସମସ୍ତ କରଣ ସା'ନ୍ତ ତାଙ୍କ ହାତତଳେ ବନ୍ଧାଆନ୍ତି । ଜମିଦାରଙ୍କର ବ ଜାତଭାଇଙ୍କ ଉପକାର ସକାଶେ ଫିଟାହାତ । ଦାତାପଣିଆରେ ମଧ୍ୟ ଭାରି ଖ୍ୟାତି । ଯେଉଁ ଲୋକ ହେଉ ପଛେ, ବିପଦଆପଦରେ ପଡ଼ି ତାଙ୍କୁ ଧରି ପକାଇଲେ ତା' ପାଇଁ ସର୍ବସ୍ୱ ଦେବାକୁ ପଛଘୁଞ୍ଚା ନୁହନ୍ତି । ଦେଶଟାଯାକରେ ତାଙ୍କର ଭାରି ନାମଡାକ୍ ।

ସାମନ୍ତ ସଙ୍କର୍ଷଣ ମହାନ୍ତିଙ୍କ ସୁଖ୍ୟାତି ବିଷୟ ଶୁଣିଲେ ଆମ୍ଭମାନଙ୍କ ଦଶଗ୍ରାମୀ ଶ୍ରୀକରଣ ସମାଜପତିଙ୍କ ନାକପୁଡ଼ା ଯୋଡ଼ାକ ଯେମନ୍ତ ଫୁଲିଉଠେ । ଅନ୍ୟ ଜଣକର ଖ୍ୟାତି ରଟନା ହେତୁ ତାହାଙ୍କ ଧନରେ—ମାନ ମର୍ଯ୍ୟାଦାରେ କିଛିମାତ୍ର ଦାଗ ନ ଲାଗିଲେ ମଧ୍ୟ କୃଷ୍ଣପକ୍ଷୀୟ ମହାନ୍ତିଟାର ଏତେ ଖ୍ୟାତି—ଏତେ ବୋଲବାଲା ସହିବା କଥା ନୁହେଁ । ସାମନ୍ତ ବୈଷ୍ଣବଚରଣ ଜଣେ ଧାର୍ମିକ ପରୋପକାରୀ ଈଶ୍ୱରଭକ୍ତ, ତାଙ୍କ ପକ୍ଷରେ ଏପରି ପରବଢ଼ାନ୍ତିରେ ଅସହିଷ୍ଣୁ ହେବା ସୁନ୍ଦର ଦିଶେ ନାହିଁ । କଥା କ'ଣ ଜାଣନ୍ତି, ମନୁଷ୍ୟ ଚିରକାଳ ମନୁଷ୍ୟ ଯେତେ ନିର୍ମଳ ହୃଦୟ ହୁଅନ୍ତୁ ପଛକେ ଖୋଜି ବୁଝିଲେ ଗୋଟିଏ କୋଣରେ ଦୋଷ କାଳିମାଟିଏ ନିଶ୍ଚେ ଲାଗି ରହିଥିବ । ଆଉ ସମାଜପତି ସାମନ୍ତଙ୍କ ମନରେ ପ୍ରଚ୍ଛନ୍ନ ଭାବରେ ଗୋଟାଏ ଗର୍ବ ଥିଲା - ସେ ହେଲେ କରଣକୁଳର ମଉଡ଼ମଣି, ଯେତେ ପ୍ରଶଂସା ନାମଖ୍ୟାତି ତାଙ୍କର ପାଇଁ । ଆଉ ଜମିଦାର ହେଉ, ବଡ଼ଲୋକ—କ୍ରୋଡ଼ପତି ହେଉ ପଛକେ, ଯେତେ ହେଲେ କୃଷ୍ଣପକ୍ଷୀୟ ମହାନ୍ତିଟାଏ ତ—ଦେଶଯାକ ଲୋକେ ତାହାର ସୁଖ୍ୟାତି ଗାଇ ବୁଲିବେ, ନିଶ୍ଚୟ ଏଟା ସହିବାର କଥା ନୁହେଁ ।

ସାମନ୍ତ ସଙ୍କର୍ଷଣ ମହାନ୍ତିଙ୍କର ସବୁ ବିଷୟ ପୂର୍ଣ୍ଣ, କେବଳ ଗୋଟାଏ କଥା ଅଭାବ ଯୋଗୁ ତାଙ୍କ ମନରେ ସୁଖ ନ ଥାଏ । ନିତାନ୍ତ ଇଚ୍ଛା, କୌଣସି ରୂପେ ହେଉ ଶ୍ରୀକରଣ ଗୋଷ୍ଠୀରେ ମିଶିବେ । ଟଙ୍କା ଗୁଣ୍ଡିଲେ କ'ଣ ନ ମିଳି ପାରେ ? ଏଣେ ସାମନ୍ତବାବୁ ମଧ୍ୟ ଖୁବ୍ ଫିକରବନ୍ଦ ଲୋକ । ଏଥି ମଧ୍ୟରେ ଭିତରେ ଭିତରେ ତିନି ଗୁଟିଏ ଶ୍ରୀଚରଣଙ୍କୁ ହାତ କରିନେଲେଣି, ଆହୁରି ଥୋକେ ଆସିବାର କଥା ଚାଲିଛି । ଲୋକଟା ବୁଦ୍ଧିଆ କି ନା । ହେଲେ ଏଥିରେ ତାଙ୍କର ମନ ମାନୁ ନାହିଁ । ଭଲ ରୂପେ ବୁଝିଛନ୍ତି - ସେପରି ପ୍ରସଙ୍ଗ ଚାଲିବା ଜାଗାରେ ଆଜି ଯେଉଁମାନେ ପାଟଯଥା ପିନ୍ଧି ଟଙ୍କା ବୁଜୁଳି ବାନ୍ଧି ଆମ ଖନ୍ଦାରେ ଖାଇଗଲେ, ସେମାନେ ସହଜରେ ମୁହଁ ପୋଛିଦେଇ ବସିଯିବେ । ସମାଜପତି ବୈଷ୍ଣବଚରଣ ପଟ୍ଟନାୟକ ବିଦ୍ୟାଧର ମହାପାତ୍ରେ ବୋଲନ୍ତି ନ ଆସିବାଯାଏ ଏହି ଭିତିରିଆ କଥାଗୁଡ଼ାକ ଲେଖାରେ ନୁହେଁ । ଶ୍ରୀକରଣ ସା'ନ୍ତଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ମୁଖ୍ୟାମୁଖ୍ୟା— ଜମିଦାର ବାବୁଙ୍କ ପାଖପଣା ଲୋକ—ଯେଉଁମାନଙ୍କ କଥା କାଟି କରିପାରେ, ଏପରି କେତେ ଜଣଙ୍କୁ ହାତ କଲେ ।

ଏଣେ ଓପରଓଳି ଜମିଦାର ସାମନ୍ତ ବୈଷ୍ଣବଚରଣ ପଟ୍ଟନାୟକ ବିଦ୍ୟାଧର ମହାପାତ୍ରେ ଥୋକେ କରଣ ସା'ନ୍ତଙ୍କୁ ଧରି ଆପଣା କଚେରି ମେଳରେ ବସିଛନ୍ତି— ଖୁସିବାସ କଥା ଚାଲିଛି—କାରଣ ସାମନ୍ତମାନଙ୍କୁ ଛାଡ଼ି ବାହାର ଲୋକ କେହି ନାହାନ୍ତି । ବେଳାଉଣି କଥାପ୍ରସଙ୍ଗରେ ମୁରବିଭଳିଆ ଜଣେ ଲୋକ କହି ବସିଲେ, ଏହି

ଯେ ସଙ୍କର୍ଷଣ ମହାନ୍ତିଏ କରଣ ତ, ତାଙ୍କ ସହିତ ଚଳାଚଳରେ ବାଧା କ'ଣ ଅଛି ! କଥାଟା ଶୁଣି ଜମିଦାର ସାଆନ୍ତେ ତ ମନ ମଧ୍ୟରେ ଭାରି ଖପାଟାଏ ହୋଇସାରିଲେଣି । ହେଲେ ମୁରୁକି ମୁରୁକି ହସି ହସି କହିଲେ, ହଇ ହେ ପଟ୍ଟନାୟକ ଭାଇସାଆନ୍ତ ! ତୁମେ ତ ହେଲ ମୁରବ୍ବିପକ୍ଷୀଆ ବୟୋବୃଦ୍ଧ ଲୋକ, ତୁମ ମୁହଁରୁ ଏ କଥାଟା ମାନିଲା ତ । ଗୋଲାମ ମହାନ୍ତି ଦୁଆରେ ଶ୍ରୀକରଣ ସାମନ୍ତମାନେ ଚକାମାଡ଼ି ବସି ତାଳି ଭାତ ଖାଆନ୍ତି ବୋ ପରା ? ଯେତିକି ହେଲା ସେତିକିରେ ଥାଉ ।

ସାମନ୍ତ ସଙ୍କର୍ଷଣ ମହାନ୍ତିଙ୍କ ଗୁଡ଼ି ଲାଗିଛି, କଥାଟା ଚଞ୍ଚଳ ଠିକ କରି ତାଙ୍କ କାନରେ ବାଜିଗଲା । ପୃଥିବୀରେ ଦୁର୍ଗୁଣ ଛାଡ଼ି ଲୋକ ନାହିଁ । ମହାନ୍ତି ସାଆନ୍ତେ ସବୁ ସଦ୍‌ଗୁଣରେ ଭୂଷିତ ଭଲଆ ଲୋକ ଥିଲେ ମଧ୍ୟ ଗୋଟାଏ ବଡ଼ ଦୁର୍ଗୁଣ ଥିଲା, ଲୋକଟା ଭାରି ବଦରାଗୀ । ଥରେ ଯଦି କାହାରି ଉପରେ ଖପା ହୋଇଯାଇଛନ୍ତି, ତାହା କାନ୍ଥବାରେ ବାଇଗଣ ରୋଇବା ଯାଏ କଣ୍ଟ । କଥାଟା ଯିମିତି କାନରେ ପଡ଼ିଛି, ରାଗରେ ଭାରି ଗୋଟାଏ ଗର୍ଜ୍ଜନ କରି ପାଖ ଲୋକଙ୍କୁ ଅନାଇ କହିଲେ, ଶୁଣନ୍ତୁ ସାଆନ୍ତ ସମସ୍ତେ, ମୋହର ଏହି ଯେଉଁ ବିଷୟଆଶ୍ରୟ ସବୁ ଦେଖୁଛନ୍ତି—ବାପା, ଦାଦାଙ୍କ ଅମଳର ନୁହେଁ, ସବୁ ମୋ ବାହୁବଳର ଅର୍ଜ୍ଜିଲା ବିତ୍ତ । ମୋ ତହବିଲରେ ଲକ୍ଷକରୁ ଉପର ନଗଦ, ମହାଜନରେ ପାଞ୍ଚ ଲକ୍ଷ ଟଙ୍କା ଲାଗିଛି, ଏସବୁ ଟଙ୍କାରେ ତୁଳସୀପତ୍ରଟାଏ ପକାଇ ଚାଲୁ ଧରିଦେଲି—ଧାନ ଅମାର ଆଉ ଜମିଦାରୀ ତା' ପଛକୁ ରହିଲା ।

ତାଲୁକେ ଦଣ୍ଡଗ୍ରାମ-ତାଲୁକେ ସମସରପୁରର ଢେର ଢେର ମୌଜା ସୀମା ଲଗାଲଗି । ଭାଆଇ ବସିଲେ ମାଲିମାମଲାର ଅଭାବ କ'ଣ ଅଛି ? ଏଥି ମଧ୍ୟରେ ଦୁଇ ପକ୍ଷରୁ ଢେର ଢେର ଫୌଜଦାରୀ ଦେୱାନୀ ପୋଲିସ ମାମଲା ଦାଏର ହୋଇଗଲାଣି । ରଜାର ରଜାର ଲଢ଼େଇ—ପ୍ରଜାଙ୍କୁ ଦାଅ ଗଡ଼େଇ । ଦୁଇ ପକ୍ଷର ଢେର ଢେର ଗରିବ ପ୍ରଜା ତାନାତରଜ ହୋଇଗଲେଣି ।

ଦ୍ୱିତୀୟ ପରିଚ୍ଛେଦ

ଇଂରାଜୀ ପଢ଼ା ଆରମ୍ଭ

ନାନା କାରଣରୁ ସାମନ୍ତ ବୈଷ୍ଣବଚରଣ ପଟ୍ଟନାୟକ ବିଦ୍ୟାଧର ମହାପାତ୍ରଙ୍କୁ ବେଳେ ବେଳେ କଟକ ଆସିବାକୁ ପଡ଼େ । ଗୋଟାଏ ହକଅତ ମାମଲାରେ ଓକିଲ

ସହିତ ପରାମର୍ଶ କରିବା ଲାଗି କଟକ ଆସିଛନ୍ତି । ସାଙ୍ଗରେ ଅଛନ୍ତି କୁଅଁର ଗୋବିନ୍ଦଚନ୍ଦ୍ର । ଆଜିକାଲି ସାମନ୍ତ ଯହିଁ ଯାନ୍ତି, ପିଲାଟି ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ । ସେହି ହେଲେ ଗୋଟିଏ ବୋଲି ପୁଅ—ଏକ ଆଖି, ତାଙ୍କୁ ନ ଦେଖି କ'ଣ ଦଣ୍ଡେ କାହିଁ ରହିପାରିବେ ? କୁଅଁର ଗୋବିନ୍ଦଚନ୍ଦ୍ର ଏକମାତ୍ର ବଂଶଧର—କୁଳର ଚନ୍ଦ୍ରମା ହୃଦୟର ସର୍ବସ୍ୱ ଶ୍ରୀକରଣ କୁଳର ଦ୍ୱିତୀୟା ଚନ୍ଦ୍ର, ସେ ତ ଆତ୍ମାର ପ୍ରତିରୂପ । ସେ କ'ଣ ଦୂରରେ ରହିବ ? କଟକର ଓକିଲ ଦୋପଟୀ ଆଉ ଆଉ ବାବୁମାନେ କହିଲେ, ସା'ନ୍ତେ, ଆପଣଙ୍କ ଏହି ପିଲାଟି ଦେଖିବାକୁ ବଡ଼ ସୁନ୍ଦର—ବୁଦ୍ଧିମାନ ପରି ମଧ୍ୟ ଜଣାଯାଉଛି—ୟାଙ୍କୁ କଟକରେ ରଖି ଇଂରାଜୀ ପଢ଼ାନ୍ତୁ । ଜାଣିଲେ ସା'ନ୍ତେ, ଆଜିକାଲି ଜିମିଦାରୀ ଦିନକାଳ ବିଗଲାଣି, ଇଂରାଜୀ ନ ଜାଣିଲେ, ତୁମେ ଯେତେ ଜମିଦାର ଧନବନ୍ତ ହୁଅ ପଛକେ, [illegible] ଭିତରେ ଦଶ ଜଣରେ ଜଣେ ଗଣାରେ ଆସିବ ନାହିଁ । ଆପଣ ଜଣେ ରଜାଭଲିଆ ଜମିଦାର ସବୁଦିନେ ହାକିମହୁକୁମା ସାହେବସୁବାଙ୍କ ସଙ୍ଗରେ କାରବାର । ଆପଣ ହେଲେ ମରହଟି ଲୋକ, ଏତେଦିନ କାଠ ଖଣ୍ଡାରେ ମାରିଦେଇ ଗଲେ ଏଣିକି ଜମିଦାରମାନେ ଇଂରାଜୀ ନ ଜାଣିଲେ ହାକିମହୁକୁମାରେ ଛିଡ଼ା ହୋଇପାରିବେ ନାହିଁ, ଜାଣନ୍ତୁ ।

ପିଲାଟିକୁ ଏକୁଟିଆ କଟକରେ ଛାଡ଼ିଯିବାକୁ ସା'ନ୍ତଙ୍କର କେତେବେଳେ ହେଲେ ମନ ବଳୁ ନାହିଁ, ଏଣେ ବାବୁମାନଙ୍କ କଥା ମଧ୍ୟ ଏଡ଼ିବାର ନୁହେଁ । ମନରେ ବିଚାର କଲେ—ସତ ଏକା, ଆଜିକାଲି ଇଂରାଜୀ ନ ଜାଣିଲେ କିଛି ନୁହେଁ । ଏଇଟା ହେଲା ହାକିମ ଘର ପାଠ—ହାକିମଙ୍କୁ କିଛି ଜଣାଇବାକୁ ହେଲେ ତାଙ୍କର କଥାରେ ବୁଝାଇବାକୁ ହେବ, ତୁମ ଆମ କଥା ସେମାନେ ବୁଝିବେ କିଆଁ ? ଏଥିଲାଗି ତ ଓକିଲ ମୁକ୍ତାରମାନେ ଥଳି ଥଳି ଟଙ୍କା ବାନ୍ଧି ନେଉଛନ୍ତି—ନୋହିଲେ ଆଉ କ'ଣ ?

ସେକ୍‌ବଜାରରେ ଜମିଦାରଙ୍କର ଗୋଟାଏ କୋଠା ଘର ଥିଲା, ଗୋବିନ୍ଦଚନ୍ଦ୍ର ଆଉ ସଦାନନ୍ଦ ପିଲା ଯୋଡ଼ିକ ସେହି ଘରେ ରହିଲେ । କାମପାଇଟି ପାଇଁ ସାଙ୍ଗରେ ରହିଲେ ସଇତା ବାରିକ ପିଲା, ଆଉ ଜଣେ ଭଣ୍ଡାରୀ, ଜଣେ ଗଉଡ଼, ଆଉ ଜଣେ ରୋଷେୟା ସୁଆର ବ୍ରାହ୍ମଣ । ପିଲା ଯୋଡ଼ିକ ବିଦେଶରେ ଏକୁଟିଆ କିପରି ରହିବେ ? ସେମାନଙ୍କ ଦେଖପା ତନଖିବା ପାଇଁ ଉଆସର ବୁଢ଼ା କରଣ ଶ୍ରୀଧର ଦାସେ ଆସି ଜଗୁଆଳ ପରି ରହିଲେ ।

ତୃତୀୟ ପରିଚ୍ଛେଦ

ଗୋବିନ୍ଦଚନ୍ଦ୍ର ଓ ସଦାନନ୍ଦ

ସାଆନ୍ତଙ୍କ କୁଳଦେବତାଙ୍କ ନାମ ଗୋବିନ୍ଦଚନ୍ଦ୍ର । ସାନ୍ତାଣୀ ଢେର ଢେର ବାରବ୍ରତ କରି କୁଳଦେବତାଙ୍କ ପାଖରେ ଧାରଣା ପଡ଼ିରହି ପୁଅଟିକୁ ବର ପାଇଛନ୍ତି । ସେହି ଦେବତାଙ୍କ ନାମରେ ପୁଅଟିର ନାମ ଥୋଇଛନ୍ତି ଗୋବିନ୍ଦଚନ୍ଦ୍ର । ଅଉ ମଧ୍ୟ ଜମିଦାର ସାଁନ୍ତେ ଦିବାରାତି ପ୍ରଭୁ ଗୋବିନ୍ଦଚନ୍ଦ୍ର—ପ୍ରଭୁ ଗୋବିନ୍ଦଚନ୍ଦ୍ର ଭଜନ କରୁଥାନ୍ତି । ପୁଅକୁ ଡାକିଲେ ଦେବତାଙ୍କ ନାମ ମନେପଡ଼ିବ, ଏଥିପାଇଁ ମଧ୍ୟ ପୁଅର ନାମ ଥୋଇଥାନ୍ତି ଗୋବିନ୍ଦଚନ୍ଦ୍ର ।

ପିଲାଟି ଦେଖିବାକୁ ଯେମନ୍ତ ଗୋଟିଏ କାଠିରେ ଗଢ଼ା ସୁନ୍ଦର—ରାଜପୁଅ ବୋଲି କିଏ ନ ବୋଲିବ ? ବୁଦ୍ଧିରେ ମଧ୍ୟ ସେହିପରି ତେଜ । ଉଆସରେ ପ୍ରଜାପାଟକ ମଧ୍ୟରେ ତାକ ନାମ କୁଅଁର ବାବୁ ।

ସାନ୍ତାଣୀଙ୍କ ବାପ ଘର ଗୋପାଳପୁର ଗ୍ରାମରେ । ଯୋଡ଼ିଏ ମାତ୍ର ଶ୍ରୀକରଣ ଘର । ଘର ଯୋଡ଼ିକ ଏକା ଅଗଣାରେ । ସାନ୍ତାଣୀ ଶ୍ରୀହରିପ୍ରିୟାଙ୍କର ଯେତେବେଳେ ଛ' ବର୍ଷ ବୟସ, ପଡ଼ୋଶୀ କରଣ ଘର ପିଲା ଦୁଃଶାସନର ସେ ସମୟକୁ ବୟସ ନଅ । ସାନ୍ତାଣୀଙ୍କୁ ଦଶବର୍ଷ ବୟସ ଯାଏ ଏହି ପିଲାଯୋଡ଼ିକ ଏକା ମା' ପେଟ ଭାଇ ଭଉଣୀ ପରି ଏକ ଅବଧାନ ପାଖରେ ପଢ଼ାପଢ଼ି—ଏକା ସାଙ୍ଗରେ ଖେଳାଖେଳି ବୁଲାବୁଲି କରୁଥିଲେ । ଆଉ ପଡ଼ଶାଙ୍କ ଘରେ କେହି ପିଲାପିଲି ନ ଥିବାରୁ ଏହି ପିଲା ଯୋଡ଼ିକ ସବୁବେଳେ ସାଙ୍ଗସୁଙ୍ଗା ହୋଇ ବୁଲାବୁଲି କରୁଥାନ୍ତି । ଶ୍ରୀହରିପ୍ରିୟା ଦଶବର୍ଷ ବୟସ ବାଦେ ଆଉ ଘର ମଧ୍ୟରୁ ବାହାରନ୍ତି ନାହିଁ । ଏଥକୁ ଦୁଇ ପିଲା ସାଙ୍ଗ ଛଡ଼ାଛଡ଼ି ହୋଇ ଯାଇଥିଲେ । ଶ୍ରୀହରିପ୍ରିୟାଙ୍କ ମଙ୍ଗଳ କୃତ୍ୟ ବଢ଼ିଲା ବାଦେ ଶ୍ୱଶୁରାଳୟକୁ ଯାତ୍ରା ସମୟରେ ଦୁଃଶାସନ ହାତଯୋଡ଼ି ଜଣାଇଲା, ଅପା, ତୁମେ ତ ରାଣୀ ହୋଇ ବାହାରିଲ, ମୋର ଆଉ ଭରସା କ'ଣ ?

ସାନ୍ତାଣୀ ଶ୍ରୀହରିପ୍ରିୟା ଦେଇ ପାସୋରି ନାହାନ୍ତି, କେତେ ବର୍ଷ ବାଦେ କନ୍ୟାଟିଏ ଠିକଣା କରି ଦୁଃଶାସନକୁ ବିଭା କରାଇଦେଲେ । ତାହାର ଅବସ୍ଥା ସେପରି ନ ଥିଲା । ବିଭାଘର ହରୁ ସାନ୍ତାଣୀ ନିଜ ତହବିଲରୁ ଚଳାଇ ନେଲେ । ବିଭା ତ ହେଲା ହଁ, ଏବେ ପେଟକୁ ଦି'ପେଟ, ଚଳାଚଳି ପକ୍ଷରେ ସେପରି କିଛି ବାଟ ନାହିଁ,

ଏ କଥା ସାନ୍ତାଣୀଙ୍କୁ ଭଲ ଜଣା । ସା'ନ୍ତଙ୍କୁ ଜଣାଇ ଆପଣା ତେଲିହଳଦୀ ମୌଜା ଗୋବିନ୍ଦପୁରରେ ମକଦ୍ଦମା କରାଇଦେଲେ । ବିହୁଟା ପିଲା, ପୁଣି ଦେଖିବା ଶୁଣିବାକୁ କେହି ନାହିଁ—କରଣଘର ବିହୁ—ତାଙ୍କୁ ଘେନିଯାଇ ଆପଣା ଉଆସରେ ରଖାଇଲେ । ଉଆସରେ ଛନ ବୋଲି ସରିନ ପୋଇଲା—ଆପଣା ଭିତ୍ରଜ ଲୋକ ସାନ୍ତାଣୀ ଚିହ୍ନାଇ ଦେବାରୁ ସମସ୍ତେ ବିହୁ ପାଖରେ ଖଟୁଥାନ୍ତି, ଆଉ ସାନ ସାନ୍ତାଣୀ ବୋଲି ଡାକନ୍ତି । ଏଣେ ଦୁଃଶାସନ ତହବିଲ ମଜୁରାରୁ ଅନେକଗୁଡ଼ାଏ ଟଙ୍କା ପେଟରେ ପକାଇଦେଲେ ତାହା ଯୋଗେ କାମ ବି ଭଲ ଚଳିଲା ନାହିଁ । ସାନ୍ତାଣୀଙ୍କ ଖାତିରରେ ସା'ନ୍ତେ ତାଙ୍କୁ ଏକାବେଳେ ବରଖାସ୍ତ ନ କରି ଦୁମଦୁମପୁର ମୌଜାର ମକଦ୍ଦମ ତଳେ କରଣ କାମରେ ରଖାଇ ଦେଲେ । ସ୍ୱ-ଭାବ କ'ଣ ନା—ନିଜର ଭାବ । ନିଜର ଭାବ ଛାଡ଼ିବା ମନୁଷ୍ୟ ପକ୍ଷରେ ସହଜ କଥା ନୁହେଁ । କବି ଗାଇଛନ୍ତି ନିମ୍ବ ମୂଳରେ ଦୁଧ ଶାକର ଛାଲ ପଛକେ ଆପଣା ପିତା ଗୁଣ ଛାଡ଼େ ନାହିଁ । ଦୁଃଶାସନ ଏଠାରେ ମଧ୍ୟ ତହବିଲ ଭାଙ୍ଗିଲାଣି, ପୁଣି ପ୍ରକାଶ ପାଇଲା, କେତେଗୁଡ଼ିଏ ପ୍ରଜାଙ୍କଠାରୁ ଟଙ୍କା ଅସୁଲ କରିନେଇ ପାଉତି ଦେଇ ନାହିଁ । ହେଲେ ଏ ସମସ୍ତ ଦୋଷ ସକାଶେ ଦଣ୍ଡଭୋଗ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଗଲା ନାହିଁ । ଦିନେ ସକାଳେ କରଣ ଦୁଃଶାସନ ଦାସର ହଇଜା ରୋଗରେ ମୃତ୍ୟୁ ସମ୍ବାଦ ଘେନି ମକଦ୍ଦମର ରିପୋର୍ଟ ଜମିଦାର ସାଆନ୍ତଙ୍କ ପାଖରେ ପହଞ୍ଚିଲା । ଦୁଃଶାସନର ମୃତ୍ୟୁ ସମୟରେ ତାହାର ଗୋଟିଏ ମାତ୍ର ପୁଅର ବୟସ ହୋଇଥିଲା ଚାରି ବର୍ଷ—ନାମ ସଦାନନ୍ଦ । ସାନ୍ତାଣୀ ଅତି ଦୟାରେ ଅତି ସ୍ନେହରେ ପୁଅଟିକୁ କୋଳରେ ଟେକି-ନେଲେ । କୁଅଁର ଗୋବିନ୍ଦଚନ୍ଦ୍ର ସେତେବେଳକୁ ବର୍ଷକର ପିଲା । ସାନ୍ତାଣୀ କହିଲେ, ମୋ ସଦେଇ ଆଗ ତ ଗୋବିନ୍ଦ ପଛ ।

ଚତୁର୍ଥ ପରିଚ୍ଛେଦ

ଦଶ ବର୍ଷର କଥା

ପିଲା ଯୋଡ଼ିକ କଟକରେ ରହି ଇଂରେଜୀ ପଢ଼ିବା ଊଣା ଅଧିକ ଦଶ ବର୍ଷ କାଳ ବିତିଗଲାଣି । ଲେଖି ରଖିବା ଭଳି ଏମନ୍ତ କିଛି କଥା ଏଥିମଧ୍ୟରେ ଘଟି ନାହିଁ । ପ୍ରଥମେ କଟକ ମିସନ ସ୍କୁଲରେ ପଢ଼ୁଥିଲେ, ସେଠାରେ ମେଟ୍ରିକ୍ୟୁଲେସନ ପାଶ୍ କରି ଆସି ବର୍ତ୍ତମାନ କଲେଜରେ ପଢ଼ୁଛନ୍ତି । ଜଗୁଆଳ ସ୍ୱରୂପେ ବସାରେ ଉଆସର ବୁଢ଼ା କରଣ ଥିଲା, କଲେଜକୁ ଆସିବା ଦିନଠାରୁ ବଡ଼ ବାବୁ ଅର୍ଥାତ୍ ସଦାନନ୍ଦ ବାବୁ ତାଙ୍କୁ ବିଦା

କରିଦେଇ ବସା ଖରଚର ହିସାବକିତାବ ଏବଂ ତହବିଲ ରଖିବାର ଭାର ଆପଣା ହାତରେ ରଖି ମହିମା ସା'ନ୍ତଙ୍କୁ ଚିଠି ଲେଖି ପଠାଇଲେ । ବସାରେ ହିସାବପତ୍ର ରଖିବା ଅତି ସାମାନ୍ୟ କାର୍ଯ୍ୟ, ସେଥି ସକାଶେ ଜଣେ କରଣ ରଖି ଖର୍ଚ୍ଚାନ୍ତ ହେବା ଦରକାର ନାହିଁ । ଜମିଦାର ସା'ନ୍ତ ଭାଷା ପାଇ ବଡ଼ ଖୁସ୍ ହେଲେ—ପିଲାମାନେ ହୁସିଆର ହୋଇ ହିସାବକିତାବ ବୁଝି ପାରିଲେଣି, ବଡ଼ ଆନନ୍ଦର କଥା । ବସାରେ ବଡ଼ ବାବୁଙ୍କର କଥା ଚଲେ—କୁଅଁରବାବୁ ଟଙ୍କାକଉଡ଼ି ହିସାବରେ ଲଗାହେବାକୁ ଭଲ ପା'ନ୍ତି ନାହିଁ । ଉଆସରୁ ପ୍ରଥମେ ଆସିବାବେଳେ ସା'ନ୍ତାଣୀ କହି ଦେଇଥିଲେ, ଆରେ ବାପ ସଦେଇ, ବିଦେଶ ଭୂଇଁକୁ ଯାଉଛ ସବୁବେଳେ ଦେହପାକୁ ଦେଖି ଚାଲିବ, ବେଳମାଫିକେ ଖାଇବ, କାହାରି ସାଙ୍ଗରେ କଳିକଜିଆ ଲଗାଇବ ନାହିଁ । ଗୋବିନ୍ଦ ତୋ ସାନ ଭାଇ, ସେ କିଛି ଜାଣେ ନାହିଁ—ତାକୁ ଜଗିଥିବୁ । ସାନ୍ତାଣୀ ଜାଣନ୍ତି, ସଦାନନ୍ଦ ଖୁବ୍ ବୁଦ୍ଧିଆ, ସବୁ କଥାରେ ତାହାର ନଜର ବୁଲେ । କୁଅଁର ଗୋବିନ୍ଦଚନ୍ଦ୍ର ପିଲାଟା ବଡ଼ ସରଳ, ଦୋଷ ବୋଲ, ଗୁଣ ବୋଲ ତାହାର ଗୋଟିଏ ସ୍ୱଭାବ, ଯାହା ଥରେ ବୁଝି ଯାଇଛି, ଯାହା ଇଚ୍ଛା ତାହା ହେଉ ପଛକେ ସେ କଥାଟା ଛାଡ଼ିବ ନାହିଁ । ଆଉ ସଦେଇ ଭାଇ ଉପରେ ତାହାର ଭାରି ବିଶ୍ୱାସ ମଧ୍ୟ—ବଡ଼ ଭାଇ କଥାରେ ଚାଲିବା ପାଇଁ ମା' ସାନ୍ତାଣୀ କହିଦେଇଛନ୍ତି ।

କରଣକୁ ବିଦା କରିଦେବା ଦିନରୁ ବସାରେ ନାନା କଥାରେ ହରକତ, ଆଜି ବଜାର ସଉଦାକୁ ପଇସା ନାହିଁ—ଲଗୁଆ ଦୋକାନର ଢେର ଟଙ୍କା ପାଉଣା—ବେଳମାଫିକେ ସଉଦା ଦେବାକୁ ଖିଚିରିମିଚିରି କରେ । ଦିନେ ଦିନେ ଚାକରମାନେ ଉପାସ ରହିଯାନ୍ତି । ଢେର ଟଙ୍କା ପାଉଣା ହେଲେ ମଧ୍ୟ ଦୋକାନମାନଙ୍କର ସେଥିକି ଶୋଚନା ନ ଥାଏ—ରଜା ପିଲାଯୋଡ଼ାକ ଟଙ୍କା ନ ଦେଇ କୁଆଡ଼େ ଯିବେ ? ଆଉ ଗୋଟିଏ କଥା, ଦରଦାମ୍ ହିସାବକିତାବ ଧରେଇଟ କରୁଛି କିଏ ? କୁମ୍ଭୀର ଗୋଳିଆ ପାଣି ଖୋଜେ, ଦୋକାନିଏ ଖାତା ଉପରେ ପଣକ ଜାଗାରେ ପାଞ୍ଚ ବୋଡ଼ି କଷି ଦେଇଥାନ୍ତି । ବଡ଼ବାବୁ ହିସାବ ରଖିବାରେ ଯିମିତିକା ହେଙ୍ଗଳା, ଖର୍ଚ୍ଚ ବେଳକୁ ସେହିପରି ଫିଟାହାତ—ମାତ୍ର ଆଠ ଦିନକୁ ଦୁଇ ତିନିଥର ବସାରେ ବନ୍ଧୁବାନ୍ଧବଙ୍କର ଯୋଡ଼ାଏ ଦିନଟା ଭୋଜି ହୋଇଯାଏ—ଟଙ୍କାପଇସା ଖରଚରେ ଖାତିର ଥାଏ ନାହିଁ । ଏଥିସକାଶେ ବସା ଖରଚବେଳକୁ ଟାଣଟଣା ପଡ଼ିଯାଏ । ବଜାର ଦେଣା ତ ଅଛି, ତାଛଡ଼ା ଗୁପ୍ତ ହାତଚିଠା ଦେଇଦେଇ କେତେ ଲୋକଙ୍କଠାରୁ ଟଙ୍କା ଧାର ଆଣିଲେଣି ବୋଲି ଶୁଣାଯାଏ । ବଡ଼ ମା'ନଙ୍କର ଏହି ସମସ୍ତ କାରବାର ସଇତାକୁ ଭଲ ଲାଗୁନାହିଁ । ହେଲେ ଲୋକଟା ବୁଦ୍ଧିଆ, ସେ ଭଲ ବୁଝିଛି, ଖାଉନ୍ଦ ବେଭାରରେ ପାଟି

ଫିଟାଇବା ତା' ପକ୍ଷରେ ବେଆଦବି । ଭଣ୍ଡାରି ବାପୁଡ଼ା ହେଲେ କ'ଣ ହେଲା, ଲୋକଟା ଯେମନ୍ତ ବୁଦ୍ଧିଆ, ସେହିପରି ବିଶ୍ୱାସୀ । ଅନ୍ନଦାତାଙ୍କୁ ଦେବତା ବୋଲି ମଣେ—ବେଳ ପଡ଼ିଲେ ମୁନିବ ସକାଶେ ଜୀବନ ଦେଇପାରେ । ସେ ଏକା କୁଅଁର ବାବୁଙ୍କୁ ତାହାର ମୁନିବ ବୋଲି ମଣେ । କୁଅଁର ବାବୁ ବି ତାକୁ ବଡ଼ ଭଲ ପାନ୍ତି—ଗ୍ରୀଷ୍ମ ପରି ଦିନ ରାତି ସବୁବେଳେ ସା'ନ୍ତଙ୍କ ପାଖକୁ ଟିକିଏ ବି ଆଡ଼ ଅନ୍ତର ହୁଏ ନାହିଁ । ବଡ଼ ସା'ନ୍ତଙ୍କ ଦେହରେ ତାକୁ ବଳେଇଲାଣି—ଆଉ ସମ୍ଭାଳି ହୋଇ ପାରୁଲା ନାହିଁ । ଦେଖେଇ ଦେଖେଇ କୁଅଁର ବାବୁଙ୍କୁ କେତେ ଥର କେତେ କଥା ଜଣାଇଲାଣି । ହେଲେ ସା'ନ୍ତ ସେ ସବୁ କଥା ଶୁଣି ନଶୁଣିଲା ପରି ରହନ୍ତି—ଆଉ ବଳେଇ ଦି'ପଦ କଥା କହିବାକୁ ସଇତାର ଭରସା ଖଟେ ନାହିଁ ।

ପଞ୍ଚମ ପରିଚ୍ଛେଦ

ରାଜୀବଲୋଚନ

ସମସରପୁର ତାଲୁକର ଜମିଦାର ସାମନ୍ତ ସଙ୍କର୍ଷଣ ମହାନ୍ତି ଆପେ ତେତେ ପାଠୁଆ ନଥିଲେ, ମାତ୍ର ପାଠର ମର୍ଯ୍ୟାଦା ବୁଝନ୍ତି । ସବୁ ଦିନେ ତାଙ୍କର କଥା ଦଶଗ୍ରାମୀ ତାଲୁକାର ଶ୍ରୀକରଣ ଗୋଷ୍ଠୀର ଏତେ ଟେକ, ଏତେ ବୋଲବାଲ କିଆଁ ? ଶ୍ରୀକରଣ ବୋଲି କ'ଣ ସେମାନଙ୍କ ମୁଣ୍ଡରେ ଯୋଡ଼ାଏ ଶିଙ୍ଗ ବାହାରିଛି ? ମୂଳ କଥା ସେମାନେ ପାଠର ମର୍ଯ୍ୟାଦା ବୁଝନ୍ତି—ଗୁଣା ଅଧିକରେ ସମସ୍ତେ ପଢ଼ୁଆ—ଢେର ସରକାରୀ ଚାକିରିଆ—ନ ଥିଲା ଲୋକ ସେମାନଙ୍କ ଭିତରେ ନାହିଁ ବୋଲି । ମର୍ଯ୍ୟାଦା ଆଗରେ ଜାତି ବିଚାର ଥାଏ ନାହିଁ—ବିଦ୍ୟା, ଧନ, କ୍ଷମତା ଯେଉଁଠାରେ, ସେହିଠାରେ ମାନ ମହତ୍ତ୍ୱ—ପାଞ୍ଚ ଜଣରେ ସମ୍ମାନ, ସମାଜରେ ଟେକ ସେହିଠାରେ । ଆପଣା ଶ୍ରେଣୀ ମଧ୍ୟରେ ପିଲାମାନେ ଯେପରି ପଢ଼ୁଆ ହେବେ, ସେଥି ସକାଶେ ତାଙ୍କର ବିଶେଷ ଯତ୍ନ । ପଢ଼ାର ସମସ୍ତ ଖରଚ—ନ ଥିଲା ଲୋକ ଘର ପିଲାମାନଙ୍କୁ ଖାଇବାକୁ ପିନ୍ଧିବାକୁ ଦେଇ ମଧ୍ୟ ପାଠ ପଢ଼ାଉଛନ୍ତି । କରଣ ଗାଁମାନଙ୍କରେ କେତୋଟା ଚାଟଶାଲୀ ଖୋଲି ଦେଲେଣି ।

ପୁରୁଣାକାଳିଆ ଲୋକ ହେଲେ କ'ଣ ହେଲା, ସେ ବୁଝିଛନ୍ତି, ଝିଅମାନେ ପାଠ ପଢ଼ିଲେ ଘରଖରଚ ହିସାବ ଲେଖିବେ, ଭାଗବତ ପୁରାଣ ପଢ଼ି ଘର ଭିତରେ

ମାଇକିନିଆମାନଙ୍କୁ ଶୁଣାଇବେ । କୁଳଦେବତା କୁଞ୍ଜବିହାରୀ ମନ୍ଦିର ଅଗଣାରେ ଗୋଟିଏ ଝିଅ ଚାଟଶାଳୀ ବସିଛି । ପ୍ରଥମେ କରଣ ସା'ନ୍ତମାନେ ଆପଣା ଆପଣା ଝିଅମାନଙ୍କୁ ଦଣ୍ଡ ଗୋଷ୍ଠୀରେ ଚଳାଇ ଚାଟଶାଳୀକୁ ପଠାଇବାକୁ ମଙ୍ଗୁ ନ ଥିଲେ । ସାମନ୍ତ କେମା ଇନ୍ଦୁମତି ଚାଟଶାଳୀକୁ ଯିବାରୁ କାହାର ଓଜର ରହିଲା ନାହିଁ । କଥା ହେଲା—ସାତବର୍ଷ ବୟସ ଯାଏ ଝିଅମାନେ ପଢ଼ିବେ, ବଡ଼ଝିଅ କେହି ଯିବେ ନାହିଁ । ଓପରଓଳିଟାରେ ପଢ଼ାପଢ଼ି ହୁଏ । ପାଇକ ଜଗୁଆ—ପଢ଼ାହେବାବେଳେ ବାହାର ଲୋକ ମନ୍ଦିର ମଧ୍ୟକୁ ଯିବାର ବାରଣ । ଅବଧାନଙ୍କ ନାମ ଦେବୀବର ଓଝା, ଜାତିରେ ମାଟିବଂଶ, ବୟସ ଅଶୀକୁ ଲଗେ ଲଗେ । ଓଝାଏ ଖର ପାଠୁଆ ବୋଲି ଗୋଟା ତାଲୁକା ଦଶ କୋଶ ମଧ୍ୟରେ ଖର ନାମ ଡାକ । ସେ ଲୀଳାବତୀ ସୂତ୍ର ପଢ଼ିଛନ୍ତି—ଅଶ୍ୱତ୍ଥ ବରଗଛର ପତ୍ର ଗଣି କହି ଦେବେ । ପାଠସୂତ୍ର ଧରି ଉଡ଼ନ୍ତା ଚଢ଼େଇ ପର ଗଣିପାରନ୍ତି—ଏମନ୍ତ କିଏ ପାଠୁଆ ଅଛି ଯେ, ସେ ବିଦ୍ୟା ବୁଝିବ ? ତାଙ୍କ ବିଦ୍ୟାର ପରୀକ୍ଷା ଏଯାଏଁ ହୋଇ ନାହିଁ । ଓଝାଏ କହନ୍ତି, ତାଙ୍କର ବେତ ବାଜିଥିବାରୁ ସା'ନ୍ତଙ୍କର ଏତେ ବଡ଼ନ୍ତି । କଟକ ଜିଲ୍ଲାର ଅଧାଅଧି ଅବଧାନ ତାଙ୍କର ଶିଷ୍ୟ । ବର୍ତ୍ତମାନ ଅବଧାନଙ୍କର ଦରମା ନଗଦ ମାସକୁ ଯୋଡ଼ାଏ ଟଙ୍କା, ସକାଳ ଓଳିଟା ମନ୍ଦିରରେ ପ୍ରସାଦ ସେବା । ଏ ସବୁକୁ କିଏ ଲେଖାରେ ଆଣେ, ଏକା ଶ୍ରୀପଞ୍ଚମୀ ଥାଉ ଥାଉ ।

ଅନେକଗୁଡ଼ିଏ କରଣ ପିଲା ସା'ନ୍ତଙ୍କ ଖରଚରେ ପଢ଼ନ୍ତି—ସେଥି ମଧ୍ୟରେ ରାଜୀବଲୋଚନ ସମସ୍ତଙ୍କ ଉପରେ । ରାଜୀବଲୋଚନ ସବୁ ବିଷୟରେ ଯେମନ୍ତ ବୁଦ୍ଧିଆ, ପାଠ ମଧ୍ୟ ସେହିପରି ହେତୁ ରଖିପାରେ—ବର୍ତ୍ତମାନ କଟକ କଲେଜରେ ଦ୍ୱିତୀୟବର୍ଷୀୟ ଶ୍ରେଣୀରେ ପଢ଼େ । ରାଜୀବଲୋଚନର ପିତୃବଂଶ ସମ୍ବନ୍ଧରେ କୌଣସି ଜଣାଶୁଣା ଇତିହାସ ନାହିଁ—ବିଧବା ମାତା ଅନେକ ଦିନ ହେଲା ଉଆସରେ ଅଛନ୍ତି—ରାଜୀବଲୋଚନ ଏଣ୍ଟ୍ରାନ୍ସ ପାସ୍ କରିବା ଦିନଠାରୁ ବିଧବା ମାତା ତାରା ଦେଈଙ୍କର ଉଆସ ମଧ୍ୟରେ କିଛି ମର୍ଯ୍ୟାଦା ବଢ଼ିଛି । ପୁଅମାନଙ୍କ ଯୋଗେ ବାପ ମା'ଙ୍କ ନିନ୍ଦା ପ୍ରଶଂସା ବଢ଼େ । ତାଙ୍କୁ ଏବେ କାମପାଇଁ କିଛି କରିବାକୁ ହୁଏ ନାହିଁ । କଟକ କଲେଜର ଛାତ୍ରମାନେ ଜାଣନ୍ତି ରାଜୀବ ବାବୁ ଜମିଦାର ସାମନ୍ତ ସଙ୍କର୍ଷଣ ମହାନ୍ତିଙ୍କ ନନ୍ଦନ ଭଣଜା । ସାନ୍ତାଣୀ ଲକ୍ଷ୍ମୀ ଦେଈଙ୍କ ବିୟୋଗ ଦିନରୁ ଉଆସ ମଧ୍ୟରେ ତାରା ଦେଈଙ୍କ ଅଙ୍କା ପୋଇଲୀ ପରିବର୍ଗ ମଧ୍ୟରେ ଚଳେ । ସା'ନ୍ତଙ୍କ ହୁକୁମରେ ଏବେ ଉଆସ ପ୍ରସ୍ତର କଥା ବୁଝାବୁଝି କରୁଛନ୍ତି । କୌଣସି ପୋଇଲୀର ଚାଲିଚଳନ ଦେଖି ତାରା ଦେଈ ଗାଳିଗୁଜ୍ଜ କଲେ, ସେମାନେ

ରୁନ୍ ରୁନ୍ ଘୁଙ୍ଗୁରଫାସର ହୁଅନ୍ତି ଓହୋ ! କାଲି ଆମ ସାଙ୍ଗରେ ଟେକି ମାଉଥିଲେ, ସାନ୍ତାଣୀ ସ୍ୱର୍ଗକୁ ଗଲେ ନା ଆମକୁ କଥା ଶୁଣିବାକୁ ପଡ଼ିଲା ।

ଷଷ୍ଠ ପରିଚ୍ଛେଦ

ଇନ୍ଦୁମତୀ

ସାନ୍ତାଣୀ ଲଳିତା ଦେଈଙ୍କ ବିୟୋଗ ଦିନରୁ ଉଆସ ସହିତ ସାଆନ୍ତଙ୍କର ତେତେ ଲଗାପଗା ନାହିଁ । ତାଗ୍ର ଦେଇ ଭିତର କଥା ସବୁ ବୁଝାବୁଝି କରନ୍ତି । ବାହାରରୁ କିଛି ଜିନଷ ଲୋଡ଼ା ହେଲେ ଭିତରିଆ ପଡ଼ିଆଣି ବୁଢ଼ା ଗଉଡ଼ ମଦନା ମହାକୁଡ଼ ଉଆସ କରଣ ଛତୀ ମହାନ୍ତିଙ୍କ ପାଖକୁ ବେଉରା ଦେଇଯାଏ । ସେପରି କିଛି ଆଣ୍ଟ କଥା ପଡ଼ିଲେ ସାଆନ୍ତଙ୍କ କାନକୁ ଉଠେ । ଆଜିକାଲି ପାଞ୍ଚ ସାତ ଦିନ ବାଦେ ସାଆନ୍ତେ ଦିନେ ଦିନେ ଇନ୍ଦୁକୁ ଦେଖିବା ଲାଗି ଉଆସକୁ ବିଜେ ହୁଅନ୍ତି । ମରୁଆ ଚଞ୍ଚଳ ଧାଇଁ ଯାଇ ଇନ୍ଦୁମତୀ ପହଡ଼ଘର ଆଗ ଗୁମୁଆ ମେଲରେ ଖଣ୍ଡେ ଗାଲିଚା ପାରିଦିଏ । ସାଆନ୍ତ ଝିଅଟିକୁ ପାଖରେ ବସାଇ ତା ମୁଣ୍ଡରେ ହାତ ବୁଲାଇ ଢେର ଢେର କଲ୍ୟାଣ କରନ୍ତି—ମନବହଲା କଥା ଢେର ରକମ କହନ୍ତି—ଏପରି କଥାଗୁଡ଼ାଏ ଲଗେଇ ପଗେଇ କହନ୍ତି ଯେ ସେଥିରୁ ଇନ୍ଦୁ ବୁଝନ୍ତି—ଘରର ସବୁ ମାଲମତା ଆଉ ଯେତେ ଜମିବାଡ଼ି ସମ୍ପତ୍ତି ଅଛି, ସବୁ ତାହାର । ଇନ୍ଦୁ ମନ ବହଲିଯାଉ, ତା ମା କଥା ମନରେ ପକାଉ ନକାନ୍ଦୁ, ସେଥିଲାଗି ଏହିପରି କଥା କହନ୍ତି । ହେଲେ ବାପ ସାଆନ୍ତଙ୍କ ମନଭୁଲାଣିଆ କଥା କହିବା ବେଳେ ଇନ୍ଦୁର ବଡ଼ ବଡ଼ ଆଖି ଯୋଡ଼ିକରେ ଲୋତକ ଟଳଟଳ ହେଉଥାଏ ।

ଇନ୍ଦୁ ପିଲାଦିନେ ବଡ଼ ଚଞ୍ଚଳିଆ ଥିଲେ—ହରିଣ ପିଲା ପରି ସବୁବେଳେ ଧାଁ-ଧଉଡ଼ ଖେଳରେ ଲାଗିଥାନ୍ତି । ମା' ସାନ୍ତାଣୀଙ୍କ ବିୟୋଗ ଦିନରୁ ଆଉ ସେ ଇନ୍ଦୁମତୀ ନାହାନ୍ତି । ସବୁଟା ଏକାବେଳକେ ପାଲଟି ଗଲାଣି—ଉଚ୍ଛୁଣିକା ଭିନ୍ନ ପଥରଟାଏ । ହାତରେ ପୋଥି ଖଣ୍ଡେ ଧରି ନଡ଼ିଆରେ ବସି କ'ଣ କଥାଟାଏ ଭାବୁଥାନ୍ତି । ଇନ୍ଦୁ ଛଅବର୍ଷ ପାଇ ମା' ସାନ୍ତାଣୀ ଅଠ ଦଶ ଜଣ ପୋଇଲି ଝିଅ ଦେଇଥିଲେ । ହେଲେ ଇନ୍ଦୁ କାହାରି ସାଙ୍ଗେ କିଛି କଥା କହନ୍ତି ନାହିଁ । ଏକା ମରୁଆ ସାଙ୍ଗରେ ତାଙ୍କ ମନ ମିଳେ— ତାଙ୍କର ଯାହା କିଛି କଥା ତାକୁ କେବଳ କହନ୍ତି । ମରୁଆ ବି ତାଙ୍କ ମନ ଜାଣି ସବୁ କାମପାଇଟି

ସଜେଇ ରଖିଥାଏ । ମରୁଆ ଇନ୍ଦୁଠାରୁ ଅନୁମାନ ପାଞ୍ଚ ସାତବର୍ଷ ବଡ଼ ହେବ । ବର୍ତ୍ତମାନ ସେ ବାଳିକା ନୁହେଁ, ପୂର୍ଣ୍ଣ ଯୁବତୀ । ତାହାର ପିତୃମାତୃବଂଶ କଥା ଜଣା ନାହିଁ । ମା' ବାପ ଛେଉଣ୍ଡ ଝିଅ ଢେରଗୁଡ଼ାଏ ଉଆସରେ ପଶିଛନ୍ତି, ମରୁଆ ସେଥି ମଧ୍ୟରୁ ଜଣେ । ହେଲେ କଥାବାର୍ତ୍ତାରୁ ଜଣାଯାଏ, ଭଲ ଲୋକ ଘର ଝିଅ ହେବ । ଆଉ ଆଉ ପୋଇଲୀ ପରିବାଙ୍କ ପରି କଥାଗୁଡ଼ାକ ଠହମସ୍—ହେଁ—ହେଁ—ଫେଁ—ଫେଁ ନୁହେଁ—ଟିକିଏ ଟିକିଏ ହସି ହସି ଧୀରେ ଧୀରେ ଅତି ସୁନ୍ଦର କଥା କହେ—ସବୁବେଳେ ଭ୍ରୂଲତା ଯାଏଁ ଓଢଣାଟା ପଡ଼ିଥାଏ । ବାଟ ଚାଲିଗଲେ ଖସ୍ ପରି ବି ଗୋଟିଏ ଶବ୍ଦ ହେବ ନାହିଁ । ଦେହର ଢୌଳଢ଼ାଉଳ, ରୂପକାନ୍ତି, ଚାଲିଚଳଣ, କଥାବାର୍ତ୍ତା ଦେଖିଲେ ଶୁଣିଲେ କିଏ କହିବ, ଏ ଗୋଟାଏ ଭଲଲୋକ ଘର ଝିଅ ନୁହେଁ ? କେଉଁ କର୍ମ ଅବଳରୁ ସା'ନ୍ତଙ୍କ ଘରେ ଆସି ପଶିଛି । ମରୁଆ ବି କାହାର ସାଙ୍ଗରେ ମିଶେ ନାହିଁ—ଯେଉଁଠି ଜେମାଦେଈ ସେହିଠାରେ ମରୁଆ । ମରୁଆ ଜେମାଙ୍କ ପାଖରେ ବସି ବସି ଲେଖିପଢ଼ି ଶିଖିଲଣି—ଦୁଇଜଣ ନିରୋଳାରେ ବସି—ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣ ଅଷ୍ଟପାଟବଂଶୀ କଦମ୍ବ ଗଛ—ପଦ୍ମଫୁଲ ଚିତ୍ର ଲେଖନ୍ତି । ଇନ୍ଦୁ ମରୁଆ ଛଡ଼ା ଆଉ କାହାର ସହିତ କଥା ନ କହିବାରୁ ଆଉ ପୋଇଲୀମାନେ ମନ ମାରି କହନ୍ତି—ଜେମାଦେଈଙ୍କର ସବୁ ତ ହେଲା ମରୁଆ—ଆମେଗୁଡ଼ାକ ଆଉ ରହିବୁ କିଆଁ ? ଚାଲ ଉଆସରୁ ବାହାରିଯିବା ।

ସପ୍ତମ ପରିଚ୍ଛେଦ

ଆଲୋଚନା ସଭା

କଟକ କଲେଜର ପିଲାମାନେ ମିଳି ଗୋଟିଏ ସଭା ସ୍ଥାପନ କରି ଅଛନ୍ତି ନାମ ଆଲୋଚନା ସଭା । ପ୍ରତି ମାସ ପ୍ରଥମ ସପ୍ତାହ ଶନିବାର ସନ୍ଧ୍ୟା ସମୟରେ ସ୍ ଅଧିବେଶନ ହୁଏ ।

ଆଜିକାଲି ଶିକ୍ଷିତ ଯୁବକମାନେ ବୁଝିଲେଣି, ମାତୃଭାଷାର ଉନ୍ନତି ବି ଦେଶର ତଥା ଜାତି ସାଧାରଣର ଉନ୍ନତି ସମ୍ଭାବନା ବିରଳ । କଲିକତାର ଭାଇସଚାନସଲର ବହୁଶାସ୍ତ୍ରଦର୍ଶୀ ଭାଷାବିତ୍ ଡାକ୍ତର ଆଶୁତୋଷ ମୁଖାର୍ଜୀ ଆ ଜୀବନରେ ଅନୁଭବ କଲେ, ପ୍ରକୃତ ଜ୍ଞାନଲାଭ ବିଦେଶୀ ଭାଷା ଯୋଗେ ହୁଏ ନାହିଁ,

ମାତୃଭାଷାର ଆଲୋଚନା ଆବଶ୍ୟକ । ଏଥିସକାଶେ ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟରେ ଉଚ୍ଚତମ ଶ୍ରେଣୀ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ମାତୃଭାଷା ଅଧ୍ୟୟନର ବ୍ୟବସ୍ଥା କରି ଦେଇଅଛନ୍ତି । ପ୍ରକୃତପକ୍ଷେ ସେହିଦିନରୁ ଶିକ୍ଷିତ ସମାଜର ମନ ଟିକିଏ ବିଶେଷ ଭାବରେ ମାତୃଭାଷା ପ୍ରତି ଆକୃଷ୍ଟ ହୋଇଅଛି । ସେମାନେ ମଧ୍ୟ ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷ ଦେଖୁଛନ୍ତି, ପ୍ରାଚୀନତମ ସମ୍ମାନିତ ଉତ୍କଳୀ ଜାତି ପ୍ରତିବେଶୀ ଅନ୍ୟ ଜାତିମାନଙ୍କ ନିକଟରେ ଯେ ଲାଞ୍ଛିତ, ଉପହାସିତ ହେଉଛନ୍ତି, ମାତୃଭାଷାର ଅବନତି ହିଁ ସେଥିର ପ୍ରଧାନ କାରଣ ଅଟେ । ସ୍ୱଭାବରେ ଆମ୍ଭମାନଙ୍କ ମାତୃଭାଷା କୁତ୍ସିତା ନୁହନ୍ତି—ଅଙ୍ଗସୌଷ୍ଠବ ତୁଳନାରେ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ଅନେକ ଭାଷାଠାରୁ ଉତ୍କଳ ଭାଷା ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟଶାଳିନୀ ଏବଂ ଗୌରବାନ୍ୱିତା । ବିଶେଷରେ ପ୍ରବୀଣତାରେ ସହସ୍ରାଧିକ ବର୍ଷୀୟସୀ ମାନବସମ୍ଭ୍ରମଶାଳିନୀ । ପଞ୍ଚାଶତ୍ ବର୍ଷ ପୂର୍ବେ ଯେଉଁ ସମସ୍ତ ଭାଷା ଏହାଙ୍କ ସମାସନରେ ଉପବେଶନ କରିବାକୁ ସଙ୍କୁଚିତ ହେଉଥିଲେ, ଆଜି ସେମାନେ ଆମ୍ଭମାନଙ୍କ ପୁଣ୍ୟମୟୀ ମାତୃଭାଷାକୁ ଅବଜ୍ଞାନେତ୍ରରେ ନିରୀକ୍ଷଣ କରୁଛନ୍ତି । ଯେହେତୁ ସେମାନେ ବର୍ତ୍ତମାନ ସମୟରେ ପରମ ସମୃଦ୍ଧିଶାଳୀ ବହୁସଂଖ୍ୟକ ଭାଷାଭଣ୍ଡାରରୁ ସଂଗୃହୀତ ମହାର୍ଘ ରତ୍ନାଳଙ୍କାରଶୋଭିତା, ଜ୍ଞାନରତ୍ନଶାଳିନୀ, ଗୌରବାନ୍ୱିତା । ଏଥିକୁ ଆମ୍ଭମାନଙ୍କ ମାତୃଭାଷା ସ୍ୱଭାବସୁନ୍ଦରୀ ହେଲେ ମଧ୍ୟ ସେମାନଙ୍କ ସମାଜରେ ମିଳନ ସକାଶେ ସଙ୍କୁଚିତ । ଜନନୀର ଗୌରବବର୍ଦ୍ଧନ ସୁପୁତ୍ରମାନଙ୍କ ପ୍ରତି ନିର୍ଭର କରେ । ନିରାଶ୍ରୟା କୁନ୍ତୀଦେବୀଙ୍କ ଗୌରବବର୍ଦ୍ଧନ ସମୟରେ ଲାଞ୍ଛିତା ଅପଦସ୍ଥା ଗାନ୍ଧାରୀ ଦେବୀ ନିଶ୍ଚୟ ମନରେ କରିଥିବେ, ଅଯୋଗ୍ୟ ଶତ ପୁତ୍ର ବଦଳରେ ମୁଁ ଗୋଟିଏ ମାତ୍ର ଅର୍ଜ୍ଜୁନ ପାଇଥିଲେ ମୋହର କ'ଣ ଏପରି ଭାଗ୍ୟବିପର୍ଯ୍ୟୟ ଘଟିଥାନ୍ତା ?

ଶିକ୍ଷିତ ଯୁବକମାନେ ଏହା ମଧ୍ୟ ବୁଝିବେଣି, ସେମାନଙ୍କର ଉପାସ୍ୟା ରାଜଭାଷା ସର୍ବସମୃଦ୍ଧିଶାଳିନୀ—ଜଗଦ୍ବ୍ୟାପୀ ଗୌରବାନ୍ୱିତା ସତ୍ୟ, ମାତ୍ର ତାଙ୍କ ଉପାସନା ଯୋଗେ ଆମ୍ଭମାନଙ୍କ ଜାତି ସାଧାରଣ ଉନ୍ନତି ଆକାଙ୍କ୍ଷା କରିବା ବିଡ଼ମ୍ବନା ମାତ୍ର । ଯେହେତୁ ସେ ଆମ୍ଭମାନଙ୍କର ଉପାସ୍ୟା ଦେବୀ ବରଦାତ୍ରୀ ହେଲେ ମଧ୍ୟ ସନ୍ତାନମାନଙ୍କୁ କୋଳକୁ ଟେକି ନେବାପାଇଁ ଜନନୀ ତୁଲ୍ୟ ସ୍ନେହପ୍ରବଣା ନୁହନ୍ତି । କେହି ନୈଷ୍ଠିକ ଉପାସକ ଦେବୀବର ପ୍ରଭାବରେ ମାନସମ୍ଭ୍ରମଯୁକ୍ତ ସମୃଦ୍ଧିଶାଳୀ ହୋଇପାରେ ସତ୍ୟ, ମାତ୍ର ଜାତି ସାଧାରଣର ସେହି ଗୌରବର ଅଂଶଭାଗୀ ହେବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କରିବା ବିଡ଼ମ୍ବନା ମାତ୍ର । ଏହା ମଧ୍ୟ ଶିକ୍ଷିତ ଯୁବକେ ବୁଝିଲେଣି, ଶତଶତବର୍ଷ ବ୍ୟାପୀ ଉପାସନାରେ ମଧ୍ୟ ଉପାସ୍ୟା ଦେବୀଙ୍କୁ ଆୟତ୍ତ କରିବା ସହଜସାଧ୍ୟ ନୁହେଁ । ସେହି ନିମ୍ନ ଶ୍ରେଣୀ ହିଁ ଜାତି ନାମରେ ବାଚ୍ୟ । ଆମ୍ଭେମାନେ ମଧ୍ୟ କ୍ଷୁଦ୍ର ଆଲୋଚନା ଯୋଗେ ଅନୁଭବ କରୁଅଛୁ, *ବୈଦେଶୀୟ ଭାଷାରେ ଜ୍ଞାନାଲୋଚନା ଜଳପୂର୍ତ୍ତି ପାତ୍ରରେ

ଘୃତବିନ୍ଦୁ ପତନବତ୍ ଅର୍ଥାତ୍ କେବଳ ଆଲୋଚକଠାରେ ଜ୍ଞାନ ଆବଦ୍ଧ ଥାଏ, ମାତୃଭାଷାରେ ଜ୍ଞାନାଲୋଚନା ଜଳପାତ୍ରରେ ତୈଳବିନ୍ଦୁ ପତନବତ୍ ସର୍ବତ୍ର ବିସ୍ତୀର୍ଣ୍ଣ ହୋଇଯାଏ ।

ଦେଶର ଦୁର୍ଗତି ତଥା ଜାତୀୟ କଳଙ୍କମୋଚନର ଭାର କୁଳନନ୍ଦନ ଶିକ୍ଷିତ ଯେଉଁ ଯୁବକମାନଙ୍କ ପ୍ରତି ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣରୂପେ ଅର୍ପିତ ଅଛି, ସେମାନଙ୍କର ବର୍ତ୍ତମାନ ମାତୃଭାଷା ପ୍ରତି ଅନୁରାଗ ଏବଂ ଥୋକେ ଶିକ୍ଷିତ ଯୁବକ ଜନ୍ମଭୂମିର କଲ୍ୟାଣ କାମନାରେ ସାଂସାରିକ ସମସ୍ତ ଉନ୍ନତି—ସମସ୍ତ ସୁଖାଭିଳାଷ ବିସର୍ଜନ-ପୂର୍ବକ ଜୀବନ ପଣକରିବା ଦେଖି ଦେଶର ମଙ୍ଗଳକାମୀ ଅଥଚ ସର୍ବ ବିଷୟରେ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ଅକ୍ଷମ, ସ୍ଥବିର ଲୋକେ ସହଜ ଜୀବନରେ ସେହି ଉତ୍ସାହୀ ଯୁବକମାନଙ୍କ ଦୀର୍ଘଜୀବନ କାମନା କରି ଆଶାନ୍ୱିତ ପ୍ରାଣରେ ଚରମ ଦିବସକୁ ସୁଖକର ଜ୍ଞାନ କରି ନିର୍ଭୟ ଏବଂ ଆନନ୍ଦିତ ଚିତ୍ତରେ ପ୍ରୟାଣ ସକାଶେ ପ୍ରସ୍ତୁତ ହେଉଛନ୍ତି ।

ଆଲୋଚନା ସଭାର ପ୍ରତ୍ୟେକ ଅଧିବେଶନରେ ନୂତନ୍ ନୂତନ ଗଦ୍ୟ-ପଦ୍ୟମାନ ପଠିତ ହୁଏ । ଜମିଦାର ପୁତ୍ର କୁଅଁର ଗୋବିନ୍ଦଚନ୍ଦ୍ରଙ୍କ କବିତାଗୁଡ଼ିକ ଯେ ପଦଲାଳିତ୍ୟରେ, ଭାବସମ୍ଭାର ବାହୁଲ୍ୟରେ ଅସପତ୍ନ ଆସନ ଗ୍ରହଣ କଲାଣି, ଏହା ଏକାବେଳକେ ସର୍ବବାଦିସମ୍ମତ । ସେ ଯେ ଅଦୂରବର୍ତ୍ତୀ ଭବିଷ୍ୟତରେ ମହାକବି ନାମରେ ପରିଚିତ ହେବେ, ଏ ସମ୍ବନ୍ଧରେ ଥୋକେ ସଭ୍ୟ ପ୍ରକାଶ୍ୟ ମତ ପ୍ରକାଶ କରିବାକୁ କୁଣ୍ଠିତ ହେଉନାହାନ୍ତି । ଠିକ ଏତିକିବେଳେ ରାଜୀବଲୋଚନ ବାବୁ କହି ପକାଇଲେ, ଗୋବିନ୍ଦ ବାବୁଙ୍କର କବିତ୍ୱ ଶକ୍ତି ଅଛି, ସନ୍ଦେହ ନାହିଁ, ହେଲେ ସତ କଥାଟା ଘୋଡ଼ାଇ ରଖିବାକୁ ମତେ କଷ୍ଟ ବୋଧ ହେଉଅଛି । ମୁଁ ନିଶ୍ଚିତ ରୂପେ କହିପାରେ କବିତାର ଓଜୋଗୁଣ, ମାର୍ଜିତ ଶବ୍ଦାବଳୀର ସଯତ୍ନ ବିନ୍ୟାସ ବିଷୟ ବୁଝିବାକୁ ଗଲେ ତୁଳନାରେ ଆମ ଇନ୍ଦୁର କବିତା ତେର ଉପରେ ଆସନ ପାଇବାର ଯୋଗ୍ୟ । କେହି ସନ୍ଧାନୀ ଲୋକ ଭଲ କରି ଚାହିଁ ଦେଖିଥିଲେ ବୁଝିପାରିଥାନ୍ତେ । ନିର୍ମଳ ଚନ୍ଦ୍ରମଣ୍ଡଳରେ ସହସା ନିପତିତ ଭାସମାନ ପାତଳ ମେଘଖଣ୍ଡ ପରି କୁଅଁର ବାବୁଙ୍କ ମୁଖରେ ଯେମନ୍ତ ଗୋଟାଏ ମଳିନତାର ଛାୟା ପଡ଼ିଗଲା—ଅନ୍ୟ ଲୋକେ ସେଥିପ୍ରତି ଲକ୍ଷ୍ୟ ନ ରଖିଥିଲେ ମଧ୍ୟ ଘଟଣାଟା ରାଜୀବଲୋଚନଙ୍କ ଦୃଷ୍ଟି ଏଡ଼ିପାରିଲା ନାହିଁ ।

ରାଜୀବଲୋଚନଙ୍କ ମୁହଁରୁ କଥାଟା ଯେମିତି ବାହାରିଛି, ଚାରି ପାଞ୍ଚଜଣ ସଭ୍ୟ ଏକାବେଳକେ ପଚାରି ପକାଇଲେ—ଏଁ-ଏଁ ଇନ୍ଦୁ ବାବୁ କିଏ, ଇନ୍ଦୁ

ବାବୁ କିଏ ? ରାଜୀବଲୋଚନ କହିଲେ, ନା ନା, ଇନ୍ଦୁବାବୁ ନୁହନ୍ତି—ମୋ ଭଉଣୀ । ଘନଶ୍ୟାମ ବାବୁ କହିଲେ, ହୋଇ ହେ ରାଜୀବବାବୁ, ସେଦିନ ସନ୍ଧ୍ୟାବେଳେ କହୁଥିଲେ, ଆପଣଙ୍କର ଭାଇଭଉଣୀ କେହି ନାହିଁ, ଏକା—ଆଜି ପୁଣି ଭଉଣୀଟିଏ କାହୁଁ ବାହାରିଲେ ? ରାଜୀବଲୋଚନ ବାବୁ କହିଲେ, ସେ ମୋ ନିଜର ଭଉଣୀ ନୁହେଁ—ମାମୁଝିଅ ଭଉଣୀ—ସମସରପୁର ଜମିଦାରଙ୍କ ଏକମାତ୍ର କନ୍ୟା ଇନ୍ଦୁମତୀ ଦେଇ ।

ଘନଶ୍ୟାମ ବାବୁ--ସେ କ'ଣ ସ୍କୁଲରେ ପଢ଼ୁଥିଲେ ? ରାଜୀବ ବାବୁ ଉତ୍ତର କଲେ, ନାହିଁ ନାହିଁ, ତା' ପଢ଼ାପାଇଁ ମାମୁ ସାନ୍ତେ ଦୁଇ ଜଣ ଭଲ ପଣ୍ଡିତ ନିଯୁକ୍ତ କରି ଦେଇଛନ୍ତି । ମୁଁ ଦେଖିଛି, ବାଳିକାଟି ଏପରି ବୁଦ୍ଧିମତୀ, କି ସାହିତ୍ୟରେ, କି ଗଣିତରେ, ତା' ବୟସର କେହି ପିଲା ତା' ସଙ୍ଗେ ସମାନ ହୋଇପାରିବ, ମୁଁ ଏହା ବିଶ୍ୱାସ କରିପାରୁନାହିଁ । ସେ ନାନା ପ୍ରକାର ଛନ୍ଦ ମଧ୍ୟ କରିପାରେ; ମାତ୍ର ଦୁଃଖର କଥା, ଉପଯୁକ୍ତ ଶିକ୍ଷା ଅଭାବରୁ ସେପରି ନିପୁଣତା ଲାଭ କରିପାରି ନାହିଁ ।

ଘନଶ୍ୟାମ ବାବୁ ଅନେକ ବେଳଯାଏ ରାଜୀବ ବାବୁଙ୍କ ମୁହଁକୁ ଚାହିଁ ରହିଲେ; ଇଚ୍ଛା—ଇନ୍ଦୁମତୀ ସମ୍ବନ୍ଧରେ ଆଉ ଅଧିକ କିଛି କଥା ପଚାରିବେ ହେଲେ ସାହସ ଖଟିଲା ନାହିଁ । ସମ୍ଭ୍ରାନ୍ତ ଲୋକର ଯୁବତୀ କନ୍ୟା, ତାଙ୍କ ସମ୍ବନ୍ଧରେ ଅଧିକ କିଛି ପଚାରିବା ଉପଯୁକ୍ତ ବୋଲି ବିବେଚନା କଲେ ନାହିଁ । ଅତୀତ ଆମ୍ଭମାନଙ୍କ ସମାଜର ଲୋକେ ଆପଣା ଆପଣା କୁଳର ବଧୂ କିମ୍ବା ଯୁବତୀ କନ୍ୟା ବା ଭଗିନୀମାନଙ୍କ ନାମ ପାଞ୍ଚଜଣଙ୍କ ଆଗରେ ପ୍ରକାଶ କରିବା ନିତାନ୍ତ ଅସମ୍ମାନକର ଓ ଲଜ୍ଜାଜନକ ବୋଲି ମଣୁଥିଲେ । ଏଣିକି ପାଶ୍ଚାତ୍ୟ ସାମାଜିକ ରୀତିନୀତି କ୍ରମଶଃ ଆମ୍ଭମାନଙ୍କ ସମାଜର ଅସ୍ଥିମଜ୍ଜା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସ୍ପର୍ଶ କରିବାକୁ ବସିଲାଣି । ବିଶେଷତଃ ଆଜିକାଲି ସ୍ତ୍ରୀଶିକ୍ଷା ପ୍ରଚାରର ଆରମ୍ଭଦିନରେ କାହାରି ବଧୂ ବା ଭଗିନୀ ଶିକ୍ଷିତା ଥିଲେ ଶିକ୍ଷିତ ଯୁବକମାନେ ଆପଣା ବନ୍ଧୁମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଉତ୍ସାହ ଓ ଆନନ୍ଦ ସହିତ ସେ ବିଷୟ ପ୍ରକାଶ କରିଥାନ୍ତି ।

କୁଅଁର ଗୋବିନ୍ଦଚନ୍ଦ୍ରଙ୍କ କବିତା ବିଷୟ ଏକାବେଳକେ ଚାପିହୋଇଗଲା । ଇନ୍ଦୁମତୀ କବିତା ଓ ବିଦ୍ୟାଶିକ୍ଷା ବିଷୟ ପ୍ରବଳ ଉତ୍ସାହ ସହିତ ଆଲୋଚନା ଚାଲିଅଛି । ମଫସଲ ଗାଁର ଗୋଟିଏ ମରହଟିଆ କରଣ ଘର ଝିଅ ଏତେଦୂର ବିଦ୍ୟାବତୀ ହୋଇ ପଡ଼ିଲାଣି, ଏ କଥା ଯେ ସମସ୍ତଙ୍କର ବିସ୍ମୟ ଉତ୍ପାଦନ କରିଅଛି, ସଭ୍ୟମାନଙ୍କ ଉତ୍ସାହ, କଥୋପକଥନ

ଏବଂ ମନୋଭାବରୁ ସୁସ୍ପଷ୍ଟ ଅନୁମାନ କରାଯାଇପାରେ । ସେମାନଙ୍କ ମନରେ ଧ୍ରୁବ ଧାରଣା ଜାତ ହେଲାଣି, ଉତ୍କଳର ସମାଜଗତ କୁସଂସ୍କାର ଅଜ୍ଞାନାନ୍ଧକାରର ବିମୋଚନ ଅଚିରକାଳ ମଧ୍ୟରେ ହେବା ଅବଶ୍ୟମ୍ଭାବୀ । କଥୋପକଥନ ସମୟରେ ରାଜୀବଲୋଚନ କୌଶଳରେ କୁଅଁର ବାବୁଙ୍କ ମୁଖଭାବ ପ୍ରତି ଲକ୍ଷ୍ୟ ରଖିଥିଲେ ଏବଂ ଜଣାଯାଏ, ରାଜୀବ ବାବୁଙ୍କ ମନରେ ଗୋଟାଏ ଭାରି ଆନନ୍ଦ ଜାତ ହେଉଥାଏ ।

ଏ କଥା ନିଶ୍ଚିତ, ଇନ୍ଦୁମତୀର ଯୋଗ୍ୟତା ସମ୍ବନ୍ଧରେ ସମସ୍ତ ସଭ୍ୟ ଅନଭିଜ୍ଞ— ଆହୁରି ମଧ୍ୟ ନିଶ୍ଚିତ ଯେ ତତ୍‌କୃତ କବିତାର ଗୁଣାଗୁଣ ବୁଝିବା ପଛକୁ ଥାଉ, ପ୍ରକୃତରେ ସେ କବିତା ଲେଖି ପାରନ୍ତି କି ନାହିଁ, ଏ କଥା ସମସ୍ତଙ୍କ ବୁଦ୍ଧି ଅଗୋଚର । ହେଲେ ସେମାନେ ଏତେଦୂର ଭକ୍ତିମାନ ହୋଇପଡ଼ିଲେଣି ଯେ ସ୍ୱୟଂ ବାଗ୍‌ଦେବୀଙ୍କର ପ୍ରଧାନ ସହଚରୀ ଇନ୍ଦୁମତୀ ସହିତ ଘଟନା-ସ୍ଥଳରେ ଉପସ୍ଥିତ ହେଲେ ତାହାକୁ ଅଗ୍ରେ ଆସନ ଦେଇ ହେବ, ଏ ବିଷୟ ଯେଣୁ ସେମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ମତାନ୍ତର ଘଟିବାର ନିତାନ୍ତ ସମ୍ଭାବନା ଥିଲା । ଏ କଥା ଉଲ୍ଲେଖ କରିବା ଅସଙ୍ଗତ ହେବ ନାହିଁ ।

ଇନ୍ଦୁମତୀର କବିତା ଦେଖିବା ଏବଂ ଗୁଣାଗୁଣ ପରୀକ୍ଷା ଆବଶ୍ୟକ ବୋଲି କାହାରି କାହାରି ମନରେ ଉଦୟ ମଧ୍ୟ ହେଲାଣି । ଏପରି ଅବସର— ଅସହିଷ୍ଣୁତା ଶିକ୍ଷିତ ଯୁବକମାନଙ୍କ ପକ୍ଷରେ ନିଶ୍ଚୟ ଶୋଭନୀୟ ନୁହେଁ— ହେଲେ ଯୁବକସୁଲଭ ଶୃଙ୍ଖଳା ଶିକ୍ଷା ବା ଧୈର୍ଯ୍ୟକୁ ଅତିକ୍ରମ କରିବା ସହଜସିଦ୍ଧ ବିଷୟ ଅଟେ । ଇନ୍ଦୁମତୀ କବିତା ରଚନାରେ ସିଦ୍ଧହସ୍ତା ଅଥବା ତାହାର ପ୍ରତିଭା ସ୍ୱାଭାବିକୀ, ତୁଳନାରେ ଗୋବିନ୍ଦଚନ୍ଦ୍ରଙ୍କୁ ଅତିକ୍ରମ କରିବାକୁ ସମର୍ଥା, ଅମ୍ଭମାନଙ୍କ ମତରେ ବିଷୟଟା ଘୋର ସନ୍ଦେହର ସ୍ଥଳ । ଅଥବା ଇନ୍ଦୁ ଆଦୌ କବିତା ରଚନାରେ ସମର୍ଥା, ଏକଥା ମଧ୍ୟ ସାହସପୂର୍ବକ ବୋଲାଯାଇ ନ ପାରେ । ପାର୍ଶ୍ୱବର୍ତ୍ତୀ ଘଟଣା ପରମ୍ପରା ଦୃଷ୍ଟିରେ ବରଞ୍ଚ ସାହସପୂର୍ବକ ବୋଲାଯାଇପାରେ ଯେ, ବଂଶଗତ ବୈରଯୋଗୁଁ ଗୋବିନ୍ଦଚନ୍ଦ୍ରଙ୍କ ପ୍ରଶଂସା ଶ୍ରବଣରେ ଅସହିଷ୍ଣୁ ରାଜୀବଲୋଚନ ଦ୍ୱାରା ଇନ୍ଦୁମତୀର କାଳ୍ପନିକ କବିତ୍ୱ ମାହାତ୍ମ୍ୟର ଅବତାରଣା କରାଯାଇଅଛି । ସଚରାଚର ଦେଖାଯାଏ, କୁଅଁର ଗୋବିନ୍ଦଚନ୍ଦ୍ର ଓ ସଦାନନ୍ଦଙ୍କ ସହିତ ରାଜୀବଲୋଚନ ଏକ ସଙ୍ଗରେ ଏକ ଶ୍ରେଣୀରେ ଅଧ୍ୟୟନ କରୁଥିଲେ ମଧ୍ୟ ପରସ୍ପର ଯୁବଜନସୁଲଭ ପ୍ରେମାଳାପ କରୁଥିବାର କଦାଚ ଦେଖାଯାଇ ନାହିଁ । ଏହା ମଧ୍ୟ ଅନେକ ଥର ଦେଖାଯାଇଅଛି ଗୋବିନ୍ଦଚନ୍ଦ୍ରଙ୍କ କବିତା ପାଠ ବା ପ୍ରଶଂସା ସମୟରେ ରାଜୀବଲୋଚନଙ୍କ ମୁଖରେ ଯେମନ୍ତ ଗୋଟାଏ ବିରକ୍ତି ପ୍ରକାଶ

ପାଏ । ପୁଣି ଏହା ମଧ୍ୟ ସଚରାଚର ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷ ହୁଏ ଯେ, ତାଲୁକେ ସମସରପୁର ଓ ତାଲୁକେ ଦଶଗ୍ରାମୀ କରଣସାନ୍ତ ଗୋଷ୍ଠୀର, ଏମନ୍ତ କି ଯୋଡ଼ିଏ ମାର୍ଜାର ଶିଶୁର ଦୈବାତ୍ ଭେଟ ହୋଇଗଲେ ପରସ୍ପର ଗର୍ଜନ କରି ଉଠନ୍ତି ।

ବିବଦମାନ ବଂଶଯୁଗଳର ପ୍ରତ୍ୟେକ ଲୋକର ମନ ମଧ୍ୟରେ ବଂଶଗତ ବିଦ୍ୱେଷ ଭାବ ସଞ୍ଚରିତ ହେବା ସ୍ୱାଭାବିକ ଅଟେ ।

ଅଷ୍ଟମ ପରିଚ୍ଛେଦ

କୁଅଁର ବାବୁଙ୍କ ଚିତ୍ର ଗୃହଳୟ

ରୂପଜ-ଗୁଣଜ ମୋହ ଏବଂ ବହୁବିଧ ଅବସ୍ଥା ସାହାଯ୍ୟରେ ଯୁବକ ଯୁବତୀଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ପରସ୍ପର ମିଳନାକାଙ୍କ୍ଷା ଜାତ ହୋଇଥାଏ । ଏପରି ଆକାଙ୍କ୍ଷାକୁ ପ୍ରେମାଭିଳାଷ ବୋଲି ମଧ୍ୟ କୁହାଯାଇପାରେ । ଏ ପ୍ରକାର ପ୍ରେମାଭିଳାଷ ସେମାନଙ୍କ ମନରେ ଜାତ ହେଲେ ସମୟ ସମୟରେ ଦେଖାଯାଏ, ସେମାନେ ପରସ୍ପର ମିଳନ କାଳ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଚିତ୍ତଗୃହଳୟରେ ଏ ପ୍ରକାର ଅନାସ୍ଥିର ହୋଇପଡ଼ନ୍ତି ଯେ, ଅତି ସାବଧାନତାରେ ମଧ୍ୟ ବିବିଧ ପ୍ରକାର ଚିତ୍ତବିକାର ବଦନମଣ୍ଡଳରେ ପ୍ରକାଶ ହୋଇପଡ଼େ । ସେ ସମୟରେ ମନୋଭାବ ଗୋପନ ସକାଶେ ସକଳ ପ୍ରକାର ଚେଷ୍ଟା ମଧ୍ୟ ବ୍ୟର୍ଥ ହୋଇଯାଏ । ଇନ୍ଦୁମତୀଙ୍କ କବିତ୍ୱ ଖ୍ୟାତି ଶୁଣିବା ଦିନଠାରୁ ଗୋବିନ୍ଦଚନ୍ଦ୍ରଙ୍କର କିଛି ଚିତ୍ତବିକାର ଜାତ ହେଲା କି ନାହିଁ, ସମ୍ପର୍କବିହୀନ ଅନ୍ୟ ଲୋକେ ନ ବୁଝନ୍ତୁ, କେବଳ ଯୋଡ଼ିଏ ଲୋକ ସେଥିର ଆଭାସ ପାଇ ଜଣେ ଆନନ୍ଦିତ, ଅନ୍ୟ ଜଣେ କାତର ହୋଇ ପଡ଼ିଅଛନ୍ତି । ବଂଶଗତ ବୈର ହେତୁରୁ ଗୋବିନ୍ଦଚନ୍ଦ୍ରଙ୍କ କବିତ୍ୱ ଖ୍ୟାତିରେ କାଳିମାଲେପନ ସକାଶେ ରାଜୀବଲୋଚନ ଯେ ସତ୍ୟ ହେଉ ବା ମିଥ୍ୟା ହେଉ, ଇନ୍ଦୁମତୀର କବିତ୍ୱ ବିଷୟ ରଚନା କରିଥିଲେ, ଏଥିରେ ସନ୍ଦେହ ନାହିଁ—ସେହି ବିଦ୍ୱେଷ ଭାବଟା ବର୍ତ୍ତମାନ ଯେମନ୍ତ ମିଳନାକାଙ୍କ୍ଷାରେ ପରିଣତ ହୋଇଯାଇଥିବାର ଦେଖାଯାଏ । ବର୍ତ୍ତମାନ ରାଜୀବଲୋଚନ ଦଶଗ୍ରାମୀ ଭ୍ରାତୃଯୁଗଳଙ୍କ ସହିତ ମିଳନ ସକାଶେ ନିତାନ୍ତ ଲୋଲୁପ । ଆଜକୁ କେତେଦିନ ହେଲା ସଦାନନ୍ଦ, ଗୋବିନ୍ଦଚନ୍ଦ୍ର ଏବଂ ରାଜୀବଲୋଚନ ସନ୍ଧ୍ୟା ସମୟରେ ଏକତ୍ର ଭ୍ରମଣ ଏବଂ ପ୍ରେମାଳାପ କରୁଥିବାର ଦେଖାଯାଏ । ପୁଣି ବିଶ୍ୱସ୍ତ ଭାବରେ ଏଥିରେ ମଧ୍ୟ ସନ୍ଧାନ ମିଳିଅଛି ଯେ କୁଅଁର ଗୋବିନ୍ଦଚନ୍ଦ୍ରଙ୍କୁ କଦାଚିତ୍ ଏକାକୀ ଦେଖିଲେ ରାଜୀବଲୋଚନ ଯେମନ୍ତ

ଅନିଚ୍ଛାରେ ଅସାବଧାନତାରେ ଅନ୍ୟ କଥାପ୍ରସଙ୍ଗରେ ଇନ୍ଦୁମତୀର ରୂପ ସୁଶୀଳତା ଧର୍ମନିଷ୍ଠା ପ୍ରଭୃତି ଗୁଣମାନ ବ୍ୟାଖ୍ୟାକରି ପକାନ୍ତି । କୁଅଁର ବାବୁ ଯେମନ୍ତ ସଲଜ୍ଜ ଭାବରେ ଅନ୍ୟମନସ୍କ ହୋଇ ଆଗ୍ରହ ସହିତ ଶୁଣୁଥାନ୍ତି ।

ନବମ ପରିଚ୍ଛେଦ

ସଇତାର ଆତଙ୍କ

ଏଁ—ଏ କ'ଣ ହେଲା ? ସାନ ସାନ୍ତ ଏପରି ହେଉଛନ୍ତି କିଆଁ ? ପଢ଼ାରେ ମନ ନାହିଁ—ସଞ୍ଜ ହେଲେ ଏକୁଟିଆ ବାରେଣ୍ଡାରେ ବସି ତୁଚ୍ଛା ଭକଭକ କରି ଚାହିଁଥାନ୍ତି—ଯେମନ୍ତ କ'ଣ ଗୋଟାଏ ବସି ଭାଳୁଛନ୍ତି । ଠା' ବେଳେ ବି ସେହିପରି—କେଉଁ ଦିନ ଡାଲିରେ ଗୁଡ଼ାଏ ଲୁଣ ଗୋଳାଇ ଦେଲେ ତ, କେଉଁଦିନ ତୁଚ୍ଛା ଅଲଣା, କେଉଁ ତିଅଣ ଗିନାରେ ଶ୍ରୀହସ୍ତ ବାଜିଲା ନାହିଁ ତ, ତୁଚ୍ଛା କେଉଁ ତିଅଣଟା ଗାବୁଲି ଗାବୁଲି ଖାଉଛନ୍ତି । ଜ୍ୱର ତ ନୁହେଁ—ମର୍ଦ୍ଦନ ଦେହପାଣି ଭଲ ଚାଲିଛି—ଦେହରେ ତାତି ନାହିଁ । କଥା କ'ଣ ? ସା'ନ୍ତେ ତ ମୋ ପାଖରେ କିଛି କଥା ଲୁଚାନ୍ତି ନାହିଁ—ଆଉ କାହାରିକୁ ଜଣା ନା, ସାନ୍ତଙ୍କ ସବୁ କଥା ମୁଁ ଜାଣେ । ଆଉ କିଛି ବେମାରି ହୋଇଥିଲେ ତ ମୋତେ ଆଜ୍ଞା କରିଥାନ୍ତେ । ଭୂଆସଙ୍କୁ ଖବର ଦେବି ? ନାହିଁ ଲୋ ବାପ ! ଅଳ୍ପ ଖୋଳୁ ଖୋଳୁ ମହାଦେବ ହେଲେ ବାହାରି ପଡ଼ିବ—ସେଥିକୁ ମୋ ଦାନାପାଣି ଉଠିବ । କଥାଟା ପଚାରିବା ପାଇଁ ମନ ମଧ୍ୟରେ ଆକୁପାକୁ ହେଲାଣି—ବେଲ ଘଚୁ ନାହିଁ ଭରସା ଖଚୁ ନାହିଁ । ବେମାରି ନୁହେଁ, ଏଇଟା ଏକାବେଳକେ ଠିକ୍ କଥା । ଜଣାଯାଏ, କ'ଣ ଗୋଟାଏ ଭାରି କଥା ଚାଲିଛି । ସେଇଟା କଲେଜ ପାଠପଢ଼ା କଥା ନିଶ୍ଚୟ, ବାହାରର କଥା ହୋଇଥିଲେ ଅଙ୍କଯାଏ ଛିଙ୍କା ପଡ଼ି ନ ଥାନ୍ତା—ଫୁଟିଆରି ହୋଇପଡ଼ିଥାନ୍ତା । ଉଁ—ହୁଁ—ତା ବି ନୁହେଁ । ଆମ ଗାଁ ଶାମ ଧଳ ସାନ୍ତଙ୍କ ପୁଅ ଦିନୁବାବୁ ଆମ ସାନ୍ତଙ୍କ ସାଙ୍ଗରେ ଏକା ଜାଗାରେ ବସି ପଢ଼ନ୍ତି—ତାଙ୍କୁ ବା କିଛି ଜଣାଥିବ—ଅସଲ କଥାଟା କାଢ଼ିବା ପାଇଁ ଫିକରଫାକର କରି କେତେ କଥା ପଚାରିଲି—ସେ ତ କିଛି କହିପାରିଲେ ନାହିଁ । କଲେଜ କଥା ହୋଇଥିଲେ ନିଶ୍ଚୟ ତାଙ୍କୁ ଜଣାଥାନ୍ତା । କଲେଜ ପାଠପଢ଼ା ନୁହେଁ । ଆଉ ଗୋଟିଏ କଥା, ଦୁଇ ଭାଇଙ୍କ ଭିତରେ ଦଣ୍ଡେ ଛାଡ଼ବାଡ଼ ଥାଏ ନାହିଁ । ଆଜିକାଲି ସଞ୍ଜବଇଠା ଲାଗିଲା ତ ବଡ଼ ସାନ୍ତ ବାହାରିଲେ—ରାତି ପହରଯାଏଁ ବସାରେ ପଶିବାକୁ ନାହିଁ । ହଉଦା ଆଣିବା ବାହାନାରେ କେତେଥର ଯାଇ

ଦେଖି ଆସିଲଣି—କାଠଯୋଡ଼ି ବରଗଛ ମୂଳ ନିରୋଳା ଅନ୍ଧାରିଆରେ ବଡ଼ ସାନ୍ତ ଆଉ ରାଜୀବଲୋଚନ ବାବୁ ବସି କ'ଣ ଫୁସୁରଫାସର ହେଉଥାନ୍ତି । ସେ ତ ହେଲେ ଶତ୍ରୁପକ୍ଷ ଲୋକ—ମୁଖାଲାପ ନଥିଲା—କେହି କାହାର ଛାଇ ମାଡ଼ୁ ନ ଥିଲେ—ଏବେ ତାଙ୍କ ସାଙ୍ଗରେ ଏତେ ଫୁସୁରଫାସର କ'ଣରେ ବାବୁ ? ସେ କଥାରେ ସାନ ସା'ନ୍ତଙ୍କର କିଛି ଲଗାପଗା ଅଛି, ନୋହିଲେ ବଡ଼ ସା'ନ୍ତ ବାହୁଡ଼ି ଆସିଲେ ଦୁଇ ଭାଇ ନିରୋଳାରେ ବସି ତୁନି ତୁନି କ'ଣ କଥାଭାଷା ହୁଅନ୍ତେ ? ଶତ୍ରୁପକ୍ଷିଆ ଲୋକ ସାଙ୍ଗରେ ଏତେ ରଞ୍ଜଘସ ଭଲ ନୁହେଁ—କର୍ତ୍ତା ସା'ନ୍ତଙ୍କ କାନକୁ ଗଲେ କ'ଣ ଗୋଟାଏ ବଖେଡ଼ା ବାହାରିପାରେ । ବଡ଼ ସା'ନ୍ତଙ୍କ କଥାରେ ନ ପଡ଼ିବାଲାଗି ମୋ ସା'ନ୍ତଙ୍କୁ ଚେତାଇଦେବା ଉଚିତ । ନାହିଁ ଲୋ ବାପ ! ଭାଇ ଭାଇ ଯିବେ ମିଳି, ମୁଁ ବସିବି ଝିଙ୍କି ଗିଳି । ଆଚ୍ଛା ଦେଖାଯାଉ—କୁଆଡ଼କା ପାଣି କୁଆଡ଼େ ଯାଉଛି । ସବୁରରେ ମେୱା ଫଳେ ।

ଦଶମ ପରିଚ୍ଛେଦ

ଗ୍ରୀଷ୍ମାବକାଶ

ଗ୍ରୀଷ୍ମାବକାଶ ସମୟ ଉପସ୍ଥିତ । କଲେଜ, ସ୍କୁଲ ସବୁ ବନ୍ଦ—ବିଦେଶୀ ପିଲାମାନେ ଆପଣା ଆପଣା ଗ୍ରାମକୁ ଯିବାଲାଗି ସଜବାଜ ହେଉଛନ୍ତି । ଚନ୍ଦନପୁର ବଡ଼ ଗ୍ରାମକରଣ ବିଦ୍ୟାଧର ପଟ୍ଟନାୟକ ଯୋଡ଼ାଏ ପାଲିଙ୍କି, କେତେଜଣ ବାହାଙ୍ଗୀ ଆପଟ ଧରି ଠିକ୍ କଲେଜ ବନ୍ଦଦିନ ସକାଳ ଛ'ଟପହର କଟକରେ ପହଞ୍ଚିଗଲେ । ସା'ନ୍ତ ସାନ୍ତାଣୀଙ୍କ କରିଣ ପ୍ରତି ବିଶେଷ ଆଦେଶ, କଲେଜ ବନ୍ଦ ହେଲାକ୍ଷଣି ବାବୁମାନଙ୍କୁ ଧରି କଟକରୁ ବାହାରି ଆସିବେ । ହେଲେ ସଦାନନ୍ଦ ଏକଥା ସେକଥା ବାହାନା କରି ତୁଚ୍ଛାଟାରେ ଗଡ଼ିମଠ କରୁଛନ୍ତି । ସେଦିନ ଉଆସକୁ ଯିବାର ହେଲା ନାହିଁ । ଆଜିକାଲି ସଇତାର ସବୁ କଥାରେ ସନ୍ଦେହ—ସଦାନନ୍ଦଙ୍କ ଚାଲିଚଳନକୁ ଆଣ୍ଠକରି ଜଗିଛି । ଦେଖିଲା, ସେଦିନ ସଞ୍ଜରୁ ପହରେ ରାତିଯାଏ ସଦାନନ୍ଦ ଆଉ ରାଜୀବଲୋଚନ କାଠଯୋଡ଼ି କୂଳ ବରଗଛ ମୂଳ ଅନ୍ଧାରିଆରେ ବସି କ'ଣ କଥାଭାଷା ହେଉଛନ୍ତି । ସଇତା ତେଣେ ଆକୁପାକୁ କରି ଗଛ ଛାଇ ଅନ୍ଧାରିଆ ଧରି ପାଖେଇ ପାଖେଇ ଗଲା—ହେଲେ ତୁନି ତୁନି କଥା—ଶୁଭିଲା ନାହିଁ । ଶେଷରେ ଦୁହେଁ ମେଲାଣି ଦେଇବା ବେଳେ ରାଜୀବଲୋଚନ ଜାଗ୍ରତ କରାଇଦେଲେ, "ଦେଖ ସଦାନନ୍ଦ ଭାଇ ! ଖୁବ୍ ଜାଗ୍ରତ ଥିବ, କଥାଟା ଯେମନ୍ତ ଫୁଟିଆସ ନ ହୁଏ—ଟିକିଏ

ହେଲେ ଜଣାପଡ଼ିଗଲେ ସବୁ ଭଣ୍ଡୁର ହୋଇଯିବଟି ! ଗଡ଼ରେ ଗଡ଼ମଠ କରିବ ନାହିଁ— କଲେଜ ଫିଟିବା ପନ୍ଦର ଦିନ ଆଗରୁ ଚାଲି ଆସିବ ।” ଶେଷ କଥାଗୁଡ଼ିକ ସଇତା କାନରେ ଟିକିଏ ବାଜିଗଲା— ମନରେ କଲା' ଏତେ ଶନ୍ଦ୍ରୂପଣ— ମୁହଁ ଚାହାଁଚାହିଁ ବାସନ୍ଦ— ଏଥି ମଧ୍ୟରେ ପୁଣି ସଦାନନ୍ଦ ଖାଇ ପାଲଟିଗଲେଣି ।

ଏକାଦଶ ପରିଚ୍ଛେଦ

ଉଆସରେ ଉପସ୍ଥିତ

କଲେଜ ବନ୍ଦ ବାସିଦିନ ଗୋରୁଗୋଠ ଘରବାହୁଡ଼ା ବେଳେ ସବାରି ଯୋଡ଼ିକ ଚନ୍ଦନପୁର ଉଆସ ସିଂହଦ୍ୱାରରେ ଭିଡ଼ିଲା । ସେତେବେଳେ ସାମନ୍ତ ଗୋବିନ୍ଦ ଜିଉଙ୍କ ନାଟମନ୍ଦିରରେ ବସି ସନ୍ଧ୍ୟାହ୍ନିକ ଅନୁଷ୍ଠାନ କରୁଥିଲେ । ପିଲାଯୋଡ଼ିକ ଗୋଡ଼ିତଳେ ଲଠ ଲଠ ପଡ଼ିଯିବାରୁ ଉଆସ ଭିତରକୁ ଯିବା ସକାଶେ ସେମାନଙ୍କୁ ଠାରିଦେଲେ । ମା’ ସାନ୍ତାଣୀ ପିଲମାନଙ୍କ ପହଞ୍ଚିବା କଥାଶୁଣି ଉଆସ ଭିତରୁ ବାହାରି ମଝି ଗ୍ରାମୁ ଦୁଆରବନ୍ଧଟାକୁ ଧରି ଉଭା ହୋଇଥିଲେ । ପିଲାଯୋଡ଼ିକ ଗୋଡ଼ତଳେ ପଡ଼ନ୍ତେ ‘ଉଠ ବାପ— ଉଠ ବାପ’ କହି ଆଗେ ସଦାନନ୍ଦକୁ ଉଠାଇ ତାହା ମୁଣ୍ଡକୁ ଚୁମ୍ବନ କଲେ । ସବୁଦିନ ସାନ୍ତାଣୀ ଆଗେ ସଦାନନ୍ଦକୁ ଆଦର କରନ୍ତି । ଆପଣାକୁ ପରବର ପୁଅ ମଣି କାଳେ ମନରେ ଦୁଃଖ କରିବ, ସେଥିପାଇଁ ଆଗେ ସଦାନନ୍ଦକୁ ସ୍ନେହ କରି ପଛେ କୁଅଁର ଗୋବିନ୍ଦଚନ୍ଦ୍ରକୁ ଉଠାଇଲେ । ପୁଅଟିକୁ ଧରି ଯେମନ୍ତ ଉଠାଇଛନ୍ତି, ହାତକୁ ଶୁଖିଲା ଶୁଟିଲି ଲାଗିଲା, ମୁହଁକୁ ଅନାଇଦେଲେ, କଳା ପଡ଼ିଯାଇଛି । “ଏ କ’ଣରେ ଗୋବିନ୍ଦ ! ତୋର କ’ଣ ହୋଇଥିଲା ରେ— ଦେହକୁ ବାଧିଥିଲା କରେ ?” ଆଉ କିଛି କହିପାରିଲେ ନାହିଁ, ସକସକ କରି କାନ୍ଦି ପକାଇଲେ । ପଣନ୍ତ କାନରେ ଲୁହ ପୋଛି ପକାଉଥାନ୍ତି । ଉଆସ ଭିତରୁ ପୋଇଲାମାନେ ଧାଇଁ ଆସିଲେ, ସେମାନଙ୍କୁ ତ କିଛି ଜଣା ନାହିଁ, କଟାସ ପରି ପିଲାମାନଙ୍କୁ ଅନାଇ ରହିଥାନ୍ତି । ସଦାନନ୍ଦ କହିଲେ, ପିଉସୀ ! ଆପଣ କାହିଁକି ଇମିତି ବାୟାଣୀ ପରି ହେଉଛନ୍ତି ? ଗୋବିନ୍ଦଚନ୍ଦ୍ରର କିଛି ହୋଇ ନାହିଁ । କଥା କ’ଣ କି, କଲେଜରେ ବାର୍ଷିକ ପରୀକ୍ଷା ହୋଇଥିଲା । ଗୋବିନ୍ଦ ଦିନରାତି କିତାପ ପଢ଼ିବାରୁ ଖରା ଭିଡ଼ ପଡ଼ିଲା ଯେ, ସେଥିଲାଗି ଦେହ ଟିକିଏ ଶୁଖିଯାଇଛି ।

ସାନ୍ତାଣୀ—ନାହିଁ ରେ, ନାହିଁ ରେ ! ତୁମ୍ଭେମାନେ କିଆଁ ଇମିତିକା କିତାପ ପଢ଼ିଲ ରେ ? ଯେତିକି ପାଠ ହେଲା, ତେତିକି ହେଉ, ଆଉ ପାଠ ଲୋଡ଼ା ନାହିଁ—ଆଉ କଟକ ଯାଅ ନାହିଁ ରେ ।

ସଦାନନ୍ଦ—ନାହିଁ ପିଉସୀ ପରୀକ୍ଷା ସରିଗଲାଣି, ଆଉ ସେପରି କିତାପ ପଢ଼ିବାକୁ ହେବ ନାହିଁ—ଏଣିକି ଅଳପ ପଢ଼ା—ବେଳ ମାଫିକେ ଖାଇପିଇ ତୁମ୍ଭ କଟକରେ ବସିଥିବା । ଥରେ ଥରେ କଲେଜରେ ବୁଲି ଆସିବାକୁ ହେବ—ଆଉ ସେପରି ବାଧିବ ନାହିଁ । ପରୀକ୍ଷା ହେବାକୁ ଆହୁରି ବରଷେକାଳ ଅଛି—ମୁଁ କହୁଛି, ଆମ୍ଭେମାନେ ଆଉ ପରୀକ୍ଷାଯାଏ ରହିବା ନାହିଁ, ତୁନି ତୁନି ଘରକୁ ଚାଲି ଆସିବା ।

ସାନ୍ତାଣୀ—ହଁ ରେ ହଁ, ସଦେଇ ତୁ ତା ହିଁ କରିବୁ ରେ । ଗୋବିନ୍ଦ ପିଲାଟା, ତା'ର ତେତେ ବୁଦ୍ଧି ନାହିଁ । ତାକୁ ଧରି ବାହାରି ଆସିବୁରେ । ଆଲୋ କନକ, ଆଲୋ ପଦ୍ମ ! ବେଗି ବେଗି ଜଳ, ପାପୋଷ୍ଟ ନେଇ ଆସ—ମୋ ମେଲିକୁ ଶୀତଳଠା ଆଣିବା ଲାଗି ଲଳିତା ନାମୀକୁ ଡାକି ଦିଅ ।

ଦ୍ୱାଦଶ ପରିଚ୍ଛେଦ.

ବିବାହ ପ୍ରସ୍ତାବ

ଗୋବିନ୍ଦର ରୂପ ଦେଖିଲଣି ନା ? ସଇତାକୁ ଡାକି ନିରୋଳାରେ ପଚାରିଲି, ସେ କହିଲା, ନାହିଁ ତ, କୁଅଁର ସାନ୍ତଙ୍କ ଶ୍ରୀଅଙ୍ଗକୁ କଟକରେ କିଛି ବାଧିକା ଲାଗି ନାହିଁ । ସଦେଇ କହୁଛି, ବେଶି ପାଠ ପଢ଼ିବାରୁ ଗୋବିନ୍ଦ ଦେହ ଖଗୁଡ଼ିଆ ହୋଇଯାଇଛି । ହେଲେ, ଏ କଥାରେ ମୋ ମନ ମାନୁ ନାହିଁ । ସବୁଦିନେ ତ କଟକରୁ ପାଠ ପଢ଼ି ପଢ଼ି ଆସେ । କାହିଁ, କେବେ ତ ଏପରି ଦେହ ଖଗୁଡ଼ିଆ ହୋଇ ନ ଥାଏ । ଆଉ ଗୋଟାଏ କଥା—ମୁଁ କଥା ପଚାରିବାବେଳେ ସଇତା କିମିତିକା ଓରି ଓରି ଛେପ ଢୋକି—ମୁଣ୍ଡ ପୋତି ମୋ କଥାରେ ଉତ୍ତର ଦେଉଥିଲା । ଏପରି କଥା ସେ କେବେଁ କହେ ନାହିଁ, ତେବେ ବି ତୁହାଇ ତୁହାଇ ତର୍ କଥା ପଚାରିଲି, କିଛି ସଫା କଥା କହିଲା ନାହିଁ । ଜାଣିଲି, କହିବ ନାହିଁ—ଆଉ ବଳେଇଲି ନାହିଁ । ଗୋବିନ୍ଦ କଟକରୁ ବାହୁଡ଼ିଲାବେଳରୁ ଦୁଇ ଦିନ ଦିନ ହେଲା ତାକୁ ଜଗିଛି । ଦେଖିଲି, କାହାରି ସାଙ୍ଗରେ ହସଖୁସି କଥା ନାହିଁ,

ଏକୁଟିଆ ବସି ବସି ଭୁଚ୍ଛାଟା କ'ଣ ଭାବୁଥାଏ । କ'ଣ ହେଲା, ତୁମେ ଟିକିଏ ବୁଝାବୁଝି କର ନା ?' ପଦ୍ମଡ଼ଘର ପଲଙ୍କ ଉପରେ ବସି ହଁଗେଲାରେ ସାନ୍ତାଣୀ ସାନ୍ତଙ୍କୁ ଏହି ସବୁ କଥା କହିଲେ । ଜମିଦାର ସାନ୍ତ ସାନ୍ତାଣୀଙ୍କ କଥାରେ କିଛି ଉତ୍ତର ନ ଦେଇ 'ଗୋବିନ୍ଦ ଶ୍ରୀହରି'—'ଗୋବିନ୍ଦ ଶ୍ରୀହରି' କେବଳ ଏତିକି ନାମ ଭଜନ କରି ତୁନି ହେଲେ ।

ସାନ୍ତାଣୀ—ମୁଁ କହୁଛି, ପୁଅଟିକୁ ଏହି ବରଷ ମଧ୍ୟରେ ବାହା କରାଇ ପକାଅ । ମୋ ମନ ଯିମିତିକା ଡାକୁଛି, ବାହା ହେଲେ ତା ଦେହ ଭଲ ହୋଇଯିବ । ସାଙ୍ଗେ ସାଙ୍ଗେ ସଦେଇ ପାଇଁ ବି ଗୋଟିଏ କନ୍ୟା ଖୋଜ—ତା' ଲାଗି ଆଉ କିଏ କରିବ ? କେଉଁ ଦିନ ହେଲେ ତ ଆମମାନଙ୍କୁ କରିବାକୁ ହେବ, ମୁଁ କହୁଛି ଏକା ଖରଚରେ ଚଳିଯାଉ ।

ସାନ୍ତ—ଗୋବିନ୍ଦ ଶ୍ରୀହରି ! ଗୋବିନ୍ଦ ଶ୍ରୀହରି ! ତୋ ଇଚ୍ଛା । ଆଚ୍ଛା ହେଉ, ଦେଖିବା ।

ସାନ୍ତାଣୀ ଦେଖିବ କ'ଣ ? କାଲି ସକାଳୁ ଲାଗିଯାଅ । ପାଟଯୋଶୀଙ୍କୁ ଡକାଅ । ଭଲ ଦିନଟିଏ ଧରି ସାଙ୍ଗେ ସାଙ୍ଗେ କନ୍ୟା ଲୋଡ଼ିବା ପାଇଁ ଗାଁଆଡ଼କୁ ଓକିଲ ବରଗିଦିଅ ।

ତ୍ରୟୋଦଶ ପରିଚ୍ଛେଦ

ବିବାହ ଅସ୍ୱୀକାର

ରଜା ପରି ଜମିଦାରଟାଏ—ଶ୍ରୀକରଣ ମଣ୍ଡଳମଣି—ଦେଶଦେଶାନ୍ତରରେ ନାମ ଡାକ—ସଦର ହାକିମମାନଙ୍କ ଆଗରେ କୁର୍ସିରେ ବସିବା ଲୋକ—ଗୋଟିଏ ବୋଲି ପୁଅ—କାର୍ତ୍ତିକ ପରି ରୂପ—ଗୁରୁ ପାଠରେ ଫରକତ—ଆଜି ବାଦେ କାଲି ରାଜଗାଦିରେ ବସିବେ—ତାଙ୍କ ପାଇଁ କ'ଣ କନ୍ୟାର ଅଭାବ ? ରଜାଝିଅ ହେଲେ ବି କେତେ ତପସ୍ୟା ବଳରେ ଏହାଙ୍କ ହାତ ଧରିବେ—ତାଙ୍କ ପାଇଁ କ'ଣ କନ୍ୟାର ଅଭାବ ? ଦିନ ଆଠ ଦଶଟା ଭିତରେ ଗୋଛାକୁ ଗୋଛା କନ୍ୟାଚିଠିପଣା ଆସି ଡିଆସରେ ପହଞ୍ଚିଲା । କେଉଁଠିକୁ ଓକିଲ ଯାଇଛନ୍ତି, ଅନେକ ଲୋକ ଶୁଣାଶୁଣିରେ ଆପଣା ଆପଣା ପୁରୋହିତଙ୍କୁ କନ୍ୟାଚିଠିପଣା ସହିତ ପଠାଇ ଦେଇଛନ୍ତି । ସାନ୍ତେ ପୁରୁଖା ପୁରୁଖା ପଞ୍ଜିଆକରଣ, ଆଉ ପାଞ୍ଚ ଜଣ ଗ୍ରାମର

ମୁଖଣ୍ଡ ମୁଖଣ୍ଡ କରଣସାନ୍ତ, ପୁରୋହିତ ମହାପାତ୍ର ପାଟଯୋଶୀମାନଙ୍କୁ ଧରି ହାଉଗୋଳାରେ ବୁଝାବୁଝି କଲେ । ଦୁଇ ଗୃହଖଣ୍ଡ ମାତ୍ର ଟିପଣା ପାଖରେ ରଖି ଅଉ ଗୁଡ଼ିକ ଲେଉଟାଇଦେଲେ । ଟିପଣା ଧରି ଆସିଥିବା ଲୋକ ସମସ୍ତଙ୍କର ଖିଆପିଆ କଥା ଭଲରୂପେ ବୁଝିଲେ । ସମସ୍ତଙ୍କୁ ମାଣିଆବନ୍ଧ ଯଥା, ଉପଯୁକ୍ତ ବାଟଖର୍ଚ୍ଚ ଦେଇ ମେଲାଣି ଦେଲେ । ସମସ୍ତଙ୍କ ସାଙ୍ଗରେ ହସିଖୁସି ବେଭାର—ହେଲେ, କାହାରିକୁ ହରାଣ ବାକ୍ୟ କହିଲେ ନାହିଁ—ପଛକେ ଦରକାର ପଡ଼ିଲେ ଟିପଣା ଅଣାଇନେବେ । ସମସ୍ତେ ବୁଝିଗଲେ, ସାନ୍ତେ ତାଙ୍କର ଟିପଣାକୁ ପସନ୍ଦ କରିଛନ୍ତି । କେବଳ ପଦ୍ମପୁର ଜମିଦାର ରାମରଞ୍ଜନ ଦାସ ମାନ୍ଧାତା ଆଉ ସରମଗି ତାଲୁକର ଜମିଦାର ଗୋପାଳକୃଷ୍ଣ ପଟ୍ଟନାୟକ ବଦ୍ୟାଧର ଦୁଇ ଜଣଙ୍କ କନ୍ୟାଙ୍କ କୋଷ୍ଠୀ ରହିଲା ଓକିଲମାନେ ମଧ୍ୟ ବଢ଼ା ହୋଇନାହାନ୍ତି । ଏହିପରି ଟିପଣା ଗୋଟିଆଗୋଟେଇବେଲେ ପ୍ରଜାପତି ଉହା ରେ ଥାଇ ହସି ହସି ଗଡ଼ି ଯାଉଥିବ । ମଙ୍ଗଳକୃତ୍ୟ ପ୍ରସଙ୍ଗ ଶୁଣିଲାବେଳୁ ସଦାନନ୍ଦ ଅଥୟ ହୋଇପଡ଼ିଲେଣି—ଯଦି ବାହା ହୋଇଯାଏ, ରାଜୀବଲୋଚନଙ୍କ ପାଖରେ ମୁହଁ ଦେଖାଇବାକୁ ବାଟ ରହିବ ନାହିଁ । ଆପେ ଚହଲା ନ ପଡ଼ି ସବୁ କାର୍ଯ୍ୟ କରିବାକୁ ହେବ । ମୁଁ ଜଥା ଭାଙ୍ଗୁଛି, ପିଉସା ପିଉସୀ ଶୁଣିଲେ ସର୍ବନାଶ ! ବାହା ପ୍ରସଙ୍ଗ ପଡ଼ିଲେ ସଦାନନ୍ଦ ଲୋକମାନଙ୍କ ଆଗରେ ଖୁବ ଗୋଟାଏ ଲୋକଦେଖାଣିଆ ଆନନ୍ଦ ପ୍ରକାଶ କରନ୍ତି—ଲୋକେ ବୁଝନ୍ତି, କୁଅଁରବାବୁଙ୍କ ମଙ୍ଗଳକୃତ୍ୟରେ ତାଙ୍କର ଭାରି ଆନନ୍ଦ । ଏହା ମଧ୍ୟ ସମସ୍ତଙ୍କ ପାଖରେ ଚାହିଁ ବୁଲନ୍ତି, ମୋ ବାହା ଲାଗି ଏତେ ତରବର କାହିଁକି ? ମୂଳକଥା ଗୋବିନ୍ଦର ବାହା ହୋଇଗଲେ ସବୁ ହେଲା । ମନରେ ବିଚାର କଲେ, ସବୁ କଥା ଗୋବିନ୍ଦ ହାତରେ କରାଇବାକୁ ହେବ । ଏହି ଘାଟିଟା ଟପି ଥରେ କଟକ ଯାଇ ପାରିଲେ ବସାରେ ବସି ସବୁ ଠିକ୍ କରିନେବ ।

ଫୁଲସଞ୍ଜ ଟପିଗଲାଣି—ଗୃହଆଡ଼େ ଅନ୍ଧାର ମାଡ଼ି ଆସୁଛି । ସମସ୍ତଙ୍କ ଚୁହାଳରୁ ଧୂଆଁ ବାହାରୁଛି । ସଞ୍ଜ ଶଙ୍ଖ ବାଜିଗଲାଣି । ବୋହୂମାନେ ନଦୀ ତୁଠରୁ ଜଳ ନେଇ ଗଲେଣି । ଯୋଡ଼ାଏ ଯୁବକ ଗ୍ରାମର ପଶ୍ଚିମପଟ ନଈକୂଳ ଆମ୍ବତୋଟା ଭିତରୁ ବୁଲି ବୁଲି ବାହାରି ଆସି ନଈଗୁଠ ବରଗଛର ଯୋଡ଼ାଏ ଚେର ଉପରେ ବସିଲେ । ନଈ ଆଡ଼କୁ ଅନାଇଥାନ୍ତି । କେତେ ବର୍ଷ ହେଲା ନଦୀ ଦକ୍ଷିଣ କୂଳ ଖାଇ ଉତ୍ତର କୂଳ ବାନ୍ଧୁଛି, ବରମୂଳ ଅଧାଅଧି ନଦୀଗର୍ଭକୁ ଯାଇସାରିଲାଣି, ମୋଟା ସରୁ ଚେରଗୁଡ଼ାଏ—ଚେର ଆକାଶରେ ଝୁଲୁଛି । ବଢ଼ିଦିନେ ଝେହି ଚେର ମୂଳେ ସରୁବେଲେ ପୁରୁଷେ ପୁରୁଷେ ପାଣି । ଆଜିକାଲି ନଈଟା ଉଚ୍ଛା ଶୁଖିଲା ପଡ଼ିଛି—ନଈ ଭିତରେ ଧାଡ଼ିକି ଧାଡ଼ି ଚୂଆ ।

ଘରପିଛେ ଗୋଟାଏ ଗୋଟାଏ—ଯାହା ଘରେ ମଣିଷ ବଳ ବେଶୀ ବା କୁଟୁମ୍ବ ବେଶୀ, ତାହାର ଯୋଡ଼ାଏ ଚୂଆ । ପୁଷମାସଠାରୁ ନଈରେ ପାଣି ମରିଯାଏ । ଲୋକେ ବାଲି ଆଡ଼େଇଦେଇ ଚାରି ପାଞ୍ଚ ହାତ ଗହୀର ଗୋଟାଏ ଗୋଟାଏ କୂଅ ଖୋଳନ୍ତି । ଅତି ସୁନ୍ଦର ନିର୍ମଳ ଥଣ୍ଡା ପାଣି ଝରିପଡ଼େ—ଆଣୁ ଆଣି ପାଣି ଜମିଯାଏ । ସବୁ ପାଣି ତୋଳିନେଇ ଶୁଖାଇ ଦିଅ, ଦଣ୍ଡକ ବାଦେ ପାଣି ଯେତିକ ସେତିକ । ଫଲ୍ଗୁସ୍ରୋତ ବନ୍ଦ ହେବାର ନାହିଁ । ସଦାନନ୍ଦ କୂଳ ଉପରକୁ ଅନାଇ ଦେଖିଲେ, ଦଶ ପନ୍ଦର ହାତ ଦୂରରେ ଗୋଟାଏ କାଳିଆ ମୂର୍ତ୍ତି ଛିଡ଼ା । ଗଛ ଗୁଳି ଅନ୍ଧାରରେ ମଣିଷ ଚିହ୍ନାଯାଉ ନାହିଁ, ହେଲେ, ସଦାନନ୍ଦ ବାବୁ ଡାକିଦେଲେ ଆରେ, ସଇତା ! ବେଗେ ବେଗେ ଯା, ପଢ଼ାଘରେ ଆଲୁଅ ଜାଳିଦେ, ଆମେମାନେ ଏଇଲାଗେ ଯାଉଛୁଁ । କାଳିଆ ମୂର୍ତ୍ତିଟି କିଛି ଓଜର ନ କରି ପଛ ବୁଲାଇ ଧୀରେ ଧୀରେ ଚାଲିଗଲା—ମନରେ କହୁଥାଏ—ହେଉ ହେଉ, କେତେଦିନ ଲୁଚକାଳି ଖେଳିବ ଖେଳ ।

ସଦାନନ୍ଦ କଥା ଆରମ୍ଭ କଲେ—ଗୋବିନ୍ଦ ! କଥା ଠିକ୍‌ଠାକ୍ ହେବାର ଚାଲିଲା, ଏବେ କ'ଣ କରିବୁ ?

ଗୋବିନ୍ଦ—କ'ଣ କହୁଛ ସଦେଇଭାଇ ! ଏଇ ବାହାଘର କଥା ନା ?

ସଦାନନ୍ଦ—ଆଉ କଥା କ'ଣ ?

ଗୋବିନ୍ଦ—ସାଫ୍ କଥା, ମୁଁ ଉତ୍କୁଣିକା ବାହା ହେବ ନାହିଁ ।

ସଦାନନ୍ଦ ଶୁଣି ମନ ମଧ୍ୟରେ ଭାରି ଖୁସିଟାଏ ହେଲେ । ସେ ଭଲ କରି ଜାଣନ୍ତି, ଗୋବିନ୍ଦ ଯେଉଁଟା ଧରିବ ତାହାହିଁ କରିବ—କାହାରି କଥା ଶୁଣିବ ନାହିଁ—କାହାରି ଭଲ ମନ୍ଦକୁ ଚାହିଁବ ନାହିଁ । ଗୋବିନ୍ଦର ଆଉ ଯେ ଗୁଣ ଥାଉ ପଛକେ, ଆପଣା ମତକୁ ନିର୍ଭୁଲ ଜ୍ଞାନ କରେ, ତଥାପି ଗୋବିନ୍ଦର ମନ ବଢ଼ିବା ଆଉ ଆଗକୁ ଆପଣାର ବାଟ କାଟି ରଖିବା ନିମନ୍ତେ କହିଲେ, ନାହିଁ ନାହିଁ, ସେପରି କଥା କହ ନା, ପିଉସା ପିଉସୀ ମନଦୁଃଖ କରିବେ ଯେ ! ସବୁଆଡ଼କୁ ଚାହିଁ ସବୁକଥା ବୁଝିସମଝି କରିବା ଭଲ । ଭାରବିର ସେ ଶ୍ଲୋକଟା ତୋ ମନରେ ଅଛି ତ ?

"ସହସା ବିଦଧୀତ ନ କ୍ରିୟା-
ମବିବେକଃ ପରମାପଦାଂ ପଦଂ ।
ବୃଣୁତେ ହି ବିମୃଶ୍ୟକାରିଣଂ
ଗୁଣଲୁବ୍ଧାଃ ସ୍ୱୟମେବ ସମ୍ପଦଃ ।

ଗୋବିନ୍ଦ—ମନୁଷ୍ୟ ମାତ୍ରକେ ସ୍ୱାଧୀନ ଜୀବ, ଆପଣା ବିବେକ ବିପକ୍ଷରେ କାର୍ଯ୍ୟକରିବା ନିର୍ବୋଧତାର ବିଷୟ ବୋଲି ଜ୍ଞାନ କରେ ।

× × ×

ଦୁଇଜଣ ଓକିଲ ବସି ବସି ପଡ଼ି ଖାଉଛନ୍ତି । ସାଆନ୍ତ ମନ ମଧ୍ୟରେ ବିଚାରିକଲେ, ଯୋଗ୍ୟ ପୁତ୍ର—ତା ମନ ନବୁଝି କାର୍ଯ୍ୟ କରିବା ଉଚିତ ନୁହେଁ ।

ପଦନ ପଟ୍ଟନାୟକ ସାମନ୍ତଙ୍କ କୁଟମ୍ବୀ ମାମୁ—ବଳେ ଗୋବିନ୍ଦର ଅଜା । ଦିନ ପହରକବେଳେ ସଦାନନ୍ଦ ଗୋବିନ୍ଦ ଦୁଇଜଣ ପଢ଼ାଘରେ ବସି ଲେଖାଲେଖି କରୁଛନ୍ତି, ପଟ୍ଟନାୟକ ଅଜା ବାଡ଼ି ଖଣ୍ଡିଏ ଧରି ଠୁକୁର ଠୁକୁର ହୋଇ ନାତିମାନଙ୍କ ପାଖରେ ପହଞ୍ଚିଗଲେ । ଚତୁର ସଦାନନ୍ଦ ଅଜାଙ୍କ ଆଗମନର କାରଣ ବୁଝିପାରି ଗୋବିନ୍ଦକୁ ଟିପିଦେଲେ—ଏଣେ ହସି ହସି, ଆସନ୍ତୁ ଅଜା ସାନ୍ତ ଆସନ୍ତୁ ଅଜା ସାନ୍ତ କହି ବାହୁ ଧରି ଗୋଟିଏ ଚଉକିରେ ବସାଇଦେଲେ । କଟକ କଥା—କଲେଜ କଥା କଟକରେ ଖିଆପିଆ, ଏଣୁତେଣୁ ଢେର୍ କଥା ହେଲା । ଅଜା ମରହଟ୍ଟିଆ ବୁଢ଼ା ହେଲେ କ'ଣ ହେଲା, ମାମଲତ ବୁଝନ୍ତି—ପୁରୁଖା ଲୋକ, ପହଞ୍ଚିଯାଇ ଟାଉକରି ବିଭାଘର କଥାଟା ପକାଇଦେଲେ ସୁନ୍ଦର ଦିଶିବ ନାହିଁ ତ ! କେତେବେଳ ବାଦେ ଦୁଇ ଚାରିଥର ଗଲା ଖଙ୍କାରି ଦେଇ କହିଲେ, "ହୋଇରେ ସଦେଇ, ହୋଇରେ ଗୋବିନ୍ଦ ! ବୈଷ୍ଣବ ବାବୁ କ'ଣ କହୁଛନ୍ତି ?" ଦୁଇ ଜଣଯାକ ପଚାରିଲେ, "କ'ଣ ଅଜା କ'ଣ ?"

ଅଜା—ଆରେ ଉଦାରିଆ ! କିଛି ଜାଣନ୍ତି ନାହିଁ । ଗାଁଯାକ ହାଟ ବସିଛି, ଝିଙ୍କାକୁ ପୁଞ୍ଜା ଓକିଲ ଯା-ଆସ କରୁଛନ୍ତି—କିଛି ଜାଣନ୍ତି ନାହିଁ । ହେଲା ହେଲା, ନ ଜାଣିଲ ମୁଁ କହୁଛି କ'ଣ କି, ତୁମ୍ଭମାନଙ୍କର ତ ମଙ୍ଗଳକୃତ୍ୟ ଦିନେ ବଢ଼ିବ, ସ୍ୱର୍ଗତଳ ପରି ନେହି ଯୋଡ଼ିଏ ଆସିବେ—ମୁଁ କହୁଛି କ'ଣ କି, ଏହି ଶୁଭକାର୍ଯ୍ୟଟା ଚଞ୍ଚଳ କରିଯା । ଆଖିସୁଲଭ ଦେଖିବୁଁ, ଖିରିପିଠା ଖାଇବୁଁ, ପାଟ-ପଥା ପିନ୍ଧିବୁଁ । ଆମ୍ଭେମାନେ ଆଉ କେତେଦିନ ? ସେହି ଶୁଭକାର୍ଯ୍ୟ ଦିନକୁ ଚାହିଁ ବସିଛୁ ପରା ! ଢେର ଢେର ଗାରୁ କନ୍ୟାର ବାଛନ ଆସିଥିଲା—ଯୋଡ଼ିଏ କନ୍ୟା କଥା ସମସ୍ତଙ୍କର ବଡ଼ ଧନ୍ଦ ହୋଇଛି । ଖୁବ୍ ବଡ଼ ଜମିଦାର ଝିଅ । ପଦ୍ମପୁର ଆଉ ସମସରପୁର ଜମିଦାରମାନଙ୍କ ନାମ ଶୁଣିଛ ତ ? ସେହିମାନଙ୍କର ଝିଅ, ଅପୂର୍ବ ସୁନ୍ଦରୀ, ପଢ଼ାଶୁଣାରେ ପାରିକ—ତିଜାର ରାଣୀ ଯୋଖିଯିବ ଏକା ! ସବୁ ଠିକ୍‌ଠାକ୍ ହୋଇଗଲାଣି, ବାପା-ସାଆନ୍ତ ତୁମ୍ଭମାନଙ୍କ ପାଟିରୁ ଯେମିତି ବାହାରିବ 'ହଁ' ସିମିତି ସମସ୍ତେ ଦିନରାତି ଲାଗିବେ; ଦିନ ପନ୍ଦରଟା ଭିତରେ ସବୁ ଠିକ୍‌ଠାକ୍ ହୋଇଯିବ । ସ୍ୱର୍ଗ ଅପ୍‌ସରା ପରି

ବୋହୂ ଯୋଡ଼ିକ ଏକାବେଳକେ ଉଆସ ଭିତରେ ଦାଖଲ । ଏହି ଜ୍ୟେଷ୍ଠ ମାସ ଭିତରେ ଗୋଟାଏ ଲଗ୍ନ ଅଛି, ତେଣିକି ଦେବଶୟନ କାଳ, ଶୁଭକାର୍ଯ୍ୟ ମନା ।

ସଦାନନ୍ଦ ଭାରି ଚତୁର, ସବୁ କାର୍ଯ୍ୟ କରିବେ, ଧରା ପଡ଼ିବେ ନାହିଁ । "ପଙ୍କଜ ଯେସନେ ପଙ୍କେ ଥାଇ, ତା ଦେହେ ପଙ୍କ ନ ଲାଗଇ ।" ଅଜାଙ୍କ କଥାର ଉତ୍ତର ଦେବାଲାଗି ଇସାରା କରିଦେଲେ । ଗୋବିନ୍ଦ କହିଲେ—ଅଜା, ଇଂରେଜୀ ପାଠ ନ ପଢ଼ିଥାନ୍ତୁ ତ ନାହିଁ, ଦଶ ବର୍ଷକାଳ ବିଦେଶରେ ପଢ଼ିଛୁ, ବାପ-ସାନ୍ତ ଆମ୍ଭମାନଙ୍କ ପଛରେ ମାସକୁ ମାସ ଥଳାକୁ ଥଳା ଟଙ୍କା ସାରୁଚନ୍ତି । ଆଉ କେତୋଟା ମାସ, ଅଧିକ ନ ପଢ଼ୁ, ଆସନ୍ତା ମାର୍ଚ୍ଚ ମାସରେ ଏଫ୍. ଏ. ପରୀକ୍ଷା ଦେଇ ଚାଲି ଆସିବୁଁ, ତେଣିକି ଆଉ ନପଢ଼ିଲେ ବି ଚଳେ ।

ସଦାନନ୍ଦ କହିଲେ—ଅଜା ! ଗୋବିନ୍ଦ ଯାହା କହିଲା, ସବୁ ତ ଶୁଣିଲେ । ଆପଣ ତ ବୁଦ୍ଧିମାନ ଲୋକ । ଆମ୍ଭେମାନେ ଆପଣଙ୍କ ପାଖରୁ ବୁଦ୍ଧି ଶିଖିବୁଁ । ବୁଝନ୍ତୁ, ଏଫ୍. ଏ. ପାସ୍ ନ କରି ଉଚ୍ଛୁଣିକା ପଢ଼ାରେ ବଟଡ଼ି କଲେ ବାର ବରଷର ତପ ଶୁଖୁଆପୋଡ଼ାରେ ଯିବ । ଆପଣମାନଙ୍କ ଆଜ୍ଞା ମୁଣ୍ଡେଇ ନେବୁଁ—ଦିନ କେତୋଟା ସବୁର କରନ୍ତୁ ।

ଅଜା—ହୋଇ ରେ ସଦାନନ୍ଦ ! ଫେଁ-ଫେଁ- ପାସ ନ କଲେ ଇଂରେଜୀ ପାଠ ହୁଏ ନାହିଁ, ଏ କଥା ଆମକୁ ଜଣା । ମାତ୍ର ଆମେ କହୁଛୁଁ, ତୁମ୍ଭେମାନେ ବିଭା ହୋଇ ଚାଲିଯାଅ, ବୋହୂମାନେ ଘରେ ରହିବେ—ତୁମ୍ଭେମାନେ କଟକରେ ରହି ଫେଁ ଫେଁ ପାସ୍ କର ।

ସଦାନନ୍ଦ— ନାହିଁ ଅଜା, ଏବେ ଅଉ ସେ ଆଇନ ଚଳୁନାହିଁ, ବିଭାହୋ ଆଉ ଏଫ୍. ଏ, ପାସ୍ କରିପାରିବା ନାହିଁ ।

ଚତୁର୍ଦ୍ଦଶ ପରିଚ୍ଛେଦ

କଟକ ଯାତ୍ରା

ସଇତା ଅଜକାଲି ଖୁବ୍ ଜଗି ବଡ଼ ସାନ୍ତଙ୍କ ଚାଲିଚଳନକୁ ଚାହିଁଛି । ସେ ଭଲରୂପେ ବୁଝିଲାଣି, ଭିତରେ ଭିତରେ କ'ଣ ଗୋଟାଏ ବଡ଼ ପ୍ରସଙ୍ଗ ଅଛି । ଏତେ ଜଗିଜାଗି ମଧ୍ୟ କଥାର ମୂଳଟା ଧରିପାରୁ ନାହିଁ । ସଇତା ବଡ଼ସାନ୍ତଙ୍କୁ ଚିହ୍ନେ । ବଗୁର କଳା, କେତେବେଳେ କ'ଣଟାଏ ବିପଦ ପକାଇ ଦେବା ତ ବଡ଼

କଥା ନୁହେଁ । ହେଲେ, ଯାହା ଇଚ୍ଛା ତାହା ହେଉ, ମୋ ସାନ୍ତ ଦେହକୁ ଆଞ୍ଚ ନ ଲାଗିଲେ ହେଲା । ସଇତା ଦେଖୁଛୁ, ଦିନେ ଛଡ଼ା ଦି'ଦିନ ଛଡ଼ା ଟପା ପାଇକ ଚିଠି ଧରି ଆସୁଛି । ସମସରପୁର ଉଆସ ପାଇକ ମଧ୍ୟ ଦିନେ ଦିନେ ଚିଠି ଧରି ଆସେ । ହେଲେ ସେ ପାଇକେ ଗଡ଼ ଦୁଆର ଯାଏ ଆସନ୍ତି ନାହିଁ—ଗାଁ ପଶ୍ଚିମ ପଟ ଅମ୍ବତୋଟାରେ ବସିଥାନ୍ତି । ବଡ ସାନ୍ତ ସନ୍ତସନ୍ତିଆ ଯାଇ ସେମାନଙ୍କ ହାତରୁ ଚିଠି ଘେନି ଆସନ୍ତି—ମଧ୍ୟ ଦିନେ ଦିନେ ପାଲଟା ଚିଠି ଦିଅନ୍ତି । ସଇତା ଏହା ମଧ୍ୟ ଇହାତରେ ଥାଇ ଦେଖିଛୁ, ଗୁଡ଼ାଏ ଖିଆ ବଡ଼ ସାନ୍ତ ଆପେ ପଢ଼ି ଚିରି ପକାନ୍ତି, କେତେ ଖଣ୍ଡ ମାତ୍ର ସାନ ସାନ୍ତଙ୍କ ହାତକୁ ଦିଅନ୍ତି ।

ଦିନେ ସଖାଳେ ଦିନ ପହରକ ସରିକି ଟପା ପାଇକ ଗୋଟାଏ ବଡ଼ ଲମ୍ବ ଚିଠି ଧରି ପହଞ୍ଚିଲା । ଚିଠିଟା ରେଜେଷ୍ଟରି—ଇଂରାଜୀରେ ଲେଖା । ଦୁଇ ସାନ୍ତ ଏକା ଜାଗାରେ ବସିଥିଲେ । ବଡ଼ ସାନ୍ତ ପାଇକ ହାତରୁ ଚିଠିଖଣ୍ଡ ନେଲେ, ଆପେ ନ ପଢ଼ି ସାନ ସାନ୍ତଙ୍କ ହାତକୁ ବଢ଼ାଇଦେଲେ । ସାନ ସାନ୍ତ ଲଫାଫା ଫିଟାଇ ପ୍ରଥମେ ମନ ମଧ୍ୟରେ ଥରେ ପଢ଼ିଗଲେ । ଚିଠିରେ କ'ଣ ଲେଖାଅଛି, ସଦାନନ୍ଦ ବାବୁ ପଚାରିବାରୁ ଗୋବିନ୍ଦ ବାବୁ ପାଠକରି ପଢ଼ିଲେ । ଚିଠିଖଣ୍ଡ ଇଂରାଜୀରେ ଲେଖା, ସେଥିର ଅର୍ଥ ଏହି—

ସାନ୍ତ ସଦାନନ୍ଦ ପଟ୍ଟନାୟକ ଓ କୁଅଁର ସାନ୍ତ ଗୋବିନ୍ଦଚନ୍ଦ୍ର ପଟ୍ଟନାୟକ କଲେଜର ଦ୍ୱିତୀୟ ବାର୍ଷିକ ଶ୍ରେଣୀର ଛାତ୍ରମାନଙ୍କ ଜାଣିବା କାରଣ ଲେଖାଯାଇଅଛି କି—ଆସନ୍ତା ଜୁନ ମାସ ୨ ତାରିଖ ସୋମବାର ତୁମ୍ଭମାନଙ୍କ ପରୀକ୍ଷା ଫଳ ବାହାରିବ । ଉକ୍ତ ତାରିଖରେ ତୁମ୍ଭମାନଙ୍କ ଉପସ୍ଥିତି ନିତାନ୍ତ ଆବଶ୍ୟକ । ॥ ଇତି ॥

(ସ୍ୱାକ୍ଷର) ଡବ୍ଲିଉ ଜୋନ୍‌ସ
ପ୍ରିନ୍‌ସିପାଲ୍, କଟକ କଲେଜ

ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ଉଆସ ଭିତରେ ଆଉ ଗାଁଯାକ ଚହଲ ପଡ଼ିଗଲା—ଜଜ୍ ସାହେବ ପରୁଆନା ପଠାଇଛି, ବାବୁ ସାମନ୍ତମାନେ କଟକ ଗଲେ ଇଂରେଜୀ ପାସ କରିବେ ।

ପିଲା ଦୁହେଁ ଲଫାଫାଟା ଧରି ସାନ୍ତଙ୍କ ପାଖକୁ ଗଲେ—ସଦାନନ୍ଦ ଚିଠିଖଣ୍ଡ ତାଙ୍କ ହାତକୁ ବଢାଇଦେଲେ, ସେଥିରେ ଲେଖା ବିଷୟ ଓଡ଼ିଆରେ ତର୍ଜମା କରି ବୁଝାଇ ଦେଲେ । ସା'ନ୍ତ ଲଫାଫାଟା ଓଲଟପାଲଟ କରି ଦୁଇ ତିନଥର ଦେଖିଲେ ଗୋବିନ୍ଦ ଗୋବିନ୍ଦ ! ଶ୍ରୀହରି ! ତୋ ଇଚ୍ଛା, କହି ସଦାନନ୍ଦ ହାତକୁ ବଢ଼ାଇଦେଲେ ।

ଲଫାଫାଟା ଧରି ପିଲା ସାନ୍ତ ଦୁହେଁ ଉଆସ ଭିତରକୁ ଗଲେ । ସାନ୍ତାଣୀ ଆଗରୁ ଶୁଣିପାରି ଗାଲରେ ହାତ ଦେଇ ବସିଛନ୍ତି । ପିଲା ଦୁହିଁଙ୍କୁ ପାଖରେ ଦେଖି କହିଲେ, ଆରେ ସଦେଇ, ତୁମେମାନେ ଯେ କହୁଥିଲ ଦୁଇ ମାସ କୋଡ଼ିଏ ଦିନ କଲେଜ ବନ୍ଦ, ମୁଁ ଦିନ ଗଣୁଛି, ଆହୁରି ତ ସତର ଦିନ ବାକି—ଆଜି ଏ ଚିଠି କଣ ରେ ?

ସଦାନନ୍ଦ—ଅଜ୍ଞା ହଁ ପିଉସୀ, ମୁଁ ଅନ୍ଦାଜ କରି କହିଥିଲି । ଏଟା ହେଲା ସରକାରି ମାମଲା—ଯେତେବେଳେ ଯେ ହୁକୁମ ଜାରି ହେବ, ତାକୁ ମାନିବାକୁ ହେବ ।

ସାନ୍ତାଣୀ—ତୁମେମାନେ ଏତେ ଇଂରେଜୀ ପାଠ ପଢ଼ିଲଣି, ଆଉ ପାଠରେ ଲୋଡ଼ାନାହିଁ, କଟକ ଯା’ନା ।

ସଦାନନ୍ଦ—ଅଜ୍ଞା, ଦଶ ଦଶ ବରଷ କାଳ କଟକରେ ରହି ପଢ଼ିଲୁ, ଆଉ କେତେଟା ମାସ ଲାଗି କ’ଣ ସବୁ ମାଟି ହେବ ?

ମା’ଙ୍କ ଆଖି ଲୋତକରେ ପୂରିଗଲା । ପଣତ କାନରେ ପୋଛି ପକାଇ ତୁନି ହେଲେ ।

ଆଜି ହେଲା ଶନିବାର । ସୋମବାର ରହିଲା ଅଉ ଯୋଡ଼ିଏ ଦିନ । କାଲି ରବିବାର ଯାତ୍ରା କରି ନ ବାହାରି ପଡ଼ିଲେ ଠିକ୍ ବେଳ ମାଫିକେ ସୋମବାର କଟକରେ ପହଞ୍ଚି ହେବନାହିଁ—ଯାତ୍ରାର ବନ୍ଦୋବସ୍ତ ଲାଗିଲା ।

ଖବର ପାଇଲାବେଳୁ ମା’ ସାନ୍ତାଣୀ ଠାଏ ବସି ଯାଇଛନ୍ତି, ଦିନ ଦି’ପହର ଗଡ଼ିଗଲଣି । ପୋଇଲା ଶଂଖୀ ମର୍ଦ୍ଦନ ଗିନା, ପୋଛା, ପାଟ ଶାଢ଼ି ଧରି ଘଡ଼ିଏ ହେଲା ପାଖରେ ଛିଡ଼ା ହେଇଅଛି । ଅଜ୍ଞା—ଅଜ୍ଞା ! ଦେହପାଣି ବେଳ ଗଡ଼ିଗଲା, ଦେବାର୍ଚ୍ଚନ ବେଳ ଗଡ଼ିଯାଉଛି, ଦୁଇ ତିନି ଥର ହାତଯୋଡ଼ି ଜଣାଇଲାଣି ।

ସାନ୍ତଙ୍କୁ ପାଖକୁ ଡକାଇ ସାନ୍ତାଣୀ କହିଲେ, ଶୁଣ, “ପିଲା ଯୋଡ଼ିକୁ କଟକ ପଠାଇବାକୁ କେତେବେଳେ ମୋ ମନ ଡାକୁନାହିଁ । ମୋ ମନଟା କମିତକା ଛୁକଉଛି, ତୁମେ ନ ହୁଏ ସାଙ୍ଗରେ ଧରି ଯାଅ ।”

ସାନ୍ତଙ୍କର କୌଣସି କଥାରେ ଶୋଚନା ନଥାଏ । ତାଙ୍କର ଦୃଢ଼ ବିଶ୍ୱାସ, ସବୁ ଗୋବିନ୍ଦଜୀଉଙ୍କ ଇଚ୍ଛା । ସୁଖ ଦୁଃଖ ହାନିଲାଭ ସବୁ ତାଙ୍କର ବିଧାନ, ମନୁଷ୍ୟର କିଛି ଅୟତ୍ତ ନାହିଁ । —ମନୁଷ୍ୟର ସବୁ ଚେଷ୍ଟା ବୃଥା । ଗୋବିନ୍ଦ, ଗୋବିନ୍ଦ, ଶ୍ରୀହରି ! ସବୁ ତୋ ଇଚ୍ଛା । ଏତିକି କହି ଚାଲିଗଲେ । ସାନ୍ତାଣୀ ସାନ୍ତଙ୍କ ମନକଥା ଭଲ କରି ଜାଣନ୍ତି, କିଛି ନ କହି ତୁନି ହେଲେ ।

ରବିବାର ସକାଳେ କଟକ ଯାତ୍ରା ପାଇଁ ସବୁ ପ୍ରସ୍ତୁତ । ସ୍ୱଚ୍ଛତା ସବୁ ଠିକ୍ ଠାକ୍ ରଖିଛ, ତାକୁ କିଛି ବୋଲିବାକୁ ହୁଏ ନାହିଁ ।

ପିଲା ଦୁହେଁ ମାତାଙ୍କ ପଦରେଣୁ ମୁଣ୍ଡରେ ଲଗାଇ ମେଲାଣି ଦେଲାବା-ବେଳେ ସାନ୍ତାଣୀ ଓଠକୁ କାମୁଡ଼ି ରଖିଥାନ୍ତି ! ପିଲାମାନଙ୍କ ବାହାରିବା ବେଳେ ଢପକାଇବାଟା ଅମଙ୍ଗଳ ଚିହ୍ନ । ହେଲେ, ଲୁହ ବୋଲ ମାନୁ ନାହିଁ—ଦୁଇ ଆଖିରୁ ଝର-ଝର ହୋଇ ବହିପଡ଼ୁଛି । ସଦାନନ୍ଦକୁ କୁଣ୍ଢେଇ ପକାଇ କହିଲେ, ଆସ ବାପା ଆସ, ଗୋବିନ୍ଦଜୀଉଙ୍କ ଚରଣୋଦକ ସେବାକରି ଧଣ୍ଡା ବେଳରେ ଲମ୍ବାଇ ସିଧାରିବ । ଶୁଣ ବାପା ସଦେଇ, ଗୋବିନ୍ଦଟି ସାନ ପିଲା, ତାହାର କିଛି ବୁଦ୍ଧି ହୋଇ ନାହିଁ—ବେଲ ମାଙ୍ଗିକେ ଦଉଟା ସାରିବ—ବେଲ ମାଙ୍ଗିକେ କଦେଇବ—ରାତିରେ ଘରୁ ବାହାରିବ ନାହିଁ । ଆସ ବାପା ଆସ, ଗୋବିନ୍ଦଜୀଉ ତୁମମାନଙ୍କୁ ରକ୍ଷା କରନ୍ତୁ ।

ଟପା ଚଟି ପହଞ୍ଚିବାରୁ କଟକ ଯାତ୍ରା । ଏତେ ଶୀଘ୍ର ହେଲା ଯେ, ଯାତ୍ରା ପାଇଁ ଗୋଟିଏ ଶୁଭ ଦିନ ଧରିବା କଥା କାହାର ମନରେ ପଡ଼ିନାହିଁ । ରବିବାର ସକାଳେ ପାଟଯୋଶୀଏ କାଖରେ ତାଳପତ୍ର ପାଞ୍ଜିବିଡ଼ା, ହାତରେ ବାଡ଼ି ଖଣ୍ଡିଏ ଧରି ନସରପସର ହୋଇ ଧାଇଁଛନ୍ତି । ଉଆସରେ ପହଞ୍ଚିଲାବେଳକୁ ସାନ ସାନ୍ତ ଦୁହେଁ ସବାରିରେ ବିଜେ ହୋଇସାରିଲେଣି । ପାଟଯୋଶୀଏ କାହାରିକୁ କିଛି ନ ବୋଲି କଚେରୀ ଘର ଏକ କୋଣରେ ବାଡ଼ିକୁ ଆଉଜି ବସିଗଲେ । ପିଲାମାନଙ୍କ ସବାରି ବାହାରିଗଲା ବାଦେ ସାନ୍ତଙ୍କ ନଜର ହଠାତ୍ ପାଟଯୋଶୀଙ୍କ ଉପରେ ପଡ଼ିଗଲା । ଭଲ ଯା, ପାଟଯୋଶୀଏ ତୁମକୁ ଖବର ଦେବାକୁ ଭୁଲିଯାଇଛୁଁ । ଦେଖିଲ, ଦେଖିଲ, ଆଜିକୁ ଯାତ୍ରା ଦିନଟା କପରି ?

ପାଟଯୋଶୀ—ଆଜ୍ଞା !

ସାନ୍ତେ ଦେଖିଲେ, ପାଟଯୋଶୀଙ୍କ ମୁହଁଟା ଶୁଖିଯାଇଛି, ତୁନି ହୋଇ କାଠଟି ପରି ବସିଛନ୍ତି ।

ସାନ୍ତେ ହେଉ, ପାଞ୍ଜିଟା ବେଲେ ଦେଖ ନା, ପାଟଯୋଶୀଏ ଅଣ୍ଟିରୁ ଖଡ଼ି ଗୋଟାକଟା କାଢ଼ି କୁଆଁରବାବୁଙ୍କ କୋଷ୍ଠୀଟା କାଟିଲେ, ଉଆସରେ ସମସ୍ତଙ୍କ କୋଷ୍ଠୀ ତାଙ୍କୁ ଜଣା । ଦୁଇ ଗୃହଟା ମାତ୍ର ଅଙ୍କ ତଳେ ଲେଖିଲେ, ପାଞ୍ଜିବିଡ଼ାକୁ ଦୁଇ ଥର ଅନାଇ ତୁନି ହୋଇ ବସିଲେ ।

ସାନ୍ତେ—କ'ଣ ଦେଖିଲେ ପାଟଯୋଶୀଏ ?

ପାଟଯୋଶୀ—ଆଜ୍ଞା !

ସାନ୍ତେ—ବାବୁମାନେ ତ ଯାତ୍ରା କରିଗଲେଣି, କଣ ଦେଖିଲେ ସବୁ କଥା କହନ୍ତୁ ।

ପାଟଯୋଶୀ—ନିଃଶ୍ୱାସଟାଏ ପକାଇ କହିଲେ, ଆଜି ଅଶ୍ଳେଷା ଏକ ଦଣ୍ଡ ଛଅ ଲିତ୍ୟା ଦୁଇ ବିଲିତ୍ୟା ଭୋଗ ଯାଇ ମଘା ଆରମ୍ଭ । ଏହି ସନ୍ଧ୍ୟାବେଳଟାରେ ଯାତ୍ରା ଆରମ୍ଭ ହୋଇଛି । ପୁଣି ତେଢକବେଳେ ବିଷ୍ଟି ଯୋଗ ଆରମ୍ଭ । ଆଉ ପ୍ରତିପଦ ନବମୀ ପୂର୍ବେ ବମରୁଦ୍ରାଷ୍ଟ ପାବକେ ଷଷ୍ଠୀ ଚତୁର୍ଦ୍ଦଶୀ ପଶ୍ଚାତ୍, କଟକ ଯାତ୍ରାକୁ ହେଲା ସମ୍ମୁଖ ଯୋଗିନୀ । ଆହୁରି ମଧ୍ୟ ଆଜି ଧନୁଚନ୍ଦ୍ର, କୁଅଁରବାବୁଙ୍କ ବୃଷରାଶିକୁ ହେଲା ଅଷ୍ଟଚନ୍ଦ୍ର । ଆଜି ଉଦୟକାଳଟା ବି ଯାତ୍ରା ପାଇଁ ଶୁଭ ନୁହେଁ, ଢେର ଗୁଡ଼ାଏ ଅଲକ୍ଷଣ ।

ସାନ୍ତେ ଗୋବିନ୍ଦ, ଗୋବିନ୍ଦ, ଶ୍ରୀହରି ତୋ ଇଚ୍ଛା ! ଗ୍ରୁମୁକରଣ କହିଲେ, ଯାହାହେଉ ଇଂରେଜୀ ପଢ଼ୁଆମାନେ ଏସବୁ କଥା ମାନନ୍ତି ନାହିଁ । ଯେ ନ ମାନବେ ତାଙ୍କ ପାଇଁ କ'ଣ ?

କଉଶଲ୍ୟା ବୁଢ଼ୀ ଦାଈ କୁଅଁର ସାନ୍ତଙ୍କ ଦହିମାଛ ଦେଖିବାକୁ ଆସିଥିଲା, କଥା ଶୁଣି ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ଯାଇଁ ମା' ସାନ୍ତାଣୀଙ୍କୁ ଜଣାଇଲା । ସାନ୍ତାଣୀ ତ ଅଥୟ ହୋଇପଡ଼ିଲେଣି । ଚଞ୍ଚଳ ବାକ୍ସ ଫିଟାଇ ଶଏ ଆଠଟଙ୍କା ବାହାର କରି ପକାଇଲେ, ମୁଣ୍ଡରେ ମାରି ସାନ୍ତଙ୍କ ପାଖକୁ ପଠାଇଦେଲେ—ଗ୍ରହ ଅବଳ ଶାନ୍ତି ନିମନ୍ତେ କହି ପଠାଇଲେ ।

ପାଟଯୋଶୀଙ୍କ ପରାମର୍ଶରେ ବିଷ୍ଣୁ ସହସ୍ରନାମ, ଦୁର୍ଗାସହସ୍ର ନାମ ଜପ—ଚଣ୍ଡୀପାଠ—ଶିବଙ୍କଠାରେ ସମସ୍ତ କୁମ୍ଭ—ଗୋବିନ୍ଦଜୀଉଙ୍କ ପାଦପଦ୍ମରେ ଲକ୍ଷେ ତୁଳସୀପତ୍ର ଚଢ଼ାଇବା ସକାଶେ ସାତ ଜଣ ବ୍ରାହ୍ମଣ ବରଣ ହୋଇ ଗୁଆ ଟେକି ନେଲେ । ପାଟଯୋଶୀଏ କୁଅଁର ବାବୁଙ୍କ କୋଷ୍ଠୀର ଦଶାଅବଳ ବିଷୟ ଭଲ କରି ଗଣାଗଣି କରି ଦେଖିଲେ, ବର୍ତ୍ତମାନ ଶନି ମହାଦଶାରେ ଶନି ଅନ୍ତର, ଶନି ପ୍ରତ୍ୟନ୍ତର । ତେବେ ଶନି ହେଉଛି ନିଧନାଧିପତି, ଅଛି ଜାୟା ସ୍ଥାନରେ । କୁଅଁର ବାବୁଙ୍କର ତ ମଙ୍ଗଳକୃତ ବଡ଼ ନାହିଁ । ଏଥିକୁ ଏ ଗ୍ରହ ଅବଳ ବାଧିବ ନାହିଁ । ଯାହାହେଉ, ଶନିରଷ୍ଟ ଶାନ୍ତି ନିମନ୍ତେ ଗୋଟିଏ ଗ୍ରହ-ଭଟ୍ଟାରିକା ଯାଗ କରିବା ଆବଶ୍ୟକ । ଆସନ୍ତା କାଲି ଜାଗର ଡାବ ଦାଖଲ କରିବାର କଥା ହେଲା ।

ପୁରୋହିତ ମହାପାତ୍ରେ ବିଲୋଚନ ଢିହାଡ଼ିଏ କହିଲେ, ନାହିଁ-ନାହିଁ ପାଟଯୋଶୀଏ, ଗ୍ରହଭଟ୍ଟାରିକା ଯାଗର ବିଶୁଦ୍ଧ ଡାବ ଆମ ଘରେ ଅଛି—ପୁରୁଣା

ଖାଣ୍ଟିରେ ଦଦେଇଙ୍କ ହାତଲେଖା । ମୂଳକରେ ଯାହାର ଯାଗ ହୁଏ, ଦଦେଇଙ୍କ ଖାଣ୍ଟିରୁ ଉଧାର ଘେନଯାନ୍ତି ।

ପଞ୍ଚଦଶ ପରିଚ୍ଛେଦ

ଅନୁଷ୍ଠାନ

ଏଥର କଟକର ହାଲଚାଲ ଦେଖି ସଇତା ତ କାବା ହୋଇଗଲାଣି । କଥା କ'ଣ ? ବଜାରଯାକ ଦେଖା—ଟଙ୍କା ତହବିଲରେ ନ ଥିବାରୁ ଦିନେ ଦିନେ ନଗଦା ତ ସଉଦା କଣା ହୋଇପାରୁ ନ ଥିଲା, ହଠାତ୍ ଏତେଗୁଡ଼ାଏ ଟଙ୍କା କାହୁଁ ଆଇଲା ? ସେଦିନ ଦେଖିଲି ବଡ଼ ସାନ୍ତ ବିଡ଼ାଏ ନୋଟ ବାନ୍ଧୁଥିଲେ, ମୋତେ ଦେଖି ଚଞ୍ଚଳ ଚାଙ୍କି ପକାଇଲେ । ବଡ଼ ସାନ୍ତଙ୍କର ଠିକ୍ ଲେଖାପଢ଼ା ହିସାବକିତାବ ବୋଲି ଗୋଟାଏ କେହି ଦିନ ନଥାଏ, ଏବେଣ ଟଙ୍କା କଉଡ଼ିକୁ ଖାତର ନାହିଁ । ହିସାବ ନାହିଁ, କିତାବ ନାହିଁ, ପଚରାଉଚରା ନାହିଁ, ଦୋକାନୀଗୁଡ଼ାକ ଯେ ଯେତେ ଟଙ୍କା କହୁଛି, ବଢ଼ାଇ ଦେଉଛନ୍ତି । କଟିକିଆ ଦେପାଙ୍କୁ ଭଲ ପଟାଏ ରାମାନନ୍ଦ ଚଢ଼ାଉଥିବେ । ମୁଁ ତ ଦେଖିଛି, ଉଆସରୁ ଆସିବାବେଳେ ଉଆସକରଣ କଟକ ଖରଚ ସକାଶେ ବଡ଼ ସାନ୍ତଙ୍କ ହାତରେ ଦେଢ଼ଶ ଟଙ୍କା ଦେଇଥିଲେ । ସେଥି ଭିତରେ ଖଣ୍ଡେ ବି ତ ନୋଟ ନ ଥିଲା । ଦୋକାନୀ ସନିଆ ସାହୁ ଏକା ତ ଦେଢ଼ଶ ଟଙ୍କା ଘେନିଗଲା ଉଚ୍ଛୁଣିକା ବି ତ ପେଟରାରେ ଟଙ୍କା ଭର୍ତ୍ତି—ମୁଁ ଉଠାଇପାରୁ ନାହିଁ । ଆହୁରି ଗୋଟିଏ କଥା ବି ଦେଖୁଛି, କୁଅଁର ସାନ୍ତ ନ ଥିବା ବେଳେ ବଡ଼ ସାନ୍ତଙ୍କର ଟଙ୍କାର କାରବାର । ଆମର କ'ଣରେ ବାବୁ—ବରଜାଢିପଣରେ ଆସି ଜୁଆକଉଡ଼ି ଖେଳ କଥା ବୁଝିବା ?

ଆହୁରି ବି ଗୋଟାଏ କଥା—ଏହି ଯେ ସଞ୍ଜୀବ ବାବୁ ଟଙ୍କା ନିଅଣ୍ଟ ହେବାରୁ ବୋର୍ଡ଼ିଂରୁ ବାହାରିଯାଇ ମ୍ୟା ତା ବସାରେ ଗୁଞ୍ଜି ହେଉଥିଲେ, ଏବେ ବଡ଼ ଦୋତାଲା ବସା ଦେଖେ କିଏ ? ଖାଲି ଏତିକି ନୁହେଁ । ରାତି ଭୋଜିଟା ମଝିରେ ଯୋଡ଼ାଏ ଦିନ ବି ଫାଙ୍କା ଯାଇ ନାହିଁ । କ'ଣ ପାସ ହେବ ବୋଲି ଚଞ୍ଚଳ ଉଆସରୁ ଧାଇଁ ଆସିଲେ—କାହିଁ ? ପାସ୍—ନା ଫାସ୍ । ଲଗିଛି ଭୋଜି—ଟଙ୍କା ଝମଝମ୍—ଲଗିଛି ଫୁସୁରଫାସର କଥା । ସେମାନେ ଯାହା ଇଚ୍ଛା କରନ୍ତୁ, ମୋ ସାନ୍ତଙ୍କୁ ଭଲ କରି ଜଗିଥିଲେ ମୋ ପାଇଟି ଛୁଡ଼ିଲା ।

ସନ୍ଧ୍ୟାବେଳେ ବଡ଼ ସାନ୍ତ ଗ୍ରେପେସ୍ତାଙ୍କୁ ଡାକ କହିଦେଲେ, ଆଜ ରାତରେ ରାଜୀବ ବାବୁଙ୍କ ବସାରେ ନିମନ୍ତ୍ରଣ—ତୁମ୍ଭେମାନେ ଆପଣାର ଗ୍ରେପେଇବାସ କରି ଝିଆପିଆ କର । ସଇତା ଶୁଣି ମନ ମଧ୍ୟରେ ଠିକ୍ କଲା, ଯେପରି ହେଉ, ଆଜ ରାତରେ ଲୁଚି ଲୁଚି ଯାଇ କଥାଟା କ'ଣ ଦେଖିବାକୁ ହେବ ।

ସନ୍ଧ୍ୟାବେଳେ ସାନ୍ତମାନେ ବସାରୁ ବାହାରିଯିବା ସମୟରେ ବଡ଼ ସାନ୍ତ ଡାକ ଦେଇ କହିଲେ—ଆମ୍ଭମାନଙ୍କ ବସାକୁ ବାହୁଡ଼ିବା ମଠ ହେବ, ବୁଝି ସାବଧାନ, ବସାରୁ ଗୋଡ଼ କାଢ଼ିବୁ ନାହିଁ, ଢେର ଢେର ରକମ ଟଙ୍କା ପଇସା ଅଛି, କଟକ ଜାଗା—ବୁଝିଲୁ ତ ରେ ? ସଇତା ନିଃଶ୍ୱାସଟାଏ ପକାଇ କହିଲା — ଆଜ୍ଞା ସବୁ ବୁଝିଲି !

ସବୁ ବୁଝିଲି କ'ଣ ରେ ?

ଆଜ୍ଞା—ଆପଣ ଯାହା ଯାହା ଆଜ୍ଞା କଲେ ।

ଷୋଡ଼ଶ ପରିଚ୍ଛେଦ

ସେଜିସଭା

କଟକ ବକ୍ସିବଜାର ସଡ଼କ ଗୁଡ଼ି ଟିକିଏ ଗଳି ଭିତରକୁ ଗୋଟିଏ ଦୋମହଲା କୋଠାଘର । ଘରଟି ଉତ୍ତର-ଦକ୍ଷିଣ ଲମ୍ବା । ତଳ ମହଲାର ଆଗକୁ ଗୋଟାଏ ଚୌଡ଼ା ଲମ୍ବାଲମ୍ବି ବାରନ୍ଦା । ତା' ପଛକୁ ଯୋଡ଼ିଏ କୋଠରି । ତଳ ବାରନ୍ଦା ପଶ୍ଚିମପଟ କାନ୍ଥକୁ ଲଗା ଉପରକୁ ଉଠିବା ସିଡ଼ି ପାହାଚ । ତଳ ବାରନ୍ଦା ଉପରଟା ଲମ୍ବ ଦାଲାଣ । ତା' ପଛକୁ ତଳ କୋଠରି ସଇ ଉପରକୁ ଯୋଡ଼ିଏ କୋଠରି । ଦାଲାଣ ଆଉ କୋଠରିକୁ ସଇ ଉଚ ଉଚ ତିନିଯୋଡ଼ା ଝିଲିମିଲି କପାଟବାଲା ଝରକା ଲାଗିଥିବାରୁ ଘର ମଧ୍ୟରେ ଆଲୁଅ ପବନ ଖେଳିବାକୁ ଅସଜ ହୁଏ ନାହିଁ । ତଳେ ଘର ଆଗକୁ ଖଣ୍ଡେ ଚଉଖଣ୍ଡିଆ ଜାଗା । ତିନି ପାଖ ପକ୍କା ପାଚେରିରେ ବେଢ଼ା । ଆଗ ପାଚେରି ଠିକ୍ ମଝାମଝି ଗୋଟାଏ ଯାଉଁଳି କବାଟ ଲାଗିଛି—ସେଇଟା ହେଲା ଘରୁ ପଦାକୁ ବାହାରିବା ଦ୍ୱାର । ଏହି ଦ୍ୱାର ପାଖରୁ ବାରନ୍ଦା ମୂଳଲଗା ଗୋଟିଏ ସରୁ ସଡ଼କ—ଏହାର ଦୁଇ ପାଖରେ ମଲ୍ଲୀଗଛ ହାତକୁ ହାତ ଛଡ଼ାରେ ଲାଗିଛି । ବାରନ୍ଦା ତଳ ଦୁଇ ପାଖରେ ଯୋଡ଼ାଏ ପଦ୍ମ କରବୀର ଝାଡ଼ରେ ପେନ୍ଥାକୁ ପେନ୍ଥା ଫୁଲ

ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣରୂପେ ଉଚିତ କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ବୋଲି ବିବେଚନା କରେଁ । ଗୋଟିଏ ପ୍ରବନ୍ଧ ପାଠ କରିବାକୁ ଇଚ୍ଛା କରେଁ । ବିଷୟଟି ନିତାନ୍ତ ଗୁରୁତର । ଜଗତସ୍ଥ ପ୍ରତ୍ୟେକ ନର-ନାରୀ ସହିତ ସମ୍ପର୍କିତ । ଜ୍ଞାନୀ ଦେଶହିତୈଷୀ ସମାଜରତ କୁସଂସ୍କାର ଦୂରୀକରଣରେ ପ୍ରତ୍ୟାଶୀ ବିଚକ୍ଷଣମାନଙ୍କ ସାକ୍ଷାତରେ ତୁଚ୍ଛ ଅପ୍ରୟୋଜନ ବିଷୟରେ ବକ୍ତୃତା କରିବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କରିବା ବିଡ଼ମ୍ବନା ମାତ୍ର । ମୋର ପ୍ରସ୍ତାବିତ ପ୍ରବନ୍ଧଟିର ନାମ—

ଯୌନ ନିର୍ବାଚନ ।

ବନ୍ଧୁଗଣ ! ଆପଣମାନେ ବହୁଶାସ୍ତ୍ରଦର୍ଶୀ—ବିଶେଷରେ ଦର୍ଶନ ଶାସ୍ତ୍ର ମର୍ମଜ୍ଞ । ଏହି ଯୌନ ନିର୍ବାଚନ ସମ୍ବନ୍ଧରେ ପାଶ୍ଚାତ୍ୟ ମହର୍ଷି ଡାରୱିନ ଅକାଟ୍ୟ ଯୁକ୍ତି ସହ ଯେଉଁ ସମସ୍ତ ମତପ୍ରକାଶ କରିଯାଇଛନ୍ତି, ସେ ସମସ୍ତ ବିଷୟ ଆପଣମାନଙ୍କୁ ବିଶେଷ ଭାବରେ ଜଣା । ଜଗତର ପ୍ରାଣୀ ସଂସାର ରକ୍ଷଣବର୍ଦ୍ଧନ ଦେଶରେ ପ୍ରକୃତି ଯେଉଁ ଯୌନ ସମ୍ମିଳନର ନିୟମମାନ ସଂସ୍ଥାପନ କରି ଅଛନ୍ତି, ତାହା ପ୍ରତ୍ୟେକ ପ୍ରାଣୀ ପକ୍ଷରେ ଅଲଙ୍ଘନୀୟ । ପ୍ରକୃତିନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ କୌଣସି ବିଧାନ ବାତିଲ୍ୟ କଲେ ଜଗତ୍ ସଂସାରଟା ଯେ ବିଧ୍ୱସ୍ତ ହୋଇଯିବ, ଏ କଥା ଅସ୍ୱୀକାର କରିବାର ଉପାୟ ନାହିଁ । ଏ ସମ୍ବନ୍ଧରେ ଭ୍ରାନ୍ତ ହିନ୍ଦୁ ଶାସ୍ତ୍ରକାରଗଣ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ବହୁ ପର ଅଯୌକ୍ତିକ ମତ ପ୍ରକାଶ କରି ଯାଇଅଛନ୍ତି ସତ୍ୟ, ମାତ୍ର ଜ୍ଞାନାଲୋକ-ଉଜ୍ଜ୍ୱଳ ପାଶ୍ଚାତ୍ୟ ମନୀଷୀଗଣ ଏ ସମ୍ବନ୍ଧରେ ଯେଉଁ ମାର୍ଗ ପ୍ରଦର୍ଶନ କରି ଯାଇଅଛନ୍ତି, ତାହା ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣରୂପେ ଅନୁମୋଦନୀୟ ବୋଲି ନିଶ୍ଚୟ ସ୍ୱୀକାର କରାଯାଇ-ଅଛି । (ସଭ୍ୟମାନଙ୍କ କରତାଳି)

ହିତାହିତ ବିବେକସମ୍ପନ୍ନ ମାନବ ଜାତିର କଥା ଦୂରେ ଥାଉ; ପଶୁ, ପକ୍ଷୀ, କୀଟ, ପତଙ୍ଗ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ନିତାନ୍ତ ଖର୍ଯୀକ ପ୍ରାଣୀଗଣ ଯୌନସମ୍ମିଳନ ସମୟରେ କି ପ୍ରକାର ଅମୋଘ ଶକ୍ତିରେ ଚାଳିତ ହୋଇ ପରସ୍ପର ମିଳିତ ହୁଅନ୍ତି—ଏ ବିଷୟ ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷ କଲେ ପ୍ରକୃତିର ଅସୀମ ଶକ୍ତି ଅନନ୍ତ କୌଶଳ ବିଷୟ ଉପଲବ୍ଧି କରି ହୃଦୟ ସ୍ତମ୍ଭିତ ହୋଇଯାଏ । (କରତାଳି)

ଆପଣମାନେ ବିଶେଷରୂପେ ଏହି ମୂଳ ତତ୍ତ୍ୱଟି କଦାଚ ବିସ୍ମୃତ ହେବେ ନାହିଁ ଯେ ଯୌନମିଳନ ସମୟରେ ସ୍ତ୍ରୀ-ପୁରୁଷ ଦୁଇ ପକ୍ଷ ଆପଣା ଆପଣା ଅଭିରୁଚି ମନଶକ୍ତି ବିବେଚନା ପ୍ରତି ନିର୍ଭର କରନ୍ତି । କଦାଚ ତୃତୀୟ ଲୋକର ସାହାଯ୍ୟ ଗ୍ରହଣ କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଯେହେତୁ ଏହା ପ୍ରକୃତି ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ନିୟମ ଅଟେ । ପାପ ବୋଲି ଗୋଟାଏ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ପଦାର୍ଥ ନାହିଁ—ପ୍ରାକୃତିକ ବିଧି ଲଙ୍ଘନହିଁ ପାପ ଏବଂ ସେହି ପାପର ଦଣ୍ଡ ଅପରିହାର୍ଯ୍ୟ । (କରତାଳି)

ବର୍ତ୍ତମାନ ଆମ୍ଭେ ମାନବଜାତି ମଧ୍ୟରେ ଯୌନମିଳନ, ସେଥିର ବିଧାନ, ବ୍ୟଭିଚାର, ଫଳାଫଳ ସମ୍ବନ୍ଧରେ ସଂକ୍ଷେପରେ କେତୋଟି କଥା ଉଲ୍ଲେଖ କରି ଆମ୍ଭର ବକ୍ତବ୍ୟ ବିଷୟରେ ଉପସଂହାର କରିବାକୁ ଇଚ୍ଛା କରୁ ।

ମାନବ ସମାଜର ଆଚାର-ବ୍ୟବହାର ପ୍ରତି ମନୋଯୋଗପୂର୍ବକ ଦୃଷ୍ଟିପାତ କଲେ ଜଣାଯାଏ, କେତେଗୁଡ଼ିଏ ସମାଜ ପ୍ରକୃତିପ୍ରଦତ୍ତ ଅଲଙ୍ଘ୍ୟ ବିଧାନରେ ପରିଚାଳିତ । ଅରଣ୍ୟ ବା ଅଶିକ୍ଷିତ ସମାଜ ଏହି ଶ୍ରେଣୀର ଅନ୍ତର୍ଗତ ଅଟନ୍ତି । ଆଉ ଥୋକେ ଶିକ୍ଷିତ ଉନ୍ନତ ସମାଜ ବିବେକ ଉଦ୍ଭୂତ, ସୁଜ୍ଞାନ-ମାର୍ଜିତ, ସମାଜର ଉପଯୋଗୀ, ସୁଖଶାନ୍ତିପ୍ରଦ ନିୟମାବଳୀରେ ପରିଚାଳିତ । ମାତ୍ର ବିଶେଷରୂପେ ଅନୁଧାବନ କରି ଦେଖିଲେ, ଶେଷୋକ୍ତ ସମାଜର କାର୍ଯ୍ୟାବଳୀ ମୂଳରେ ପ୍ରକୃତିର ବିଧାନ ନିହିତ ଥିବାର ଦେଖାଯାଏ । ଆଉ ଏକ ଶ୍ରେଣୀର ଅଳ୍ପ ଶିକ୍ଷିତ ଅଥଚ ଆତ୍ମାଭିମାନୀ ସମାଜ ଅଛନ୍ତି, ସେମାନେ କେତେଗୁଡ଼ିଏ ଭ୍ରାନ୍ତ ମତକୁ ତଥାକଥିତ ଶାସ୍ତ୍ରୀୟ ବିଧାନ, ସୁତରାଂ ଅପରିତ୍ୟାଜ୍ୟ ଜ୍ଞାନ ମନେକରି ତଦବଲମ୍ବନ ହେତୁ ଦାରୁଣ ଦୁର୍ଯ୍ୟୋଗ ଭୋଗ କରିଥାନ୍ତି । ଯେହେତୁ ପାପର ପରିଣାମ ଫଳ ଦୁର୍ଦ୍ଦଶା କଷ୍ଟ ଅପରିହାର୍ଯ୍ୟ ଅଟେ । ଦାରୁଣ ଦୁଃଖ ସହିତ ବୋଲିବାକୁ ହେଉଅଛି— ଆମ୍ଭମାନଙ୍କ ହିନ୍ଦୁ ଜାତି ଏହି ଶ୍ରେଣୀଭୁକ୍ତ ଅଟନ୍ତି । (ଘନ ଘନ କରତାଳି)

ମାନବ ସମାଜରେ ଯେତେ ପ୍ରକାର ସଂସ୍କାର ବିଧାନ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ଅଛି, ସେଥି ମଧ୍ୟରେ ଯୌନ ନିର୍ବାଚନ ସର୍ବପ୍ରଧାନ ଅଟେ । ଯେହେତୁ ସମାଜର ହ୍ରାସ ବୃଦ୍ଧି, ଲୋକର ଚରିତ୍ର ଜୀବନ ଶାନ୍ତି-ସୌଭାଗ୍ୟ ଏଥି ପ୍ରତି ନିର୍ଭର କରେ । (କରତାଳି)

ପ୍ରକୃତିର ଶିଶୁ ଅଶିକ୍ଷିତ ମାନବସମାଜରେ ଯୌନମିଳନ ପ୍ରଥା କିରୂପ ପ୍ରଚଳିତ ଅଛି, ଦୃଷ୍ଟାନ୍ତ ସ୍ୱରୂପ କେତେଗୋଟିର ନାମୋଲ୍ଲେଖ କରିବାକୁ ଇଚ୍ଛା କରେ । ବନ୍ୟ ଭୂୟାଁ, କନ୍ଧ, ଦୁରଂ ଜାତି ମଧ୍ୟରେ ଏ ପ୍ରକାର ନିୟମ ପ୍ରଚଳିତ ଅଛି ଯେ, ଗୋଟିଏ ଧାଙ୍ଗଡ଼ା (ଅବିବାହିତ ଯୁବା) ଗୋଟିଏ ଧାଙ୍ଗଡ଼ୀ (ଅବିବାହିତା ଯୁବତୀ) ମୁଣ୍ଡରେ ସିନ୍ଦୂର ଟିପାଟିଏ ମାରିଦେଲେ ତାହା ନ୍ୟାଯ୍ୟ ବିବାହ ରୂପେ ଗଣ୍ୟ ହୁଏ । ସମାଜ ସେହି ନବଦମ୍ପତିର ମିଳନ ବିଷୟରେ ସହାୟତାର ନିଦର୍ଶନ ସ୍ୱରୂପ ପାନାହାର ଏବଂ ନୃତ୍ୟ ଗୀତାଦିର ଅନୁଷ୍ଠାନ କରିଥାନ୍ତି ।

ଇଉରୋପଖଣ୍ଡରେ ଇଂରେଜ, ଫରାସୀ, ଜର୍ମାନୀ, ପ୍ରଭୃତି ଜ୍ଞାନାଲୋକସମ୍ପନ୍ନ ଜାତୀୟ ଲୋକଙ୍କ ନ୍ୟାୟାନୁମୋଦିତ ସୁଖ-ଶାନ୍ତିପ୍ରଦ ଯୌନମିଳନ ପ୍ରଥା ଆପଣ-ମାନଙ୍କଠାରେ ଅବିଦିତ ନାହିଁ ।

ବର୍ତ୍ତମାନ ଆମ୍ଭମାନଙ୍କ ହିନ୍ଦୁ ସମାଜରେ ପ୍ରଚଳିତ ବୈବାହିକ ପ୍ରଥା ସମ୍ବନ୍ଧରେ ସଂକ୍ଷେପରେ ଦୁଇ ଗଣ୍ଡଗୋଟି କଥା କହିବା ସକାଶେ ଆପଣମାନଙ୍କ ଅନୁମତି ପ୍ରାର୍ଥନା କରେଁ । ହିନ୍ଦୁଜାତି ପା'ଞ୍ଚଗ କିମ୍ବା ଅଧାଅଧି ଶିକ୍ଷିତ । ଏଥିକୁ ସେମାନଙ୍କ ବିବାହପ୍ରଥା ମଧ୍ୟରେ ସ୍ୱାଭାବିକତାରେ ଅଥବା ଜ୍ଞାନାନୁମୋଦିତ ବିଧାନର ବ୍ୟତିକ୍ରମ ଘଟିବା ନିତାନ୍ତ ସମ୍ଭବପର ଅଟେ । (ପୁନଃପୁନଃ କରତାଳି) ବିଷୟଟି ବିଶଦ ରୂପେ ବିଶ୍ଳେଷଣ କରି ଦେଖାଇବାକୁ ଇଚ୍ଛା କରେଁ ।

କୌଣସି ଜାତୀୟ ଚରିତ୍ର ଦେଖିବାର ଆବଶ୍ୟକ ହେଲେ, ଶ୍ରେଣୀର ଶୀର୍ଷସ୍ଥାନୀୟ ଲୋକର ଚରିତ୍ର ଦେଖିବା ଆବଶ୍ୟକ । ଯେହେତୁ ନିମ୍ନଶ୍ରେଣୀର ଲୋକେ ପ୍ରଧାନ ଲୋକଙ୍କ ଆଚରଣ ଅନୁସରଣ କରିଥାନ୍ତି । ଏହି ସଭାସ୍ଥ ସମସ୍ତ ସଭ୍ୟ ଶ୍ରୀକରଣବଂଶଜ ଅଟନ୍ତି । ଆମ୍ଭମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ କିରୂପ ବୈବାହିକ ପ୍ରଥା ପ୍ରଚଳିତ ଅଛି, ତେତିକି ମାତ୍ର ଉଲ୍ଲେଖ କଲେ ଉତ୍କଳବାସୀ ସର୍ବସାଧାରଣ ଜାତିର ଏହି ପ୍ରଥା ସମ୍ବନ୍ଧରେ ଆଉ କିଛି ବୋଲିବା ଆବଶ୍ୟକ ହେବ ନାହିଁ ।

ପ୍ରଥମେ—ଆମ୍ଭମାନଙ୍କ ଜାତୀୟ ପ୍ରଥା ଅନୁସାରେ ସ୍ତ୍ରୀ-ପୁରୁଷଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଯେଉଁ ସମ୍ମିଳନ, ତାହା ଯାବଜ୍ଜୀବନ ଅପରିଚ୍ଛେଦ୍ୟ । ପରସ୍ପର ସୁଖ ଦୁଃଖ ଗୁଣାଗୁଣର ଫଳ ପରସ୍ପର ଭୋଗ କରିବାକୁ ବାଧ୍ୟ । ଜଣକର ଦୁର୍ବ୍ୟବହାର ହେତୁ ଅନ୍ୟ ଜଣେ ଯେତେ ପ୍ରକାର କଷ୍ଟ ଭୋଗକରୁ ପଛକେ, ତାହା ଅପରିହାର୍ଯ୍ୟ । ଏପରି ସ୍ଥଳରେ ଏହି ବିଷମ ଦୁର୍ଯୋଗ ନିବାରଣର ଉପାୟ ସ୍ୱରୂପ ଖ୍ରୀଷ୍ଟୀୟ ସମାଜରେ ଯେଉଁ ଡାଇଭୋର୍ସ, ମୁସଲମାନ ସମାଜରେ ଯେଉଁ ତଲାକର ସୁପ୍ରଥା ପ୍ରଚଳିତ ଅଛି, ଆମ୍ଭମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ସେହି ସୁପ୍ରଥା ମାର୍ଗ ଏକାବେଳକେ ଅବରୁଦ୍ଧ । (ପୁନଃ ପୁନଃ କରତାଳି)

ପ୍ରିୟ ଭ୍ରାତୃବୃନ୍ଦ ! ଏ ଅବସ୍ଥାରେ ଆମ୍ଭମାନଙ୍କର କର୍ତ୍ତବ୍ୟ କ'ଣ ? ଯେଉଁ ବ୍ୟାଧିର ପ୍ରତିକାର ନାହିଁ, ସେ ପ୍ରକାର ବ୍ୟାଧି ଯେପରି ଶରୀରକୁ ସ୍ପର୍ଶ ନ କରେ ଏଥି ବିଷୟରେ ସଯତ୍ନ ହେବା କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ନୁହେ କି ? (କରତାଳି)

ଆମ୍ଭର ବୋଲିବାର ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ—ଆମ୍ଭମାନଙ୍କର ଭାର୍ଯ୍ୟା—ସହଧର୍ମିଣୀ ସଙ୍ଗିନୀ ନିତ୍ୟସହଚରୀ—ଯାହା ବୋଲ, ସେ ଯଦି କଳହପ୍ରିୟା, ପ୍ରିୟବାଦିନୀ, ଅଶିକ୍ଷିତା, ରୂପଲାବଣ୍ୟବର୍ଜିତା ଯାହା ହେଉ ପଛକେ ସେ ଅପରିତ୍ୟାଜ୍ୟା ! ଏ କ୍ଷେତ୍ରରେ ପରିଣୟ ପୂର୍ବେ ଭାବୀ ସଙ୍ଗିନୀ ନିର୍ବାଚନ ସମ୍ବନ୍ଧରେ ବିଶେଷ ସାବଧାନତା ଅବଲମ୍ବନ କରିବା ଉଚିତ କି ନାହିଁ, ଅବଶ୍ୟ

ସାବଧାନତା ସହିତ ଅନୁସନ୍ଧାନ ପୂର୍ବକ ଦେଖିବାର ବିଷୟ ଅଟେ । (କରତାଳି)

ଆଉ ଗୋଟିଏ କଥା ଦେଖନ୍ତୁ—ଏହି ଯେ ଆମ୍ଭମାନଙ୍କର ଗୋଡ଼ ତଳେ ଅତି ତୁଚ୍ଛ ଚଟି ଜୋତା ଯୋଡ଼ାକ ଦେଖୁଛନ୍ତି, ଯାହା କି ଦୁଇ ଚାରି ମାସ ଉତ୍ତାରେ ଛିଣ୍ଡିଗଲେ ଫୋପାଡ଼ି ଦେବୁଁ, ସେ ଜୋତା ଯୋଡ଼ାକ କିଣିବା ସମୟରେ କେତେ ସାବଧାନତା ଅବଲମ୍ବନ କରିଥାଉଁ—କେତେଥର ଗୋଡ଼ରେ ଦେଇ ପରୀକ୍ଷା କରିଥାଉଁ—ମାତ୍ର ଆମରଣ ସଙ୍ଗିନୀ ଜୀବନସର୍ବସ୍ୱମୟୀ ପତ୍ନୀ ଗ୍ରହଣ ସମୟରେ କିରୂପ ଉପାୟ ଅବଲମ୍ବନ କରିଥାଉଁ ? ଅଥବା ଜ୍ଞାନାଲୋକସମ୍ପନ୍ନ ଯୁବକମାନଙ୍କ ପକ୍ଷରେ ଯୁଗୋପଯୋଗୀ କର୍ତ୍ତବ୍ୟ କ'ଣ ? ଥରେ ମୁଦ୍ରିତ ନେତ୍ରରେ ସ୍ଥିରଭାବରେ ବସି ଅନୁଧାବନ କରି ଦେଖିବା କେତେ ଦୂର ଉଚିତ, ଚିନ୍ତା କରନ୍ତୁ ।

ବର୍ତ୍ତମାନ ଆମ୍ଭମାନଙ୍କ ସମାଜରେ ଏ ସମ୍ବନ୍ଧରେ କି ପ୍ରକାର ନିୟମ ପ୍ରଚଳିତ ଅଛି ? ବିବାହ କରିବେ ସେଥି ସମ୍ବନ୍ଧରେ ଶୁଭାଶୁଭ ଫଳଭୋଗୀ ହେବେ ଜଣେ—ମାତ୍ର କନ୍ୟା ନିର୍ବାଚନ ଭାର ରହିବ ଅନ୍ୟ ଜଣ ପରି । ଅର୍ଥାତ୍ ଦେଶୀୟ କୁପ୍ରଥା ଅନୁସାରେ ବରର ଉପଯୋଗୀ କନ୍ୟା ନିର୍ବାଚନ-ଭାର ପିତା କିମ୍ବା ଅନ୍ୟ ବନ୍ଧୁବର୍ଗ ପ୍ରତି ଅର୍ପିତ ଥାଏ । ଅବଶ୍ୟ ଏ କଥା ସ୍ୱୀକାର କରିବାକୁ ହେବ, ପିତା ଅଥବା ବନ୍ଧୁବର୍ଗ ନିଶ୍ଚୟ ପୁତ୍ରର ଶୁଭାକାଙ୍କ୍ଷୀ—ପୁତ୍ର ବା ଆତ୍ମୀୟ ଗୋଟିଏ ମନ୍ଦ କନ୍ୟା ବିବାହ ହେଉ, ଏହା କଦାଚ ସେମାନଙ୍କର ଅଭିଲଷଣୀୟ ନୁହେଁ । ମାତ୍ର—ଦେଖିବାକୁ ହେବ, କନ୍ୟା ନିର୍ବାଚନ ସମ୍ବନ୍ଧରେ ସେମାନେ ସଚରାଚର କିରୂପ ପ୍ରଥା ଅବଲମ୍ବନ କରିଥାନ୍ତି ? କନ୍ୟାର ରୂପ ଗୁଣ ବୁଝିବା ଅବକାଶେ ସେମାନେ କେତେ ଦୂର ସୁଯୋଗ ପ୍ରାପ୍ତ ହୋଇଥାନ୍ତି ? ଦୃଷ୍ଟାନ୍ତ ସ୍ୱରୂପ ଆମ୍ଭମାନଙ୍କ ଶ୍ରୀକରଣଗୋଷ୍ଠୀର କନ୍ୟା ନିର୍ବାଚନ ଉପାୟ ବିଷୟ ଉଲ୍ଲେଖ କରିବୁଁ । ପୁତ୍ରର ବିବାହ ସମୟ ଉପସ୍ଥିତ । ଅନୁସନ୍ଧାନରେ ଗୋଟିଏ କନ୍ୟା ସ୍ଥିର ହେଲା । ବର ପିତା ସର୍ବାଗ୍ରେ ଅନୁସନ୍ଧାନ କରି ଦେଖନ୍ତି, କନ୍ୟା ବଂଶ ପ୍ରକୃତ ଶ୍ରୀକରଣ କି ନାହିଁ ଏବଂ କେଉଁ କେଉଁ ଶ୍ରୀକରଣଗୋଷ୍ଠୀ ସହିତ ତାହାଙ୍କର ବୈବାହିକ ଆଦାନ-ପ୍ରଦାନ ଚଳେ । ସନ୍ଧାନରେ ସ୍ଥିର ହେଲା, କନ୍ୟାର ପିତା ନିର୍ଭେଳ ଶ୍ରୀକରଣ—ଏହିଠାରେ କନ୍ୟା-ନିର୍ବାଚନ ସମ୍ବନ୍ଧରେ ଅଧାଅଧି ପାଇଟି ଛିଡ଼ିଲା (ସମସ୍ତଙ୍କର ହାସ୍ୟ) । ତହିଁ ଉତ୍ତାରେ ଜ୍ୟୋତିର୍ବିଦ ନାମଧାରୀ ନିତାନ୍ତ ପ୍ରତାରକ ନିର୍ବୋଧ ଗୋଟିଏ ଲୋକ ଆସିଲା ଯାହାର ଧନଯାକ ପରିଶ୍ରମର ମୂଲ ସେରେ ଚାଉଳ ଆଉ ଦୁଇଅଣା ପଇସା । ସେ ପରା ଭୂତ-ଭବିଷ୍ୟତ-ବର୍ତ୍ତମାନ ତ୍ରିକାଳଜ୍ଞ । କେତେଟା

ଅଙ୍କ କଷାକଷି ହିସାବକିତାପ ଛୁଟାଇ ଠିକ୍ କରିଦେଲା, ବିବାହର ନବମେଳକ ମଧ୍ୟରୁ କେବଳ ଅମେଳ ରହିଲା ଗୋଟାଏ । ଏହିପରି ହୁଏ—ପୃଥିବୀରେ କେଉଁଠାରେ ନବମେଳକ ହୁଏ ନାହିଁ—ବେଦୀ ଉପରେ ବ୍ରାହ୍ମଣ ହାତରେ କିଛି ସୁନା ଆଉ ଜ୍ୟୋତିଷକୁ କିଛି ନଗଦ ପଇସା ଦେଲେ ଅମେଳ ଦୋଷ କଟିଯିବ । ଏହିଠାରେ ସମସ୍ତ ପ୍ରାଥମିକ ଅନୁଷ୍ଠାନ ସମାପ୍ତ—କଦାଚିତ୍ କୌଣସି ସ୍ଥାନରେ ଧାଇଁ, ବେହେରାର କିଞ୍ଚିତ୍ କର୍ମ ଅବଶିଷ୍ଟ ଥାଏ । କନ୍ୟାର ରୂପ ଗୁଣ ସମସ୍ତ ବିଷୟ ସନ୍ଧାନର ଭାର କେଉଁ ଶ୍ରେଣୀର ସ୍ତ୍ରୀଲୋକ ଉପରେ ପଡ଼େ ? ଯେ ଘରେ ବା ସିପାଇଟି କରେ ଅଥବା ଧାନ କୁଟେ ! ବୁଦ୍ଧିମତୀ କନ୍ୟା ମାତା ତାହାର ପଣନ୍ତ ମୁହାନରେ ଟଙ୍କା ଗୁରିଟା ବାନ୍ଧିଦେଲେ କନ୍ୟାର ରୂପ ଗୁଣ ସବୁ ଶୁଣ—ଚମ୍ପାଫୁଲ ପରି ରଙ୍ଗ, ଖଣ୍ଡାଧାରିଆ ନାକ, ତେର ପାଠ ପଢ଼ିଛି, ଗୀତ ଛନ୍ଦକୁ ଛନ୍ଦ ମୁହାଙ୍କି ଗଲା । ବନ୍ଧୁଗଣ ! ଆପଣମାନେ କାବ୍ୟ ନାଟକ ଉପନ୍ୟାସରେ କେତେ ମଧୁମୟ ପବିତ୍ର ପ୍ରଣୟ ବିଷୟ ପଢ଼ିଅଛନ୍ତି, ଆମ୍ଭମାନଙ୍କ କୁସଂସ୍କାରଚ୍ଛନ୍ନ ସମାଜରୁ ସେ ପ୍ରକାର ସ୍ୱର୍ଗୀୟ ପବିତ୍ର ଦାମ୍ପତ୍ୟପ୍ରଣୟର ବିନ୍ଦୁ ମାତ୍ର ପ୍ରତ୍ୟାଶା କରିପାରିବେ କି ?

ଅଥବା ଜ୍ଞାନବିଜ୍ଞାନସମ୍ପନ୍ନ ବିଂଶତି ଶତାବ୍ଦୀରେ ଶିକ୍ଷିତ ଲୋକମାନଙ୍କର ପକ୍ଷରେ କିଛି ଅସାଧ୍ୟ ନୁହେଁ । ମେଣ୍ଢାପଲରେ ଦେଖାଯାଏ, ଅଗ୍ରଗାମୀ ପଲ ମଧ୍ୟରୁ ଗୋଟାଏ ଖାତରେ ପଡ଼ି ଗୋଡ଼ ଭାଙ୍ଗିଲେ ମଧ୍ୟ ପଶ୍ଚାଦ୍‌ଗାମୀ ମେଷଯୂଥ ଆପଣା ଉପସ୍ଥିତ ଦୁର୍ଦ୍ଦଶା ପ୍ରତି ଦୃଷ୍ଟି ନ କରି ଧାବିତ ହୋଇ ଗର୍ତ୍ତରେ ପତିତ ହୁଅନ୍ତି । ଅଶିକ୍ଷିତ କୁସଂସ୍କାରଚ୍ଛନ୍ନ ମୂର୍ଖ ଲୋକମାନେ ଚିରାଗତ ମନ୍ଦ ପ୍ରଥାମାନ ଅନୁସରଣ କରି ଦୁର୍ଦ୍ଦଶା ଭୋଗ କରିଥାନ୍ତି ସତ୍ୟ, ମାତ୍ର ଜ୍ଞାନାଲୋକସମ୍ପନ୍ନ ଶିକ୍ଷିତ ଲୋକମାନଙ୍କ କଥା ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ଅଟେ । ସେମାନେ ସ୍ୱକୀୟ ଜ୍ଞାନଶକ୍ତିବଳରେ ସମାଜଗତ କୁସଂସ୍କାରକୁ ପଦଦଳିତ କରି ସୁଖରେ ଶାନ୍ତିପ୍ରଦ ମାର୍ଗରେ ବିଚରଣ କରନ୍ତି । କେବଳ ତାହା ନୁହେଁ, ଭବିଷ୍ୟତ୍ ବଂଶଧରମାନଙ୍କ ସକାଶେ ମାର୍ଗଦର୍ଶକ ହୋଇ ସର୍ବତ୍ର ଅତୁଳନୀୟ ପ୍ରଶଂସାଭାଜନ ହୋଇଥାନ୍ତି ।

ବନ୍ଧୁଗଣ ! ବର୍ତ୍ତମାନ ଆପଣାର ସୁଖ ସ୍ୱାଚ୍ଛନ୍ଦ୍ୟ ସମାଜ ତଥା ସ୍ୱର୍ଗାଦପି-ଗରୀୟସୀ ଜନ୍ମଭୂମିର ମଙ୍ଗଳ କାମନାରେ ଚିରାଗତ କୁସଂସ୍କାର ଏବଂ ଅଳୀକ ଆତ୍ମାଭିମାନ ସଂଶୋଧନ ବିଷୟରେ ଆମ୍ଭେମାନେ ଯଦି ଯତ୍ନଶୀଳ ନ ହେଉଁ, ତେବେ ଅସ୍ମମାନଙ୍କର କଷ୍ଟସାଧ୍ୟ ବହୁ ଗ୍ରନ୍ଥ ଅଧ୍ୟୟନ ବିଡ଼ମ୍ବନାର ବିଷୟ ନୁହେଁ କି ? (କରତାଳି)

ଅନ୍ୟ ସଭ୍ୟତମ ଜାତିମାନଙ୍କ ନେତ୍ରରେ ଆମ୍ଭ ଉତ୍କଳୀଜାତି ହେୟ, ଅପଦାର୍ଥରୂପେ ପ୍ରତୀୟମାନ ହେଉଅଛନ୍ତି—ଆମ୍ଭମାନଙ୍କ କୁସଂସ୍କାର ଏବଂ ଅନ୍ଧତା ହେଥିର ଏକମାତ୍ର କାରଣ ନୁହେ କି ?

ପ୍ରିୟ ବନ୍ଧୁଗଣ !

ବର୍ତ୍ତମାନ ସମାଜଗତ କୁସଂସ୍କାର ଦୂରୀକରଣ ଓ ସୁନୀତି ସୁନିୟମ ପ୍ରସାରଣ ବିଷୟରେ ବଦ୍ଧପରିକର ହେବା ପ୍ରତ୍ୟେକ ବିବେକଶାଳୀ ଶିକ୍ଷିତ ଲୋକ ପକ୍ଷରେ ନିତାନ୍ତ କର୍ତ୍ତବ୍ୟ । ଅନ୍ୟଥା ନିଶ୍ଚୟ ପ୍ରତ୍ୟବାୟର ବିଷୟ ଅଟେ । ଏ କଥା ନିଶ୍ଚୟ, ବିଷୟଟି ନିତାନ୍ତ ସହଜସାଧ୍ୟ ନୁହେଁ, ହେଲେ ସହଜ ମାର୍ଗରେ ଇତର ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଗମନ କରିଥାନ୍ତି । ଦୁର୍ଗମ କଷ୍ଟକର ପନ୍ଥା ମାତ୍ର ସାହସୀପୁରୁଷ-ମାନଙ୍କ ପକ୍ଷରେ ଅବଲମ୍ବନୀୟ ଅଟେ । ସମାଜଗତ କୁସଂସ୍କାର ଶରୀର ମଧ୍ୟରେ ଦୂଷିତ ରକ୍ତ ଶୋଣିତ ତୁଲ୍ୟ ସମାଜ ଏବଂ ଶରୀରର ବିନାଶକାରୀ । ଦୂଷିତ ରକ୍ତ, ଶୋଣିତ ନିତାନ୍ତ କଷ୍ଟକର ବିନାଶକାରୀ, ତଥାପି ରକ୍ତ ମୋକ୍ଷଣକାରୀ ଅସ୍ତ୍ର-ଚିକିତ୍ସକ ପ୍ରତି ରୋଗୀ କିରୂପ ଭାବରେ ଦୃଷ୍ଟି କରିଥାଏ ? ସେଥିପାଇଁ ଜନହିତୈଷୀ ସମାଜ ସଂସ୍କାରକମାନଙ୍କୁ ପ୍ରଥମତଃ ବିଷମ ଯନ୍ତ୍ରଣା ଭୋଗ କରିବାକୁ ହୁଏ । ମାତ୍ର ପରେ ସେମାନେ ଦେବତୁଲ୍ୟ ପୂଜିତ ହୋଇଥାନ୍ତି । ବର୍ତ୍ତମାନ ଆମ୍ଭେମାନେ କର୍ତ୍ତବ୍ୟ କର୍ମ ଅନୁଷ୍ଠାନ କାଳରେ ଅନେକ ବାଧାବିଘ୍ନ ସମ୍ମୁଖରେ ଦେଖିବାକୁ ପାଇବୁଁ, ମାତ୍ର ସେ ସମସ୍ତ କ୍ଷଣସ୍ଥାୟୀ । ଆକାଶମାର୍ଗରେ ବିଚକ୍ଷଣ କାନ୍ତ୍ରରେ ବ୍ୟୋମଯାନ-ଆରୋହୀ ସମ୍ମୁଖରେ ବଜ୍ରବିଦ୍ୟୁତ୍-ସମନ୍ବିତ ଖଣ୍ଡିଏ ମେଘ ଦେଖି ବିବେଚନା କରେ, ସେହି ମେଘ ଉପରେ ଅଳ୍ପକାଳ ଭିତରେ ବ୍ୟୋମଯାନ ଯନ୍ତ୍ର ପତିତ ହୋଇ ଖଣ୍ଡବିଖଣ୍ଡ ହୋଇଯିବ; ମାତ୍ର ଯେଉଁ ବାୟୁ ଯନ୍ତ୍ରକୁ ମେଘପାର୍ଶ୍ୱବର୍ତ୍ତୀ କରାଏ, ସେହି ପୁଣି ବାରିଦଖଣ୍ଡକୁ ଦୂରବର୍ତ୍ତୀ କରାଇଦିଏ । ପ୍ରିୟ ବନ୍ଧୁଗଣ ! ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ଲୋକସାଧାରଣ ପରି ଆମ୍ଭେମାନେ ସ୍ୱାର୍ଥପରାୟଣ ହେବୁ ନାହିଁ । ଆମ୍ଭ-ମାନଙ୍କ ଶିକ୍ଷା, ଜ୍ଞାନାର୍ଜନ ଶକ୍ତି, ସାମର୍ଥ୍ୟ ସମାଜ ହିତକର କାର୍ଯ୍ୟରେ ବ୍ୟୟିତ ହେଉ । ଭ୍ରାତୃବୃନ୍ଦ ! ଆମ୍ଭମାନଙ୍କ ସମ୍ମୁଖରେ ଅନେକ କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ବିସ୍ତୃତ ଅଛି । ସର୍ବାପେକ୍ଷା ବିଶେଷ କର୍ତ୍ତବ୍ୟ—ଯୌନ ନିର୍ବାଚନ । ଯେହେତୁ ଜୀବନବ୍ୟାପୀ ସମସ୍ତ ସୁଖ ଦୁଃଖ ତହିଁ ପ୍ରତି ନିର୍ଭର କରେ । ଆସ ଭାଇମାନେ ! ଆମ୍ଭେମାନେ ସୁପନ୍ଥା ଅବଲମ୍ବନ ପୂର୍ବକ ସମସ୍ତଙ୍କର ଆଦର୍ଶ ସ୍ଥଳ ହେଉ । ବିବାହ ସମ୍ବନ୍ଧରେ ଆମ୍ଭେମାନେ ଏହିପରି ନିୟମ ପାଳନ କରିବୁ ।

୧ । ଶ୍ରୀକରଣ —କରଣ କିସମ ଦୁଇ—ଉତ୍ତରାଳୀ କରଣ ଇତ୍ୟାଦି କାଳ୍ପନିକ ସଂକୀର୍ଣ୍ଣ ଭାବ ତ୍ୟାଗ କରି କରଣ ମାତ୍ରକେ ସମସ୍ତଙ୍କୁ ବନ୍ଧୁ ବୋଲି ଜ୍ଞାନ କରିବୁଁ !

୨ । ଜବ କନ୍ୟା ପାଇବା ସହଜ କଥା ନୁହେ—ତାହା ବହୁ ଯୁଗ ତପସ୍ୟାସାଧ୍ୟ ଦେବଦୁର୍ଲଭ ବସ୍ତୁ ଅଟେ । ତେବେ ଆମ୍ଭେମାନେ ସ୍ଥିର କଲୁ, ମୂର୍ଖ ଅଶିକ୍ଷିତା କନ୍ୟା ବିବାହ କରିବୁ ନାହିଁ ।

୩ । ଶିକ୍ଷିତା କନ୍ୟା ଆବିଷ୍କାର କରିବା କିଛିତ୍ କଠିନ କଥା; ମାତ୍ର ଯେଉଁ କରଣ ଗ୍ରାମରେ ବାଳିକା ବିଦ୍ୟାଳୟ ଅଛି, ସେହି ଗ୍ରାମରୁ କନ୍ୟା ନିର୍ବାଚନ କରିବୁ ।

ଭ୍ରାତୃଗଣ ! ଅମ୍ଭେ ଯେଉଁ ତିନିଗୋଟି ନିୟମ ଉଲ୍ଲେଖ କଲୁଁ, ଆପଣମାନଙ୍କ ମନୋନୀତ ହେଲେ ହସ୍ତୋତ୍ତୋଳନ କରନ୍ତୁ । (ସମସ୍ତଙ୍କର ହସ୍ତୋତ୍ତୋଳନ) ଭ୍ରାତୃଗଣ ! ମୋର ଶେଷ ପ୍ରାର୍ଥନା, ଏହି ନିୟମ ଲିପିବଦ୍ଧ କରାଯାଉ ଏବଂ ସମସ୍ତେ ପ୍ରତିଜ୍ଞାବଦ୍ଧ ହୋଇ ଏଥିରେ ସ୍ୱାକ୍ଷର କରନ୍ତୁ । (ଘନ ଘନ କରତାଳି ଓ ସଭାଭଙ୍ଗ)

ସପ୍ତଦଶ ପରିଚ୍ଛେଦ

ମନ୍ତ୍ରଣା

କଟକ ସହରର ଉତ୍ତର ଭାଗ ଉତ୍କଳ ସ୍ୱାଧୀନତାର ଶ୍ମଶାନକ୍ଷେତ୍ର—ଯାହାକୁ ବର୍ତ୍ତମାନ ଲୋକେ କିଲ୍ଲାପଡ଼ିଆ ବୋଲୁଥାନ୍ତି—ତାହାର ଉତ୍ତରାଂଶ ନଦୀ କୂଳେ କୂଳେ ଗୋଟିଏ ସଡ଼କ ପ୍ରାୟ ମଣ୍ଡଳାକାରରେ ପ୍ରାଚୀନ କିଲ୍ଲା ଅଂଶକୁ ବେଢ଼ି ରହିଅଛି । ସଡ଼କ ତଳେ ଭିତରକୁ ଗଡ଼ଖାଇ । ସେହି ଅଂଶରେ ନଦୀକୂଳ ପ୍ରାୟ ନିର୍ଜନ ହୋଇ ପଡ଼ିଥାଏ । ନଦୀର ଏହି ଅଂଶଟା ଗୋଟିଏ ପାଖ ଧାର । ଗ୍ରୀଷ୍ମ କାଳରେ ସେପରି କିଛି ଜଳ ନ ଥାଏ । ଗୋଟିଏ କ୍ଷୁଦ୍ର ଅପ୍ରଶସ୍ତ ନିର୍ମଳ ସ୍ରୋତ କେଉଁ ବର୍ଷ କୂଳକୂଳ, କେଉଁ ବର୍ଷ ମଧ୍ୟ ବାଟରେ କଳକଳ ନାଦରେ ବହିଯାଉଥାଏ । ବର୍ଷାକାଳରେ କୂଳ ଉଚ୍ଛୁଳା ଜଳ ସମୁଳପୁରିଆ ଅର ଅର ପଶ୍ଚିମ ଗଡ଼ଜାତିଆ ବେପାରି ଜିନିଷ ପୂର୍ଣ୍ଣ ନାହାରେ କୂଳ ଲଗି ଭିତରକୁ କେତେ ଦୂର ଯାଏ ଲମ୍ବାଲମ୍ବି ପା-କୋଣ ବାଟ ନଦୀ ଜଳ ଛୁଇଁଯାଏ । ନାହାରେ ମାଲ ଉପର ପଡ଼ିଯାଏ ବୋଝେଇ, ପବନ ବେଳେ ପାଣି ଝଲକା ନାହା ଉପର ଚାଳକୁ ବାଜି ଯାଉଥାଏ—ଉପର ଚାଳ ନ ଥିଲେ ମାଲ ସବୁ ତିନ୍ତିଯାଉଥାନ୍ତା ।

ପରୁଣ ଷାଠିଏ ବର୍ଷ ତଳେ ସେହି ସବୁ ନାହା ନଗଜ ବାଟେ କାଠଯୋଡ଼ିରେ ପଶି ନଦୀର ଉତ୍ତର କୂଳ ଦୋବନ୍ଦାଠାରେ ଭିଡ଼ୁଥିଲା—ନଗଜ ବନ୍ଧ ପଡ଼ିବା ଦିନରୁ ସେ ସବୁ ନାହା ବନ୍ଦ ।

ସୂର୍ଯ୍ୟାସ୍ତ ସମୟ । କିଲ୍ଲାପଡ଼ିଆ ଉତ୍ତର ଭାଗ ନଦୀ କୂଳ, ନିରୋଳାରେ ଯୋଡ଼ିଏ ଯୁବକ ବସିଛନ୍ତି । ଗୋଟିକର ବୟସ ଅନୁମାନ ବାଇଶ, ଆଉ ଗୋଟିକର ଊଣେଇଶ-କୋଡ଼ିଏ ମଧ୍ୟରେ ।

ସାନ ଯୁବକଟି କଥା ଆରମ୍ଭ କଲେ—ସଦେଇ ଭାଇ ! ଉତ୍ତୁଣିକା କ'ଣ କରିବାକୁ ହେବ, ମୁଁ କିଛି ଠିକ୍ କରି ପାରୁନାହିଁ । ତୁମ୍ଭର ଇଚ୍ଛା କ'ଣ ?

ସଦାନନ୍ଦ—ଶୁଣ ଗୋବିନ୍ଦ, ଆଜକୁ ଅ'ଠ ଦିନ ହେଲା ଦିନ ରାତି ମୁଁ କେବଳ ସେହି କଥା ବସି ଭାଳୁଛି । ଦେଖ ଭାଇ, ମୋର ଏଥିରେ କିଛି ମାତ୍ର ସ୍ୱାର୍ଥ ନାହିଁ; ହେଲେ, ତୋ ମଙ୍ଗଳରେ ମୋର ମଙ୍ଗଳ । ତୁ ହେଲୁ ମୋର ସବୁ । ଉତ୍ତୁଣିକା ଆମ୍ଭମାନଙ୍କୁ ଖୁବ୍ ସାବଧାନ ହୋଇ କାର୍ଯ୍ୟ କରିବାକୁ ହେବ । ଜାତୀୟ ଉନ୍ନତି, ସମାଜର ମଙ୍ଗଳ ସାଧନ ପ୍ରତି ଦୃଷ୍ଟି ରଖିଥିବା ସର୍ବାଗ୍ରେ ଉଚିତ । ନିର୍ବୋଧ ଲୋକଙ୍କ କଥାରେ ପଡ଼ି ଅନ୍ଧ ବିଶ୍ୱାସରେ ଆମ୍ଭେମାନେ ଯଦି ଆଗପଛକୁ ନ ଅନାଇ ଗୋଟିଏ କାର୍ଯ୍ୟ କରି ପକାଉଁ, ତେବେ ଏତେ ଜ୍ଞାନାର୍ଜନର ଫଳ କ'ଣ ? ତାହାହେଲେ ପୁଣି ଜାତୀୟ ଅବନତି ଯେ ମୂଳ ହୋଇ ରହିବ, ଏଟା ଏକାବେଳକେ ନିଶ୍ଚିତ କଥା ବୋଲି ଜାଣିବୁ ।

ଗୋବିନ୍ଦ—ସଦେଇ ଭାଇ ! ରାଜୀବଲୋଚନ ବାବୁ ଯେଉଁ ବିଷ ପ୍ରସଙ୍ଗ ଉଠାଇଛନ୍ତି, ସେଇଟା ସଂଘଟନ ହେବା ଏକାବେଳକେ ଅସମ୍ଭବ । ଶୁଣ ଭାଇ, ପ୍ରଥମ—ଆମ୍ଭେମାନେ ହେଲେ ଶ୍ରୀକରଣ, ସେମାନେ ଜାତିରେ ଊଣା ପୁଣି ବଂଶଗତ ବିବାଦ ମାଲିମକଦ୍ଦମା ଚାଲିଛି, ବାପା କ'ଣ ସହଜରେ ସମ୍ମତ ହେବେ ? ନ ହୁଏ ବାପାଙ୍କୁ କୌଣସିରୂପେ ରାଜି କରାଗଲା । ଜାତିଭାଇମାନେ ସମ୍ମତ ହେବେ କିଁଆ ? ସେମାନଙ୍କୁ ଏଡ଼ିଦେଇ ବାପା କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟ କରିବେ, ତୁମେ କ'ଣ ଏହା ବିଶ୍ୱାସ କରୁଛ ?

ସଦାନନ୍ଦ—ଦେଖ ଗୋବିନ୍ଦ ! ତୁ ପୁଣି ଗୋଟାଏ ମରହଟିଆ କଥା ଆରମ୍ଭ କରି ବସିଲୁ । ବର୍ତ୍ତମାନ ଦେଶକାଳପାତ୍ର ଚାରିଆଡ଼କୁ ଅନାଇ କଥା କହିଲେ ସିନା ହେବ ! ମତେ ଭବିଷ୍ୟତ କଥା ଦିଶିଯାଉଛି—ତୁ ସମାଜର ନେତା ଆଦର୍ଶ ପୁରୁଷ ହେବୁ । ଦେଶିକ ଦୃଷ୍ଟି ରଖି କାର୍ଯ୍ୟ କଲେ ସିନା ହେବ ! କ'ଣ ଗୋଟାଏ କାଳ୍ପନିକ ଜାତ୍ୟଭିମାନ ବୃଥା ଗର୍ବ କଥା ବୋଲିଲୁରେ ?

ବନ୍ଧ କରଣ, ସ୍ତମ୍ଭର ଉଣା କରଣ, ଏ ମାପକାଠି କେଉଁଠୁ ପାଇଲୁ ? ାମ୍ୟମୈତ୍ରୀ ସ୍ୱାଧୀନତା ପ୍ରଚାରର ଦିନରେ ଏପରି ଅଖାଡ଼ୁଆ କଥାଟାଏ କ'ଣ କାଇବା ଉଚିତ ? ନ' ଘର କରଣ ଛ' ବାଡ଼—ଏହିଟା ହେଲା ଜାତୀୟ ଦର ଅନ୍ୟତମ ଅଥବା ମୂଳ କାରଣ । ଧନ, ଜ୍ଞାନ, ଲୋକବାହୁଲ୍ୟ ଜନଗୋଷ୍ଠି ହେଲା ଜାତୀୟ ଉନ୍ନତି ବା ଗୌରବ ଲାଭର ହେତୁ ।

ଜାତି ଗତସର୍ବସ୍ୱ ପରପଦାନତ, ଏଥିର ଅମୋଘ କାରଣ କଣ ଜାତୀୟ ପାର୍ଥକ୍ୟ ନୁହେଁ ? ଏଇଟା ହେଲା ନିତାନ୍ତ ଅପ୍ରାକୃତିକ କଥା । ପ୍ରକୃତିଦତ୍ତ ସହଜ ବିଧାନ ଅବମାନନାକାରୀ କଷ୍ଟଭୋଗୀ ହେବ, ଏଇଟା ତ ସ୍ୱତଃସିଦ୍ଧ କଥା । ଗୀତାରେ ତ ପଢ଼ିଛୁ, "ଗୁଣ କର୍ମବିଭାଗଶଃ" । ଗୁଣ, କର୍ମ, ଆଚାର, ବେଭାର ସବୁ ବିଷୟରେ ଏକ କରଣ ଜାତି, ଏଥି ମଧ୍ୟରେ ପୁଣି ପାର୍ଥକ୍ୟ କଣ ? ଆଉ ଗୋଟାଏ କଥା ଶୁଣ । ଆମ୍ଭମାନଙ୍କ ସାକ୍ଷାତରେ ଦୁଇ ପ୍ରଧାନ କରଣ ଘରୁ ମିଥ୍ୟା ମାଲିମକଦ୍ଦମାରେ ଲକ୍ଷକୁ ଲକ୍ଷ ଟଙ୍କା ବାହାରି ଯାଉଛି । ଶତ ଶତ ଲୋକ ମିଥ୍ୟା ସାକ୍ଷ୍ୟ ଦେଉଛନ୍ତି—କେତେ ନିରୀହ ଲୋକଙ୍କୁ ଦାରୁଣ କାରାଦଣ୍ଡ ଭୋଗ କରିବାକୁ ହେଉଛି । ଦୁଇ ବଂଶକୁ ଭାବୀ ଦାରିଦ୍ର୍ୟରୁ ରକ୍ଷା ନିରୁପାୟ ଦରିଦ୍ର ଲୋକଙ୍କୁ ମିଥ୍ୟା ସାକ୍ଷ୍ୟରୂପ ମହାପାପରୁ ଉଦ୍ଧାର—ଦରିଦ୍ର ପ୍ରଜାମାନଙ୍କ କଷ୍ଟ ବିମୋଚନ ନିମନ୍ତେ ତୋ ପରି ଜ୍ଞାନୀ, ଦେଶହିତୈଷୀ, ପରୋପକାରୀ, ପ୍ରଜାପାଳକ ଲୋକ ପକ୍ଷରେ ଗୋଟାଏ ଉପାୟ ଅବଲମ୍ବନ କରିବା ଉଚିତ ନୁହେଁ କି ? ଆମ୍ଭମାନଙ୍କ କରଣ ସମାଜର ଦୁର୍ନୀତି ସହଜରେ ତୋ ଯୋଗେ ନିଶ୍ଚୟ ନିବାରିତ ହୋଇପାରେ । କଥାଟା ପରିଷ୍କାର ରୂପେ ଫିଟାଇ କହିବା ଉଚିତ । ଇନ୍ଦୁମତୀ ସହିତ ତୋର ଯଦି ଶୁଭପରିଣୟ କାର୍ଯ୍ୟ ସମ୍ପନ୍ନ ହୋଇଯାଏ, ନିଆଁରେ ପାଣି ପକାଇଲାପରି ସବୁ ମାଲିମାମଲା ଦୁର୍ଯୋଗ ଏକାବେଳକେ ଦୂର ହୋଇଯିବ, ନିଶ୍ଚୟ ଜାଣିବୁ । ସେକ୍ସପିଅରଙ୍କ ରୋମିଓ ଜୁଲିୟେଟ୍ ବୃତ୍ତାନ୍ତ ତ ଭଲ କରି ତୋତେ ଜଣାଅଛି । କେପୁଲେଟ ଓ ମଣ୍ଟେଗ ଦୁଇ ବଂଶ ମଧ୍ୟରେ ଦୀର୍ଘକାଳ ବ୍ୟାପୀ ବିବାଦ-ବିସମ୍ବାଦ ହାଣକଟା ଏକ ବିବାହ ସୂତ୍ରରେ ସମସ୍ତ ଶେଷ । ଏତିକି ମାତ୍ର ପାର୍ଥକ୍ୟ ହେବ—ସେମାନଙ୍କର ବିଷାଦାତ୍ମକ, ଆମ୍ଭମାନଙ୍କର ହେବ ଉତ୍ସବାତ୍ମକ ମିଳନ ।

ଗୋବିନ୍ଦ—ନାହିଁ ନାହିଁ ସଦେଇ ଭାଇ ! ବାପାଙ୍କ ସ୍ୱଭାବ ତ ଜାଣ, ସେ କିପରି ଦୃଢ଼ପ୍ରତିଜ୍ଞ ଲୋକ ! ସେ ଏଥିରେ ସମ୍ମତ ହେବେ ବୋଲି ତୁମେ କଣ ବିଶ୍ୱାସ କରୁଛ ?

ସଦାନନ୍ଦ—ଆଚ୍ଛା ଗୋବିନ୍ଦ, ମୁଁ ନ ହେଲି ସ୍ୱୀକାର କଲି, ପିଉସା ଏଥିରେ ସମ୍ମତ ହେବେ ନାହିଁ ଅଚ୍ଛା, ତେବେ ନ ହେଲି ପରିତ୍ୟାଗ କଲେ, ତାଙ୍କ ସମ୍ପତ୍ତିରୁ ବଞ୍ଚିତ ହେଲୁ । ମାତ୍ର ତୋର ଏଥିରେ କ୍ଷତି କ'ଣ ? ସଙ୍କର୍ଷଣ ବାବୁଙ୍କ ଜମିଦାରୀ ରିପୋର୍ଟ ଆମ୍ଭମାନଙ୍କ ତାଲୁକଠାରୁ ଢେର ବେଶି, ମହାଜନୀ ତେଜାରତି କାରବାରରେ ଢେର ଟଙ୍କା ଖେଳେ । ଲୋକେ କହନ୍ତି, ସମ୍ବଲପୁର ସା'ନ୍ତଙ୍କର ଉଖ ଯେତେ, ପୋତା ତେତେ । ସଙ୍କର୍ଷଣ ବାବୁ ଜବାବ ଦେଇଛନ୍ତି ସମସ୍ତ ବିଷୟଆଶୟ ତୋ ନାମରେ ଲେଖି ରେଜିଷ୍ଟରୀ କରାଇ ଦେବେ । ମାତ୍ର ଭାଇ ଗୋବିନ୍ଦ ! ମୋ ଭବିଷ୍ୟତ୍ କଥା ଲେଖିରଖ - ସମୟରେ ଦୁଇ ତାଲୁକ ଏକ ହୋଇଯିବ, ତୁ ଏକାଙ୍ଗଚକ୍ରବର୍ତ୍ତୀ ହୋଇଯିବୁ । ନିଶ୍ଚୟ ନିଶ୍ଚୟ ନିଶ୍ଚୟ ଏ କଥା ଜାଣିବୁ । ଏ କଥା ଯେବେ ନ ହୁଏ, ତୁ ସଦେଇ ଭାଇ ନାମରେ କୁକୁର ପୋଷିବୁ । ଭାଇ ଗୋବିନ୍ଦ ! ତୁ ତ ଏତେ ଲେଖାପଢ଼ା ଶିଖିଛୁ, ତୋ ପରି ପ୍ରତିଭାଶାଳୀ କବି ଗୋଟାଏ ଓଡ଼ିଶାରେ ଖୋଜି ଜଣେ କାଢ଼ିଲୁ ? ମନୁଷ୍ୟ ସ୍ୱଭାବ କ'ଣ ଆଲୋଚନା କରି ଦେଖିନାହୁଁ—ତୁ ହେଲୁ ଏକମାତ୍ର ପୁଅ, ବଂଶଧର—ଶ୍ରୀକରଣକୁଳର ଚନ୍ଦ୍ରମା—ପିଉସା କଣ ତତେ ସହଜରେ ତ୍ୟାଜ୍ୟପୁତ୍ର କରି ଦେବେ ? ଅଚ୍ଛା, ତର୍କ ସୂତ୍ରରେ ସ୍ୱୀକାର କଲୁଁ—ତାହା ଜାଣି କଲେ, ମାତ୍ର ହିନ୍ଦୁ ଶାସ୍ତ୍ର ମିତାକ୍ଷରା ବିଧାନ ଅନୁସାରେ ସମ୍ପତ୍ତିରୁ ବଞ୍ଚିତ କରିବା ତାଙ୍କର କ'ଣ ଅଧିକାର ଅଛି ? ମୁଁ କଣ ସମ୍ପତ୍ତି ସକାଶେ ଏତେ ଟାଣି ହେଉଛି ? ତୋର ଯାହା ଭଲ ହେବ, କୋଟିପତି ପକ୍ଷରେ ମଧ୍ୟ ତାହା ଦୁଷ୍ପ୍ରାପ୍ୟ । ଚିନ୍ତା କରି ଦେଖ ନା—ଗୋଟା ଉତ୍କଳରେ କେତେ ଜଣ କୁଳଲକ୍ଷ୍ମୀ କବି ?

ଅବଶ୍ୟ ପିତା ମାତାଙ୍କୁ ସମ୍ମାନ କରିବା, ସେମାନଙ୍କର ଆଜ୍ଞାବହ ହୋଇ ରହିବା ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ରୂପେ ଆମ୍ଭମାନଙ୍କ ପକ୍ଷରେ କର୍ତ୍ତବ୍ୟ । ଶାସ୍ତ୍ରରେ ମଧ୍ୟ ଲେଖାଅଛି—

ପିତା ସ୍ୱର୍ଗଃ ପିତା ଧର୍ମଃ ପିତା ହି ପରମଂ ତପଃ ।
ପିତରି ପ୍ରୀତିମାପନ୍ନେ ପ୍ରୀୟନ୍ତେ ସର୍ବଦେବତାଃ ॥

ମାତ୍ର ସମସ୍ତ ବିଷୟରେ ବିବେକାନୁମୋଦିତ କାର୍ଯ୍ୟ କରିବା ଉଚିତ । ଜୀବନବ୍ୟାପୀ କ୍ଲେଶକର, ସମାଜର ଅନିଷ୍ଟକାରୀ, ଜାତୀୟ ଉନ୍ନତିର ଅନ୍ତରାୟ—ପିତା ଅବିବେକପଣରେ ଅଥବା କୁସଂସ୍କାରାଚ୍ଛନ୍ନ ହୋଇ ଏପରି ଯଦି କିଛି କଥା ଆଦେଶ କରନ୍ତି, ତାହା କ'ଣ ସମ୍ମାନ କରିବା ଉଚିତ ? ପ୍ରତ୍ୟୁତ ପ୍ରକାରାନ୍ତରେ ତାଙ୍କୁ ଅପମାନିତ ଓ ତାଙ୍କର ଅନିଷ୍ଟ ସାଧନ କରିବାକୁ ହୁଏ । ତୋହର ଲାଭ କ୍ଷତି ଶୁଭାଶୁଭ ସମସ୍ତ ବିଷୟ ତାଙ୍କର ନିଜର ବୋଲି ଜାଣିବୁ ।

ଆମ୍ଭମାନଙ୍କ ସମାଜରେ ଚିରାଗତ ପ୍ରଚଳିତ ନିୟମ ବରକନ୍ୟା ସମ୍ବନ୍ଧ ସମ୍ପର୍କରେ ପିତା ମାତା ଧନସମ୍ପତ୍ତି ମାନମର୍ଯ୍ୟାଦା ବିଷୟ, ବନ୍ଧୁମାନେ କୁଳର ନିର୍ମଳତା, ଅପର ସାଧାରଣ ମିଷ୍ଟାନ୍ନ ଭୋଜନ ବିଷୟ ତତ୍ତ୍ୱ ନେଇଥାନ୍ତି । ମାତ୍ର କନ୍ୟାଟି କି ରୂପ ଚରିତ୍ରବତୀ, କେତେ ଦୂର ବିଦ୍ୟାଶିକ୍ଷା କରିଛି, ଏ ବିଷୟ ଅନୁସନ୍ଧାନ କରିବା ଯେ ଉଚିତ, ଏକଥା ଥରେ ହେଲେ କାହାରି ମନରେ ଉଦିତ ହୁଏ ନାହିଁ । ଉପସ୍ଥିତ କ୍ଷେତ୍ରରେ ତୁ ବିଷୟଟି ବିଚାର କରି ଦେଖ —ତୋ ପାଇଁ ଯେଉଁ କନ୍ୟାଟି ପିଉସୀ ଠିକ କରିଛନ୍ତି, ସେ ଲେଖାପଢ଼ା ଜାଣେ କି ନା, କେହି ହେଲେ ଥରେ ଏ ବିଷୟ ତତ୍ତ୍ୱ ନେବା ଉଚିତ ବୋଲି ବିଚାରିଲେ ନାହିଁ । ମୁଁ ଯାହା ଶୁଣିଛି, କନ୍ୟାଟିର ଯେ ବର୍ଣ୍ଣପରିଚୟ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ହୋଇ ନାହିଁ, ଏ କଥା ନିଶ୍ଚିତ ରୂପେ ବୋଲିଯାଇପାରେ । କନ୍ୟାଟି ଆସି ତିନି ଚାରି ବର୍ଷ କଥା କହିବ ନାହିଁ, ତୁଚ୍ଛା ଚୁ ଚୁ କରିବ, କୁଞ୍ଚାପରି ନଇଁ ନଇଁ ଚାଲିବ । ଅର୍ଦ୍ଧରାତ୍ରି ଉତ୍ସବରେ କେତେକ୍ଷଣ ସକାଶେ ଦେଖାସାକ୍ଷାତ୍ । ଗୁଣ ମଧ୍ୟରେ ଶ୍ରୀକରଣ ଟିପ । ଧୋଇ ଖାଉଥାଏ । ବହୁଶାସ୍ତ୍ରଦର୍ଶୀ ଗୋଟିଏ ଯୁବକ ଏପରି ଜଡ଼ବତ୍ ସଙ୍ଗିନୀକୁ ପାଇ କେତେ ଦୂର ଜୀବନରେ ସୁଖ ଭୋଗ କରିବାକୁ ସମର୍ଥ ହେବ, ସହଜରେ ଅନୁମାନ କରାଯାଇପାରେ । ଏଥିର ପ୍ରତିକାର ଉପାୟ ସହଜଲଭ୍ୟ । ଉପସ୍ଥିତ ସୁଖ-ସୌଭାଗ୍ୟକୁ ଯେ ପରିତ୍ୟାଗ କରେ, ତାହାର ଚିରଜୀବନ ଦୁର୍ଦ୍ଦଶା ଭୋଗ ସକାଶେ, ତା' ପ୍ରତି ସହାନୁଭୂତି ପ୍ରକାଶ କରିବା କୌଣସି ଲୋକ ପକ୍ଷରେ ନିଷ୍ପ୍ରୟୋଜନ । ବିଦ୍ୱାନ୍ ବିବେକଶାଳୀ ଲୋକ ଯଦି ଏପରି କାର୍ଯ୍ୟ କରିବ, ଆତ୍ମଘାତୀ ବୋଲି ଆଉ କାହାକୁ ବୋଲାଯିବ ।

ଶୁଣ ଭାଇ ଗୋବିନ୍ଦ ! ମୁଁ ତୁନି ହୋଇ ବସି ନାହିଁ—ମାସେ ହେଲା ଅନୁସନ୍ଧାନରେ ଅଛି । ସଙ୍କର୍ଷଣ ବାବୁଙ୍କ କନ୍ୟା ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣରୂପେ ତୋର ଉପଯୁକ୍ତ, ତା' ସମାନ ସୁଗଠନା ସୁନ୍ଦରୀ କରଣକୁଳରେ ଦୁର୍ଲ୍ଲଭ । ବିଦ୍ୟାବତୀ, ବିଶେଷରେ ପ୍ରତିଭାମୟୀ, ପୁଣି ସୁନ୍ଦର ଭାବପୂର୍ଣ୍ଣ କବିତା ଲେଖିପାରେ, ଶିଳ୍ପକଳାରେ ନିପୁଣା, ସମସ୍ତ ସଦ୍‌ଗୁଣ ପରିପୂର୍ଣ୍ଣ । ମୋହର ଯାହା ବୁଝିବାର ବୁଝିଛି, କହିବାର କହିଲି, ଯାହା ମନକୁ ଆସେ କର, ପଛକେ ମୋ ଦୋଷ ବାଛିବୁ ନାହିଁ ।

ସଦେଇ ଭାଇ କଥା ଶୁଣି କୁଅଁର ବାବୁଙ୍କର ମୁଣ୍ଡ ବୁଲାଇଲାଣି । ମିସନ ସ୍କୁଲରେ ପଢ଼ିବାବେଳେ ମାଷ୍ଟରଙ୍କ ମୁଖରୁ ଧର୍ମଶାସ୍ତ୍ର ବଚନ ଶୁଣିଥିଲେ, "ପୁରୁଷ ପିତାମାତାଙ୍କୁ ପରିତ୍ୟାଗ କରି ଭାର୍ଯ୍ୟା ସହିତ ମିଳିତ ହେବେ ।"

କୁଅଁର ବାବୁ—ମୁଁ ଭାବି ଭାବି କିଛି କଥାର ଠିକଣା ଲଗାଇ ପାରୁନାହିଁ । ତୁମେ ଯାହା ଭଲ ବିବେଚନା କରୁଛ କର ।

ସଦାନନ୍ଦ—ଗୋବିନ୍ଦ, ତୁ ତ ଜାଣୁ, "ଶ୍ରେୟାଂସି ବହୁବିଘ୍ନାନି" ଯେବେ କରିବା ଠିକ୍ ହେଲା, ଚଞ୍ଚଳ କରି ପକାଇବା ଉଚିତ ।

କୁଅଁର ବାବୁ—ତୁମେ ଏଇଲଗେ ରାଜୀବ ବାବୁଙ୍କ ସାଙ୍ଗରେ ସାକ୍ଷାତ୍ କରି ସବୁ କଥା ଠିକ୍-ଠିକଣା କରିପକାଅ ।

ସଦାନନ୍ଦ—ମୁଁ ଏଇବାଟେ ଯାଉଛି, ତୁ ବସାକୁ ଯା । ଖବରଦାର ! ସଚିତା ଯେପରି କଥାର ଗନ୍ଧ-ବାସ ନ ପାଏ । ତୁ ତାକୁ ଭଲ ପାଉ ସତ, ହେଲେ ମୂର୍ଖ ଭଣ୍ଡାରି ଟୋକାଟାକୁ ବିଶ୍ୱାସ କ'ଣ ? କଥାଟା ତା' କାନରେ ପଡ଼ିଗଲେ ଗୃହିଆଡ଼େ ନାଗରା ପିଟିଦେବ । ଛଅ କାନ ମନ୍ତ୍ରଭେଦ, ଜାଣୁ ତ ?

ଅଷ୍ଟାଦଶ ପରିଚ୍ଛେଦ

ରାଜୀବଲୋଚନ ଓ କମଳଲୋଚନ

କମଳଲୋଚନ—ରାଜୀବଲୋଚନ ବାବୁ ! ମୋ ବକ୍ତୃତା ଶୁଣିଲେ ତ ? ଦେଖୁଛନ୍ତି ତ, ଟୋକାର ମୁଣ୍ଡ ବୁଲିଗଲାଣି । ରହନ୍ତୁ, କ'ଣ ହୋଇଚି କି, ଆଉ ଯୋଡ଼ାଏ ବକ୍ତୃତାରେ ତାକୁ ତଳେ କଚାଡ଼ି ଦେବି । ଆପଣ କ'ଣ ମନରେ କରିଛନ୍ତି, ସନ୍ଧ୍ୟା ବାଡେ ମୁଁ କବାଟ ଆଉଜାଇ ଦେଇ ତୁନି ହୋଇ ବସିଥାଏ ? ଆଠଦିନକାଳ ଭାବି ଭାବି ଏହି ବକ୍ତୃତାଟା ଠିକ୍ କରିଥିଲି । ଦିନରାତି ସେହି କଥାଟା ଚିନ୍ତା କରି କରି ମୋ ମୁଣ୍ଡ ଖରାପ ହୋଇଗଲାଣି । ଦେଖୁଛନ୍ତି ତ, ଆଉ କଲେଜ ପଢା କିଛି କରିପାରୁ ନାହିଁ । ଆପଣ ଅନୁଗ୍ରହ କରି ଅବଶ୍ୟ ମୋ ବକ୍ତୃତାର ବିଶେଷ ବିବରଣ ମାମୁଁ ସାନ୍ତଙ୍କୁ ଲେଖିବେ । ବିଶେଷ କରି ଲେଖିଦେବେ, ଆଉ କିଛି କରିବାକୁ ହେବ ନାହିଁ, କେବଳ ମୋ ବକ୍ତୃତା ବଳରେ ମମଲା ଫତେ ହୋଇଯିବ । ଦେଖିଲେ ତ, ଯେଉଁମାନଙ୍କୁ ଦୁଇ ଦୁଇ ମାସ ହେଲା ବସାରେ ବସେଇ ରଖିଛନ୍ତି, ବକ୍ତୃତା ବେଳେ ଏଁ---ଉଁ—ଏଁ---ଉଁ କରି ତୁନି ହୋଇ ବସି ପଡ଼ିଲେ ।" "ଯେତେ କରିଥାଅ ଟଣାଟଣି—କାମ ପଡ଼ିଲେ ଜଣାଜଣି ।" ମାମୁ ସାନଙ୍କୁ ଲେଖନ୍ତୁ—ନିର୍ଭୟରେ ବସି ଥାଆନ୍ତୁ, ସବୁ କାମ ମୋ ଜିମା । ରାଜୀବ-ଲୋଚନ ବାବୁ, ଆପଣଙ୍କୁ ତ ସବୁ କଥା ଜଣା, ଆଉ ଜାଗା ହୋଇଛି ଯେ ଲୁଚିବ ? ଆପଣଙ୍କ କଥାରେ ପଡ଼ି ଦୁଇ ଦୁଇ ଜାଗାରେ ଟ୍ୟୁସନ୍ ଏକାବେଳକେ ଛାଡ଼ି ଦେଇଛି—ତେତିକ ଥିଲା ମୋର ସବୁ । କଲେଜ ଫି, ବୋର୍ଡ଼ିଂ ଖର୍ଚ୍ଚ, ଲୁଗାପଟା, ବହି ଖାତା ସବୁ ସେଇଥିରୁ---ଫେରି ମାସକୁ ମାସ ଘରକୁ କିଛି କିଛି

ପଠାଇବାରେ ଲୋଡ଼ାହୁଏ । ଆପଣଙ୍କ ସାଙ୍ଗରେ ଯେ କଥା ଛିଡ଼ିଛି, ତା ଅଛି—ଯାହା ଦେଇଥିଲେ, ସେ ତ ନିତାନ୍ତ ଅଳ୍ପ—ସରି ଗଲାଣି । ଆପଣ ନ ହୁଏ ହାତ ଉଧାର ସ୍ୱରୂପ ଉକୁଣିକା ମୋତେ ଦୁଇଶ ଟଙ୍କା ଦେଇଥାଆନ୍ତୁ । ଏ ଟଙ୍କାଟା ଅଲଗା କଥା, ମୁଁ ନ ହୁଏ ଘର ପାଖରୁ ଅଣାଇ ଆପଣଙ୍କ ଟଙ୍କା ଶୁଝ୍ଟ କରିଦେବ ।

ରାଜୀବଲୋଚନ—କମଲଲୋଚନ ବାବୁ, ଆପଣ ଦେଖୁଛନ୍ତି ତ ମୋ ହାତଟା କିଛି ଟାଣଟଣ ପଡ଼ିଛି, ବସା ଖରଚରେ ବି ହରକତ ହେଉଛି । କାଲି ସକାଳେ ମାମୁ ସାଆନ୍ତଙ୍କୁ ଲେଖିବ । ଏଇ ଦେଖନ୍ତୁ, ଦିନ ଚାରିଟା ଭିତରେ ସମସରପୁରରୁ ଲୋକ ବାହୁଡ଼ି ଆସିବ । କିଛି ଭାବନା କରିବେ ନାହିଁ—ଲୋକ ପହଞ୍ଚିଗଲେ ଆପଣ ପାଇଯିବେ ।

କମଲଲୋଚନ—ଚିଠିରେ ମୋ ବକ୍ତୃତା ବିଷୟ ଅବଶ୍ୟ ବିଶେଷ କରି ଲେଖିବେ । ଆହୁରି ଗୋଟାଏ ଲମ୍ବା ବକ୍ତୃତା ମୁଁ ରଚନା କରୁଛି, ଏହା ମଧ୍ୟ ଲେଖି ଦେବେ ।

ଊନବିଂଶ ପରିଚ୍ଛେଦ

ଶୁଭ ସମାଚାର

ସମସରପୁର ଉଆସର କୁଳଦେବତା ବିନୋଦବିହାରୀ ଠାକୁରଙ୍କ ସମ୍ମୁଖ ନାଟ ମନ୍ଦିର ମଧ୍ୟରେ ଆପେ ଆପେ ସାମନ୍ତ ସଙ୍କର୍ଷଣ ମହାନ୍ତ୍ରଏ, ପୁରୋହିତ ବିଶ୍ୱନାଥ ଶତପଥୀଏ, ଗୁମୁକରଣ ଶ୍ରୀକଣ୍ଠ ପଟ୍ଟନାୟକେ, ବ୍ରହ୍ମାଚାର୍ଯ୍ୟ ଭାସ୍କର ଖଡ଼ଗରାୟେ ବସିଛନ୍ତି । ମନ୍ଦିର ଶୋଧ ହୋଇଯାଇଛି—ସିଂହଦ୍ୱାର, ପରିବାଦ୍ୱାର, ଚୋଟା ଦୁଆର ସବୁ ବନ୍ଦ । ପୁଣି ଶିକୁଳି କଡ଼ାମାନଙ୍କରେ ବଡ଼ ବଡ଼ ନଳୀ କୋଳପ ପଡ଼ିଛି । ତହିଁ ବାଦେ ପଦାଆଡ଼େ ଯୋଡ଼ିକ ଯୋଡ଼ି ପାଇକ ପହରା—ବିଲେଇ ପିଲଟିଏ ବି ଭିତରକୁ ପଶିବା ବାସନ୍ଦ ।

ସାମନ୍ତେ ପଚାରିଲେ—ହୋଇ ହେ ଖଡ଼ଗରାୟେ, ଏଥି ମଧ୍ୟରେ କ'ଣ ଲଗ୍ନ ନାହିଁ ?

ଖଡ଼ଗରାୟେ ଆଉ ଥରେ ପାଞ୍ଜି ଓଲଟାଇ ପୋଲଟାଇ ଭଲକରି ଦେଖି କହିଲେ—ଆଜ୍ଞା, ଏଥି ମଧ୍ୟରେ କାଁ, ଏ ବର୍ଷ ମଧ୍ୟରେ ବି ଲଗ୍ନ ନାହିଁ । ଆସନ୍ତା ବର୍ଷକୁ ନୂଆ ପାଞ୍ଜି ବାହାରିଲେ ଯାହା ହେବ ଜଣାପଡ଼ିବ ।

ସାଆନ୍ତେ ସେମନ୍ତ ଟିକିଏ ବ୍ୟସ୍ତ ହୋଇପଡ଼ିଲେ । ପୁରୋହିତ ବିଶ୍ୱନାଥ ଶତପଥୀ ଏ ବସ୍ତୋନ୍ନଙ୍କ ପୁରୁଖା ଲୋକ, ଶାସ୍ତ୍ର ଜ୍ଞାନ ଭଲ ଅଛି, ସାନ୍ତଙ୍କ ଅଭିପ୍ରାୟ ଜାଣି କହିଲେ, ଆଜ୍ଞା, ଶାସ୍ତ୍ରରେ ଏପରି ମଧ୍ୟ ବିଧାନ ଅଛି, ଅରକ୍ଷିତା କନ୍ୟା ସକାଶେ ଲଗ୍ନାଲଗ୍ନ ବିଚାର ଥାଏ ନାହିଁ । ଆମ ଦେଈ ମଣିମା ବୟଃପ୍ରାପ୍ତା, ଏଥିକୁ ଅରକ୍ଷିତା—ତାଙ୍କ ମଙ୍ଗଳକୃତ୍ୟ ପାଇଁ ଲଗ୍ନ ବିଚାର ଅନାବଶ୍ୟକ । ସାନ୍ତେ ଗ୍ରହାଚାର୍ଯ୍ୟଙ୍କ ମୁଖକୁ ଚାହାନ୍ତେ ସେ କହିଲେ, ନାହିଁ କ'ଣ, ଜ୍ୟୋତିଷ ଶାସ୍ତ୍ରରେ ବି ଏହିପରି ଲେଖାଅଛି ମଧ୍ୟ । ଆଚ୍ଛା ଆଚ୍ଛା ଦଶ ପାଞ୍ଚ ଜାଗାର ଏହିପରି ଘଟଣା ଘଟିଥିବାର ମୁଁ ବଡ଼ଦେଈଙ୍କ ମୁହଁରୁ ଶୁଣିଛି । ସେ ଥିଲେ ମୁଁ ଏହିକ୍ଷଣି ମୁକାବିଲା କରାଇ ଦିଅନ୍ତି ।

ସାନ୍ତ ତେବେ ଭଲକରି ପାଞ୍ଜି ଦେଖି ବିଭାଘର ଦିନଟାଏ ଠିକ୍ କରିପକାଅ ।

ଜ୍ୟୋତିଷେ ଆପେ ଆପେ କହିଲେ, ଦୁଇ ଟିପଣା ଏକ ସାଙ୍ଗରେ ଥିଲେ ଭଲ ହୁଅନ୍ତା, ତାହା ତ ନାହିଁ—ହେଉ ଏତିକି କହି ଅଣ୍ଟାରୁ ଖଡ଼ି ଗୋଟାଳାଟା କାଢ଼ି ଭୂଇଁରେ ରାଶିଚକ୍ରଟାଏ କାଟିଲେ । ତହିଁ ବାଦେ ଜେମାଙ୍କ କୋଷ୍ଠୀରେ ଗ୍ରହ ଲଗ୍ନ ଯେଉଁଠାରେ ଯେପରି ଅଛି, ଠିକ୍ ଠିକ୍ ବସାଇ ଦେଲେ—ଜନ୍ମକୁଣ୍ଡଳୀ ମଧ୍ୟ କାଟିଲେ । ତହିଁ ଉତ୍ତାରେ ମହାଦଶା—ଅନ୍ତର ପ୍ରତ୍ୟନ୍ତର ଠିକଣା କରିବାକୁ ଢେର ପାଠ ଲେଖି ଖଡ଼ି ଘଷାଘଷି କରିବାକୁ ହେଲା । ଖଡ଼ି ଥୋଇ କହିଲେ, ବର୍ତ୍ତମାନ ଜେମା-ମଣିମାଙ୍କ ବୃହସ୍ପତି ମହାଦଶା, ବୃହସ୍ପତି ଅନ୍ତର, ବୃହସ୍ପତି ପ୍ରତ୍ୟନ୍ତର ଦଶା ଉପସ୍ଥିତ । ଧନାଧିପତି ବୃହସ୍ପତି ଅଛି କର୍କଟରେ ଉଚ୍ଚ । ତାହାର ମହାଦଶା ଅନ୍ତର ପ୍ରତ୍ୟନ୍ତର ଉପସ୍ଥିତ—ଖୁବ୍ ଶୁଭ, ଖୁବ୍ ଶୁଭଦଶା ଉପସ୍ଥିତ । ମଙ୍ଗଳକୃତ୍ୟ କରିବାର ଉପଯୁକ୍ତ ସମୟ । ଏ ଉତ୍ତାରେ ଜ୍ୟୋତିଷେ ବିବାହ ଲଗ୍ନ ସ୍ଥିର କରିବା ବିଷୟରେ ମନୋଯୋଗୀ ହେଲେ । ଢେର ବେଳଯାଏ ବାର ତିଥି କନ୍ୟାର ରାଶି ଲଗ୍ନ ସହିତ ମିଶାଇ ଦେଖିଲେ । ତହିଁ ଉତ୍ତାରେ ସାନ୍ତଙ୍କ ଶ୍ରୀମୁଖକୁ ଚାହିଁ କହିଲେ, ଆଜ୍ଞା ! ଏଥି ମଧ୍ୟରେ କେବଳ ଗୋଟିଏ ଶୁଭଦିନ ଦେଖୁଛି—ମେଷ ଶୁକ୍ଳ ପଞ୍ଚମୀ ଶୁକ୍ରବାର ରାତ୍ରି କୋଡ଼ିଏ ଦଣ୍ଡ ଛ ଲିତ୍ୟା ଉତ୍ତାରେ ବୃଷ ରାଶି ମୃଗଶିରା ନକ୍ଷତ୍ର ଭୋଗ ଯାଇ ପୁନର୍ବସୁ ଏକଦଣ୍ଡ ଚାରି ଲିତ୍ୟା ବାର ବିଲିତ୍ୟା ସମୟ ହସ୍ତଗଣ୍ଡିର ଶୁଭଲଗ୍ନ ।

ସାଆନ୍ତେ ଅତ୍ୟନ୍ତ ଆନନ୍ଦରେ ଜୟ ବିନୋଦବିହାରୀ ଜୟ ବିନୋଦ-ବିହାରୀ ଆଶୀର୍ବାଦ କର ! କହି ଦେବବିଗ୍ରହଙ୍କ ସାକ୍ଷାତରେ ପ୍ରଣିପାତ କଲେ ।

ଉପସ୍ଥିତ ଆଉ ସମସ୍ତେ ମଧ୍ୟ ହରିବୋଲ, ହରିବୋଲ, ଜୟ ବିନୋଦବିହାରୀ କହି ଭୂମିଷ୍ଠ ପ୍ରଣାମ କଲେ । ଏ ଉତ୍ତରରେ ସାଆନ୍ତେ ଆଜ୍ଞା କଲେ, ଆଜି ହେଲା ଶନିବାର—ଆଜି ଦିନଟା ତ ଗତ ହେଲା—ହେବା ଦିନ ହେବ—ମଝିରେ ବାକି ରହିଲା ଦିନ ପାଞ୍ଚଟା । ଏଥିମଧ୍ୟରେ ସବୁ ଆୟୋଜନ କରିବାକୁ ହେବ । ଅଉ ଗୋଟାଏ କଥା ବିଶେଷ କରି ସମସ୍ତେ ମନରେ ରଖନ୍ତୁ—ଏଠାରେ ଦ'କାନଆ ପୁଅ ଯେମନ୍ତ ନ ଜାଣିବ । ପୁରୋହିତ ମହାପାତ୍ରେ ଅଉ ଭ୍ରମରକରଣେ ଟଙ୍କା ଧରି ଆଜି ରାତିବିରାତି କଟକ ରମାନା ହେଉନ୍ତୁ—ମଙ୍ଗଳକୃତ୍ୟକୁ ଯାହା ଯାହା ଲୋଡ଼ା, ସବୁ କଟକରୁ ଆସିବ—ଅଧିକ କ'ଣ ଦୂବ ବରକୋଳିପତ୍ର ବି ଅଉ ଜାଗାରୁ ଅଣାହିବ । ଏ ତାଲୁକ ଭିତରୁ ବେଠିଆ କୋଠିଆ ବି ମିଳିବେ ନାହିଁ, କଟକରୁ ମୂଲିଆ କରି ପଦାର୍ଥମାନ ଅଣାହିବ । ଖୁବ୍ ସାବଧାନ ! ବିବାହଦିନ ସନ୍ଧ୍ୟା ସରିକି ସମସ୍ତେ ଯେମନ୍ତେ ଏଠାରେ ପହଞ୍ଚିବେ । ବାଣ ଅଉ ଚୂନା ରୋଷଣି ହାବେଳି ଭୁଇଁଚମ୍ପା ଚନ୍ଦ୍ରଉଦଆ ଚର୍ଖି ଏସବୁ ସକାଶେ ବଇନା ଦେବ—ହେଲେ, କେଉଁ ଜାଗା ପାଇଁ କାହାର ଲୋଡ଼ା, ଏ ସମସ୍ତ କଥା ଫିଟାଇ କାହାକୁ କହିବ ନାହିଁ । ଫୁଲହାଣ୍ଡି, ଗିଲାସହାଣ୍ଡି ଏ ସମସ୍ତ ଆସିବ । ରୋଶଣିଧର ମୂଲିଆ କଟକରୁ ଆସିବେ । ରୋସନଚୌକି, କଡ଼ା ନାଗରା, ତେଲଙ୍ଗୀବାଜା ଦଶ କୋଡ଼ିଏ ଦଫା ଆସିବେ । ଗୋଟିପୋ ନାଟ ଦୁଇ ପାଞ୍ଚ ପଞ୍ଝା ଆସିବେ । ଭିଙ୍ଗାରପୁରିଆ ପଞ୍ଝା ଭଲ ନାଚିଗାଇ ପାରନ୍ତି । ଯେତେ ଟଙ୍କା ପଡ଼ୁ, ସେମାନଙ୍କୁ ଆଣିବ । ଆହେ ପୁରୋହିତ ମହାପାତ୍ରେ—ଆହେ ଭ୍ରମରକରଣେ—ଆମେ ଯେଉଁସବୁ କଥା କହିଲୁ ମନରେ ରଖ; ଆଉ ଏହି ତିନୋଟି କଥା ବିଶେଷରୂପେ ମନେରଖ—

୧ । ଚୋରକୁ ଡରିବ ନାହିଁ ।

୨ । କଟକରେ କେହି ଲୋକ ଯେମନ୍ତ ଜାଣିବେ ନାହିଁ ।

୩ । ଶୁକ୍ରବାର ଠିକ୍ ସନ୍ଧ୍ୟା ସମୟରେ ସମସ୍ତ ଦ୍ରବ୍ୟ ଧରି ଆସି ପହଞ୍ଚିବ ।

ମାଝି ବାଜାଦାର ଅଉ ରୋଶଣି ଶୁକ୍ରବାର ସନ୍ଧ୍ୟା ସମୟରେ କଟକରୁ ରମାନା ହେବେ । ରାତି ଦଶଘଡ଼ି ସରିକି ଏଠାରେ ପହଞ୍ଚିବେ । ସେମାନଙ୍କୁ ବାଟ କଢ଼ାଇ ଆଣିବା ସକାଶେ ଘାଟି ଘାଟି ଜଗୁଆଳି ବସିଥିବେ । ବାଣ, ବାଜା ଏଠାରେ ପହଞ୍ଚି ଖୁବ୍ ଗୁପ୍ତଭାବରେ ଠୁଳ ହୋଇ ରହିଥିବେ; ଆମ୍ଭ ଆଦେଶ ପାଇଲାକ୍ଷଣି ଢୋଲରେ ବାଡ଼ି ପଡ଼ିବ । ସମସ୍ତ ରୋଶଣି ଏକାବେଳକେ ଜଳି

ଉଠିବ । ଏକାବେଳକେ ପଞ୍ଚାଶ ଷାଠିଏ ଗୋଟା ଗଛ ବାଣରେ ନିଆଁ ଦିଆଯିବ । ଆଉ ଗୋଟାଏ କଥା ସମସରପୁର ତାଲୁକ ପୂର୍ବପଟ ଶେଷ ମୌଜା ରାଧିକାଦେଈପୁର ଦଣ୍ଡଗ୍ରାମ ତାଲୁକର ପଶ୍ଚିମପଟ ଶେଷ ମୌଜା ଗୋବିନ୍ଦରାୟପୁରକୁ ଲଗାଲଗି । ରାଧିକାଦେଈପୁର ମୌଜାରେ ବିଶ ପାଞ୍ଚଗୋଟା ବୋମ୍ବାଜି ଗଛବାଣ ଥିବ, ଗଡ଼ରୁ ଶବ୍ଦ ଶୁଣିବାକ୍ଷଣି ସେ ବାଣରେ ଏକାବେଳକେ ନିଆଁ ଦିଆଯିବ—ସେ ତାଲୁକ ଲୋକେ ଯେମନ୍ତ ଶବ୍ଦ ଶୁଣି ଉଠିପଡ଼ିବେ ।

ଖବରଦାର ! ବିଶେଷ ରୂପେ ମନରେ ରଖ, କଟକରୁ ଆସିବା ବେଳେ ବାଟୋଇ ଅଜଣା ଲୋକଙ୍କ ସାଙ୍ଗରେ ବି କଥା କହିବ ନାହିଁ ।

ଆହେ ପୁରୋହିତ ମହାପାତ୍ରେ—ଅହେ ପଟ୍ଟନାୟକେ ! ତୁମେ ଦୁଇ ଜଣ ଏକା ମୋହର ବିଶ୍ୱାସୀ । ବାରମ୍ବାର ଚେତେଇ ଦେଇଛୁ ଖୁବ୍ ଜାଗ୍ରତ ଥିବ, ଯେମନ୍ତ କଥାର ଗନ୍ଧ ନ ଫିଟେ । ନୋହିଲେ ସବୁ ପ୍ରସଙ୍ଗ ଭଣ୍ଡୁର ହେଲା ବୋଲି ଜାଣିବ ।

ବିଂଶ ପରିଚ୍ଛେଦ

ଯାତ୍ରାର ଅନୁଷ୍ଠାନ

ଗୁରୁବାର ରାତି; ଶୁକ୍ଳ ଚତୁର୍ଥୀ ! ଚନ୍ଦ୍ର ବୁଡ଼ିବାକୁ ବସିଲାଣି, ବକ୍ସି-ବଜାର ବସାଘର ଦରଜାରେ ଖଣ୍ଡିଏ ସେକେଣ୍ଡ କ୍ଲାସ୍ ଗାଡ଼ି ଘଡ଼୍ ଘଡ଼୍ କରି ପହଞ୍ଚିଲା । ରାଜୀବଲୋଚନ ବାବୁ ହସି ହସି ଚଞ୍ଚଳ ଧାଇଁଆସି ଗାଡ଼ିର ଦୁଇଜଣ ବାବୁଙ୍କୁ ଅତ୍ୟନ୍ତ ଆଦରଗୌରବରେ ଓହ୍ଲାଇ ନେଲେ । କୋଚ୍ ବାକ୍ସ, କଚୁଆନ ବାଁ ପାଖରେ ଗୋଟାଏ ଚାକର ଭଳିଆ ଲୋକ ବସିଥିଲା । ସେ ଧୀରେ ଧୀରେ ଆପେ ଓହ୍ଲାଇ ଆସିଲା । ଗାଡ଼ିକୁ ବିଦା କରିଦେଇ ରାଜୀବଲୋଚନ ବାବୁ ତଳ ସଦର ଦୁଆରେ କୋଲପ ଲଗାଇଦେଲେ । ଅଭ୍ୟାଗତ ଦୁଇ ବାବୁଙ୍କ ହାତ ଧରି ଉପର ତାଲାକୁ ଉଠିଗଲେ । ସେଠାରେ ଯେଉଁ ତିନିଜଣ ଯୁବକ ଅପେକ୍ଷା କରିଥିଲେ, ହସିହସି ଧାଇଁଆସି ଅତି ସମାଦର ଅତି ବିନୟରେ ଇଂରେଜୀ ସ୍ୱରରେ "ଉତ୍ତମ ରାତ୍ର" କହି କରମର୍ଦ୍ଦନପୂର୍ବକ ମେଜ ପାଖରେ ଚୌକିରେ ବସାଇଲେ । ବାବୁମାନଙ୍କ ସଙ୍ଗୀ ଚାକରଟି ତଳେ ରୋଷେଇଘରେ ଚାକରମାନଙ୍କ ସଙ୍ଗରେ ବସି ରହିଲା । ଏଣୁତେଣୁ କେତେଗୁଡ଼ିଏ କଥାଭାଷା ହେବାରେ ରାଜୀବଲୋଚନବାବୁଙ୍କ

ପ୍ରସ୍ତାବ ଆଉ ସମସ୍ତଙ୍କ ଅନୁରୋଧରେ କମଳଲୋଚନ ବାବୁ ଗୋଟିଏ ବାକ୍ସରେ ହାରମୋନିୟମ ଧରି ସଙ୍ଗୀତ ଆରମ୍ଭ କଲେ—

ରାଗ-କମୋଦୀ । ତାଳ—ଏକତାଳି

ସଖି ! ଯା ଯା ବେଗେ ଶ୍ୟାମ ପାଶକୁ ଗୋ ।
ରହିଛୁ ଚାହିଁ ତାହା ଆଶକୁ ଗୋ ଯୋଷା ।
ବୋଲିବୁ ପାଦ ଧରି   ବେଲେ କରୁଣା କରି
ଆସନ୍ତୁ ତାଙ୍କ ଦାସୀ ପାଶକୁ ଗୋ ।
ନ ଲୋଡ଼େଁ କୁଳ ମାନ   ଚଞ୍ଚଳ ମନ ପ୍ରାଣ
ଚାହିଁ ବସିଛୁ ଶ୍ୟାମ ସଙ୍ଗକୁ ଗୋ ।
ପୀରତି ସୁଧାଧାର   ପ୍ରେମ ରତ୍ନ ଭଣ୍ଡାର
ତା ବିନା ତୁଚ୍ଛ ମରଣ ପ୍ରାଣକୁ ଗୋ ।
ମୋହ ଦୁଃଖ ଜଣାଇ   ଆଣ ତାକୁ ମଣାଇ
ନୋହିଲେ ତେଜିବି ମୁଁ ପ୍ରାଣକୁ ଗୋ ।

ସଙ୍ଗୀତଟି କମଳଲୋଚନ ବାବୁଙ୍କ ନିଜ ରଚିତ । ବାବୁ ସବୁବିଷୟରେ ନିପୁଣ—ତାଳମାନ ଠିକ୍ କରି ଗୀତ ସୁନ୍ଦରରୂପେ ଗାଇପାରନ୍ତି । କଣ୍ଠସ୍ୱରଟି ଅତି ଉତ୍ତମ । କହିଲେ ଦୁଇ ଚାରି ଖଣ୍ଡ ନାଚିଯିବେ, ଅନେକ ରକମ ବଜାଇ ପାରନ୍ତି । ତାଙ୍କ ଆଗରେ ମାଦଳରେ କେହି ହାତ ଦେଇପାରିବେ ନାହିଁ । ଖରୁଆ ଗୁଡ଼ ଜାଗା ନାହିଁ—କେହି କେହି ଅସହଣି ଲୋକେ ତୁନି ତୁନି ହୋଇ କହିପକାନ୍ତି, କମଳଲୋଚନ ଗୋଟିପୋ ପିଲ ଥିଲା ।

ଅନେକ ରାତି ଯାଏ ସଙ୍ଗୀତ ଚାଲିଲା, ମଝିରେ ମଝିରେ ହସଖୁସି ଗଳ୍ପ ବି ଚାଲିଛି ।

ତଳୁ ସମ୍ବାଦ ଆସିଲା, ସବୁ ପ୍ରସ୍ତୁତ । ଦୁଇ ଜଣ ଠିକା ରୋଷେୟା ଅଣାଯାଇଛି, ଦେଶୀ ବିଲାତି ମିଶାମିଶି ଅନେକ ପ୍ରକାର ଖାଦ୍ୟଦ୍ରବ୍ୟ ପ୍ରସ୍ତୁତ, ଫଳମୂଳ ଆୟୋଜନ କୌଣସି ବିଷୟରେ ତ୍ରୁଟି ନାହିଁ । କମଳଲୋଚନ ବାବୁ ପ୍ରସ୍ତାବ କଲେ, "ଭାଇମାନେ ! ଆମ୍ଭେମାନେ ସମସ୍ତେ ଶ୍ରୀକରଣ ଏକପନ୍ତିଆ । ହାତଧୁଆରେ—ଗୋଡ଼ଧୁଆରେ ଗାମୁଛାରେ ମୁହଁପୋଛାରେ—ଆସନରେ ବସରେ—କଦଳୀପତ୍ର ବିଛାଅରେ—ହାତଗୋଟାକ ଭାତତିଅଣ ବଲବଲ କରରେ, ତେବେ ଯାଇଁ ଖିଆ ହେବ । ଶିକ୍ଷିତ ସଭ୍ୟ ଦେଶମାନଙ୍କରେ କେମନ୍ତ ସୁନ୍ଦର ରୀତି ବୋଲ ତ ? ଖୁବ ସହଜ ! ଖୁବ୍ ସୁନ୍ଦର ଚାମଚକଣ୍ଟା ଠୁକ୍ଠାକ ଚାଲିବ,

ହସିଖୁସି ଆମୋଦପ୍ରମୋଦ ସଙ୍ଗେ ଖିଆ । ଆସନ୍ତୁ ଆଜି ବେଳେ ପରୀକ୍ଷା ହୋଇଯାଉ ।" ସମସ୍ତେ ହାତତାଳି ଦେଇ ହୋ' ହୋ କରି ଖୁବ୍ ଗୋଟାଏ ହସିଲେ । ଜଣାଯାଏ ପୂର୍ବରୁ ସବୁ ବନ୍ଦୋବସ୍ତ, ଆଉ ଚାକରମାନଙ୍କୁ ଶିକ୍ଷା ଦିଆଯାଇଥିଲା । ରାଜୀବଲୋଚନ ବାବୁ ଗୋଟିଏ କ୍ଷୁଦ୍ର ଘଣ୍ଟି ବଜାଇଦେବା ମାତ୍ରକେ ଦୁଇ ଜଣ ଚାକର ଚଞ୍ଚଳ ଆସି ମେଜ ଉପରେ ଖଣ୍ଡିଏ ଟେବୁଲକ୍ଲଥ୍ ପାରିଦେଲେ । ରାଜୀବଲୋଚନ ବାବୁ ଆଉ ଥରେ ଘଣ୍ଟି ବଜାଇଦେବା ମାତ୍ରକେ ତାଙ୍କୁ ଡିସ୍‌କୁ ଡିସ୍ ସୁନ୍ଦର ସୁପାକ ସୁଗନ୍ଧ ଖାଦ୍ୟଦ୍ରବ୍ୟ ଆସି ମେଜ ପୂରିଗଲା । ଛ ଜଣଙ୍କ ଆଗରେ ଚାମଚକଣ୍ଟା ତଉଲିଆ ସଜା ହୋଇ ରଖାଯାଇଛି । ଯେ ଦୁଇ ଜଣ ରେଫେରୀ ନୂଆ ଠିକା ଚାକର ଆସିଛନ୍ତି, ସେମାନେ ଟେବୁଲ ସଜାସଜି ମାମଲାରେ ପକ୍କା । ଖୁବ୍ ଆମୋଦପ୍ରମୋଦରେ ଖିଆପିଆ ଚାଲିଛି ସତ୍ୟ; ମାତ୍ର କେହି ସନ୍ଧାନୀ ଲୋକ ଥିଲେ ସହଜରେ ବୁଝିଥାନ୍ତା, ଯେମନ୍ତ ସଦାନନ୍ଦ ରାଜୀବଲୋଚନ ଆଖିଠାରରେ କେତେ କଥା କୁହାକୁହି ହେଉଛନ୍ତି । ଖିଆପିଆ ଅଧାଅଧି ବଢ଼ିଲାଣି, ରାଜୀବଲୋଚନ ବାବୁ କଥା ଆରମ୍ଭ କଲେ "ଭାଇମାନେ ! କାଲିକା ଯାତ୍ରା ପ୍ରୋଗ୍ରାମଟା ଆଜି ଠିକଠାକ କରି ରଖାଯାଉ । ଆମ୍ଭମାନଙ୍କ ଦେଶରେ ତ ସବୁଥିରେ ଗୋଳମାଳ । କାମ ଉପସ୍ଥିତବେଳେ ହୋ-ହୋ, ଡାକ-ହାକ, ଗୋଟାଏ ହୁରି ଉଠା ପଡ଼ିଯାଏ । ସଭ୍ୟଶିକ୍ଷିତ ଦେଶଗୁଡ଼ରେ ପ୍ରୋଗ୍ରାମ ଠିକ୍ ଥିଲେ ପାଟି ଫିଟୁନାହିଁ— ସୁନ୍ଦର କାମ ଚାଲିଛି । ସମ୍ବଲପୁର ଯାତ୍ରା ସକାଶେ ଏହିପରି ପ୍ରୋଗ୍ରାମ ଠିକ୍ କରାଯାଉ— ଛ' ଖଣ୍ଡ ଆପଟ ଛ'ଟା ସବାରି ସଜବାଜ କରି ତଳ ଅଗଣାରେ ହାଜର ଥିବେ । ସେମାନଙ୍କ ସଙ୍ଗରେ ଅଧିକା ଆଠ ଜଣ ବାହାଙ୍ଗୀଆପଟ ମଧ୍ୟ ଛିଡ଼ାଥିବେ । ଲୁଗାପଟା ଆଉ ଆଉ ଜିନିଷ ଯାହାର ଯାହା ସଙ୍ଗରେ ନେବାର ଲୋଡ଼ା, ସେହି ବାହାଙ୍ଗୀଆପଟମାନେ ଧରିବେ । ରାତି ଶେଷ କାଉ କା କରିବା ଆଗ ବ୍ରାହ୍ମ ମୁହୂର୍ତ୍ତରେ ଘଣ୍ଟ ଧ୍ୱନି ହେବା ମାତ୍ର ସମସ୍ତେ ଆପଣା ଆପଣା ସବାରିରେ ବସି ଯାତ୍ରା ଆରମ୍ଭ କରିବୁଁ । ସମସ୍ତଙ୍କ ସବାରି ପୃଥକ୍ ପୃଥକ୍ ଚିହ୍ନିତ ଥିବ, ସମସ୍ତେ ଆପଣା ଆପଣା ସବାରି ଧରିବେ, କାହାରିକୁ କିଛି ପଚରାଉଚରା ନାହିଁ । ବେଳ ଛ' ଘଡ଼ି ସରିକି ସବାରି ଗୋପାଳପୁର ଡାଠାରେ ଭିଡ଼ିବ । ରେଫେରୀ ସୁଅର ବନ୍ଦୋବସ୍ତ ହୋଇଯାଇଛି । ପାଲିଙ୍କି ଭିଡ଼ିବା ଆଗରୁ ସବୁ ଠିକ୍‌ଠାକ ହୋଇ ରହିଥିବ । ଗୋପାଳପୁର ଡାଠାଟି ନଦୀକୂଳରେ— ଅତି ସୁନ୍ଦର ସ୍ଥାନ—ଖୁବ୍ ପରିଛନ୍ନ । ଗଛମୂଳରେ ଗୋଟିଏ ଶୁଖିଲା ପତ୍ର କି ଟିକିଏ ଧୂଳି ବୋଲି ଦେଖିବ ନାହିଁ । ନଦୀ ଯୋଗୁଁ ପ୍ରାକୃତିକ ଶୋଭା ଅତ୍ୟନ୍ତ ମନୋହର । ନଦୀସ୍ନାନବେଳେ ପହଁରା ପହଁରି ଖୁବ୍ ମଜାଟାଏ ହେବ । ଦେଖିବେ ନଦୀଜଳଟା ଯେମିତିକା କାଚଧାର । ଭୋଜନ ଆଉ ଟିକିଏ ବିଶ୍ରାମ

ାଦେ ଦୁଇ ଗୃହ ବାଜ ଚତୁଃପଟ କାଠି ଗଡ଼ାଗଡ଼ିର ବ ବନ୍ଦୋବସ୍ତ କରାଯାଇଛି ।" ଲଲୋଚନବାବୁ କହିଲେ—"ଏ ଗୋବିନ୍ଦବାବୁ, ମୁଁ ହାତ ହାରମୋନିୟମଟା ପେଟରାରେ ପକାଇ ଦେଇଛି । ତୁମ୍ଭେମାନେ ଚତୁଃପଟରେ ଲାଗିଥିବାବେଳେ ଦୁଇ ଘଣ୍ଟା ଦକ୍ଷିଣୀ ଚୌପଦୀ ବଜାଇ ନେବା ।" ଏତିକବେଳେ କୁଅଁର ଗୋବିନ୍ଦଚନ୍ଦ୍ର ସଦାନନ୍ଦବାବୁଙ୍କ ମୁହଁକୁ ଚାହିଁବାରୁ ରାଜୀବଲୋଚନବାବୁ ଅଭିପ୍ରାୟ ବୁଝି ପ୍ରାଣ ଚଞ୍ଚଳ କହିବସିଲେ, ଏ କୁଅଁରବାବୁ ! ମାମୁସା'ନ୍ତ ବାରମ୍ବାର ତାଗିଦ କର ଲେଖିଛନ୍ତି କେହି ଆମ୍ଭମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଜଣେ ବିଶ୍ୱାସୀ ଚଲାକ ଲୋକ ଏହିଠାରେ ରହିବେ, ଢେର ରକମ ବିପଦ ଘୋଟି ଢେର୍ ଥର ଧାଉଡ଼ିଆ ଆସିବ । ସେ ସବୁ କାର୍ଯ୍ୟ ତୁଲାଇବା ଲାଗି ସଦାନନ୍ଦଭାଇ ଛଡ଼ା ଆଉ କାହାରିକୁ ଦେଖୁନାହିଁ । ମୁଁ ଢେର୍ ନେହୁରା କରି ସଦାନନ୍ଦଭାଇଙ୍କୁ ରାଜି କରାଇଛି । ସେ ରହିବେ । ଆଉ ଗୋଟାଏ କଥା ! ଖଣ୍ଡେ ପାଲିଙ୍କି ଧରି ଖୁଣ୍ଟେ ଆପଟ ହାଜର ଥିବେ, ଏକାଠି କାର୍ଯ୍ୟ ଯେମିତି ସାବଧାନ ହୋଇଯିବ, ମୋ ଚିଠି ପାଇଲେ ଖାଇ ତକ୍ଷଣେ ସବାର କସିଦେବେ—କି ସଦାନନ୍ଦ ଭାଇ, ଏଇ କଥା ବନ୍ଦୋବସ୍ତ ରହିଲା ନା ? ସଦାନନ୍ଦବାବୁ କହିଲେ, "ଆପଣଙ୍କୁ ମାମୁ ଯେ ସ୍ଥଳେ ଲେଖିଛନ୍ତି, ଗୁରୁଜନଙ୍କ ଆଜ୍ଞା କ'ଣ ମୁଁ ଏଡ଼ିପାରେଁ ? ସେ ବା କ'ଣ ମନରେ କରିବେ ? କିଛି ନ ବୋଲନ୍ତୁ ମନରେ କରିବେ, ଇଂରାଜୀ ପଢ଼ୁଆ ଟୋକାଗୁଡ଼ାକ ଅବାଧ୍ୟ । ନାହିଁ-ନାହିଁ, ମୁଁ କେତେ ରୂପେ ହେଲେ ତାଙ୍କ ଆଜ୍ଞା ଅମାନ୍ୟ କରିପାରିବ ନାହିଁ ।

ଏକବିଂଶ ପରିଚ୍ଛେଦ

ମଙ୍ଗଳକୃତ୍ୟ

ସମସରପୁର ତାଲୁକ ଜମିଦାରଙ୍କ ଉଆସ ବିନୋଦପୁର ମୌଜାର ଆଶପାଶ ଲୋକେ ବୁଝୁଛନ୍ତି; ଅଜ ସା'ନ୍ତଙ୍କ ଉଆସ ଭିତର କ'ଣ ଗୋଟାଏ କାଣ୍ଡ ହେଉଛି ବା ହେବ । ସା'ନ୍ତଙ୍କ ବିଶ୍ୱାସୀ ଥୋକେ କରଣ ଧାଁଦଉଡ଼ରେ ଲାଗିଛନ୍ତି । ମୁହଁରେ କିଛି କଥା ନାହିଁ—ଆପଣା ମଧ୍ୟରେ ଫୁସ୍‌ଫାସ୍ କଥା ବା ଆଖି ହାତ ଠାରରେ ପ୍ରସଙ୍ଗ ଚାଲୁଛି । ଥୋକେ ଧାଉଁଡ଼ିଆ ପାଇକ ଦଣ୍ଡକୁ ଦଣ୍ଡ ଗୁପ୍ତରେ ଖଣ୍ଡେ ଖଣ୍ଡେ ଚିଠା ଧରି କଟକଦାଣ୍ଡକୁ ଧାଉଁଛନ୍ତି । ବଡ଼ସକାଳୁ ଶଏଜଣ ଭଲ ପାଇକ ଗାଁର ସବୁ ଦାଣ୍ଡମୁଣ୍ଡରେ ଜଗୁଆଲ । ଗାଁ ଭିତରକୁ ବାହାର ଲୋକ ଯେ ଆସିବାର ଆସୁ ଗାଁରୁ କେହି ବାହାର ଯାଇପାରିବ ନାହିଁ । ମଣିଷ ତ ମଣିଷ ପାଞ୍ଚବରଷିଆ ପିଲାଟିଏ ବି ବାହାରିଯିବାର ବାସନ୍ଦ । ଉଆସ ସଦର ଆଉ

ପଛପଟରେ ଦୋହରା ଦୋହରା ଜଗୁଆଳ । ଡିଆସ ଭିତରୁ କେହି ମାଇକିନିଆ ବାହାରିବା ନାହିଁ—ବାହାରୁ ଭିତରକୁ ଯିବାକୁ ବି ମନା । ସାମନ୍ତଙ୍କର ଆଜି କେଳମ ଫିକେ ଦେହପାଣି ବଡ଼ା କମ୍ପା ଦେବାଛ'ନ ହେବାର ନାହିଁ । ଗୋଟାଏ ଜାଗାରେ ବି ଦଣ୍ଡେ କାଳସ୍ଥିର ହୋଇ ବସିପାରୁ ନାହାନ୍ତି । ଉଆସରୁ .ବାହାର ଖଣ୍ଡେ ବାଟ ଆଗେଇ ଯାଇ ଥରକୁ ଥର କଟକଦାଣ୍ଡକୁ ଅନାଉଛନ୍ତି । ଦିନ ଅନୁମାନ ଦୁଇପହର ସରକି; ଯୋଡ଼ାଏ ପାଇକ କଟକଦାଣ୍ଡରେ ଉଆସମୁହାଁ ଧାଇଁଛନ୍ତି, ଗମାଗମ୍ ଦେହଗୋଟା ଝାଳରେ ବୁଡ଼ିଗଲେଣି । ସା'ନ୍ତଙ୍କ ପାଖରେ ପହଞ୍ଚିଯାଇ ହାତକୁ ଖଣ୍ଡେ ଭିଷା ବଢ଼ାଇଦେଲେ । ସାଆନ୍ତେ ଭିଷା ପଢ଼ି ଖୁବ ଆନନ୍ଦରେ ମୁରୁକି ମୁରୁକି ହସି ପକାଇଲେ । ଦୂରରୁ କର୍ମମାନେ ଦେଖି ପାଖକୁ ଧାଇଁ ଆସିଲେ—ସାଆନ୍ତେ ହସି ହସି ତୁନି ତୁନି ହୋଇ କହିଲେ, ଠିକଣା ମୁକାମରେ ସବାରିଗୁଡ଼ିକ ହାଜର । ଉଆସ ଭିତରେ ଶଙ୍ଖ ହୁଳହୁଳି ଉଛୁଳି ଉଠିଲା—ସାଆନ୍ତେ ଦେହପାଣି ବିଜେ କଲେ ।

ଗୋରୁବାହୁଡ଼ା ବେଳ ଗଡ଼ିଗଲାଣି । ବିନୋଦପୁର ମୌଜାରେ କାହା ଘରେ ସଞ୍ଜଦୀପ ଲାଗିଲାଣି । ଥୋକେ ଘରେ ଲାଗେ ଲାଗେ । କଟକଦାଣ୍ଡ ଦୂରରୁ ହିଁ—ହାଁ ସବାରି ଡାକ ଶୁଭିଲା । ହେଇ, ଅଇଲେ, ହେଇ ପହଞ୍ଚିଲେ ଉଆସ ଭିତରେ ଶଙ୍ଖ ହୁଳହୁଳି ଗୋଟାଏ ଭାରି ଚହଲ ପଡ଼ିଗଲା । ପାଞ୍ଚ ଛ'ଜଣ ବରଣିଆ ବ୍ରାହ୍ମଣ ଏବଂ ପୁରୋହିତ ବିଶ୍ୱନାଥ ଶତପଥୀଙ୍କୁ ଧରି ସା'ନ୍ତ ଉଆସ ଭିତରୁ ବିଜେକଲେ । ଆଗ ପଛରେ ଦୁଇପୁଞ୍ଜା ଭଳି ମଶାଲ ଧୂ ଧୂ ଜଳୁଛି । ସାନ୍ତ କୁମ୍ଭକର୍ଣ୍ଣୀଧଡ଼ି ଗୋଟିଏ ଶୁକ୍ଳ ବର୍ଣ୍ଣ ପାଟଯଥା ପିନ୍ଧିଛନ୍ତି । ପାଗ୍ରେଡ଼ି ଖଣ୍ଡେ ପଟି ପରି ଚୌତା ହୋଇ ବାଁ କାନ୍ଧରୁ ଦକ୍ଷିଣ ତରଫ ଅଣ୍ଟାଯାଏ ପଇତାପରି ପଡ଼ି ଅଣ୍ଟାରେ ଗୁଡ଼ିଆ ହୋଇଛି । ଡାହାଣ ହାତ ଅନାମିକା ଅଙ୍ଗୁଳିରେ କୁଶ । ବନେ ଦବିହାସି ମନ୍ଦରର ଆଲଟଦଣ୍ଡା ସିମିତ ଛାଂ କରି ବାଜୁଛି, ଆପଟମାନେ ଛ' ଖଣ୍ଡ ପାଲିଙ୍କି ଉଆସ ସଦର ଦେହୁଡ଼ି ଆଗରେ ଧାଡ଼ି କରି ଥୋଇଦେଲେ । ବ୍ରାହ୍ମଣମାନେ ମମସ୍ୱରରେ ବେଦମନ୍ତ୍ର ପାଠ କରୁଁ କରୁଁ ପାଲିଙ୍କି ପାଖକୁ ଗ୍ଳକିଅଇଲେ । ସେମାନେ ପଛରେ ଆପେ ସାମନ୍ତ ଶ୍ରୀ ଶ୍ରୀ ସଙ୍କର୍ଷଣ ମହାନ୍ତି । ରାଜବଲ୍ଲୋଚନ ବାବୁ ତଞ୍ଚାଲ ସବାରିରୁ ବାହାରିପଡ଼ି ଆଉ ଶ୍ରୀରଞ୍ଜନ ବାବୁଙ୍କୁ ପାଲିଙ୍କିରୁ ବାହାର କରାଇଲେ । ଏହି ପାଞ୍ଚଜଣ ବାବୁ କୁଅଁର ଗୋବିନ୍ଦଚନ୍ଦ୍ରଙ୍କ ପାଲିଙ୍କି ବେଢ଼ି ଛିଡ଼ା ହୋଇଛନ୍ତି । ଗୋବିନ୍ଦଚନ୍ଦ୍ର ପାଲିଙ୍କିରୁ ଓହ୍ଲାଇ ନାହାନ୍ତି —ତାଙ୍କ ପାଲିଙ୍କି ଖଣ୍ଡ ଛ' ହାତ ସରିକି ଲମ୍ବ—ଚନ୍ଦବଚନ୍ଦ—ରୁପାର ମଗରମୁହାଁ—ଭିତରେ ସଜା ସୁନେଲି ଜରିଦାର କାର୍ପେଟ; ମଖମଲ ବନାରସୀ ବିଛଣା । ସେହିପରି ମଖମଲ ଘେଟା ଟୋପ ମାନ ସେଟା ଗୁଡ଼ିଆ ହୋଇ ପାଲିଙ୍କି

ଗ୍ରୁଡ ଉପରେ ଲମ୍ବାଲମ୍ବି ଥୁଆ ହୋଇଛୁ । ଷୋଳ ଜଣ ଆପଟରେ ପାଲିଙ୍କି ଭୁଇଁରୁ ଉଠେ । ଗ୍ରୀବଲୋଚନଙ୍କୁ ଉଆସ ପଟକୁ ପାଲିଙ୍କି ଦୁଆର ଯୋଡ଼ିକ ଭିତ୍ତି ଉଦୁଆ କରିଦେଲେ । ଯୋଡ଼ାଏ ବାଲକ ହାତେ ହାତେ ଲମ୍ବ ଚୌକି ଖଣ୍ଡିଏ ରୁପାର ପିଢ଼ା, ଗୋଟିଏ ରୁପାର କୁଣ୍ଡ, ଗୋଟାଏ ରୁପାର ଅବଖୁରାରେ ପୁରା ଜଳ, ତା ଉପରେ ଚଉଡଆ ଖଣ୍ଡିଏ ଶୁକ୍ଳ ନୂଆ ଯୋଗ୍ଗ ଦେଇ ଆଗ୍ରେଇଗଲେ ।

ଗ୍ରୀବଲୋଚନ ପାଲିଙ୍କିର ପଛପଟ କବାଟ ଅଳ୍ପ ମେଲା କରିଦେଇ କୁଅଁରବାବୁଙ୍କ କାନରେ ଗୁନ ଗୁନ କହିଲେ—ମାମୁ ତୁମ୍ଭ ପାଦ ଧୌତ କରି-ଦେବାବେଳେ ତାଙ୍କ ହାତ ଅଟ ଇଦେବ—ବିଧିରକ୍ଷା ନିମନ୍ତେ ସେ ପଦଧୌତର ଅଭିନୟ ମାତ୍ର କରିବେ ।

କୁଅଁର ଗୋବିନ୍ଦଚନ୍ଦ୍ର ବାବୁ ବର୍ତ୍ତମାନ ବର ଶ୍ରେଷ୍ଠ—ଅର୍ଥାତ୍ ବରଣୀୟ । ପଥବରଣ କାର୍ଯ୍ୟ ଆରମ୍ଭ ହେଲା—ପୁରୋହିତେ ବେଦମନ୍ତ୍ର ପାଠ କଲେ—

"ଆଗଚ୍ଛ ମମ ବାଟେ୍ୟନ ଭୂକ୍ୟତାଂ ଶୁଭମୁତ୍ତମମ୍ ।
କଦାପି କନ୍ୟାକାଦାନଂ ଶୁଭେନ ଗମ୍ୟତା କୁଳମ୍ ।"

ରୁପା ଅବଖୁରାରେ ହରିଦ୍ରାଜଳ ପୂର୍ଣ୍ଣ ଥିଲା । କନ୍ୟାକର୍ତ୍ତା ଭାବୀ ଜାମାତାଙ୍କ ପଦରେ ଢାଳିଦେଇ ମସ୍ତକରେ ସିନ୍ଦୁର ଏବଂ ଚନ୍ଦନ-ଟୋପା ଲଗାଇଦେଲେ । ଏ ଉତ୍ତାରେ ବରଙ୍କ ଗଳାରେ ଗୋଟିଏ ସୁବର୍ଣ୍ଣହାର ଏବଂ ପୁଷ୍ପହାର ଲମ୍ବାଇଦେଇ ଆଙ୍ଗୁଳିରେ ଗୋଟିଏ ହୀରା-ବସା ମୁଦି ପିନ୍ଧାଇଦେଲେ । ମଶାଲର ଆଲୁଅ ପଡ଼ି ହୀରାର ଜ୍ୟୋତି ଝକ ଝକ ଚହଟି ଯାଉଥାଏ ।

ଏ ଉତ୍ତାରେ ଉପସ୍ଥିତ ବିପ୍ରମଣ୍ଡଳୀ ସମସ୍ୱରରେ ବେଦମନ୍ତ୍ର ଉଚ୍ଚାରଣ କଲେ—

"ବିରାଜ ଦୋହସି—ବିରାଜ ଦୋହମସୀହ୍
ମମ ପାଦ୍ୟାୟ ବିରାଜ ଦୋହ ।"

ଅନନ୍ତର ଅଗ୍ରେ ବିପ୍ରମଣ୍ଡଳୀ—କନ୍ୟାକର୍ତ୍ତା ବରଙ୍କ ଦକ୍ଷିଣ ହସ୍ତର ବୃଦ୍ଧାଙ୍ଗୁଳି ଧରିଛନ୍ତି । ଉଆସ ଭିତରକୁ ବିଜେ ହେଲେ । ପଶ୍ଚାଦ୍‌ଭାଗରେ କଟକରୁ ଆଗତ ବନ୍ଧୁମଣ୍ଡଳୀ ଆନନ୍ଦ ପ୍ରଫୁଲ୍ଲମୁଖରେ ଚାଲିଛନ୍ତି ।

ଏହି ପ୍ରକାର ବରଙ୍କୁ ନେଇଯାଇ ଉଆସ ଭିତରେ ସଜ୍ଜିତ ମଜଲିସ୍ ଘର ମଧ୍ୟରେ ବରାସନରେ ବସାଇଦେଲେ । ଘର କଡ଼ିକାଠରେ ଦଶଡାଲିଆ ବାରଡାଲିଆ ଅନେକଗୁଡ଼ିଏ ଝାଡ଼ କାନ୍ଥରେ ଅନେକଗୁଡ଼ିଏ ଦୋବାଲଗିରି ଜଳୁଛି । ଯିଚା ଜରି କାମକରା ବରାସନରେ ଆଲୁଅ ପଡ଼ି ଜ୍ୟୋତିରାଶି ଯେମନ୍ତ ବୁଣିପଡ଼ୁଛି ।

ବର ମସ୍ତକ ଅବନତ କରି ପ୍ରତିମାଟି ପରି ସ୍ଥିର ହୋଇ ବସିଛନ୍ତି । କଟକ ଓ ପୁରୀଜିଲ୍ଲାରୁ ବଛା ବଛା ଗୋଟିପୋ ପଞ୍ଚା ଆସି ବେଶଭୂଷା ଆୟୋଜନ କରୁଥିଲେ । ସାଙ୍ଗେ ସାଙ୍ଗେ ନୃତ୍ୟଗୀତ ଆରମ୍ଭ ହୋଇଯିବ । ରାଜୀବଲୋଚନ ବାବୁ ନାଚୁଆ କାନରେ ଗୁନ ଗୁନ କହିଦେଲେ, "ଭୁଚ୍ଛା ପ୍ରେମ ବିଷୟରେ ସଙ୍ଗୀତ ଲଗାଇ ଦିଅ ।" ବରଙ୍କ ସମ୍ମୁଖରେ ଦୁଇ ପୁଞ୍ଜା ଭଳି ଅତର-ଦାନ ଗୋଲାପ ବାସ ଥୁଆ ହୋଇଥାଏ । ରାଜୀବଲୋଚନ ବାବୁ ଦଣ୍ଡକୁ ଦଣ୍ଡ ଗୋଲାପଜଳ, ଲେଭେଣ୍ଡର ଜଳ ସଭାରେ ଛିଞ୍ଚୁଥାନ୍ତି—ତୁଳା କାଠିରେ ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ଅତର ବଣ୍ଟାଯାଉଛି । ଗୋଲାପ ଜଳରେ ସଭାସ୍ଥ ଲୋକମାନଙ୍କ ପୋଷାକ ଭିଜି ସରପଟ ହୋଇଗଲାଣି । ବଡ଼ ବଡ଼ ଯୋଡ଼ାଏ ରୁପା ପରାତରେ ପାନଖିଲ, ନାନାପ୍ରକାର ମସଲା ଜମା ଅଛି । ମୁଠାକୁ ମୁଠା ବିତରଣ କରାଯାଉଛି ।

ଅଳ୍ପକ୍ଷଣ ଉତ୍ତାରେ ରାଜୀବଲୋଚନ ବାବୁ ବେକରେ ଚଦର ପକାଇ ହାତଯୋଡ଼ି ବରଙ୍କୁ ଜଣାଇଲେ, "ଆପଣ ଅନୁଗ୍ରହ କରି ପାଖ ଘର ଭିତରକୁ ଟିକିଏ ବିଜେ ହେଉନ୍ତୁ ।" ବର୍ତ୍ତମାନ ଏ ଜାଗାରେ କନ୍ୟାସମ୍ପର୍କ ଲୋକମାନଙ୍କ ପକ୍ଷରୁ ବରଙ୍କୁ ଏହିପରି ସମ୍ମାନସୂଚକ କଥା ବୋଲିବାର ବିଧି । ରାଜୀବଲୋଚନ ବାବୁ ବରଙ୍କ ଦକ୍ଷିଣ ହସ୍ତ ଧରି ମଜଲିସ୍ ଘର ପାଖ ଆଉ ଗୋଟିଏ ଘରକୁ ନେଇଗଲେ । ଏହି ଘରଟି ମଧ୍ୟ ଆଲୋକମୟ, ରୁପେଲି ସୁନେଲି ଗିଲ୍‌ଟିକରା ତେର ଗୁଡ଼ାଏ ଚୌକି କାନ୍ଥଲଗା ପଡ଼ିଛି । ମଝିରେ ଗୋଟିଏ ସୁନ୍ଦର ଗୋଲାକାର ମେଜ । ତଳେ ପ୍ରଥମେ ସତରଞ୍ଜି, ତା ଉପରେ ଇରାନ ଦେଶର ସୁନ୍ଦର ମୂଲ୍ୟବାନ୍ ଗାଲିଚା ବିଛଣା । ମେଜ ଉପରେ ବନାରସୀ କାମଦାର ପଗଡ଼ି, ବନାରସି ସୁନେଲି ଜମିଦାର ଚପକନ ପାଇଜାମା ଥୁଆ ଥିଲା । ସେହି ସମସ୍ତ ପୋଷାକ ପିନ୍ଧିବା ସକାଶେ ରାଜୀବଲୋଚନବାବୁ ଅନୁରୋଧ କଲେ । କୁଅଁର ଗୋବିନ୍ଦଚନ୍ଦ୍ର ବାବୁଙ୍କୁ ଭାରି ଲାଜ ମାଡ଼ୁଛି । ରାଜୀବଲୋଚନ ବାବୁ ହାତ ଓଠ ଧରି ଅନେକ ନେହୁରା ହେଲେ । ବର୍ତ୍ତମାନ ପିନ୍ଧିବାର ବିଧି, ନ ପିନ୍ଧିଲେ ନୁହେଁ— ନ ପିନ୍ଧିଲେ ତ ଗ୍ରାହ୍ୟବେ ନାହିଁ । କୁଅଁରବାବୁ ସେ ସମସ୍ତ ବର ପୋଷାକ ଧୀରେ ଧୀରେ ପିନ୍ଧି ପୁନର୍ବାର ମଜଲିସରେ ଆସି ବସିଲେ । ଏତେବେଳେ ସଭାଟା ଖୁବ୍ ମାନିଲା ଏକା । ସଭାର ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟ ଦେଖି ସମସ୍ତଙ୍କ ମନରୁ ଯେମନ୍ତ ଆନନ୍ଦ ଉଛୁଳି ପଡ଼ୁଛି ।

ଏ ଉତ୍ତାରେ ବିବାହବେଦୀ ଉପର କାର୍ଯ୍ୟାରମ୍ଭ ହେଲା । ନାନ୍ଦୀମୁଖୀ ଏବଂ ଦେହବିହିତ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ କାର୍ଯ୍ୟ ସମାପ୍ତି ଉତ୍ତାରେ ବେଦୀର ଚତୁର୍ଦ୍ଦିଗରେ କେତେଜଣ ବ୍ରାହ୍ମଣ ଛିଡ଼ାହୋଇ ମନ୍ତ୍ର ଉଚ୍ଚାରଣ ପୂର୍ବକ ହସ୍ତସୂତ୍ର ପ୍ରସ୍ତୁତ କରିବାକୁ ଲାଗିଲେ ।

"ଯଥା ଇନ୍ଦ୍ରସ୍ୟ ଇନ୍ଦ୍ରାଣୀ
ଯଥା ନଳସ୍ୟ ଦମୟନ୍ତୀ ।
ଯଥା ସୌଦାସସ୍ୟ ମଦୟନ୍ତୀ ।
ଯଥା ରାବଣସ୍ୟ ମନ୍ଦୋଦରୀ ।
ଯଥା ଧୃତରାଷ୍ଟ୍ରସ୍ୟ ଗାନ୍ଧାରୀ !"

ଇତ୍ୟାଦି ମନ୍ତ୍ର ପଢ଼ୁଁ ପଢ଼ୁଁ ହସ୍ତସୂତ୍ର ପ୍ରସ୍ତୁତ ହୋଇଗଲା । ଯେତେବେଳେ ବରକନ୍ୟା ଦୁହିଁଙ୍କ ହସ୍ତ ଏକତ୍ର କରାଗଲା, ପରସ୍ପର ସମ୍ମୁଖୀନ ଦୁଇଖଣ୍ଡ ବାଦଲରୁ ଚପଳାପ୍ରଭା ପରସ୍ପର ଆକୃଷ୍ଟ ହେଲା ପରି ଯେମନ୍ତ ପରସ୍ପର ସମ୍ମିଳିତ ଗୋଟାଏ ବୈଦ୍ୟୁତିକ ତେଜ ଦୁଇଜଣଙ୍କ ସର୍ବାଙ୍ଗରେ ବ୍ୟାପ୍ତ ହୋଇଗଲା । ଦୁଇ ଶରୀର, ଦୁଇ ମନ ଏକ ହୋଇଗଲା ବୋଲି ଦୁହେଁ ଅନୁଭବ କଲେ । ହସ୍ତଗ୍ରନ୍ଥି ସମୟକୁ ରାତି ଏକ ଦଣ୍ଡ ମାତ୍ର ଅବଶିଷ୍ଟ ହସ୍ତଗ୍ରନ୍ଥି ଫିଟି ନାହିଁ, ଏଣେ ଗ୍ରାମପ୍ରାନ୍ତ ଆମ୍ବତୋଟା ପାଖ ପଡ଼ିଆରେ ଏକାବେଳକେ ଶତ ଶତ ବୋମ୍‌ବାଜି ତୋ-ତୋ କରି ଫୁଟିଲା । ଏପରି ବନ୍ଦୋବସ୍ତ, ଫୁଲ ଗିଲାସ ଶ୍ରେଣି ଏକାବେଳକେ ଜଳିଉଠୁଛି । ଅଳ୍ପକ୍ଷଣ ଉତ୍ତାରେ ତାଲୁକ ସୀମାନ୍ତ ଗୋବିନ୍ଦରାୟପୁର ଗ୍ରାମରେ ମଧ୍ୟ ବୋମ୍‌ବାଜି ଫୁଟିବାକୁ ଲାଗିଲା । ଏତେଗୁଡ଼ାଏ ବାଜାରେ ଏକାବେଳକେ ହାତ ଆଉ କାଠି ପଡ଼ୁଛି । ଏପରି ବନ୍ଦୋବସ୍ତ, ଏତେ କାଣ୍ଡ ପାଖ ଗାଁ ଲୋକଙ୍କୁ ମଧ୍ୟ କିଛି କଥା ଜଣା ନାହିଁ । ବୋମ୍‌ବାଜି ଶବ୍ଦରେ ଗ୍ରାମଟା କମ୍ପି ଉଠିଲା । ଚାଳରୁ ଝର ଝର କରି ମାଟି ଝରିପଡ଼ୁଛି । ମହା ଶବ୍ଦରେ ପୁରୁଷ ସ୍ତ୍ରୀ ପିଲାପିଲି ସମସ୍ତଙ୍କର ଏକାବେଳକେ ନିଦ ଭାଙ୍ଗିଛି—ବୋହୂ ଭୁଆସୁଣୀ-ଗୁଡ଼ାକ ଗ୍ରନଆରେ ଏପରି ଅଥୟ ହୋଇ ଧାଇଁଛନ୍ତି, ତେତେବେଳେ ଟିକିଏ ଅନ୍ଧାରିଆ ନ ଥିଲେ ସବୁଗୁଡ଼ାକ ବେମହତ ହୋଇ ପଡ଼ିଥାନ୍ତେ । ତେତେବେଳେ କି'ଣ ଶାଶୁ ଶ୍ୱଶୁର ଦେଢ଼ଶୁର ବିଚାର ଅଛି ? ପ୍ରାଣବିକଳରେ ଧାଇଁଛନ୍ତି—କଥା କି'ଣ କିଛି ବୁଝିବାକୁ ନାହିଁ, ହାଉଳି ଖାଇ ଧାଇଁଛନ୍ତି । ତେତିକିବେଳେ ଉଆସ ଭିତରୁ ହସ୍ତଗ୍ରନ୍ଥି ଫିଟା ଶଙ୍ଖ ହୁଳହୁଳି ଶୁଭିଲା । ସମସ୍ତେ ଚଟ୍ ବୁଝିଗଲେ, ଆରେ ଭୂଇଁକମ୍ପରେ— ଦେ ହରିବୋଲ ହରିବୋଲ ହରିବୋଲ ପଡ଼ିଗଲା, ସାଙ୍ଗେ ସାଙ୍ଗେ ଶଙ୍ଖ ହୁଳହୁଳି ଚାଲିଛି ତ ଚାଲିଛି । ଅଧଘଡ଼ିକ ମଧ୍ୟରେ ଚାରିଆଡ଼େ ଦଶ କୋଶ ବାଟ ଶବ୍ଦଟା ଠ ଅକ୍ଷରିଆ ବୁଲିଗଲା । ସମସରପୁର ଉଆସ ପାଖରୁ ଚନ୍ଦନପୁର ଉଆସ ଦଶ ବାର କୋଶ ଦୂର । ସେହି ଚନ୍ଦନପୁର ଉଆସ ଭିତରେ ବି କାଉ ଡାକ ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ଶଙ୍ଖ ହୁଳହୁଳି ପଡ଼ିଛି । ପୋଇଲୀ ପରିବାରୀଙ୍କ କଥା ଛାଡ଼, ଆପେ ସାନ୍ତାଣୀ ଶେଯରୁ ଉଠିଆସି ହୁଳହୁଳି ପକାଉଛନ୍ତି । କେହି କି'ଣ କଥା ବୁଝୁଛି—ନିଦରୁ ଉଠି ଶଙ୍ଖହୁଳହୁଳି ହରିବୋଲ ପକାଉଛନ୍ତି—ସମସ୍ତେ

ଛୁଟିଯାଇଛନ୍ତି ଭୂଇଁକମ୍ପ । ପିଲଗୁଡ଼ାକ କାନ୍ଦପାରୁ ନାହାନ୍ତି, ଉପରେ ଚାନଆ ଧୋଇ ପଣନ୍ତକାନ୍ତ ଧରି ମା'ମାନଙ୍କ ମୁହଁକୁ ଆଁ କରି ଚାହିଁ ରହିଛନ୍ତି । ଚନ୍ଦନପୁର ଉଆସ ସା'ନ୍ତେ ବି ଶବ୍ଦରେ ଉଠିପଡ଼ି ଗୋବିନ୍ଦଜୀଉ ମନ୍ଦିରକୁ ଧାଇଁ ଅଇଲେ । ପୂଝାରୀ ଟହଲିଆମାନଙ୍କୁ ହୁକୁମ କଲେ—ମହାପ୍ରଭୁଙ୍କ ଆଗରେ ବାରକାହାଳୀ ଘଣ୍ଟା ଶଙ୍ଖ ବଜାଅ । ସେ ମଧ୍ୟ ଛୁଟିଛନ୍ତି ଭୂଇଁକମ୍ପ ।

ମଙ୍ଗଳକୃତ୍ୟ ବଢ଼ିଗଲା—ପ୍ରାତଃକୃତ୍ୟ ସମାପ୍ତ କରି ରାତ୍ର ଜାଗରଣ କ୍ଳାନ୍ତି ନିବାରଣ ନିମନ୍ତେ କଟକୀ ଅଭ୍ୟାଗତ ବାବୁମାନେ ଉଆସ ଭିତରକୁ ଯିବା ବାଟ ମଝି ପ୍ରସ୍ତ ଗୋଟିଏ ସୁନ୍ଦର ସୁସଜ୍ଜିତ କୋଠାଘର ମଧ୍ୟରେ ଗୋଟିଏ ଗୋଲକାର ଟେବୁଲକୁ ବେଢ଼ି ଚୌକିରେ ବସି ଚା' ସେବନରେ ନିଯୁକ୍ତ । ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ନାନା ପ୍ରକାର ଆମୋଦଜନକ କଥାବାର୍ତ୍ତା ଚାଲିଛି । କୁଅଁର ଗୋବିନ୍ଦ ଚନ୍ଦ୍ରଙ୍କ ମନୋରଞ୍ଜନ କରିବା ଗଳ୍ପର ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ । ପୁରୁଖା ସାଆନ୍ତଙ୍କ ସଙ୍କେତରେ ଏହି ଚା, ମଜଲିସ୍ ବସିଛି । ମଙ୍ଗଳାକୃତ୍ୟ ବଢ଼ିଗଲା ସତ୍ୟ, ହେଲେ ସାଆନ୍ତଙ୍କ ମନ ସ୍ଥିର ହୋଇପାରୁ ନାହିଁ । କେଜାଣି କ'ଣ ଗୋଟାଏ ବଖେଡ଼ ବାହାରି ପଡ଼ିବ ପରା । ତାହାହେଲେ ତ ସର୍ବନାଶ । ଢେର ଦିନଯାଏ ବରି ପିଲଟିକୁ ହାତରେ ରଖିବାକୁ ହେବ । ଆଗରୁ ଖବର ଦେଇ ଆପେ ସାଆନ୍ତେ ଚା' ପାନ ବୈଠକ ପାଖକୁ ଆସି ଟେବୁଲ ପାଖରେ ଛିଡ଼ାହେଲେ । ବାବୁମାନେ ଚା' ପିଆଲା ଥୋଇଦେଇ ଛିଡ଼ା ହୋଇଗଲେ । ସାଆନ୍ତେ—'ବସ ବସ, ବାପମାନେ ବସ ବସ । ବାପା, ମୁଁ ବୁଢ଼ା ହେଲି, ମୁଁ ଆଉ କେତେଦିନ ? ବାପା ଗୋବିନ୍ଦ ଏବେ ମୋ କୁଳ ଉଦ୍ଧାର କରିବେ—ମୋର ଏହି ଯେ ଜମିଦାରୀ ଧନଦୌଲତ ଦେଖୁଛ, ସବୁ ଗୋବିନ୍ଦର । ମୁଁ ଏବେ ଅଲଗା ହୋଇଯିବି—ଗୋବିନ୍ଦ କଟକ ପଢ଼ାସାରି ଆସି ସବୁ ଜିମା କରିନେଉ । ବସ ବସ, ବାପମାନେ" ଏତିକି କହି ବାହାରି ଅଇଲେ ।

ଦ୍ୱାବିଂଶ ପରିଚ୍ଛେଦ

ଦୁଃସମ୍ବାଦ

ସୂର୍ଯ୍ୟଦେବତା ଉଦେହୋଇ ନାହାନ୍ତି, ଆଖପାଖିଆ ଗାଁ ଚାରିଆଡ଼ିକା ଲୋକେ ଚନ୍ଦନପୁର ଗଡ଼କୁ ଧାଇଁଛନ୍ତି । ଗଡ଼ରେ ସବୁବେଳେ ଅନେକ ବୁଝିଆ ମାମଲତକାର ଲୋକ, ଅନେକ ପଣ୍ଡିତ ହାଜର ଥା'ନ୍ତି । ତାଲୁକ ଗୋଟାକ ଦଶ ପନ୍ଦର କୋଶ ମଧ୍ୟରେ ଯାହାର ଯେଉଁ କଥା ଛୁଟିବାର ଅଖନ୍ତି ହୁଏ, ଧାଇଁ ଆସି

ଗଡ଼ କଟେଣିରୁ ଲୁଟିଯାଏ । ବଡ଼ ସକାଳୁ ଲୋକେ ଅଥୟ ହୋଇ ଧାଇଁଛନ୍ତି—ବିଛଣାରୁ ଉଠି କିଏ ମୁହଁ ଧୋଇଛି, କିଏ ବା ବାସି ଅଧିଆମୁହାଁ -- ଲୁଗାଖଣ୍ଡ ବି ସଜାଡ଼ି ପିନ୍ଧିବାକୁ ତର ନାହିଁ— ଲୁଟିଯିବେ କଅାଣ୍ଟି କ'ଣ । ଏତେ ବଡ଼ ଘଟଣାଟାଏ ଦେଖା ତ ଦେଖା କେବେ ଶୁଣା ବି ନାହିଁ । ଘଡ଼ଘାଏ ଭୂଇଁକମ୍ପ, ବଡ଼ ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ କଥା ! ଗୁଚ୍ଛା ଭୂଇଁକମ୍ପ ନୁହେଁ, ଆକାଶଟା ବି କମ୍ପି ଗଲା । ବା-ବତାସ ନାହିଁ, ମେଘପାଣି ନାହିଁ, ଘଡ଼ଘଡ଼ି ଚଡ଼ଚଡ଼ି ଶବ୍ଦ ଘଡ଼ିଏ ଯାଏଁ । କାହାର ମୁହଁରେ ଆଉ କିଛି କଥା ନାହିଁ, ଆପଣା ମଧ୍ୟରେ ଗୁଚ୍ଛା ସେହି କଥା ।

ଜମିଦାର ସା'ନ୍ତେ ବୈଷ୍ଣବଚରଣ ପଟ୍ଟନାୟକ ବିଦ୍ୟାଧର ମହାପାତ୍ରେ ମନ୍ଦିର ଅଗଣାରେ ବସିଛନ୍ତି । କେହି ଡାକିଲେ କି ନାହିଁ କେଜାଣି, ଢେର ଆପେ ଆପେ, ବ୍ରାହ୍ମଣ ପଣ୍ଡିତ ମୁରବିଭଲିଆ କରଣ ସାନ୍ତେ ଆଉ ଛତିଶ ପାଟକ ମୁଖ୍ୟା ମୁଖ୍ୟା ଲୋକ ସାନ୍ତଙ୍କ ପାଖରେ ହାଜର ହୋଇଗଲେଣି । ସାନ୍ତେ ପଚାରିଲେ ହୋଇ ହେ ବିଦ୍ୟାନିଧିଏ, ଏ କି ରୂପ ଭୂଇଁକମ୍ପ ? ଆକାଶଟା କମ୍ପିଲା କିଁଆ ? କାଶୀନାଥ ବିଦ୍ୟାନିଧିଏ ଅନେକ ବେଳଯାଏ ମୁଦ୍ରିତ ନେତ୍ରରେ ଚିନ୍ତାକରି କହିଲେ, ଆଜ୍ଞା ! ଉତ୍ପାତସାଗର ଶାସ୍ତ୍ରରେ ଏହିପରି ଲିଖନ ଅଛି । ଯଦା ଭୂମ୍ୟାକାଶୌ ଯୁଗପତ୍ କମ୍ପିତ ତଦା ରାଷ୍ଟ୍ରେ ବିବିଧାନି ଅମଙ୍ଗଳାନି ଭବିଷ୍ୟନ୍ତି । ଭୀମସେନ ତିହାଡ଼ିଏ କହିଲେ—ଆମ ବୁଢ଼ା କକେଇ ଗଦେଇ ତିହାଡ଼ିଏ କି ରକମ ପୁରୁଣା ପଣ୍ଡିତ ଥିଲେ, ତୁମ୍ଭଙ୍କୁ ତ ଜଣା । ସେ ଶାସ୍ତ୍ରପଢ଼ି ଏହି କଥା କହୁଥିଲେ—ଠିକ୍ ଏହି କଥା ! ମୁଁ ଆପେ ଆପଣା କାନରେ ଢେର ଥର ଶୁଣିଛି । ଖଡ଼ିରତ୍ନେ କହିଲେ—ଅଜ୍ଞା, ପଣ୍ଡିତମାନେ ଯାହା କହିଲେ ସତ ଏକା । ଅଜି ଯେପରି ପ୍ରଥମ ଭୂଇଁଟା କମ୍ପି ଉଠିଛି, ମୁଁ ଝଟ୍ ବିଛଣାରୁ ଉଠିପଡ଼ି ପାଞ୍ଜି ବିଡ଼ାଟା ଫିଟାଇ ପକାଇଲି ।

ଶୁକ୍ରବାର ପଞ୍ଚମୀ ତିଥି ବୃଷ ରାଶି ମୃଗଶିରା ନକ୍ଷତ୍ର ଛ' ଦଣ୍ଡ ଆଠ ଲିତ୍ୟା ଯୋଗ ସମୟରେ କମ୍ପ ବାୟବ୍ୟ କୋଣରୁ ଆରମ୍ଭ, ଐଶାନ୍ୟ କୋଣରେ ମୋଚନ, ସ୍ଥିତିକାଳ ଦୁଇ ଦଣ୍ଡ ତିନି ଲିତ୍ୟା ଛ' ବିଲିତ୍ୟା—ଏଥିରେ ଢେର ଢେର ଅମଙ୍ଗଳ-ଘଟଣା ଭବନ୍ତି !

ଜମିଦାର ସଙ୍କର୍ଷଣ ମହାନ୍ତି ପୂର୍ବରୁ ଏପରି ଠିକଠାକ୍ କରି ରଖିଥିଲେ, ଯେମନ୍ତ ମଙ୍ଗଳକୃତ୍ୟ ବଢ଼ିବା ମାତ୍ରକେ ସମ୍ବାଦଟା ଚନ୍ଦନପୁର ଉଆସରେ ବାଜିଯିବ ।

ଦୋସମାଲି ପାଖ ଗୁରି ଛ'ଟା ମୌଜାର ଧାଗବାଡ଼ିଙ୍କୁ ପରିବାରେ ହାତରେ ରଖିଥିଲେ । ଟଙ୍କା ଗୁଡ଼ିଲେ କ'ଣ ନ ହୁଏ ? ବର୍ତ୍ତମାନ ଘଟଣାରେ

ଜମିଦାର ସଙ୍କର୍ଷଣ ମହାନ୍ତିଙ୍କ ଗନ୍ତାଘର ଉଦୁଆ । ଗୋବିନ୍ଦ ଜୀଉଙ୍କ ମନ୍ଦିର ମେଲରେ ସାନ୍ତଙ୍କ ସାକ୍ଷାତରେ ଜ୍ୟୋତିଷେ ଭୂମିକଂପର ଉତ୍ପତ୍ତି ସ୍ଥିତି କାଳ ବିଷୟ ବ୍ୟାଖ୍ୟା କରୁଛନ୍ତି, ଠିକ୍ ଏତିକିବେଳେ ସୋମରାଇପୁର ତାଲୁକ ଗୋପାଳ ଗାଁ ମୌଜାର ଗୁଡିଆ ହାଜର—ଧାଇଁ ଧାଇଁ ଧକେଇ ଗଲାଣି । ଠେଙ୍ଗାଟାଏ କାନ୍ଧରେ ପଡ଼ିଛି, ମନ୍ଦିର ସିଂହଦ୍ୱାର ବାହାରେ ଛିଡ଼ାହୋଇ ଖୁବ୍ ପାଟିକରି ଡାକ ଦେଉଛି—ଆଜ୍ଞା ! ଗଲା ରାତିରେ ଆମର କୁଅଁର ବାବୁଙ୍କର ସମସରପୁର ତାଲୁକ ଜମିଦାର କେମାଙ୍କ ସାଙ୍ଗରେ ମଙ୍ଗଳକୃତ୍ୟ ବଢ଼ିଗଲା । ପ୍ରଥମ ଦୁଇ ତିନି ଡାକ ତ ଲୋକେ ଶୁଣି ନଶୁଣିଲା ବୁଝି ନବୁଝିଲା ପରି ଥିଲେ । ଶେଷ କୁହାଟଟା ସାଫ ବୁଝାଗଲା । ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ ! ଅତି ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ ! ସେହି ମୁହୂର୍ତ୍ତରେ ଆଉ ଥରେ ଭୂମିକମ୍ପ ହୋଇଥିଲେ ବା ଶଏଟା ବଜ୍ର ଏକ ସାଙ୍ଗରେ ପଡ଼ିଥିଲେ ଉପସ୍ଥିତ ଲୋକେ ଏତେ ଚମକି ପଡ଼ିଥାନ୍ତେ କି ନାହିଁ ସନ୍ଦେହ । ଠିକ୍ ସେତିକିବେଳେ ଆଉ ଗୋଟାଏ ଚୌକିଆ ବି ସେହି କଥା କୁହାଟି ଦେଲା । ତା ପଛକୁ ଆଉ ଗୋଟାଏ—ଏଥିରେ ଆଉ ସଂଶୟ କଣ ? ପହିଲି ଆଷାଢ଼ ବୃଷ୍ଟି ପାହାଡ଼ ଉପରୁ ଯେମନ୍ତ ଉପର ମୁଣ୍ଡା ପାଣି ମାଡ଼ିଆସେ, ସେହିପରି ସମସରପୁର ତାଲୁକ ମଧ୍ୟରୁ ଖବରଟା ଆସି ଦଶଗ୍ରାମ ତାଲୁକଯାକ ମାଡ଼ିଗଲା । ଯାହା ମୁହଁରୁ ଶୁଣ, ସେଇ କଥା । ସାନ କଥାଟାକୁ ବଡ଼ କଥା ଡାଙ୍କି ପକାଏ ଆଉ ଭୂମିକଂପ କଥା କାହାର ମୁହଁରୁ ଶୁଣାଶୁଣି ନାହିଁ । ମନ୍ଦିର ମଧ୍ୟରେ ସାନ୍ତଙ୍କୁ ବେଢ଼ି ଯେତେ ଲୋକ ବସିଥିଲେ, ସମସ୍ତେ ଆପଣା ମଧ୍ୟରେ ମୁହଁ ଚୁହାଁଚୁହିଁ ହୋଇ କାଠପିତୁଳା ପରି ବସିଯାଇଛନ୍ତି । ସାଆନ୍ତେ ପ୍ରଥମେ ଆଁ—ଶବ୍ଦଟାଏ କରି ଭଗବାନ୍ ଆଡ଼କୁ ଯେ ଚାହିଁ ବସିଛନ୍ତି, ଆଉ ପାଟି ବୁଜିବାକୁ ନାହିଁ—ଦେହ ହାତ ହଲଚଲ ହେଉ ନାହିଁ—ଚେତନା ଅଛି କି ନାହିଁ କିଏ ଜାଣେ ? ଯେପରି ବସିଥିଲେ, ଠିକ୍ ସେହିପରି ବସିଛନ୍ତି । ଦୁଇ ତିନି ପହର ଗଡ଼ିଗଲାଣି, ସାନ୍ତ ଉଠି ଆଜ୍ଞା ହୋଇ ନାହାନ୍ତି, ଆଉ ବା ଉଠୁଛି କିଏ ? ବାତଦବୁହା ଗୁଡିଆଗୁଡ଼ାକ ଠେଙ୍ଗାଟାଏ ଲେଖାଏଁ କାନ୍ଧରେ ପକାଇ ସେହିପରି ଛିଡ଼ା । ବୁଢ଼ା ପାଖକରଣ ବଳଦେଇ ମହାନ୍ତିଏ ସାନ୍ତ ଭୁଜ ଧରି ଦେହପାଣି ବଢ଼ାଇବାକୁ ଯେଜିଗଲେ । ସ୍ନାନ ଉତ୍ତାରେ ସାଆନ୍ତେ ଗୋବିନ୍ଦଚନ୍ଦ୍ର ଜୀଉଙ୍କ ଆଗରେ ହାତଯୋଡ଼ି ଉଭା ଅଛନ୍ତି—ଦଣ୍ଡେକ ବାଦ ଖୁବ୍ ଗୋଟାଏ ଟାଣ ନିଶ୍ୱାସ ପକାଇ ପାଟି କରି କହିଲେ, "ଆରେ ବାପ ଗୋବିନ୍ଦଚନ୍ଦ୍ର, ଏଇଟା କଣ ତୋ କାର୍ଯ୍ୟ ? ଆଉ କିଏ କଲା ? ତୋ ଆଜ୍ଞା ବିନା ବ୍ରହ୍ମାଣ୍ଡରେ ଯେ ତୃଣପତ୍ରଟାଏ ହଲିବ ନାହିଁ, ଏହା କଣ ମୋତେ ଅଜଣା ? ମୁଁ ଛାର ତୋ ମାୟା କଣ ବୁଝିବି ? ସାତପୁରୁଷ ହେଲା ତୋ ଆଶ୍ରାରେ ପଡ଼ିଛୁଁ—ତୋ ବିନା ମୁଁ ଯେ ଆଉ କିଛି ଜାଣେ ନାହିଁ—ଏ କଥା

କଣ ତୋତେ ଅଜଣା ? ମୋର ଏଡ଼େ ବଡ଼—ମାନମହତ, ସବୁ ଏକାବେଳକେ କଥା ପଦକେ କଣ ସାରିଦେଲୁ ? ହେଉ ହେଉ, ତୋହର ଇଚ୍ଛା ନ ହୁଏ ସଫଳ ହେଉ ।”

ତେର ବର୍ଷଯାଏ ସାମନ୍ତଙ୍କର ସନ୍ତାନାଦି ନ ଥିଲା । ଆଶା ବି ଛାଡ଼ି ବସିଥିଲେ । ପୁତ୍ରେଷ୍ଟି ଯଜ୍ଞ କରି ସାନ୍ତ-ସାନ୍ତାଣୀ ଦୁହେଁ ଏକ ପରାମର୍ଶରେ ଦେବତା ଗୋବିନ୍ଦଚନ୍ଦ୍ର ଜୀଉଙ୍କୁ ପୋଷ୍ୟପୁତ୍ର ଗ୍ରହଣ କରିଥିଲେ । ସାନ୍ତଙ୍କ ମୂଳକବାଡ଼ି ଧନଦଉଲତ ଗୋବିନ୍ଦଜୀଉଙ୍କ ନାମରେ ଲେଖାପଢ଼ି କରିଥିଲେ । ସେହି ଦିନାବଧି ସାଆନ୍ତେ ଭଲମନ୍ଦ ଦୁଃଖସୁଖ ମାଲମାମଲା ସବୁ କଥା ଗୋବିନ୍ଦଜୀଉଙ୍କୁ ପଚାରି କରନ୍ତି—ସେବକରୂପେ ପ୍ରସାଦ ମୁଠାଏ ସେବା ବିନା ଆପଣା ସକାଶେ ଦେବୋତ୍ତର ବାବଦ ପଇସାଏ ମଧ୍ୟ ଖରଚ କରନ୍ତି ନାହିଁ । ସାଆନ୍ତାଣୀଙ୍କର ଅଲଗା ତେଲହଳଦୀ ବୋଲି ତେରଗୁଡ଼ାଏ ମୌଜା ପୃଥକ୍ ଥିଲା । ତାହାରିକୁ ଦେବାନେବା ବା ଆପଣା ଲାଗି କିଛି ଲୋଡ଼ାହେଲେ ସ୍ୱାମୀ ସ୍ତ୍ରୀ ସେହି ଖଣ୍ଡା ମୌଜା ଆମ୍ଦରୁ ଖରଚ କରନ୍ତି ।

ସାଆନ୍ତେ ମନ୍ଦିର ମଧ୍ୟରେ ହାତଯୋଡ଼ି ଗୋବିନ୍ଦଜୀଉଙ୍କୁ ଆପଣା କଥାମାନ ଜଣାଉଥିବା ସମୟରେ କେହି ଅଜଣା ବାହାର ଲୋକ ମନରେ କରିବ, ବାପ ପୁଅ ସଙ୍ଗରେ କଥା କହୁଛି ।

ଭିତର ଦସ୍ତ ଅଗଣାରେ ସାନ୍ତାଣୀ ଛୁଡ଼ାହୋଇ ପୋଇଲୀମାନଙ୍କ ମୁହଁରୁ ଭୂଇଁକମ୍ପ କଥା ଶୁଣୁଥିଲେ; କୁଅଁର ବାବୁଙ୍କ ମଙ୍ଗଳକୃତ୍ୟ ପ୍ରସଙ୍ଗ ଯିମିତି ଶୁଣିଲେ, ଆଁ—ଶବ୍ଦଟାଏ କରି ଦୁଲ୍ କରି ତଳେ ପଡ଼ିଗଲେ—ଝାମ୍ ମାରିଗଲା—ମୁହଁରୁ ଆଉ ଭାଷା ବାହାରି ନାହିଁ । ଆଠ ଦଶଟା ପୋଇଲୀ ଧାଇଁ ଆସି ଧରାଧରି କରି ଟେକି ନେଇଯାଇ ଶେଯରେ ଶୁଆଇଦେଲେ । ମୁହଁରେ ପାଣିଛିଟା ମାରି ପଙ୍ଖା କରୁଥାନ୍ତି । ପହରକ ଉତ୍ତାରେ ଟିକିଏ ଚେତା ଆସିଲା । ଗୋଟିଏ ବୋଲି ପୁଅ—ମନମାଫିକେ ବିଭାଟାଏ କରାଇବେ—ଦେବକନ୍ୟା ପରି ବୋହୂଟିଏ ଆସି ଈଶାଣରେ ପଶିବ । ବରଷେ ହେଲା ସାନ୍ତାଣୀଙ୍କର ଆଉ କିଛି ଚିନ୍ତା ନାହିଁ—ମୁହଁରେ ଆଉ କିଛି କଥା ନାହିଁ—ଏକା ବିଭାଘର ପ୍ରସଙ୍ଗ, କନ୍ୟା ଲୋଡ଼ାଲୋଡ଼ି କଥା—ଅଳଙ୍କାର ଗଢ଼ାଗଢ଼ି ଲୁଗାପଟା କିଣା । ବିଭାଘରକୁ ଜ୍ଞାତିକୁଟୁମ୍ବ ମଧ୍ୟରୁ କାହାକୁ କିପରି ଲୋଡ଼ିବେ, ସେହି ପ୍ରସଙ୍ଗ । ଜଣାଯାଏ, ସାନ୍ତାଣୀଙ୍କ ଏହି ଆନନ୍ଦ ଉଲ୍ଲାସ ସମୟରେ ଭାଗ୍ୟବିଧାତା ଯେମନ୍ତ ଅନ୍ତରାଳରେ ଥାଇ ହସୁଥିଲେ । ଭବିଷ୍ୟତ ଅନ୍ଧ, ବର୍ତ୍ତମାନ ସର୍ବସ୍ୱ କ୍ଷୁଦ୍ର ପ୍ରାଣୀ ମାନବ ଜୀବନର କାଳଚକ୍ର ସୀମା

ମଧ୍ୟରେ ସୁଖର ରାଜ୍ୟ ଗଠନ କରିବାକୁ ପ୍ରତିନିୟତ ତତ୍ପର । ମାତ୍ର ତାହାର ଅନନ୍ତ ଅବିନାଶୀ ଜୀବନାଧିପତି ମଙ୍ଗଳକାମୀ ଜନକଙ୍କ ବିଧାନ ତାହା ପକ୍ଷରେ କଷ୍ଟକର ବୋଲି ଅନୁଭବ କରିବା ବିଚିତ୍ର ନୁହେଁ । ତୁଚ୍ଛ କ୍ରୀଡାରେ ତନ୍ମୟ ନିର୍ବୋଧ ସନ୍ତାନକୁ ଜନକ ଭାବୀ ଜୀବନର ମଙ୍ଗଳ କାମନା ଧରି ନେଇ ଜ୍ଞାନ ଶିକ୍ଷାରେ ନିଯୁକ୍ତ କରିବା ସମୟରେ ସେ ପିତାଙ୍କ ମଙ୍ଗଳ ଅଭିପ୍ରାୟ ନ ବୁଝି ତାହାଙ୍କ ପ୍ରତି ନିଷ୍ଠୁରତା ଦୋଷାର୍ପଣ କରିଥାଏ । ମଙ୍ଗଳମୟ ପରମପିତା ପରମେଶ୍ୱର ଆମ୍ଭମାନଙ୍କ ଶୁଭ କାମନାରେ ଯେଉଁ ସମସ୍ତ ବିଧିବିଧାନ କରିଥାଏ, ଜ୍ଞାନର ନ୍ୟୂନତା ନିବନ୍ଧନ ସେଥିର ପ୍ରକୃତ ମର୍ମ ବୁଝିବାକୁ ଅକ୍ଷମ ହୋଇ ଆମ୍ଭେମାନେ ବିଳାପ ପରିତ୍ୟାଗ କରିବାକୁ ବସିଥାଉଁ ।

ବଜ୍ରଟାଏ ଖର୍ଗି ସହସା ମୁଣ୍ଡରେ ପଡ଼ିଲା ପରି ମଙ୍ଗଳକୃତ୍ୟ ସମ୍ବାଦଟା ସବୁ ଆଶା ଭରସା କଳ୍ପନା ଜଳ୍ପନା ବିଲୁପ୍ତ କରି ପକାଇଲା । ସେହି ମୁହୂର୍ତ୍ତଠାରୁ ସାନ୍ତାଣୀଙ୍କୁ ଉଆସ ଅଗଣାରେ ଚହଲୁଥିବାର କିମ୍ବା କାହାରି ସହିତ କଥାଭାଷା ହେଉଥିବାର କେହି କେଭେ ଦେଖି ନାହିଁ । ଉଆସ ମଧ୍ୟରେ ମାଛଟି ଯେମନ୍ତ ମରି ଯାଇଛି -କାହାରି ସୋର ଶବ୍ଦ ନାହିଁ । ଏଣେ ସାନ୍ତଙ୍କ ବାହାର କଚେରିଟା ବି ତୁନି ହୋଇ ପଡ଼ିଛି । ସଞ୍ଜ ସକାଳ ଯେଉଁ କଚେରି ମେଳାକୁ ପଞ୍ଝାକୁ ପଞ୍ଝା ଲୋକେ ଯା'ଆସ କରୁଥିଲେ. ସେ ଜାଗାଟା ଏବେ ଖାଁ ଖାଁ ଗୋଡ଼ାଉଛି । କେତେବେଳେ ବା ଭୁଲଭଟକାରେ ପ୍ରଜାଟାଏ ପହଞ୍ଚିଗଲେ କଚେରି ଅଗଣାକୁ ଅନାଇ ଦଣ୍ଡବତଟାଏ କରି ତୁନି ହୋଇ ଚାଲିଯାଏ । କରଣ ସାନ୍ତମାନେ, କାହିଁ ଦୁଇ ଜଣ କାହିଁ ପାଞ୍ଚ ଜଣ ମୁଣ୍ଡ ପୋତି ବସିଛନ୍ତି । ସମସ୍ତଙ୍କ ମୁହଁରେ ଗୋଟିଏ କଥା—ପିଲାଟା କ'ଣ କଲା । ଶ୍ରୀକରଣ ଗୋଷ୍ଠୀ ମୁଣ୍ଡ ତଳକୁ କରାଇଦେଲା ।

ତ୍ରୟୋବିଂଶ ପରିଚ୍ଛେଦ

କବି ମଧୁସୂଦନ ଜୀବନାନ୍ତ ସମୟରେ ଗୋଟିଏ ପରିଚିତ ଛଟା କହିଥିଲେ—

"ବେଙ୍ଗୁଲୁ ବୋଲେ ବେଙ୍ଗୁଲା, ପୃଥିବୀ କ୍ଷଣକ୍ଷଣକେ ଆନ ।"

ପରିବର୍ତ୍ତନଶୀଳ ଜଗତରେ ମାନବ ଗୋଟିଏ କ୍ଷୁଦ୍ରତମ ଅଂଶ ମାତ୍ର, ଏଥିକୁ ସଂପୂର୍ଣ୍ଣରୂପେ ଜାଗତିକ ନିୟମାଧୀନ, ଏଥିକୁ ମାନବୀୟ ଯାବନ୍ତ ଘଟଣା

କ୍ଷଣଭଙ୍ଗୁର ଅଟେ । ଆମ୍ଭମାନଙ୍କ ଦୂର କରଣ ବଂଶ ମଧ୍ୟରେ ଭାରି ଉତ୍ସାହ ଓ ଶେଷ ପ୍ରବଳ ବେଗରେ ଯେଉଁ ମାଲମାମଲା ନଆଁରେ ପାଣି ପଡ଼ିଲା ପରି ଏକାବେଳକେ ସବୁ ନିଭିଗଲାଣି । ଅଦାଲତମାନଙ୍କରେ ଯେଉଁ ସମସ୍ତ ମାମଲା ଚାଲୁ ଥିଲା ପକ୍ଷମାନଙ୍କର ଅନୁପସ୍ଥିତିରେ କ୍ରମଶଃ ଖାରଜ ହୋଇଯାଉଛି । ପୂର୍ବେ ଦୁଇ ତାଲୁକର କରଣ ସାଆନ୍ତଙ୍କ ପରସ୍ପର ଭେଟାଭେଟି ହୋଇଗଲେ ଯୋଡ଼ାଏ କୁକୁର ଭେଟ ପରି ରାଗରେ ଗର୍ଜନ କରୁଥିଲେ, ଏବେ ଏକକୁ ଆରେକୁ ଭେଟାଭେଟି ହୋଇଗଲେ ଅତି ଶାନ୍ତ ଭାବରେ ବାଟ ଆଡ଼େଇ ଚାଲି ଯାଉଛନ୍ତି । କେହି ସନ୍ଧାନୀ ଲୋକ ସେମାନଙ୍କ ମୁଖକୁ ଚାହିଁଲେ ସହଜରେ ବୁଝିପାରିବେ, ଏକ ପକ୍ଷରେ ମସ୍ତକ ଦୁଃଖଭାରାବନତ, ଅନ୍ୟ ପକ୍ଷରେ ବଦନମଣ୍ଡଳର ପ୍ରଫୁଲ୍ଲତା ସହିତ ଗାମ୍ଭୀରୀକୃତ ।

ଚତୁର୍ବିଂଶ ପରିଚ୍ଛେଦ

ଧନ କାହାର ପାଇଁ ବସି ରହେ ନାହିଁ—ଦଶଗ୍ରାମ ତାଲୁକ ଉଆସରେ ବିଳାପ ସନ୍ତାପ ଏବଂ ସମସରପୁର ତାଲୁକର ଆନନ୍ଦୋଲ୍ଲାସ ମଧ୍ୟ ଦେଇ ଚାରି ମାସ କାଳ ବିତିଗଲାଣି, ମଙ୍ଗଳକୃତ୍ୟ ସମ୍ବାଦ ଶୁଣିବା ସମୟଠାରୁ ସାମନ୍ତ ବୈଷ୍ଣବ ଚରଣ ପଟ୍ଟନାୟକ ବିଦ୍ୟାଧର ମହାପାତ୍ର ସବୁ ବେଉସା ଛାଡ଼ି ଶ୍ରୀ ଶ୍ରୀ ଗୋବିନ୍ଦଜୀଉଙ୍କ ଆଗରେ ବସିଛନ୍ତି । ସବୁବେଳେ ସେହି ଦେବତାଙ୍କ ସହିତ କଥାଭାଷା ହେଉଥାନ୍ତି । ପୂର୍ବାଶ୍ରି ଟହଲିଆ ସାନ୍ତଙ୍କ ସଙ୍ଗୀ ଆଉ ଆଉ ଲୋକେ କହନ୍ତି, ଶ୍ରୀଜୀଉ ସାନ୍ତଙ୍କ ସାଙ୍ଗରେ କଥାଭାଷା ହେଉଥିବାର ଢେର ଥର ଶୁଣାଯାଇଛି । କେହି ଲୋକ ସାନ୍ତଙ୍କୁ କିଛି କଥା ପଚାରିଲେ ହୁଁ କିମ୍ବା ନା—ଏହି ଦୁଇ ଅକ୍ଷର ଛାଡ଼ି ଆଉ କିଛି ଉତ୍ତର ପାଏ ନାହିଁ, ତାହା ମଧ୍ୟ ଯେ ସେ ଲୋକର ସାନ୍ତଙ୍କ ପାଖକୁ ଯିବାର ଭରସା ଖଟେ ନାହିଁ । କେବଳ ନିତାନ୍ତ ଆପଣାର ଲୋକେ ବେଳ ଉଣ୍ଡି ଅତି ଧୀର ସାବଧାନରେ କିଛି କଥା ପଚାରିବାକୁ ସାହସ କରିଥାନ୍ତି ।

ସାନ୍ତାଣୀ ତ ବିଛଣା ଧରିଛନ୍ତି, କାହାର ସହିତ କଥାଭାଷା ନାହିଁ । ପୋଇଲୀମାନେ ବଡ଼ କଷ୍ଟରେ ରୋଜାନା ମାଣ୍ଡି ବଢ଼ାଇ ଯାନ୍ତି । ପୁତ୍ରର ଏହି ଅମାର୍ଜନୀୟ ଦୋଷ ସବୁ ପାସୋରି ଗଲେଣି; ଦିନରାତି ଗୋଟିଏ ଚିନ୍ତା, ପୁତ୍ରକୁ ଥରେ ଦେଖିବେ । ମୁଖରେ ଗୋଟିଏ କଥା—ମୋ ଗୋବିନ୍ଦକୁ ଡାକ, ତାକୁ ଥରେ ଦେଖିବି । ଘଟଣା ସମୟରୁ ସାଆନ୍ତେ ପୁତ୍ର ସମ୍ବନ୍ଧରେ କିଛି କଥା କହନ୍ତି

ନାହିଁ । ସ୍ୱାମୀଭକ୍ତିପରାୟଣା ସତୀ ସାଧ୍ୱୀ ସାନ୍ତାଣୀ ସ୍ୱାମୀଙ୍କ ଅପ୍ରୀତିକର କାର୍ଯ୍ୟରେ ଶଙ୍କାନ୍ୱିତା । ସାନ୍ତାଣୀ ପୁତ୍ରକୁ ଦେଖିବା ଲାଗି ଭରସି କଟକରୁ ଡକାଇ ପାରୁ-ନାହାନ୍ତି । ସ୍ୱଭାବସୁଲଭ ପୁତ୍ରସ୍ନେହ ଆଉ ସ୍ୱାମୀଭକ୍ତି ମଧ୍ୟରୁ ସାଧାରଣ ନାରୀମାନଙ୍କ ହୃଦୟରେ ପ୍ରଥମଟି ଅଧିପତ୍ୟ ବିସ୍ତାର କରିଥାଏ । ହେଲେ କର୍ତ୍ତବ୍ୟପରାୟଣା ସାନ୍ତାଣୀଙ୍କ କଥା ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ଅଟେ । ମାନସିକ ଦାରୁଣ ଦୁଃଖ ଓ ସ୍ନାନାହାର ବିଷୟରେ ତାଚ୍ଛଲ୍ୟ ନିବନ୍ଧନ ରୋଗଗ୍ରସ୍ତା ହୋଇ ପଡ଼ିଲେଣି । ଜ୍ୱର ଦିନକୁ ଦିନ ବଢ଼ି ପଡ଼ୁଥିଲା । ଆଜି ସକାଳେ ରାଜବୈଦ୍ୟ ଅଶ୍ୱିନୀକୁମାର ଧନ୍ୱନ୍ତରି ନାଡ଼ିକା ଦେଖି କହିଲେ, ସନ୍ନିପାତର ପୂର୍ଣ୍ଣ ଲକ୍ଷଣ । ଦାର୍ଶନିକମାନଙ୍କର ମତ— ଜୀବନାବସାନ ସମୟରେ ମାନବ ଚିରଅଭିଳଷିତ ବିଷୟ ଚିନ୍ତା କରିଥାଏ । ସାନ୍ତାଣୀ ସବୁବେଳେ ବାଉଳା ହୋଇ କହୁଛନ୍ତି—ମୋ ଗୋବିନ୍ଦ କାହିଁ ? ସଦର କଚେରୀ ପାଣ୍ଡିଆମାନେ ବସି ବିଚାର କଲେ, ସାନ୍ତଙ୍କୁ ଜଣାଇ କୁଅଁରବାବୁଙ୍କୁ କଟକରୁ ଅଣାଇବାକୁ ହେବ, ନୋହିଲେ ସାନ୍ତାଣୀଙ୍କ ଆଶା ଗୁଡ଼ ।

ପଞ୍ଚବିଂଶ ପରିଚ୍ଛେଦ

ସଦାନନ୍ଦର ଆତ୍ମଚିନ୍ତା

ବାଃ ! କେମିତିକା ଗୋଟିଏ ଫିକର ବାହାର କଲି । ମୁଁ ବିଶ୍ୱଧରକୁ ସାଙ୍ଗରେ ନଗଲି ବୋଲି ଗୋବିନ୍ଦ ମନରେ ଦୁଃଖ କରିଥାନ୍ତା । ରାଜୀବଲୋଚନକୁ କହିଲି—ଶୁଣୁଛ, ଉଆସରୁ ଲୋକମାନେ ଆସୁଛନ୍ତି, ଆମ୍ଭମାନଙ୍କୁ ଏଠାରେ ନ ଦେଖିଲେ ସମସରପୁର ଉଆସକୁ ଧାଇଁଯାଇ ଗୋଳମାଳ ଲଗାଇବେ । ସେମାନଙ୍କ କଥାରେ ପଡ଼ି ଗୋବିନ୍ଦର ମନ ବଦଳି ଯାଇପାରେ । ତେତେବେଳେ ଭାରି ଗୋଟାଏ ଅସୁନ୍ଦର କଥା ହୋଇପଡ଼ିବ । ମୁଁ ଯେବେ କଟକରେ ରହିଯାଏଁ ଗୋବିନ୍ଦ ପୁରୀ ଯାଇଛି ବୋଲି କହି ସେମାନଙ୍କୁ ଅଟକାଇ ରଖିବି କିମ୍ବା ସାଙ୍ଗରେ ଧରି ପୁରୀ ବାହାରିଯିବି । ଏଥି ମଧ୍ୟରେ ମାମଲା ଫତେ ହୋଇଯିବ । ମୋ ଫିକର କେହି ବୁଝିପାରିଲେ ନାହିଁ—ଗୋବିନ୍ଦ ବି ଆପେ ପ୍ରସ୍ତାବ କରି ମୋତେ କଟକରେ ରଖାଇ ଗଲା । ଖୁବ ଗୋଟାଏ ବାଟ କାଟି ରଖିଛି—ପିଉସା ପିଉସୀଙ୍କ ଆଗରେ କଥା ପଡ଼ିଲେ କହିବି, ମୁଁ କିଛି ଜାଣେ ନାହିଁ । ତେତେବେଳେ ଜାଣିଥିଲେ ଆପଣମାନଙ୍କୁ କଣ ବାରତା ଦେଇ ନ ଥାନ୍ତି ? ଏ କଥାଟା କହି ଦେଇ ଏକାବେଳକେ ଅଲଗା ହୋଇଯିବି । ଏ ବି ଗୋଟାଏ କଥା, ତାହାହେଲେ ଗୋବିନ୍ଦ ମନରୁ ଏକାବେଳକେ ଯିବ । ଏଥିପାଇଁ ଆଉ ଗୋଟିଏ ଫିକର

ଛାଡ଼ିବାକୁ ହେବ । ହଁ—ହଁ, ବେଶ୍ କଥାଟାଏ ମନରେ ପଡ଼ିଗଲା, ଗୋବିନ୍ଦ ଯିମିତି ଛିଙ୍କୁଣିକା ଝିଅଙ୍କୁ ନ ଯାଏ, ସେଥିର ଗୋଟାଏ ଫିକର ପାଞ୍ଚିବାକୁ ହେବ । ସେ ତ ଗୋଟାଏ ଏକଗୁଆଁ ଟୋକା—ଯାହା ଧରିଥିବ ତ ଧରିଥିବ—କେହି ଛଡ଼ାଇ ପାରିବ ନାହିଁ । ବାପ ପୁଅ ଭିତରେ ଯିମିତିକା ଟିକିଏ ମନ ଉଣାଉଣି ହୁଏ, ସେଥିରେ ଉପାୟ କରିବାକୁ ହେବ । ପିଉସା ବି ଡାକିବେ ନାହିଁ—କି ଗୋବିନ୍ଦ ବି ତାଙ୍କ ପାଖକୁ ଯିବ ନାହିଁ ।

ଷଡ଼ବିଂଶ ପରିଚ୍ଛେଦ

ଭାଇ-ଭାଇ

ଗୋବିନ୍ଦଚନ୍ଦ୍ର—ସଦେଇ ଭାଇ, ଘଡ଼ିଏ ହେଲା କୋଠାଟା ଉପରେ ଏକୁଟିଆ ବସି କ'ଣ ଭାବୁଛୁ ? କାଲିକା କଲେଜର ପଢ଼ାଟାରେ ଲାଗି ପଡ଼ିଥିଲି, ସେଥିପାଇଁ ତୋ ପାଖକୁ ଏତେବେଳ ଯାଏଁ ଆସିପାରି ନାହିଁ ।

ସଦାନନ୍ଦ—ନା-ନା ଗୋବିନ୍ଦ, ମୁଁ ତୁଚ୍ଛାଟା ବସିଛି । ନା ନା ତୁ ମୋତେ କିଛି ପଚାର ନା—ଆଉ କଥା ପକା ।

ଗୋବିନ୍ଦଚନ୍ଦ୍ର—ନାହିଁ-ନାହିଁ ସଦେଇ ଭାଇ ! ମୋତେ କଷ୍ଟେ ବୋଲିବାକୁ ହେବ—କଥାଟା କଣ ?

ସଦାନନ୍ଦ—ଶୁଣ ଗୋବିନ୍ଦ ! ସେ ଯେତେହେଲେ ପିତା, ଦେବତା ସମାନ—ରାଗରେ ଯେବେ ଗୋଟାଏ କଥା କହି ପକାଇଲେ, ସେ କଥାଟାକୁ ଘେନା କରିବା ତୋ ପରି ବୁଦ୍ଧିମାନ ପିଲା ପକ୍ଷରେ କଦାଚ ଉଚିତ ନୁହେଁ ।

ଗୋବିନ୍ଦ ଟିକିଏ ଖପା ହୋଇ କହିଲେ, "ଦୂର କର୍ ! ଅସଲ କଥାଟା କଣ କହି ପକା ନା, ତୋର ଏତେ ସଜାସଜି ବନାବନି କଥା ମୋତେ ଅଚ୍ଛା ଲାଗୁନାହିଁ ।"

ସଦାନନ୍ଦ—ଏହି ତ ତୁ ରାଗିଗଲୁଣି । ଏହି ଡରରେ ମୁଁ କହୁ ନ ଥିଲି ! ଅଚ୍ଛା ତେବେ କହୁଛି, ଶୁଣି ଯା, "ଆମ ଗାଁ ମଦନ ମହାନ୍ତିଙ୍କୁ ତୁ ଚିହ୍ନୁ ତ ? ତା ସାଙ୍ଗରେ କାଲି ଓପରଓଳି ସାହଜାଦା ବଜାରରେ ଭେଟ ହୋଇଥିଲା । ତାହାର ମୁହଁରୁ ଶୁଣିଲି, ପିଉସା ଯେମିତିକା ଘନେ ଖପା ହୋଇ ପାଞ୍ଚ ଜଣଙ୍କ

ଆଗରେ କହି ପକାଇଲେ, ଗୋବିନ୍ଦ ମୋତେ ଏଡ଼ି ଦେଇ ଗୋଟାଏ ଗୋଲାମ ଘରେ ବନ୍ଦୀ ହୋଇଛି । ସେଟା ମୋ ପୁଅ ନୁହେଁ, ମୁଁ ତା ମୁହଁ କେବେ ଚାହିଁବି ନାହିଁ ।" ଶୁଣ ଗୋବିନ୍ଦ ! ବୁଢ଼ା ମୁରବି ଲୋକ, ରାଗ ଭମରେ ଯେବେ କଥାଟାଏ କହି ପକାଇଛନ୍ତି, ସେ କଥାଟା ମନରେ ଘେନା କର ନା । ଦି'ଦିନ ବାଦେ ସବୁ ପାସୋରି ଯିବେ, ପୁଣି ତୋତେ ଡକାଇ କୋଳକୁ ନେବେ । ହେଉ—ପିଉସା ଖପା ହୋଇ ତୋ ପାଖକୁ ଚାରିମାସ ହେଲା ଖରଚପତ୍ର ପଠାଉ ନାହାନ୍ତି । ବିଦେଶ ଭୂଇଁରେ କିପରି ଚଳାଚଳ କରୁଛୁ ପଚାରି ପଚାରି ନାହିଁ, ସେଥିଲାଗି କଣ ଅଟକି ଯାଉଛି ? ତୋର ଭାବନା କ'ଣ ? ଛାଡ଼ ସେ ସବୁ କଥା, ମୁରବିଙ୍କ କଥା ଧରିବା ଉଚିତ ନୁହେଁ ।

ଗୋବିନ୍ଦଚନ୍ଦ୍ର ଦଣ୍ଡେଯାଏଁ ଗୁମମାରି ବସି କହିଲେ, "ଶୁଣ ସଦେଇ ଭାଇ ! ମୋହର ଏକ ରା, ତୁ ତ ଜାଣୁ । ବାବା ସାନ୍ତ ନିଜେ ମୋତେ ଡାକି ନ ଆସିଲେ ମୁଁ କେବେଁ ଉଆସକୁ ଯିବି ନାହିଁ ।

ସପ୍ତବିଂଶ ପରିଚ୍ଛେଦ

ଛାମୁକରଣଙ୍କ ଚଟାଉ

ସଞ୍ଜ ବଇଠା ଲାଗିଗଲାଣି । କୁଅଁର ଗୋବିନ୍ଦଚନ୍ଦ୍ର ବାବୁ ଓ ସଦାନନ୍ଦ ବାବୁ ଦୁଇଜଣ ନଈକୂଳରୁ ବୁଲି ବାହୁଡ଼ା ସାରି ପଚାର ଉଦ୍‌ଯୋଗ କରୁଛନ୍ତି । ରାଜୀବଲୋଚନ ବାବୁ ସଦର ଦୁଆର ପାଖରୁ "ଏ ଗୋବିନ୍ଦଚନ୍ଦ୍ର ବାବୁ ! ଏ ସଦାନନ୍ଦ ବାବୁ !" ଡାକି ଡାକି ପାଖରେ ଆସି ଛିଡ଼ା ହୋଇଗଲେ । କୁଅଁର ଗୋବିନ୍ଦଚନ୍ଦ୍ର ବାବୁ ପଚାରିଲେ, "ଏଇଲାଗେ ତ ଆମ୍ଭମାନଙ୍କ ପାଖରୁ ମେଲାଣି ନେଇଗଲେ, ପୁଣି ହାଙ୍ଗେ ହାଙ୍ଗେ ଏତେ ଚଞ୍ଚଳ ଧାଇଁ ଅଇଲେ କିଁଆ ? କଥା କଣ ?"

ରାଜୀବଲୋଚନ ବାବୁ—"ଏଇ ଦେଖନ୍ତୁ" କହି କୁଅଁରବାବୁଙ୍କ ହାତକୁ ଭାଷା ଖଣ୍ଡେ ବଢ଼ାଇଦେଲେ ।

କୁଅଁରବାବୁ—ଏ ସଦେଇ ଭାଇ ! ପଢ଼ିଗଲ ଏ ଭାଷାରେ କ'ଣ ଲେଖା ଅଛି ।

ସଦାନନ୍ଦ ବାବୁ ଚିଠିଖଣ୍ଡିକ ଏ ପାଖ ସେ ପାଖ ବୁଲାଇ ଦେଖି ଜଉମୁଦ ଫେଇ ପଢ଼ିବାକୁ ଆରମ୍ଭ କଲେ—

"ଶ୍ରୀ ଶ୍ରୀ ଶ୍ରୀ କୁଳଦେବତା ବିନୋଦବିହାରୀଙ୍କ ଶ୍ରୀଚରଣେ ଶରଣ । ଶ୍ରୀ ଶ୍ରୀବିଦ୍ୟାସିଂହ ଦେବଙ୍କ ଛଅଙ୍କ କକଡ଼ା ଦଶଦିନ ଶୁକ୍ଳ ଦ୍ୱିତୀୟା ରୋଜ ବୁଧବାର ବେଳ ପହରକ ସମୟ ସମସରପୁର ଉଆସଠ'ରୁ ଲେଖିଲୁଁ ଆମ୍ଭେ ରାଜୀବଲୋଚନ ବାବୁ ଶ୍ରୀ ଶ୍ରୀ ଶ୍ରୀ ସାମନ୍ତ ଗୋସାଇଁ ଆଜ୍ଞା ଅବଧାନ କରିବାକୁ ଲେଖିଅଛୁଁ କି ଗଲା ଅଙ୍କ ଏ ଅଞ୍ଚଳରେ ଧାନଫସଲ ମରୁଡ଼ି ହୋଇଥିବାରୁ ପାଣ କଣ୍ଡରା ଅଛୁଆ ଲୋକ ଖାଇବାକୁ ନ ପାଇ ମୁଲକରେ ଚୋରି ଚପାଟି ଖୁବ ଗୋଳ ଲଗାଇ ଅଛନ୍ତି—ଫି ଗାଁରେ ରୋଜନା ରାତିରେ ଦୁଇ ତିନି ଘରୁ ଚୋରି ଯାଉଅଛି । ଉଆସ ଲଗାଲଗି ଚଉପାଠି ଗାଁରେ ଚୋରି ମାରିଛନ୍ତି । ଗଲା ରାତିରେ ଉଆସ ନିକଟ ଶିମିଳିପୁର ଘନ ମହାନ୍ତି, ଗୋବିନ୍ଦ ସା, ଶାମ ରଣା ତିନିଟା ଘରେ ସିନ୍ଧି କରି ଚୋରି ପୋତୁ ପୋଛୁ କରି ସବୁ ମାଲମତା ଧରି ବାହାରି ଯାଇଛନ୍ତି । ଏ ପ୍ରସଙ୍ଗ ଜିଲ୍ଲା ମାଜେଷ୍ଟର ସାହେବ, ପୁଲିସ ସୁପରିଣ୍ଟେଣ୍ଡ ସାହେବଙ୍କୁ ଜଣାଇ ଉଆସ ହେପାଜତ ସକାଶେ ପୁଲିସ କନେଷ୍ଟବଳ ମଦତ ଆଣିବାକୁ ହେବ । ମାତ୍ର ରିପୋର୍ଟଖଣ୍ଡ ସାହେବ ମଉସୁଫମାନେ ଆପେଆପେ ପଢ଼ିବା ସକାଶେ ଇଂରେଜିରେ ଲେଖିବାର ଦରକାର । ହେଲେ ତୁମ୍ଭଙ୍କୁ ଭଲ ଜଣା, ଇଂରେଜୀ ଜାଣନ୍ତା ଲୋକ ଏଠାରେ କେହି ନାହିଁ । ଶ୍ରୀ ଶ୍ରୀ ସାନ୍ତ ମଉସୁଫଙ୍କ ବିଶେଷ ଆଜ୍ଞା, ଉକ୍ତ ରିପୋର୍ଟ ଲେଖିବା ସକାଶେ ତୁମ୍ଭେ ଜରୁର କଟକରୁ ରମାନା ହୋଇ ଆସିବ । ଶ୍ରୀ ଶ୍ରୀ ସାନ୍ତ ମଉସୁଫଙ୍କ ଏହି ଆଜ୍ଞାକୁ ଆକଟ ଜାଣିବ ।

ଦୁଇଖଣ୍ଡ ଆପଟ ବେହେରା ସହିତ ଦୁଇଖଣ୍ଡ ସବାରି ପଠାଗଲା । ଖଣ୍ଡେ ସବାରିରେ ତୁମ୍ଭେ ଆପେ ଆସିବ । ଆଉ ଖଣ୍ଡେ ସବାରି ଖଣ୍ଡେ ବାଛିଆ ଆପଟ ଚାରିଜଣ ବାହୁଙ୍ଗୀ ଆପଟ କଟକରେ ଗୁଣ୍ଡି ଆସିବ । ତୁମ୍ଭ ପୂର୍ବ ଚିଠାଉ ଧରି ହିସାବ କରାଗଲା । କଲେଜ ବନ୍ଦ ହେବାକୁ ଆଉ ଚାରିଦିନ ମାତ୍ର ବିଳମ୍ବ ଅଛି । ଆସନ୍ତା ସୋମବାର ଦିନ କଲେଜ ବନ୍ଦ ହେଲାକ୍ଷଣି ଶ୍ରୀମାନ୍ ଜୁଆଇଁ ବାବାଜୀଉ କୁଅଁରବାବୁ କଟକରୁ ଏ ସ୍ଥାନକୁ ରମାନା ହୋଇ ଆସିବେ । ଶ୍ରୀ ଶ୍ରୀ ଶ୍ରୀ ସାମନ୍ତ ମଉସୁଫଙ୍କ ଛାମୁରେ ଶ୍ରୀମାନ୍ କୁଅଁର ବାବୁଙ୍କୁ ଦେଖିବା ସକାଶେ ବଡ଼ ବ୍ୟାକୁଳ ହୋଇପଡ଼ିଛନ୍ତି । ଉଆସ ଭିତରେ ମଧ୍ୟ ସମସ୍ତେ ଚାତକ ପରି ଚାହିଁ ରହିଛନ୍ତି । ଏ ପ୍ରସଙ୍ଗ ଶ୍ରୀମାନ୍ କୁଅଁର ବାବୁଙ୍କୁ ବିଶେଷ ବିଶେଷ ରୂପେ ଜଣାଇ ଆସିବ । ଆଉ ଅଧିକ କି ଲେଖିବୁଁ ॥ ଇତି ॥

ଲେଖନକାର ଉଆସ ପାଞ୍ଜିଆ ବାଞ୍ଛାନିଧି ମହାନ୍ତି ।"

ଭାଷା ପାଠ ଶେଷରେ ସମସ୍ତେ ମୁଣ୍ଡ ନୁଆଇ ତୁନି ହୋଇ ବସିଛନ୍ତି, ରାଜୀବଲୋଚନ ବାବୁ କହିଲେ, "ଶୁଣନ୍ତୁ ଗୋବିନ୍ଦ ବାବୁ, ଭାଷାରୁ ତ ସମସ୍ତ

ଶୁଣିଲେ ମାତ୍ର ମୁଁ ଭଲକରି କଥା ଜାଣେ, "ମାମୁ ସାମନ୍ତଙ୍କର ଆପଣଙ୍କୁ କହିବା ପାଇଁ ବିଶେଷ କଣଟାଏ ଗୁପ୍ତ କଥା ଅଛି ।"

ସଦାନନ୍ଦ ବାବୁ କହିଲେ, "ଶୁଣ ଗୋବିନ୍ଦ ! ମୁଁ ଭଲ କରି ବୁଝୁଛି, ତୋର ଯିବାର ନିତାନ୍ତ ଦରକାର—ଏଣିକି ତୋ ଇଚ୍ଛା ।"

କୁଅଁର ବାବୁ ନିଃଶ୍ୱାସ ପକାଇ କହିଲେ, "ହେଉ ତେବେ, ମୁଁ ଯିବି ।"

ରାଜୀବଲୋଚନ ବାବୁ ଧଡ଼କରି ଛିଡ଼ା ହୋଇଯାଇ କହିଲେ, "ତେବେ ମୁଁ ଆସୁଛି । ବଜାରରୁ କିଛି ସଉଦା କିଣି ଏହ୍ଲଗେ ବାହାରିଯିବି ।" ସଦାନନ୍ଦ ବାବୁଙ୍କୁ ଆଖି ଠାରିଦେଇ ବାହାରି ଗଲେ । ସଦାନନ୍ଦ କହିଲେ, "ରାଜୀବଲୋଚନ ଭାଇ ! ଟିକେ ରହିଯାଅ, ମୁଁ ତୁମ୍ଭଙ୍କୁ ବାଟୋଇ ଦେଇ ଆସେଁ ।" ଘର ମଧ୍ୟରୁ ବାହାରି ଆସି ଥରେ ପଛକୁ ଅନାଇ ଦେଇ ତୁନି ତୁନି କହିଲେ, "ଶୁଣ ରାଜୀବ ଭାଇ, ମୋ କଥାଟା ଭୁଲିବ ନାହିଁଟି ।"

ରାଜୀବଲୋଚନ—ମାମୁ ସାନ୍ତଙ୍କୁ ଜଣାଇ ଅବଶ୍ୟ ପଠାଇ ଦେବି । ହେଲେ ସେ ନ ଗଲେ ମାମୁ ସାନ୍ତଙ୍କ ମନ ଉଣା ହୋଇଯିବ, କେତେବେଳେ ମୁଁ ତାଙ୍କୁ ଜଣାଇବାକୁ ଭରସି ପାରିବ ନାହିଁ ।

ଅଷ୍ଟାବିଂଶ ପରିଚ୍ଛେଦ

ଶୁକ୍ରବାର ସନ୍ଧ୍ୟା ସମୟ । ସଦାନନ୍ଦବାବୁ କୁଅଁରବାବୁ ବସା ସମ୍ମୁଖରେ ଟହଲୁଛନ୍ତି । ଏଇଲଗେ ନଦୀକୂଳରୁ ବୁଲିବୁଲି କରି ବାହୁଡ଼ି ଅଇଲେ । ଏହି ସମୟରେ ଆଗରେ ଜଣେ ଭଲଲୋକ, ତା' ପଛରେ ଦୁଇଖଣ୍ଡ ସବାରି ଆସୁଥିବାର ଦେଖାଗଲା । ସଦାନନ୍ଦ ବାବୁ ଦୂରରୁ ସେମାନଙ୍କୁ ଦେଖି ଆଗରେ ଚାଲୁଥିବା ଲୋକକୁ ଚିହ୍ନି ପକାଇଲେ—ଗୋପାଳପୁର ମକଦମ ଦୁର୍ଗାଦାସ ମହାନ୍ତି । ସଦାନନ୍ଦ ସବୁ କଥା ବୁଝିଗଲେ—କୁଅଁର ବାବୁ ବସା ଦୁଆର ଅଡ଼କୁ ମୁହଁ କରିଥିବାରୁ ସେମାନଙ୍କୁ ଦେଖିନାହାନ୍ତି । ସଦାନନ୍ଦ ଚଞ୍ଚଳ କହିଲେ, "ଆସ ଗୋବିନ୍ଦ, ସଞ୍ଜ ହେଲା ଭିତରକୁ ଯିବା ।"

ଦୁଇଜଣ ଭିତରକୁ ଚାଲିଯାଇ ସଦାନନ୍ଦ ଧଡ଼କରି ଦୁଆରଟା ବନ୍ଦ କରି ଦେଲେ । 'ସଇତା ! ହଇତା ! ରେ ସଇତା ! ରେ ବାରିକ । କିଛି ସହର

ଦୁଆରେ କିଏ ଡାକ ପକାଇଛୁ । ସଦାନନ୍ଦ ବାବୁ ପିନ୍ଧା ଲୁଗା ବଦଳାଉଥିଲେ । ବାହାରୁ ଡାକ ଶୁଣି କବାଟ ଫିଟାଇ ଦେବାଲାଗି ଚଞ୍ଚଳ ଘର ମଧ୍ୟରୁ ବାହାରି ଅଇଲେ । କବାଟ ଫିଟେଇ ଦେଇ ଆପନ୍ତା ଲୋକଟିକୁ ପଚାରିଲେ, "କଏ ହେ ମହାନ୍ତିଏ, ତୁମେ କୁଆଡ଼େ ?"

ଦୁର୍ଗାଦାସ କାନ୍ଧ ପକାଇ ଧକେଇ ଧକେଇ କହିଲେ, "ଆଜ୍ଞା, କୁଅଁର ବାବୁଙ୍କୁ ତୁରନ୍ତ ଡାକ ଦେଉନ୍ତୁ । ଘୋର ବିପଦ; ମା ମଣିମାଙ୍କର ବେଠକଣ —ଉଛୁଣି ଉଛୁଣି ପର—ଆପଣମାନଙ୍କୁ ଦେଖିବାଲାଗି ମା ମଣିମା ଲୋଡ଼ିଅଛନ୍ତି । ଆଉ ମଠ କରିବେ ନାହିଁ । ବେଗି ବେଗି କୁଅଁର ବାବୁଙ୍କୁ ଡକାନ୍ତୁ ।

ସଦାନନ୍ଦ କହିଲେ, "ଆଚ୍ଛା ତୁମେ ଏଇଟି ବସ, ମୁଁ ଗୋବିନ୍ଦକୁ ଡାକିଆଣେ ।" ସଦାନନ୍ଦ ପୁଣି କବାଟ କିଳିଦେଇ ଯିମିତ ଭିତରକୁ ଯାଇଛନ୍ତି, କୁଅଁର ବାବୁ ପାଖକୁ ଚାଲିଆସି କହିଲେ, "ସଦେଇ ଭାଇ ! ମୁଁ କବାଟ ଉହାଡ଼ରେ ସବୁ ଶୁଣିଛି, ଉଛୁଣି ଯିବା ନା କ'ଣ କରିବା କହିଲ ?"

ସଦାନନ୍ଦ—ଆରେ ଭାଇ ! ମିଛ—ମିଛ—ତୁଚ୍ଛା ମିଛ । ପିଉସୀ ବାଧିକା ପଡ଼ିଥିଲେ ଆଗେ ଶୁଣି ନ ଥାନ୍ତୁ ? କୁଆଡ଼େ କିଛି କଥା ଶୁଣାଶୁଣି ନାହିଁ, ଲୋକଟା ବୋଲୁଚି କ'ଣ ନା—ମା ମଣିମା ଉଛୁଣି ଉଛୁଣି । କେତେ କେତେ ତ ଝଙ୍କଡ଼ ଲୋକଙ୍କ ସାଙ୍ଗରେ ମୋର ଦେଖାହୁଏ । ମୁଁ ଆଗେ ସେମାନଙ୍କୁ ଉଆସ ଖବରାଖବର ପଚାରେ—ସେମାନେ କହନ୍ତି, ଉଆସରେ ସମସ୍ତଙ୍କ ଦେହପା ଭଲ । ମୁଁ ବେଶ୍ ବୁଝୁଛି, ଲୋକଟା କିଛି ଫନ୍ଦରେ ଆସିଛି । ତା କଥାରୁ ମୁଁ ତ ସାଫ ବୁଝିଗଲିଣି, କଥା କିଛି ନାହିଁ । ଅଗେ ସକେଇ ବସିଲୁ । ଏଟା ହେଉଛି ଠକମାନଙ୍କର ଫନ୍ଦ । ଏହି ମୂର୍ଖଟା କଥାରେ ଯେବେ ଭୁଲିଯିବା, ତେବେ ଏତେ ପଢ଼ିଛେ କିଆଁ ? କଥାଟା ସତ ହୋଇଥିଲେ ପିଉସୀ ସାନ୍ତ ତ ଆଜ୍ଞାପତ୍ର ପଠାଇଥାନ୍ତେ, ନୋହିଲେ ଉଆସରୁ କେହି ଧାଉଡ଼ି ଲୋକ ଅସିଥାନ୍ତା । କାହିଁ କିଛି ନାହିଁ, କୁଆଡ଼େ ମଫସଲରୁ ଅଚହ୍ନା ଲୋକଟା ଏକାବେଳକେ ପାଲଙ୍କି ଯୋଡ଼ାଏ ଧରି ବାହାରି ଆସିଛି । କହୁଛି କ'ଣ ନା, ଗାଁର ମକଦମ । ମୁଁ ତ ଏଟାକୁ କେବେ ଦେଖି ନାହିଁ—ଚହ୍ନେ ନାହିଁ । ତୁ ଚହ୍ନୁ କି ଗୋବିନ୍ଦ ?

ଗୋବିନ୍ଦ ବାବୁ କହିଲେ, "ମୁଁ ତ ମଫସଲର କେହି କରଣକୁ ଚହ୍ନେ ନାହିଁ ।"

ସଦାନନ୍ଦ—ଆରେ ଭାଇ, ଆମ ଗ୍ରାମ୍ୟ ଲୋକ ହୋଇଥିଲେ ସବୁବେଳେ ଯା'ଆସ କରୁଥାନ୍ତା, ଅବଶ୍ୟ ଚହ୍ନା ପଡ଼ନ୍ତା । ନିଶ୍ଚେ କୁଆଡ଼ିକା ଭଣ୍ଡଟାଏ ।

ଗୋବିନ୍ଦଚନ୍ଦ୍ର—ନା ରେ ସଦେଇ ଭାଇ ! ମୋ ମନଟା କମିତକା ଘାଣ୍ଟି ହେଉଛି, ଚାଲ ଉଆସଅଡ଼େ ଥରେ ବୁଲିଆସିବା ।

ସଦାନନ୍ଦ—ସତ କଥା, ଠିକ୍ କଥା, ପିଉସୀ ବାଧିକା ପଡ଼ିଥିଲେ ନଷ୍ଟେ ଯିବାର ଉଚିତ । ନୋହିଲେ ମାହାଲିଆଟା କାଁ ଯିବୁଁ ! ତୁ କ'ଣ ମନରେ କରୁଛୁ, ମୁଁ ଭୁନ ହୋଇ ବସିଛୁ ? ଦେଲକନା ଉଆସର ଖବର ନାଏଁ । ମୁଁ ଦୋଗ୍ ଜାଣେ, ଉଆସର ସମସ୍ତ କୁଶଳ । ପିଉସୀ ବାଧିକା ପଡ଼ିଥିଲେ ମୁଁ କ'ଣ ଏଘାଏଁ କାଂକରେ ନିଶ୍ଚିନ୍ତ ବସିଥାନ୍ତି । ସେ ଯେ ମୋର ସବୁ ଆଶା ଭରସାରେ । ପିଉସୀ ତୋଠାରୁ ମୋତେ ଅଧିକ ସ୍ନେହ କରନ୍ତି, ଏ କଥା କ'ଣ ତୋତେ ଅଜଣା ? ଲୋକଟାର କଥା ମିଛ ହେଉ ପଛକେ ଥରେ ଉଆସଆଡ଼୍ୁ ବୁଲି ଆସିବା ଉଚିତ । ଅଚ୍ଛା—ତେବେ ଗୋଟାଏ କାମ କରିଯାଉ, ତୁ ଏବାଟେ ସମସରପୁର ଯା, ମୁଁ ଏଣେ ଉଆସକୁ ଯାଉଛି । ପିଉସୀ ତ ପିଉସୀ—ଉଆସରେ କେହି ଲୋକ ବାଧିକା ପଡ଼ିଥିବାର ଯେବେ ଦେଖିବୁଁ, ତେବେ ଦମଧାଉଡ଼ିଆ ପାଇକ ପଠାଇ ଦେବୁ । ତୁ ଡଙ୍ଗା ସଜକଲ ରଖାଇଥିବୁ—ମୋ ଭାଷା ପାଇଲାକ୍ଷଣି ନାଆରେ ବସି ଫିଟାଇ ଦେବୁ । ଆଜିକାଲି ନଈରେ ପାଣି, ଏ କୂଳ ହେ କୂଳ ଟାଣ ସୁଅ, ଭଲ ଭଟ୍ଟା—ସକାଳୁ ନାଆ ମେଲିଦେଲେ ଦ୍ୱିପହର ସରିକା ଅମ ଉଆସ ମାଜଣା ଘାଟରେ ଲାଗିଯିବ ।

ଏହି ପରାମର୍ଶ କୁଆଁରବାବୁଙ୍କ ମନକୁ ମାନିଗଲା । କବାଟ ଫେଇ ଦେଇ ଦୁଇଜଣଯାକ ବାହାରକୁ ବାହାରି ପଡ଼ିଲେ ।

ଦୁର୍ଗାଦାସ ବାବୁମାନଙ୍କୁ ଦେଖି କାନ୍ଧ ପକାଇ କହିଲା, "ଅଜ୍ଞା । ପାଲିଙ୍କି ହାଜର, ଏଇଲାଗେ ଦହମାଛ କରିବାକୁ ଆଜ୍ଞା ହେଉ ।"

ଗୋବିନ୍ଦଚନ୍ଦ୍ର—ହେଉ ଉଆସକୁ ଯିବୁ, ପାଲିଙ୍କି ଏହିଠାରେ ଥାଉ । ଆମର କଲେଜରେ କିଛି କାର୍ଯ୍ୟ ଅଛି, ସାରିଦେଇ କାଲି ଉପରବେଳା ଯିବୁଁ । ସଦେଇ ଭାଇ କାଲି ସକାଳେ ଯିବ ।

ଝଙ୍କେଡ଼ାର ଶ୍ରୀକରଣଗୋଷ୍ଠୀ ପିଲା ଦୁହିଁଙ୍କ ଉପରେ ଭାରି ଖପପା ହୋଇ ବସିଛନ୍ତି, କେବଳ ଜମିଦାର ଘର ପିଲା ବୋଲି କିଛି କହିପାରୁ ନାହାନ୍ତି । ଦୁର୍ଗାଦାସ ଟିକିଏ ସମ୍ଭାଳି ଯାଇ କହିଲା, "ଅଜ୍ଞା ନା, ମା' ମଣିମାଙ୍କ ଶ୍ରୀଚରଣ ଦର୍ଶନ କରିବାକୁ ଇଚ୍ଛାଥିଲେ ଏହିଲାଗେ ବିଜେ ହେଉନ୍ତୁ ।"

ଗୋବିନ୍ଦ ବାବୁ ଟିକିଏ ଟାଣିକରି କହିଲେ, "ଅମେ ତ କହିଲୁ, ଉଆସକୁ ଯିବୁଁ । ଅଉ କେତେଥର ସେଇକଥା, ସେଇକଥା ଭଜା ହେବୁଁ ?" ଏହି

ସମୟରେ ସଦାନନ୍ଦ କ'ଣ ଅଖିଠାରି ଦେବାରୁ ଗୋବିନ୍ଦଚନ୍ଦ୍ର ଚଞ୍ଚଳ ଉଠି ଭିତରକୁ ଚାଲିଗଲେ ।

ଦୁର୍ଗାଦାସ ସବୁ କଥା ବୁଝିଗଲା । ମନ ମଧ୍ୟରେ ବିଚାରିଲା, ମା' ମଣିମା କଣ ଏଯାଏ ଅଛନ୍ତି ? ତୁଚ୍ଛାଟାରେ ମୁଁ ଏଠାରେ ବସି ରହିଲେ କଣ ଲାଭ ହେବ ? ଏକୁଟିଆ ଝଙ୍କଡ଼ ଯିବାପାଇଁ ବାହାରିଲା । ଅପରମାନଙ୍କୁ କହିଲା, "ପାଲିଙ୍କି ରହିଲା, ତୁମ୍ଭେମାନେ ଥାଅ—ବାବୁମାନେ କାଲି ବିଜେ ହେଲେ ତୁମ୍ଭେମାନେ ଧରି ବାହାରିଯିବ ।" ରଘୁ ବାଘସିଂହ ପାଇକ କାର୍ଯ୍ୟୀ ଗହଣରେ ଅସିଥିଲା । ବାହୁଡ଼ି ଯିବାବେଳେ ବାଟରେ କହିଲା, "ଦେଖିଲେ କାର୍ଯ୍ୟୀ ଅବଧାନ ! ବଡ଼ବାବୁ ସାନ-ବାବୁଙ୍କୁ କେମିତି ଠାରୁଥାନ୍ତି ?" କାର୍ଯ୍ୟୀ କହିଲେ, "ଆରେ ସେ କଥା ଉଚ୍ଛୁଣିକା ଥାଉ । —ଏତେ କଥାରେ ନଷ୍ଟ ଗୋବର୍ଦ୍ଧନ ଦାସ କଏ, ଝଙ୍କଡ଼ରେ ସମସ୍ତେ ଜାଣିଗଲେଣି । ସେ ଅପଣା ମନରେ ବୁଡ଼ି ବୁଡ଼ି ପାଣି ପିଉଛି । ସାନ୍ତାଣୀ ଦୟା କରି ଅରକ୍ଷିତ କାଙ୍ଗାଳୀଟାକୁ ଗୋଟାଇ ଆଣି ଘରେ ପୂରାଇଲେ, ଗଲା କଟା ଚୋରର ପୁଅ କଣ ସାଧୁ ହୋଇଯିବ ? ହେଉ ହେଉ, ଗୋବିନ୍ଦଜୀଉ ଯେବେ ସାନ୍ତାଣୀଙ୍କ ରକ୍ଷଉଦ୍ଧାର କରିବେ, ପଛକେ ଯିନା ବୁଝାବୁଝି ।"

ଊନତ୍ରିଂଶ ପରିଚ୍ଛେଦ

ପତ୍ରରେ ସ୍ୱାକ୍ଷର

ରାଜୀବଲୋଚନ ସମସରପୁର ଉଆସରେ ପହୁଞ୍ଚି ମାମୁ ସାନ୍ତଙ୍କ ଗୋଡ଼ତଳେ ଯିମିତି ଲଠ କରି ଦଣ୍ଡବତଟାଏ କରିଛି, ସାନ୍ତ ପଚାରିଲେ, "ଆରେ ରାଜୁ ! କେତେବେଳେ ଆଇଲୁ ? ତାଙ୍କ ସାଙ୍ଗରେ ଧରି ଆଇଲୁ ନାହିଁ କ୍ୟାଁ ? କଣ ଗୋଟାଏ ଗୋଳମାଳ ହୋଇଯିବ ପରା । ଅରେ ଉଚ୍ଛୁଣିକା ମାସକେତେ ଜଗିକାଗି ବାଟ ଚାଲିବାକୁ ହେବ ।"

ରାଜୀବଲୋଚନ କହିଲା, "ଅଜ୍ଞା ସେଥିପାଇଁ କିଛି ଭାବିବେ ନାହିଁ, ମୁଁ ସେଥିପାଇଁ କଟକଣା କରି ଆସିଛି (ହସି ହସି କହିଲା) ସଦେଇ ଭାଇକୁ ଟିକିଏ ହାତରେ ରଖିଲେ କୌଣସି କଥାରେ ଚିନ୍ତା କରିବାକୁ ହେବ ନାହିଁ । ଆସନ୍ତା ସୋମବାର ଆସିବାର ଦିନ ଠିକ୍ ହୋଇଯାଇଛି । ମୁଁ ଯାଉଛି । ଆଜି ପୁଣି ଥରେ ଚିଠି ଲେଖିବି ।" ସାନ୍ତ କହିଲେ, "ଆରେ ବାପା ! ସଦାନନ୍ଦକୁ ପାଣ୍ଟି କରି ବସ ନା, ସେ ଯେଉଁଭଳି ଲୋକ, ସବୁ କରି ପାରେ । ଯାହା ହେଉ, ଏ ଇଂଲଗେ

ତାକୁ ମୁଠା ଭିତରେ ରଖିବାର ଉଚିତ । ରାଜୀବଲୋଚନ ମାମୁ ସାନ୍ତଙ୍କଠାରୁ ମେଲଣି ଘେନି ସଳଖେ ସଳଖେ ଇନ୍ଦୁମତୀପୁର ଆଡ଼କୁ ଚାଲିଗଲେ । ଭାଇ ଭଉଣୀ ମଧ୍ୟରେ ଭେଟାଭେଟି ହେବାରୁ ଇନ୍ଦୁ ଭାଇସାନ୍ତଙ୍କ ଗୋଡ଼ତଳେ ଦଣ୍ଡବତଟାଏ କରି ବାଡ଼କୁ ଆଉଜି ଛିଡ଼ାହୋଇ ରହିଲେ । ଭାଇଙ୍କୁ ଦେହପା କଥା, ପଢ଼ାଶୁଣା କଥା ପଚାରିଲେ । ଭାଇ ମଧ୍ୟ ଭଉଣୀଙ୍କୁ ଉତ୍ତର ଦେଇ ଦେହପା କୁଶଳ କଥା, ପଢ଼ାଶୁଣା କଥା ପଚାରିଲେ । ଇନ୍ଦୁଙ୍କ ସହଚରୀ ମରୁଆ ପଚାରି ବସିଲା, "ଭାଇ ସାନ୍ତ ! କଟକର ଆଉ ସମସ୍ତଙ୍କ ଦେହପା କୁଶଳ ତ ?" ମରୁଆର ପଚାରିବାର ଢଙ୍ଗ ଦେଖି ଇନ୍ଦୁ ଟିକିଏ ଖପ୍‌ପା ହୋଇ ତାକୁ ଆଡ଼େଇ ଅନାଇଲେ । ରାଜୀବ ତାକୁ ଉତ୍ତର ଦେଲେ, "କଟକରେ ସମସ୍ତେ ଭଲ ଅଛନ୍ତି । ସଦେଇ ଭାଇ, ଗୋବିନ୍ଦ ବାବୁ ଆଉ ମୁଁ ସମସ୍ତେ ଏକ ସଙ୍ଗରେ ଥିଲୁଁ । ମାମୁ ସାନ୍ତଙ୍କ ଆଜ୍ଞା ଚିଠିପାଇ ମୁଁ ଚାଲି ଆସିଲି । ଆସନ୍ତା ସୋମବାର ଗୋବିନ୍ଦଚନ୍ଦ୍ର ଏଠାକୁ ଆସିବେ ।" ଇନ୍ଦୁମତୀ ରାଜୀବଲୋଚନଙ୍କ କଥା ଆରମ୍ଭ ସମୟରେ ସେଥିର ଅଭିପ୍ରାୟ ବୁଝି ପାରି ଚଞ୍ଚଳ ଘର ଭିତରକୁ ଚାଲିଯାଇଥିଲେ । ରାଜୀବଲୋଚନ ମେଲଣି ଘେନିବା ବେଳେ ପହଡ଼ ଘର ଦୁଆର ପାଖକୁ ଚାଲିଯାଇ କହିଲେ, "ଇନ୍ଦୁ ! ମୁଁ ତୋତେ ଗୋଟାଏ କଥା କହିବି, ଘେନା କରିବୁ ଏକା ।" ଇନ୍ଦୁମତୀ ଅତି କୋମଳ ସ୍ୱରରେ କହିଲେ, "କଣ ରାଜୁ ଭାଇ, ବୋଲନ୍ତୁ ।"

ରାଜୀବଲୋଚନ—ଆଚ୍ଛା ମୁଁ ସଞ୍ଜବେଳେ ଆସି ବୋଲିବି ।

ରାଜୀବଲୋଚନ ଖିଆପିଆ ଉତ୍ତାରେ ଚିଠି ଲେଖି ବସିଲେ । ସଦାନନ୍ଦକୁ ଖଣ୍ଡିଏ ଦୀର୍ଘ ପତ୍ର ଲେଖି ସାରି ଗୋବିନ୍ଦଚନ୍ଦ୍ରଙ୍କୁ ଅଳପରେ ଖଣ୍ଡିଏ ଚିଠି ଲେଖିଲେ । ଏହି ଚିଠିରେ କେବଳ ଆପଣା ପହଞ୍ଚିବା କଥା, ଉଆସରେ ସମସ୍ତଙ୍କ ମଙ୍ଗଳ କଥା, ଆଉ ତାଙ୍କ ଆସିବା ସକାଶେ ଉଆସ ଭିତରେ ଯେ ସମସ୍ତ କଟାଶ ପରି ଚାହିଁ ବସିଛନ୍ତି, ଏତିକି ମାତ୍ର କଥା ଲେଖା ହେଲା । ଦୁଇ ଚିଠି ଦୁଇଟା ଲଫାପାରେ ମୁଡ଼ି ସଦାନନ୍ଦ ନାମରେ ଚିଠି ଖଣ୍ଡିର ବନ୍ଦ ଯୋଡ଼ା ଜାଗାରେ ଜଉ ଲଗାଇ ତାହା ଉପରେ ଆପଣାର ନାମର ମୁଦ୍ରା ଚପାଇ ଦେଲେ ।

ଚିଠି ଲେଖାଲେଖି ସରିଲା ଉତ୍ତାରେ ନିଶ୍ଚଳ ମନରେ ଗୋଟିଏ କବିତା ଖଣ୍ଡେ ଭଲ କାଗଜରେ ଉତାରି ବସିଲେ । କବିତାଟି କଟକରେ ଲେଖାହୋଇ-ଥିଲା । ଗୋବିନ୍ଦଚନ୍ଦ୍ରଙ୍କ ଅସାକ୍ଷାତରେ ରାଜୀବଲୋଚନ ସଦାନନ୍ଦ ଦୁଇଜଣ ପରାମର୍ଶ କରି ରଚନା କରିଥିଲେ ।

ସଞ୍ଜବେଳେ ରାଜୀବଲୋଚନ କବିତାଟି ଧରି ଧୀରେ ଧୀରେ ଇନ୍ଦୁମତୀ ପରସ୍ତକୁ ଗଲେ—ମୁରୁକି ମୁରୁକି ହସି ହସି କହିଲେ, "ଇନ୍ଦୁ ! ମୁଁ ତୋତେ

କେବେ କିଛି ଜିନିଷ ମାଗିନାହିଁ, ଉତ୍ତୁଣିକା ଗୋଟାଏ ମାଗୁଣି ଅଛି, ତୁ କେବେ ନା କରିବୁ ନାହିଁ ।"

ଇନ୍ଦୁମତୀ—ଛି, ରାଜଭାଇ ! ଏ କିଭଳି କଥା । ଆପଣ ହେଲେ ମୋ ବଡ଼ଭାଇ, ଯାହା କହିବେ, ମୁଁ କ'ଣ ଅପଣଙ୍କ କଥାରୁ ବାହାରିବି ? କ'ଣ ବୋଲନ୍ତୁ ।

ରାଜୀବଲୋଚନ—"ଅଚ୍ଛା ଇନ୍ଦୁ ! ତାହି ଜାଣି ହେଲା । ଉତ୍ତୁଣିକା ମୁଁ ଯାହା କହୁଛି, ତାହା କର ।" ଏହା କହି ଖଣ୍ଡିଏ ଲେଖା କାଗଜ ବଢ଼ାଇ ଦେଲେ । ଇନ୍ଦୁ ଭଲକରି ମନଦେଇ ପଢ଼ିଗଲେ, ଅଭ୍ୟସରେ କିଛି କିଛି ବୁଝି ପାରି ଟିକିଏ ଲାଜ ଲାଜ ହେଲେ । ହେଲେ କିଛି ନ ବୁଝିଲାପରି ବାହାନା କରି ପଚାରିଲେ, "ଏ କି କବିତା ରାଜୁଭାଇ ?"

ରାଜୀବଲୋଚନ—ଏହି କବିତା ତଳେ ତୋ ନାମ ଲେଖିଦେ ।

ଇନ୍ଦୁମତୀ ଏବେ ସମସ୍ତ କଥା ଭଲକରି ବୁଝିଗଲେ । ତାହାଙ୍କ ସର୍ବାଙ୍ଗ ଥରିଗଲା । ଛାତି ଭିତରୁ ଦମ୍ ଦମ୍ କରି ଯେମନ୍ତ ବାଜୁଛି । ଟାଣ ନିଃଶ୍ୱାସଟାଏ ପକାଇ ରାଜୀବଲୋଚନ ଗୋଡ଼ତଳେ କାଗଜ ଖଣ୍ଡି ଧୀରେ ଧୀରେ ଥୋଇଦେଲେ ।

ରାଜୀବଲୋଚନ କହିଲେ, "ନାହିଁ ନାହିଁ ଇନ୍ଦୁ ! ତୋତେ ନାମ ଲେଖି ଦେବାକୁ ହେବ ।" ଇନ୍ଦୁମତୀଙ୍କ ମୁହଁରୁ ଯେମନ୍ତ କଥା ବାହାରୁ ନାହିଁ—କଣ୍ଠରେ ଧକେଇ ହେଲାପରି କହିଲେ, "ନାହିଁ ନାହିଁ ରାଜୁଭାଇ, ଆପଣଙ୍କ ଗୋଡ଼ତଳେ ପଡ଼ୁଛି, ମତେ କ୍ଷମା କର, ମୁଁ କେଉଁ ମିଛରେ ନାମ ଲେଖିବି ନାହିଁ ।" ତେତେବେଳେ ଇନ୍ଦୁ ମୁହଁପୋତି କଥା କହୁଥିଲେ, ଅଖିଯୋଡ଼ିକ ଓଢ଼ଣାରେ ଢାଙ୍କି ପଡ଼ିଥିଲା । ନୋହିଲେ ଅଖିଯୋଡ଼ିକ କପରି ଜଳରେ ଛଳ ଛଳ କରୁଥିଲା, ରାଜୀବଲୋଚନ ଦେଖି ପାରିଥାନ୍ତେ ।

ରାଜୀବଲୋଚନ—ଏଥିରେ ମିଛ କ'ଣ ଅଛି ?

ଇନ୍ଦୁମତୀ—ଭାଇ ! ମୁଁ ମିଛ ସତ ଜାଣେ ନାହିଁ । ଆପଣ ଜ୍ୟେଷ୍ଠ ଭ୍ରାତା, ଧର୍ମଜ୍ଞାନ ଦେଉନ୍ତୁ । ମୁଁ କେଉଁ ଦସ୍ତଖତ କରିପାରିବି ନାହିଁ । ଏତିକି କଥା କହି ଇନ୍ଦୁମତୀ ସୁଁ ସୁଁ କରି ପଣତ କାନରେ ନାକ ପୋଛି ପକାଇଲେ ।

ଯେତେ ପ୍ରତାରକ ସ୍ୱାର୍ଥପର ଅଧାର୍ମିକ ହେଉ ପଛକେ ଧର୍ମନାମ ଶୁଣିଲେ ଟିକିଏ ଶଙ୍କିଯାଏ । ରାଜୀବ ମନ ମଧ୍ୟରେ ବୁଝିଗଲେ, ତାଙ୍କର କଥା ରହିବ ନାହିଁ ।

ଏତେ ଯେ ଫାନ୍ଦଟାଏ ମେଲାଇଛନ୍ତି ସବୁ ବ୍ୟର୍ଥ ହୋଇଯିବ। ଗୋବିନ୍ଦଙ୍କୁ ଦେଖି ଯିବାପାଇଁ ତାଙ୍କ ଉଆସକୁ ଲୋକ ଆସିବା କଥା ଶୁଣାଯାଉଛି। ଯଦି ସେ ଘରଠାକୁ ଯାଏ ଝଙ୍କଡ଼ କରିଣପଲ କ'ଣ ତାକୁ ସହଜରେ ଆଉ କଟକ ଆସିବାକୁ ଦେବେ? ନଷ୍ଟେ କଣଟାଏ ବୋଲି କଣଟାଏ ଗୋଳମାଳ ଭେଇ ବସିବେ, ତାହା ହେଲେ ତ ସର୍ବନାଶ। ଏତେ ଆୟୋଜନ ସବୁ ଭଣ୍ଡୁର ହୋଇଯିବ। ହାୟ! ହାୟ! ଯାହା ଭଲପାଇଁ ଦିନ ନାହିଁ ରାତି ନାହିଁ ଲାଗିପଡ଼ିଛୁ, ସେ ଆପଣାର ମଙ୍ଗଳ ବୁଝିଲା ନାହିଁ, କି ଦୁଃଖର କଥା! ଏବେ କ'ଣ କରିବୁଁ? ଏଟା ତ ମନା କଲାଣି, ଆଉ ମୋ କଥା ରଖିବ ନାହିଁ। ତୁନି ହୋଇ ଦଣ୍ଡେଯାଏ ଛିଡ଼ାହେଲେ। ମନ ମଧ୍ୟରେ ଗୋଟାଏ ଉପାୟ ପାଞ୍ଚିଲେ। ସ୍ଥିର କଲେ ମାମୁ ସାନ୍ତଙ୍କୁ ଥରେ ଜଣାଏଁ, ସେ ଥରେ ଏଥିରେ ହାତ ନଦେଲେ ସବୁ କଥା ଏକାବେଳକେ ଭଣ୍ଡୁର। ଧୀରେ ଧୀରେ ମାମୁ ସାନ୍ତଙ୍କ ରୁମ୍ଭରେ ପହଞ୍ଚିଲେ। ଦୁଇଜଣଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଭିତର ବେଳଯାଏ ଫୁସୁରୁଫାସର କ'ଣ କଥାଭାଷା ହେଲା। ଶେଷରେ ସାନ୍ତେ କହିଲେ, "ଆଚ୍ଛା ମୁଁ ଯାଇ କହୁଛି।" ହାତିଦାନ୍ତ ଚୂଳିଆ କଠଉଯୋଡ଼ାକ ଗୋଡ଼ରେ ଦେଇ ଇନ୍ଦୁମତୀ ଉଆସ ପରସ୍ତରେ ବିଜେ ହେଲେ। ଦୁଆରବନ୍ଧ ପାଖରୁ "ଇନ୍ଦୁରେ! ମା ଇନ୍ଦୁରେ! ଅରେ ଇନ୍ଦୁ!" ଡାକ ଡାକି ଚାଲିଛନ୍ତି। ସେ ସ୍ନେହମୟ ଡାକ ଶୁଣି ଇନ୍ଦୁମତୀ ଭୟରେ ଥରଗଲେଣି। ଆଉ ଦିନେ ବାପା ସାନ୍ତଙ୍କ ଡାକ ଶୁଣି ସେ ଅନନ୍ଦ ମନରେ ପାଖକୁ ଧାଇଁ ଆସନ୍ତି, ଆଜି କିଆଁ ବାପ ସାନ୍ତଙ୍କ ପାଖକୁ ଅସିବାପାଇଁ ଗୋଡ଼ ଚଳୁ ନାହିଁ। ବାପ ସାନ୍ତଙ୍କ ପ୍ରଥମ ଡାକଟା ଶୁଣିବା ମାତ୍ରେ ବୁଦ୍ଧିମତୀ ଇନ୍ଦୁ ପ୍ରସଙ୍ଗଟା ବୁଝିଗଲେଣି। ବାପା ସାନ୍ତ ତ କେବେହେଲେ ଏପରି ସମୟରେ ଏ ପୁରକୁ ଆସନ୍ତି ନାହିଁ। ରାଜୁଭାଇ ଏଇଲାଗେ ଉଠିଗଲା, ବାପା ସାନ୍ତ ସାଙ୍ଗେ ସାଙ୍ଗେ ବିଜେ ହେଲେ କିଆଁ? ମରୁଆ ଚଞ୍ଚଳ ଧାଇଁ ଯାଇ ଖଣ୍ଡିଏ ସୁନ୍ଦର ଗାଲିଚା ଆସନ ବାରଣ୍ଡାରେ ପାରିଦେଲା। ସାନ୍ତେ କହିଲେ, "ଥାଉ ଥାଉ, ମୁଁ ବସୁନାହିଁ ଠିଆ ଠିଆ ଟିକିଏ ବୁଲି ଚାଲି ହୋଇ ଚାଲିଯିବି।" ସାନ୍ତ ଆପଣା ଝିଅଙ୍କୁ ଦେହପା କଥା, ପଢ଼ାପଢ଼ି କଥା, ଅହୁରି ଏଣୁତେଣୁ କେତେ କଥା ପଚାରିଗଲେ। ଇନ୍ଦୁ 'ହୁଁ'—'ନାହିଁ' କେବଳ ଏତିକି ଉତ୍ତର ଦେଇ ଯାଉଥାନ୍ତି; ମାତ୍ର ମନ ମଧ୍ୟରେ ବିଚାର କରୁଥାନ୍ତି, ବାପା ସାନ୍ତଙ୍କର ଏସବୁ କଥା କିଛି ନୁହେଁ। ତୁଚ୍ଛା ମନ ଭୁଲାଇବାପାଇଁ ଏଗୁଡ଼ାକ କହୁଛନ୍ତି—ଅସଲ କଥା କ'ଣ ଶୁଣିବା ଅପେକ୍ଷାରେ ଥାନ୍ତି। ଶେଷରେ ସାଆନ୍ତେ ଅତି କୋମଳ ଭାବରେ, ଅତି ସ୍ନେହରେ ମୁରୁକି ମୁରୁକି ହସ ହସି କହିଲେ, ଅରେ ମା' ଇନ୍ଦୁ! ରାଜୁ ଯାହା କହୁଛି ଶୁଣିବୁ, ମୋ' କଥାଟା ଏଡ଼ି ଦେବୁ ନାହିଁ।" କଥାଟା ଶୁଣିବାମାତ୍ରେ ଇନ୍ଦୁର ଦେହଯାକ ଅବଶ ହୋଇଗଲାଣି,

କାଠପିଟୁଲାଟି ପରି ବାଡ଼କୁ ଆଉଜି ଛିଡ଼ା ହୋଇଛନ୍ତି । ସାଆନ୍ତେ ଏତିକିମାତ୍ର କହି ଠକ୍ ଠକ୍ କରି ବାହାରକୁ ବାହାରିଲେ । ଇନ୍ଦୁ ତେରି ବେଲଯାଏ ଛିଡ଼ା ହୋଇଛନ୍ତି । ବାପା ସାଆନ୍ତେ ବାହାରକୁ ବାହାରିଯିବା ବେଳେ ଯେ କଟଉ ଠକ୍ ଠକ୍ ଶବ୍ଦ ହେଲା, ତାହା ତାଙ୍କ କାନଯାଏ ଯାଇନାହିଁ । ମରୁଆ ଡାକ-ବାରୁ ଅନାଇ ଦେଖିଲେ, ବାପା ସାଆନ୍ତେ ଚାଲି ଯାଇଛନ୍ତି । ଇନ୍ଦୁମତୀ ମନ ମଧ୍ୟରେ ଭାଲନେ, "ବାପା ତ ଆଜ୍ଞା କଲେ ହଁ, ଯେ ମୋ ଜୀବନସର୍ବସ୍ୱ, ମସ୍ତକର ମଣି, ପରମ ଦେବତା, ତାଙ୍କୁ କ'ଣ ମିଛ କଥା ଲେଖିବି ? ମୋ ନାମ ଦେଖି ଏହି କବିତାଟି ମୁଁ ଲେଖିଛି ବୋଲି ମୋ ପ୍ରଭୁ ଅବଶ୍ୟ ବିଶ୍ୱାସ କରିବେ— କି ବିଶ୍ୱାସଘାତକ ପଣିଆ କରିବି ଟି !" ଏତିକିବେଳେ ଧର୍ମଜ୍ଞାନ ଓ ପିତୃଭକ୍ତି ହୃଦୟରେ ପ୍ରବେଶ କରି ଇନ୍ଦୁକୁ ଶାସନ କରିଛନ୍ତି :

ଧର୍ମଜ୍ଞାନ—ଶୁଣ ଇନ୍ଦୁ; ମୁଁ ଜଗତର ମୂଳାଧାର, ଲୋକମାନଙ୍କ ରକ୍ଷାକାରୀ, ସୁଖସମ୍ପଦଦାତା, ଇହପରକାଳର ଏକମାତ୍ର ଆଶ୍ରୟ, ମୋତେ ଛାଡ଼ିଲେ ତୋହର ଅମଙ୍ଗଳ ହେବଟି ।

ପିତୃଭକ୍ତି—ଇନ୍ଦୁ, ମନ ମଧ୍ୟରେ ବିଚାରି ବୁଝ—ପିତା ପରମଦେବତା, ତୁ ବୁଦ୍ଧିମତୀ କନ୍ୟା, ଏକଥା ଭଲ କରି ଜାଣୁ, କେବେ ତାଙ୍କ ପାଖରେ ଅମାନିଆ ହୋଇନାହୁଁ— ଆଜି କଣ ତାଙ୍କ ଆଜ୍ଞା ଏଡ଼ିଦେବୁ ? ମାତାସାଆନ୍ତାଣୀ ବିୟୋଗ ଦିନରୁ ମନରେ ଭାଲି ଦେଖ, କେତେ ଯତ୍ନରେ, କେତେ ସ୍ନେହରେ ସେ ତୋତେ ପାଳନ କରି ଆସୁଛନ୍ତି । ତୁ ବାଧିକା ପଡ଼ିଲେ କିଏ ତୋ ବିଛଣା ପାଖରେ ମାଣ୍ଡିଆଟିରେ ବସି ରହୁଥାନ୍ତି ? ତୋ ରକ୍ଷାପାଇଁ, ତୋ ଭୋଗପାଇ ସର୍ବସ୍ୱ, ଦେହ ରକ୍ତ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଦେବାକୁ ଅମଙ୍ଗ ହେବେ ନାହିଁ । ମନରେ ବିଚାରି ଦେଖ, ତୋ ବିନା ଆଉ ତାଙ୍କର କେହି ସ୍ନେହପାତ୍ର ନାହିଁ । ତୋ ମଙ୍ଗଳ ସାଧନ ପାଇଁ ଦିନରାତି ଲାଗିପଡ଼ିଛନ୍ତି । ତୁ କଣ ତାଙ୍କ ମନରେ ଦୁଃଖ ଦେବୁ ?

ଏତିକିବେଳେ ଇନ୍ଦୁ ଟିକିଏ ଚମକି ପଡ଼ିଲେ, 'ଏଁ—କଣ ? ବାପା ସାନ୍ତ ମନରେ ଦୁଃଖ କରିବେ ? ନାହିଁ ନାହିଁ, ତାଙ୍କ ମନରେ ଦୁଃଖ ଦେବି ନାହିଁ । ସାପ ନମରୁ, ବାଡ଼ି ନଭାଙ୍ଗୁ, ଏପରି ଗୋଟାଏ କଥା ଠିକ୍ କଲି । ହେଉ, କବିତା ତଳେ ମୁଁ ନାମ ଲେଖିଦେବି । ମୋହର ଜୀବନସର୍ବସ୍ୱ ପ୍ରଭୁ ମୋ ନାମ ଦେଖି, ମୁଁ ଲେଖିଛି ବୋଲି ନିଶ୍ଚୟ ବିଶ୍ୱାସ କରିବେ । ପ୍ରଭୁ ଆସନ୍ତୁ ମୁଁ କବିତା ଲେଖି ନାହିଁ ବୋଲି କହିବି । ଆଜିକା କଥାଗୁଡ଼ାକ ସବୁ ଫେଇ କହିବି । ଗୋଡ଼ତଳେ ପଡ଼ିବି, କ୍ଷମା ମାଗିବି, ପ୍ରଭୁ ନିଶ୍ଚେ କ୍ଷମା କରିବେ ।'

ଠିକ୍ ଏତିକିବେଳେ ରାଜୀବଲୋଚନ ଦୁଆରବନ୍ଧଠାରୁ ଡାକିଲେ, "ଇନ୍ଦୁ !" ଭାଇ ଯେ ଅନ୍ଧାରିଆ ଜାଗାଟାରେ ଛିଡ଼ା ହୋଇଛନ୍ତି, ଇନ୍ଦୁ ଦେଖି ନାହାନ୍ତି—ଟିକିଏ ସଂଟପଟି ଗଲେ । ରାଜୀବଲୋଚନ ଇନ୍ଦୁ ହାତକୁ କବିତାଲେଖା କାଗଜଖଣ୍ଡ ଓ ଗୋଟାଏ କଲମ ବଢ଼ାଇଦେଇ ଦୁଆତଟାଏ ତଳେ ଥୋଇଦେଲେ । କହିଲେ, 'ଏଇ କାଳି ଏଇ କଲମରେ ନାମ ଲେଖ । ଇନ୍ଦୁମତୀ ଭାଇସାନ୍ତଙ୍କ କଥାର ମର୍ମ ବୁଝିଗଲେ, କିଛି କହିଲେ ନାହିଁ । କବିତା ପଢ଼ିଲେ ନାହିଁ । ଆଗେ ଥରେ ପଢ଼ିଥିଲେ । ଆଲୁଅ ପାଖକୁ ଯାଇ ନାମ ଲେଖିଦେଲେ । ନାମ ଲେଖିଲାବେଳେ ତାଙ୍କ ହାତଟା ଯେମନ୍ତ ଥରି ଯାଉଥାଏ । ନିଃଶ୍ୱାସଟାଏ ପକାଇ ଭାଇ ସାନ୍ତଙ୍କ ହାତକୁ କାଗଜ ଖଣ୍ଡ ବଢ଼ାଇଦେଲେ ।

ତ୍ରିଂଶତ୍ ପରିଚ୍ଛେଦ

ଦୁର୍ଲଭଂ ଶ୍ୱଶୁରାଳୟଂ

ଇନ୍ଦୁମତୀ ହାତରୁ କାଗଜଖଣ୍ଡ ପାଇବା ମାତ୍ରକେ ରାଜୀବଲୋଚନ ବାବୁ ଆନନ୍ଦ ମନରେ ଚଞ୍ଚଳ ଆପଣା ପଢ଼ାଘରକୁ ଚାଲି ଆସିଲେ । କୁଅଁର ଗୋବିନ୍ଦ ଚନ୍ଦ୍ରବାବୁଙ୍କ ନାମ ଗୋଟି ଲଫାଫା ଉପରେ ଆଗରୁ ଲେଖିଥିଲେ, ସେହି ଲଫାଫା ମଧ୍ୟରେ ଚିଠି ପୂରାଇ ଜଉମୁଦ କରିଦେଲେ । ସଦାନନ୍ଦବାବୁଙ୍କ ନାମରେ ଇଂରେଜୀରେ ଖଣ୍ଡିଏ ଚିଠି ଲେଖି ବନ୍ଦ କରି ରଖିଥିଲେ । ନିଜେ ସାନ୍ତ ମଧ୍ୟ କୁଅଁର ବାବୁଙ୍କ ନାମରେ ଭାଷା ଲେଖି ଦେଇଥିଲେ । ଏହି ତିନିଖଣ୍ଡ ଭାଷା ଆଉ ଗୋଟାଏ ମୋଟା କାଗଜ ବଡ଼ ଲଫାଫାରେ ପୂରାଇ ବନ୍ଦ କଲେ । ଆଜି ସକାଳୁ ସମସରପୁରଠାରୁ କଟକ ଦାଣ୍ଡରେ ଯୋଡ଼ିଏ ଯୋଡ଼ିଏ କରି ପାଇକ ଧାଉଁଡ଼ି ଟପା ବସିଥିଲେ । ସିଂହଦୁଆରଠାରେ ହାଜର ଥିବା ପାଇକ ଯୋଡ଼ାକ ହାତକୁ ଲଫାଫାଟା ବଢ଼ାଇଦେଇ ରାଜୀବଲୋଚନ ବାବୁ କହିଲେ, "ଦେଖ, ସାବଧାନ ! ମାମୁ ସାନ୍ତଙ୍କ ଆକଟ ଆଜ୍ଞା, ପାଇକମାନେ ଧାଉଁଡ଼ିରେ ଯାଇ ରାତି ନ ପାହୁଣୁ କଟକ ସେକ୍‌ବଜାର ବସାଘରେ କୁଅଁର ସାନ୍ତଙ୍କ ହାତରେ ଏହି ଭାଷା ଦେବ—ଏହି କାର୍ଯ୍ୟରେ ଟିକିଏ ମାତ୍ର ହେଳା ହେଲେ ସବୁ ପାଇକ ଦଣ୍ଡରେ ପଡ଼ିବେ ଜାଣିବ ।"

ଏକବିଂଶ ପରିଚ୍ଛେଦ

ବଡ଼ସକାଳେ ସୂର୍ଯ୍ୟ ଉଇଁ ନାହାନ୍ତି, ସଦାନନ୍ଦବାବୁ ଓ କୁଅଁରବାବୁ ବସାଘର ସଦର ବାରଣ୍ଡାରେ ବସି ଦାନ୍ତ ଘଷିବାର ଆୟୋଜନ କରୁଅଛନ୍ତି, ଯୋଡ଼ାଏ ପାଇକ ଧାଇଁ ଧାଇଁ ଆସୁଥିବାର ଦୁଇ ବାବୁଯାକ ଦୂରରୁ ଏକାବେଳକେ ଦେଖି ପକାଇଲେ । ସଦାନନ୍ଦବାବୁ ସବୁ କଥା ବୁଝିଗଲେ । କୁଅଁରବାବୁ କହିଲେ, "ଦେଖ ସଦେଇ ଭାଇ ଯେ ପାଇକ ଯୋଡ଼ାକ କେମନ୍ତେ ଧାଇଁଛନ୍ତି । ଏମାନେ ସମସରପୁରିଆ, ଆମ୍ଭମାନଙ୍କ ପାଖକୁ ଆସୁଛନ୍ତି ।" ସଦାନନ୍ଦ ବାବୁ ନ ଜାଣିଲା ପରି କହିଲେ, "କେଜାଣି ?, ସମସରପୁରରୁ ଆଇଲେ, କି ଉଆସରୁ ଆଇଲେ, ପାଖକୁ ଆଇଲେ ଜଣାଯିବ ।"

କୁଅଁରବାବୁ—ନାହିଁ ନାହିଁ, ଏମାନେ ସମସରପୁରିଆ ପାଇକ ।

ପାଇକ ଯୋଡ଼ାକ ପାଖରେ ପହଞ୍ଚି ଦୁଇ ବାବୁଙ୍କୁ ମୁଜୁରା କଲେ । ଧାଇଁ ଧାଇଁ ଆସିଥିବାରୁ ସେମାନେ ଧକେଇ ଯାଉଛନ୍ତି । ବାବୁମାନଙ୍କୁ ଦେଖାଇବା ପାଇଁ ଅଧିକ ଧକାଉଥାନ୍ତି । ଗୋଟାଏ ପାଇକ ଅଣ୍ଟାଭିଡ଼ା ପାଗୁଡ଼ିରୁ ପୁଳିନ୍ଦାଟାଏ ବାହାର କରି ବଡ଼ବାବୁଙ୍କ ହାତକୁ ବଢ଼ାଇଦେଲା । ବାବୁ ଉପର କାଗଜଟା ଚିରି ପକାଇ ସେଥି ମଧ୍ୟରୁ ତିନିଖଣ୍ଡ ଚିଠି ପାଇଲେ । ସେଥିମଧ୍ୟରୁ ଆପଣା ନାମର ଚିଠିଖଣ୍ଡ ରଖି ଆଉ ଦୁଇଖଣ୍ଡ ଚିଠି କୁଅଁରବାବୁଙ୍କ ହାତରେ ବଢ଼ାଇଦେଲେ । କୁଅଁରବାବୁ ଖଣ୍ଡେ ଚିଠି ପଢ଼ିସାରି ଆଉ ଖଣ୍ଡିଏ ଅରକୁଅର ପଢ଼ୁଥାନ୍ତି । ଏ ଚିଠିଖଣ୍ଡ ଇନ୍ଦୁମତୀର, ସେଥିରେ ଏହି କବିତାଟି ଲେଖାଅଛି—

ବିନୋଦବିହାରୀ କୁଳଦେବତା
ତାହାଙ୍କ ଚରଣେ ନୁଆଇଁ ମଥା,
କରଯୋଡ଼ି ଦାସୀ କରେ ବିନୟ,
ଘେନ ଦଣ୍ଡବତ ହେ ଦୟାମୟ !
ଜଣାଣ କରୁଛି ଚରଣ ତଳେ,
ଉଆସରେ ସର୍ବେ ଅଛୁ କୁଶଳେ,
ପ୍ରାର୍ଥନା କରୁଛି ଯୋଡ଼ିଣ କର,
ଶୁଣି ଆଜ୍ଞା ହେଉ ହେ ପ୍ରାଣେଶ୍ୱର !
ପ୍ରଭୁଙ୍କ ଚରଣ ଦର୍ଶନ ପାଇଁ
ଦିନ ଗଣି ଅଛୁ ବାଟକୁ ଚାହିଁ ।

କଲେଜ ବନ୍ଦରେ ଦେବେ ଦର୍ଶନ,
ଆଜ୍ଞା କରିଥିଲେ ହେ ପ୍ରାଣଧନ !
ଗଣୁଅଛୁ ଦିନ ଦିବା ଶର୍ବରୀ,
ଦିନକୁ ମଣୁଛୁ ବରଷ ପରି ।
ଅଧିକ କହିବି ଜଣାଣ କିସ,
ଅନ୍ନ ଜଳ ମୋତେ ଲାଗୁଛି ବିଷ ।
ହେଲେ ଯେବେ କୃପା କରିବେ ନାହିଁ
ବଞ୍ଚି ରହିବି ମୁଁ କାହାକୁ ଚାହିଁ ?
ନ କର ନିର୍ଗୁଣ ହେ ପ୍ରାଣେଶ୍ୱର,
ଆସନ୍ତୁ ଚଞ୍ଚଳ ଯୋଡ଼ୁଛି କର ।
ଅବୋଧ ବାଳିକା ନ ଜାଣେ କିଛି
ପ୍ରଭୁଙ୍କ ଚରଣ ଧ୍ୟାନ କରୁଛି ।
କେବେ ମୋ ଅଦୃଷ୍ଟ ହେବ ପ୍ରସନ୍ନ,
ଭକ୍ତିରେ ସେବିବି ପ୍ରଭୁ ଚରଣ ।
କି କହିବି ଅଛୁ ଚରଣେ ଜଣା,
ଦର୍ଶନ ଦେଉନ୍ତୁ ଏହି ପ୍ରାର୍ଥନା ।
କଲ୍ୟାଣ କରନ୍ତୁ ଏଠାକୁ ଆସି,
ଇନ୍ଦୁମତୀ ତୁମ୍ଭ ଚରଣଦାସୀ ।

ଚରଣଦାସୀ
ଇନ୍ଦୁମତୀ

ସଦାନନ୍ଦବାବୁ ଆପଣା ଚିଠି ଖଣ୍ଡ ପଢ଼ିସାରି କଣେଇ କଣେଇ ଗୋବିନ୍ଦଚନ୍ଦ୍ର ବାବୁଙ୍କ ଆଡ଼କୁ ଅନାଉଥାନ୍ତି । ହେଲେ, ଚିଠିଖଣ୍ଡ ଆଖି ଆଗରେ ଏପରି ମେଲାଇ ଧରିଥାନ୍ତି, ଯେମନ୍ତ ଗୋବିନ୍ଦଚନ୍ଦ୍ର ବୁଝିବେ, ସେ ଆପଣା ଚିଠି ଖଣ୍ଡ ପଢ଼ିବାରେ ଲାଗିଛନ୍ତି, ତାଙ୍କ ଆଡ଼କୁ ଅନାଇ ନାହାନ୍ତି । ଗୋବିନ୍ଦଚନ୍ଦ୍ର ବାବୁ ମୁରୁକି ମୁରୁକି ହସି ଚିଠି ପଢ଼ୁଥିବାର ଦେଖି ସେ ମନ ମଧ୍ୟରେ ବଡ଼ ଖୁସି ହେଲେ, ମନ ମଧ୍ୟରେ ବିଚାର କଲେ, ତେବେ ତ କାମ ଫଳେ ।

ଗୋବିନ୍ଦବାବୁ ପଢ଼ାପଢ଼ି କରିସାରି ଚିଠି ଦୁଇଖଣ୍ଡ ମୋଡ଼ି ତେବେବି ହାତରେ ଧରିବାରୁ ସଦାନନ୍ଦ ବାବୁ ପଚାରିଲେ, 'କିରେ ଗୋବିନ୍ଦ ! ଚିଠି ଖଣ୍ଡ କିଏ ଲେଖିଛି ? ରାଜୁ ଖୁଡ଼ି ଲେଖିଛନ୍ତି ପରା ? ଯୋଡ଼ାଏ ଚିଠି ଦେଖୁଛି ଯେ !

ଗୋବିନ୍ଦଚନ୍ଦ୍ର ବାବୁ କହିଲେ, "ନାହିଁ ନାହିଁ, ଖଣ୍ଡେ ଶ୍ୱଶୁର ସାନ୍ତ ଲେଖିଛନ୍ତି, ଆଉ ଖଣ୍ଡେ—" ଏତିକି କହି ହସ ହସ ମୁହଁ କରି ମୁଣ୍ଡ ତଳକୁ ପୋତିଲେ ।

ସଦାନନ୍ଦବାବୁ— ସାନ୍ତ କଣ ଲେଖିଛନ୍ତି ?

ଗୋବିନ୍ଦଚନ୍ଦ୍ର—ଅ—ମୋତେ ସମସରପୁରକୁ ଯିବା ସକାଶେ ଲେଖିଛନ୍ତି ।

ସଦାନନ୍ଦ—ମୋତେ ବି ରାଜୁଭାଇ ସେଇକଥା ଲେଖିଛନ୍ତି ।
ଜଣାଯାଏ, ଭାରି ମୁଁ ଗୋଟାଏ କଣ ଦରକାର କାମ ଅଛି । ସେଇଲାଗି ମୁଁ
ବରାବର କହି ଆସୁଛି ପରା, ତୋର ଯିବାର ଖୁବ୍ ଦରକାର—କଣ କହୁଛୁ ?
ଏଥିରେ ତ ମୁଁ କିଛି ହରକତ ଦେଖୁନାହିଁ । ସେଠି ଯେବେ ତୋର ରହିବାକୁ
ଇଚ୍ଛା ନ ହୁଏ, ସେମାନଙ୍କ ସାଙ୍ଗରେ ଯୋଡ଼ାଏ କଥାଭାଷା ହୋଇ ନାଆ ମେଲି
ଦେବୁ । ସାନ୍ତହିଁ ଙ୍କ କଚେରି ତୋଠରେ ସବୁବେଳେ ତ ଗୁରି ଛ' ଖଣ୍ଡ ନାଆ ଖଞ୍ଜା
ହୋଇଥାଏ । ନାଉରିମାନେ ବି କାତ ଧରି ହାଜର । ମୁଁ ସକାଳେ ଉଆସରେ
ପହଞ୍ଚିବି, ତୁ ଓ ପରଓଲି ବେଳ ତେର ଚଉଦ ଘଡ଼ି ସରି ନା ପହଞ୍ଚିଯିବୁ । ପହରେ ପାଞ୍ଚ
ଘଡ଼ି ବେଳ ଫେରଫାର ।
କୁଅଁ

ନ୍ତି । ଗୋବିନ୍ଦଚନ୍ଦ୍ର—ହେଉ ତେବେ ତା ହିଁ ହେଉ ।

ହେଲଣି ସଦାନନ୍ଦ ମନ ମଧ୍ୟରେ ଭାରି ଖୁସି ହୋଇଗଲେ ।

ଦ୍ୱାତ୍ରିଂଶ ପରିଚ୍ଛେଦ

"ରଜନୀତିମିରାବଗୁଣ୍ଠିତେ ପୁରମାର୍ଗେ ଘନଶବ୍ଦବିକ୍ଲବାଂ
ଅସତି ତ୍ୱଦ୍ୱି କାମିନାଂ ପ୍ରିୟାଂ ତ୍ୱଦୃତେ ପ୍ରାପୟିତୁଂ କଃ ଈଶ୍ୱରଃ ।"

(କୁମାର)

ସଦାନନ୍ଦ ବାବୁଙ୍କର ରାତିରେ ନିଦ ନାହିଁ—ଯାତ୍ରାର ସଜିଲ କରୁଛନ୍ତି । ଶନିବାର ସକାଳେ ସୁର୍ଯ୍ୟ ଉଏଁ ଉଏଁ କୁଅଁରବାବୁଙ୍କୁ ପାଲିଙ୍କିରେ ବସାଇଦେଲେ । କୁଅଁରବାବୁଙ୍କ ସିଧାରିବାବେଳେ ବୁଢ଼ା ସୁଆର ନିଧି ପାଣିଗ୍ରାହୀ ଟିପେ ଟିପେ ନାସ ଶୁଙ୍ଘି ଶୁଙ୍ଘି ପାଖରେ ଛିଡ଼ାହୋଇ ଦେଖୁଥାଏ । ପାଣିଗ୍ରାହୀ ତୁଚ୍ଛା ସୁଆରଟାଏ ନୁହେଁ—ଟିକିଏ ପଢ଼ାଶୁଣା ଅଛି । ପିଲାଟି କାଳରୁ ଉଆସରେ ରହି ମୁଣ୍ଡ କଳାବାଳ ଧଳା କଲାଣି । ସାନ୍ତଙ୍କ ସାଙ୍ଗରେ ରହିବାରୁ କିଛି କିଛି ମାମଲତ କଥା ବୁଝେ । ଉଆସରେ ସାନ୍ତ-ସାନ୍ତାଣୀ ଦୁହେଁଯାକ ତାକୁ

ବଡ଼ ବିଶ୍ୱାସ କରନ୍ତି । ପିଲା ଯୋଡ଼ିକର ଖିଆପିଆ କଥା ବୁଝିବା ସକାଶେ ସାଙ୍ଗରେ ଦେଉଛନ୍ତି । ସାନ୍ତଙ୍କ ଉପରେ ପିଲା ଦୁହେଁ ତାଙ୍କୁ ଟିକିଏ ଶଙ୍କିଥାନ୍ତି । କୁଅଁରବାବୁଙ୍କ ସମସରପୁର ଯାତ୍ରା କଥାରେ କାଳେ କିଛି ବାଧା ଦେବ, ସେଥିପାଇଁ ସଦାନନ୍ଦବାବୁ ପାଣିଗ୍ରାହୀଙ୍କ ଅଗୋଚରରେ ସମସ୍ତ ଆୟୋଜନ କରୁଥିଲେ ।

ପାଣିଗ୍ରାହୀଏ ନଦରୁ ଉଠିଆସି ପାଖରେ ଛିଡ଼ାହୋଇ ସବୁ ଦେଖୁଥାନ୍ତି । ସବୁ କଥା ବୁଝିଗଲେ । ସାଧା ସରପଟ ମରହଟ୍ଟୀ ଲୋକ ଆଉ ଚୁପ୍ ହୋଇ ରହି ପାରିଲେ ନାହିଁ । ଆଗ ପଛକୁ ନ ଅନାଇ କହିପକାଇଲେ, "ନବମ୍ୟାଂ ଶବଯାତ୍ରା ।" ଉତ୍ତରୁଣିକା ପରି ବାରବେଳା, ଉତ୍ତରୁଣିକା ଅଶ୍ଳେଷ ମଘା ସନ୍ଧବେଳ, ଆଉ "ପ୍ରତିପଦନବମୀ ପୂର୍ବେ" । "ଆଜି ନବମୀ ତିଥି—ସମ୍ମୁଖ ଯୋଗିନୀ, ଯାତ୍ରା ଏକାବେଳକେ ନିଷେଧ ।" ସଦାନନ୍ଦବାବୁ ଠୋ-ଠୋ ହସି ପକାଇ ଇଂରାଜୀରେ କହିପକାଇଲେ, "A bloody fool !" କୁଅଁରବାବୁ ବି ଟିକିଏ ହସି ପକାଇ ପାଲିଙ୍କିରେ ବସିଗଲେ । ହୁଁ—ହୁଁ କହି ଆପଟମାନେ ପାଲିଙ୍କି ନେଇ ଗଲେଛନ୍ତି । ସଦାନନ୍ଦବାବୁ ଡାକିଦେଲେ, "ଏ ଆପଟେ ! ବେଲ ନ ବୁଡ଼ୁଣୁ ଉଆସରେ ପହଞ୍ଚାଇଦେଲେ ବକ୍‌ସିସ୍ ପାଇବ ।" ପାଲିଙ୍କି ଉଠିବାବେଳେ କୁଅଁରବାବୁ ପଚାରିଲେ, "ଏ ସଦେଇ ଭାଇ ! ତୁ କେତେବେଳେ ଯିବୁ ?"

ସଦାନନ୍ଦ—ଏଇ ମୁଁ ବାହାରି ବସିଛି ପରା ।

ସଇତା ତାହାର ଆପଣା ଲୁଗାପଟା ଦି'ଖଣ୍ଡ ଅଣ୍ଟାରେ ଭିଡ଼ିଦେଇ ଦେହପୋଛା ଖଣ୍ଡ ମୁଣ୍ଡରେ ଗୁଡ଼ାଇ ପାଲିଙ୍କି ପିଛା ଧରି ଧାଇଁଛି । ତାକୁ କେହି କିଛି ବୋଲିବାକୁ ନାହିଁ । ହେଲେ, କଥାଟା ତା ମନକୁ ମାନୁ ନାହିଁ । ଭଣ୍ଡାରି ବାପୁଡ଼ା କ'ଣ କରିବ, ମୁହଁଟା ଶୁଖାଇ ଧାଇଁଛି । ମନରେ ବିଚାରିଲା, "ସମସରପୁର ଉଆସରେ ପହଞ୍ଚିବାକୁ ତ ରାତି ହୋଇଯିବ—ବାଟରେ ଅବଶ୍ୟ ଖିଆପିଆର ସଞ୍ଜାଲ ହୋଇଥିବ ।" ହେଲେ, ଜଣେ ଭଣ୍ଡାରି ପିଲଟା ସବୁ ରକମ ବୁଝିସୁଝି ପାରେ, କଟକରୁ ବାହାରିବାବେଳେ ମନରେ କଲା, "ଆରେ କୋଶେ ଯିବାକୁ ତ ପୋଟେ ବାନ୍ଧିବୁ ।" ହେଲେ, ଆପଣା ସକାଶେ କିଛି ଭାଳିଲା ନାହିଁ । ସାନ୍ତଙ୍କ ପାଇଁ ଗୁଡ଼ିଆ ଦୋକାନରୁ କିଛି ପୁରି-କଚୁରି-ସନ୍ଦେଶ ମିଶାମିଶି କରି ଆଠଣାର, ଅଣାକର ପାନ-ଗୁଆ ବାନ୍ଧିଲା ।

ବେଳ ଛ' ଘଡ଼ି ସରିକି ପାଲିଙ୍କି ଗୋବିନ୍ଦପୁର ତୋଟାରେ ହାଜର । ଆପଟମାନେ ପାଲିଙ୍କିଟା ତୋଟା ମଧ୍ୟରେ ଥୋଇଦେଇ ଧକ ମାରିବା ପାଇଁ ଗଛ

ମୂଳରେ ଯାଇ ବସିଲେ । ଥୋକେ ଛୁଡ଼ାହୋଇ ଝହଲ ଝହଲ ଅଣ୍ଟାରୁ ଦେହ-ପୋଛିଣ୍ଟା ବାହାର କରି ବସି ହେଉଥାନ୍ତି । ସଇତା ଅନାଇ ଦେଖିଲା, କେହି କୁଆଡ଼େ ନାହିଁ । ବୁଢ଼ା ଗୁଡ଼ାଏ ଶୋରୁମଣା ଟୋକା । ଗାଆଁରୁ ଗୁଡ଼ାଏ ପିଲା ଧାଇଁଆସି କିଛି ଦୂରରେ ଛୁଡ଼ାହୋଇ ପାଲଙ୍କି ଦେଖୁଛନ୍ତି । ବରଗଡ଼ର ଯିବା-ବେଳେ ଦେଖିଥିଲା, ତା ଆଗରୁ ଚାରି ପାଞ୍ଚ ଜଣ ସୁଆର ଆଗ ରନ୍ଧାବଢ଼ା ହଜାଲ କରି ରଖିଥିଲେ । ଭଆସନ୍ତୁ ଥୋକେ କରଣପାଇକ ମକଦମ ବେଠିଆ ଗଉଡ଼ ଭଣ୍ଡାରି ହାତବାନ୍ଧି ଛିଡ଼ା ହୋଇଥିଲେ । ଆଜି କିଏ ନା ଗୋଟାଏ ଲୋକର ମୁହଁ ଦେଖିବାକୁ ନାହିଁ । କୁଆଁର ସାନ୍ତ ମଧ୍ୟ କାହାରିକୁ ନ ଦେଖି କାଠ ମୂର୍ତ୍ତିଟି ପରି କାବା ହୋଇ ଗଛଅଣ୍ଟା ମୂଳରେ ଛିଡ଼ା ହୋଇଛନ୍ତି । ଡେଡେବେଳେ ତାଙ୍କର ହୋସ୍ ବସିଲା; "ଭଲ, ଆସକୁ ତ ଖବର ଦିଆଯାଇ ନାହିଁ, କିଏ କାହିଁକି ଆସିବ ?" ସାନ୍ତ ସଇତା ମୁହଁକୁ ଅନାଇ କହିଲେ, "ହଇରେ, ବେଳ ତ ହୋଇଗଲାଣି, ଖିଆପିଆ ସଜାଳ କିଏ କରିବ ? ସଇତା କହିଲା, "ଅଜ୍ଞା ମୁଁ ବି ସେଇ କଥାଟା ମନରେ ଭାବୁଛି, ସେପଟେ ସଜାଳ କିଏ କରିବ ?" ଖପାଟାଏ ହୋଇ ମନ ମଧ୍ୟରେ ଭାବିଲା, ସବୁ ... ଇ ଭାଇ ତ ସବୁ ହଜାଲ କରିଦିଅନ୍ତି—ଖାଲି ଖିଅପିଆ କଥାଟା ଯାସୋର କୁଆଁର ଦିକାନ୍ତି ପରି ? ସାନ୍ତକୁ ଅନାଇ କହିଲା, ଅଜ୍ଞା ଦେହପାଣି ବଢ଼ାନ୍ତି । ସାନ୍ତ ଆଉ କିଛି କହିଲେ ନାହିଁ—ସେ ଜାଣନ୍ତି ହେଇଟାଟା ବୁଦ୍ଧିଆ, ଅନ୍ଦେଲେଣି ହେଲେ କିଛି ସଜାଳ କରି ଆଣିବ । ସଇତା ସାନ୍ତଙ୍କ ପୋଛି ପଖାଳ-କରିଆ ବାହାର କଲା । କୁଆଁର ସାନ୍ତ କହିଲେ, "ହୋଇରେ, ଗାଧୋଇବୁଁ ମାଲପା ଠୋପାଏ ସଜାଳ ହୋଇପାରିବ ନାହିଁ ? ନାହିଁରେ ନାହିଁ, ଏଠି ମାଲପା କାହୁଁ ପାଇବୁ ? ଅଜ୍ଞା ଭୁଖିଲା ଭୁଖିଲା ହେଉ ।"

ତୋଟା ତଳେ ମାଟୁଆ ନଈ । ସାନ୍ତେ ଦେହପାଣି ବଢ଼ାଇ ଅଇଲେ—ସଇତା ଗୋଟାଏ ରେକାବରେ ଜଳଖିଆଗୁଡ଼ାକ ସଜାଲ କରିଦେଇ ଅବଖୁରାରେ ଜଳ ଥୋଇଦେଲା । ସାନ୍ତେ ତା ମୁହଁକୁ ଦଣ୍ଡେଯାଏ ଅନାଇ ରହି କହିଲେ, "ଆରେ, ଏଗୁଡ଼ାକ କାହୁଁ ପାଇଲୁରେ ? ମତେ ତ ସବୁଗୁଡ଼ାକ ଡାକଦେଲୁ, ତୋର କାହିଁରେ ?"

ସଇତା—ଠା ବଢ଼ନ୍ତୁ, ମୋ କଥା ସଜାଲ କରିଦେବି ।

ଅପଟମାନେ ନଈରୁ ବୁଡ଼ପଡ଼ି ଅସି ସେପେଇବାସ ପାଇଁ ଭୁକଆ ଲଗାଇଛନ୍ତି । ସଇତା ଭଲ କରି ଜାଣେ, ଉଅଣ ନ ହେଉ ପଛକେ, ଅପଟମାନେ ଜକେ ସେରେ ଚାଉଳର ଅନ୍ନ ପେଟରେ ନ ପକାଇଲେ ସବାରି କାନ୍ଧକୁ

ଟେକବେ ନାହିଁ । ତୋଟା ପାଖକୁ ଗୋବନ୍ଦପୁର ଗାଁ ଅଧା ମାଇଲେ ବାଟ । ସଇତା ଘୋଡ଼ାଏ ଆପଟଙ୍କୁ ଧରି ଧାଇଁଲା । ହାଣ୍ଡି, କାଠ, ରଙ୍ଗା ରଙ୍ଗା ମୋଟା ଅକାଣ୍ଡିଆ ଗୁହଳ, ଦୁଇ ସେର ଭଲ ଗେଡ଼ପାଳିଆ ବରି ଜାଗେ କିଣିଦେଲା । ଆପଣା ପାଇଁ କିଛି ଚୂଡ଼ା, ପଇସାକର ଗୁଡ଼ କିଣିଲା ।

ଗୋବନ୍ଦଚନ୍ଦ୍ର ବାବୁ ଆପଟମାନଙ୍କୁ ଗ୍ରହଣ କରୁଛନ୍ତି, ବନୋଦବହାରୀ ଅଲଗା ଅଗରୁ ଉଅସରେ ପହଞ୍ଚିବାକୁ ମନ । ଯେତେ ତନ ଘଣ୍ଟା କଲେ ବି ଆପଟମାନଙ୍କ ଖିଆପିଆ କାମ ଛୁଡ଼ିବାକୁ ତନ ଘଣ୍ଟାରୁ ଉଣା ମଣ୍ଟ ନୁହେଁ । ଅନୁମାନ, ବାଟଟା ଉପରେ ଘୋଡ଼ାଏ ବେଳେ ଆପଟମାନେ ସବାର କପିଦେଲେ । ସାନ୍ତଙ୍କର ଅରକୁ ଅର ଅଜ୍ଞା, ପୁଣି ଖଜାଖିଆ ପାଇବାର ଅଶା—ପାଲିଙ୍କି ତଡ଼ବଡ଼ ଧାଇଁଛି । ସୁରୁସୁରିଆ ଘାଟଠାରେ ପହଞ୍ଚିବାକୁ ଘଡ଼ି ଘଡ଼ାଏ । ଘାଟ ନାଉରି ବୁଢ଼ିଆ ବେହେରା ଧାଇଁ ଆସି ଭୂଇଁରେ ମୁଣ୍ଡ ଛୁଆଇଁ ସାନ୍ତଙ୍କୁ ଦଣ୍ଡବତଟାଏ କଲା—ହାତଯୋଡ଼ି କହିଲା, "ଅଜ୍ଞା ! ସବାରି ଏଇଲିଗେ ପାରି ହୋଇପାରିବ ନାହିଁ । ଅଜ ହାଟବାର ନୁହେଁ, ପଟ୍ଟାର ଭିଡ଼ ନ ଥିଲା ଗାଁ ପଧାନ ମନା ପଇଡ଼ାଏ ବଡ଼ ନାଅ ଖଣ୍ଡ ନେଇଆ ଯେନ ଯାଇଛନ୍ତି । ଦେଖି ଅଜ୍ଞା ହେଉ, ନଇଟା ବୁଲୁଥିଲା, ଢ' କୂଳ ଲାଗୁଛି । ସାନ କାଠିଆ ଖଣ୍ଡକରେ ତନ ଜଣରୁ ବେଶି ଲୋକ ପାରିକରିବାକୁ ମୋ ବାହପ ନୁହଁ ନାହିଁ । ସବାରି ତ ସବାର ।"

ସାଆନ୍ତ ଅଜ୍ଞା କଲେ, "କଣ କହୁଛୁ ରେ ? ତେବେ ?"

ନାଉରି—ଅଜ୍ଞା, ବଡ଼ ଡଙ୍ଗା ଆସିବ, ଦୁଇଡଙ୍ଗା ଯୋଡ଼ାଗଲେ ତେବେ ଯାଇ ସବାରି ପାରିହେବ ।

ସାଆନ୍ତ—ଅଚ୍ଛା, ଯୋଡ଼ାଏ ଟଙ୍କା ଧର, ଦୁଇ ଜଣଲୋକ ଦଉଡ଼ାଇ ଦେ—ବଡ଼ ଡଙ୍ଗା ଖଣ୍ଡା ଧରି ଚଞ୍ଚଳ ଆସନ୍ତୁ ।

ନାଉରି—ଅଜ୍ଞା, ବାଲପଡ଼ା ଗାଁରେ ଲୋକ ପହଞ୍ଚିବାକୁ ଯାହା ମଠ, ଭଲ-ମୁହାଣି ନାଆଖଣ୍ଡ, ଘଣ୍ଟାକ ମଧ୍ୟରେ ଉଟି ଆସିବ ।

ଅଖଣ୍ଡ ବେଳେ ସବୁ ଅଖଣ୍ଡ । ଆଜ ଦନଟାଯାକ କାଉଳିଆ ପାଗ । ଦନବେଳେ ଦୁଇ ଥର ଫିସିର ଫିସିର ପାଣି ବରଷି ଯାଇଥିଲା । ସଞ୍ଜବେଳେ ମେଘଟା ଟିକିଏ ବେଶି ଅନ୍ଧାରିଆ ହୋଇ ଆସୁଛି । ଆକାଶରେ ଥରକୁଥର ବିଜୁଳି ଖେଳିଯାଉଛି । ହହଜେ ଅନ୍ଧାର ପକ୍ଷ, ମେଘ ଡାଙ୍କିବାରୁ ପାଞ୍ଚ ହାତ ଦୂରର ମଣିଷ ଦୃଶ୍ୟ ପଡ଼ୁନାହାନ୍ତି । ଥୋକେ ଆପଟ ଓଦା ମାଟିରେ ପଡ଼ି ନଦେଇ ଗଲେଣି ।

ସାନ୍ତଙ୍କ ମନ ବେଳକୁ ବେଳ ଅସ୍ଥିର, ସବାରିଟାରୁ ଥରକୁ ଥର ଭିତର ବାହାର ହେଉଛନ୍ତି । କେତେବେଳଯାଏ ଏହିପରି ହେବାରୁ ମନ ଭାରି ଢକ୍‌ଦାର ହୋଇଗଲାଣି । ଭାରି ଆନନ୍ଦରେ, କେତେ ଉତ୍ସାହରେ କଟକରୁ ବାହାରି ପଡ଼ିଥିଲେ । ବାଟରେ ପାଲିଙ୍କି ଭିତରେ ବସି ବସି କେତେ କଥା ଯାଞ୍ଚୁଥିଲେ । କେତେ ହସଖୁସି କଥା—କେତେ କବିତା ପଢ଼ାପଢ଼ି କଥା ହେବ । ଦିନବେଳଟିରେ ଖିଆପିଆଟା ତ ସେହିପରି ହୋଇଥିଲା—ଭାରି ଭୋକ ଲାଗିଲାଣି । କହିଲେ, "ଆରେ ନାଉରି, ପଦାଟାରେ କେତେବେଳଯାଏ ବସିବୁଁ ? ସଇତାକୁ ଅଉ ମୋତେ ଦୁଇଜଣଙ୍କୁ ପାରିକରିଦେ, ଅର ତୁଠ ବରଗଛ ମୂଳରେ ବସିବୁଁ ।" ପାରି କରିଦେବାକୁ ନାଉରିର ଇଚ୍ଛା ନ ଥିଲା । ମନ ମଧ୍ୟରେ ବିଚାରିଲା, ମେଘଟା ତ ଘୋଟି ଆସୁଛି, ଯେବେ ବରଷା ହେବ, ସାନ୍ତ ତ ତିନ୍ତିଯିବେ । ପାଲିଙ୍କି ଏ କୂଳରେ ରହିଲା, ପଦାରେ ବସି ତିନ୍ତିବେ ସିନା । ହେଲେ ନା ବୋଲିବାକୁ ଅୟତ୍ତ ନାହିଁ—ସାନ୍ତ, ବାରିକ ଦୁଇଜଣଙ୍କୁ ପାରି କରିଦେଲା । ଦୁହେଁଯାକ ଯାଇ ବରଗଛ ତଳେ ଗୋଟାଏ ମୋଟା ଚେର ଉପରେ ବସିଲେ ।

କୁଅଁରବାବୁ ସ୍ଥିର ହୋଇ ବସିପାରୁ ନାହାନ୍ତି, ଥରକୁ ଥର ଉଠ ବସ ହେଉଛନ୍ତି । ମନ ବେଳକୁ ବେଳ ଅସ୍ଥିର, ଭୋକରେ ବି ଅନାୟତ୍ତ ହୋଇପଡ଼ିଲେଣି । ଘୋର ଅନ୍ଧକାରରେ ବିଜୁଳିର ଅଲୁଅ, ସାଆନ୍ତଙ୍କ ମନକଷ୍ଟ ଭିତରେ ବି ଇନ୍ଦୁମତୀର ମୁଖଶ୍ରୀ ମନରେ ପଡ଼ୁଛି, ବେଳକୁ ବେଳ ଅସ୍ଥିର ହୋଇପଡ଼ିଲେଣି । ଥରକୁ ଥର ଉଆସ ଆଡ଼କୁ ଅନାଉଛନ୍ତି ।

ମାଛୁଆ ନଈଟା ସଲଖେ ଉତ୍ତର ଦିଗକୁ ଯାଇ ସାନ୍ତଙ୍କ ଉଆସ ପାଚେରି କାନ୍ଥ ଚପି ପୂର୍ବ ଦିଗକୁ ବୁଲିଯାଇଛି । ଉଆସ ମାଜଣାତୁଠଟା ପାଚେରି ଦୁଆରବନ୍ଧ ତଳେ । ନଈ ପୁଣି ସାପ ବୁଲି ପରି ଅଙ୍କାବଙ୍କା ହୋଇ ପାଞ୍ଚ କୋଶ ତଳେ ଝଙ୍କଡ଼ ସାନ୍ତଙ୍କ ଉଆସ ତଳବାଟେ ବହିଯାଇ ଦୁଇ କୋଶ ତଳେ ଖାମପୁର ଗାଁ ତଳେ ମହାନଦୀରେ ପଡ଼ିଛି ।

କୁଅଁର ସାନ୍ତ ନଈ ଭିତରକୁ ଚୁହାଇ ଚୁହାଇ ଅନାଉଛନ୍ତି, ନାଆ ଆସୁଛି ପରା ! ନାଉରିକୁ ପଚାରିଲେ, "ହୋଇରେ ! ନାଆ କେତେବେଳେ ସରକ ପହଞ୍ଚିବ ?" ନାଉରି କହିଲା, "ଆଜ୍ଞା, ଏଇଲାଗେ କାହିଁ ? କିଛି ମଠ ନ କରି ଠିକ୍ ବେଳରେ ନାଆ ମେଲିଥିଲେ ସୁଦ୍ଧା ଦଣ୍ଡଘଡ଼ି ସରକ ପହଞ୍ଚିବ, ନୋହିଲେ ଯାଇ ପାହାନ୍ତା ପହର ।" କୁଅଁରବାବୁଙ୍କ ମୁଣ୍ଡରେ ଯେମନ୍ତ ଚଡ଼କଟାଏ ପଡ଼ିଗଲା— ଫଁ କରି ନିଶ୍ୱାସଟାଏ ପକାଇଲେ । କେଜାଣି କାନ୍ଦ ପକାଇବେ ପରା ! ମନ

ମଧ୍ୟରେ ବିଚାରିଲେ, 'ଉଆସଟା ଏଠାରୁ ଅଧକୋଶରୁ ବଳିବ ନାହିଁ, ଚାଲିଗଲେ ତ ହୁଅନ୍ତା । ଛି ! ନାହିଁ ନାହିଁ, ସଦରଦୁଆର ମେଲାରେ ପାଞ୍ଚିଆ ପାଇକ ରଇତାବାଇତଗୁଡ଼ାଏ ବସିଥିବେ, ଅନ୍ଧାରରେ ଯାଇ ସେମାନଙ୍କ ଆଗରେ ଛିଡ଼ା ହେବୁଁ ? ଛି ଛି । ଉଆସରେ ଥିବାବେଳେ ବନ୍ଦୋବସ୍ତ ଥିଲା, ମାଜଣାପାଇଁ ନଈକୁ ଗଲେ ସବାରିରେ ବସି ଯାଉଥିଲୁଁ । ଶଶୁର ସାନ୍ତ ଆଜ୍ଞା କରିଥିଲେ, ଚାଲିଯିବା ଅମର୍ଯ୍ୟାଦାର କଥା । ଉତ୍ତୁରିକା ଅଧରାତି ବେଳେ ଅଧକୋଶ ବାଟ ଏକୁଟିଆ ଚାଲିଯିବୁଁ, ଲୋକେ କଣ ବୋଲିବେଟି !'

କାମ କଟକଲେ ବୁଦ୍ଧି ବାହାରେ । ହଠାତ୍ ତାଙ୍କ ମୁଣ୍ଡରୁ ଗୋଟାଏ ବୁଦ୍ଧି ବାହାରି ପଡ଼ିଲା—ଉଆସ ପଛପଟ ମାଜଣାଘରଠାରୁ ଏଯାଏ ଆମ୍ବତୋଟା ଭିତର ଗଛ ମୂଳେ ମୂଳେ ସଳଖ ଗୋଟାଏ ବାଟ ଅଛି । ସେ ବାଲ୍ୟ ସମୟରେ ଉଆସରେ ଥିବାବେଳେ, ନଈ କୂଳେ କୂଳେ ସଞ୍ଜ ସକାଳେ ବୁଲୁଥିଲେ । ଅଉ ଇନ୍ଦୁ ପନ୍ଦରଦିନର ଝରକାଟା ଉଆସ ପଛପଟ ନଈ ଆଡ଼କୁ । ଘୁଡି ପକେଟରୁ ସାନ ଘଡ଼ିଟା କାଢ଼ି ଦେଖିଲେ, ଦଶ ଘଣ୍ଟା ପନ୍ଦର ମିନଟ୍ । ଇନ୍ଦୁ ରାତିରେ ଭୋଜନ ସାରି ସେହି ଝରକା ପାଖରେ ମାଣ୍ଡୁଅଟାରେ ବସି ରାତି ଏଗାରଟା ଯାଏଁ ନଈକୁ ଚାହିଁଥାଏ । ବାରଟା ଆଗରୁ ପଲଙ୍କକୁ ଯାଏ ନାହିଁ । ଉଆସ ପଛପଟକୁ ଯିବାକୁ ସମସ୍ତଙ୍କୁ ମନା । ଖୁବ୍ ଜବର ହେଲା । ମୁଁ ଯେବେ ଏତିକିବେଳେ ଝରକା ବାହାର ପାଖରେ ହଠାତ୍ ଛିଡ଼ାହୋଇଯାଏଁ, ଖୁବ୍ ମଜା ହେବ । ମରୁଆ ଚୁନା ଚୁନା ମାଜଣା ଦୁଆର କବାଟ ଫିଟାଇ ଦେବ । ଭିତରକୁ ଚାଲିଯିବି, କେହି ଜାଣିପାରିବେ ନାହିଁ । ସବାରି ପହଞ୍ଚିବାକୁ ରାତି ଶେଷ । ସେତେବେଳେ କିଏ ବା ଥିବ ? ମୁଁ ଭିତରୁ ବାହାରି ଆସି ସବାରି ପାଖରେ ଛିଡ଼ା ହୋଇଯିବି, ସମସ୍ତେ ମନରେ କରିବେ, ମୁଁ ସବାରିରୁ ବାହାରି ଛିଡ଼ାହୋଇଛି ।

କୁଅଁର ସାନ୍ତ ଆପଣା ପାଗ୍ରେଡ଼ି ଟିକେ ଅଣ୍ଟାରେ ଭଲ କରି ଭିଡ଼ିଦେଇ ବାହାରି ପଡ଼ିଲେ । ସଇତାକୁ କହିଲେ, "ସ[illegible] ଘାଟକୁ ଅଇଲେ ଚୁନା ଚୁନା ଉଆସକୁ ଧରି ଆସିବୁ, ଆପଟଗୁଡ଼ାକ ହୁଁ—ହାଁ ମାଟି [illegible]ରବେ ନାହିଁ -କିଛି ଚନ୍ତା ନାହିଁ ।" ସଇତା ବୁଝିପାରିଲା, ସାନ୍ତଙ୍କ ପିତ୍ତ ଧରି ଚାଲିଛି । କହିଲା, "ଆଜ୍ଞା, ମୁଁ ତୁମ୍ଭଙ୍କୁ ଉଆସରେ ପହୁଞ୍ଚାଇ ଦେଇ ବାହୁଡ଼ି ଆସିବି ।"

କୁଅଁର ସାନ୍ତ—"ନାହିଁରେ ନାହିଁ, ତୁ ଏଇଠି ଥା ।" ଏଟକା କୃଷ୍ଣପକ୍ଷ ତହିଁରେ ପୁଣି ମେଘ ଢାଙ୍କିଛି—ତହିଁବାଦ ପୁଣି ଆମ୍ବଗଛ ମୂଳଟାରେ ଘିଟି-ଘଟିଆ ଅନ୍ଧାର, ଦେହର ଲୋମ ଦିଶୁନାହିଁ । ସାନ୍ତ ମନରେ କଲେ, ହେଉ

ଅନ୍ଧାର, ବାଟ ଅଧକୋଶେ କ, ସଳଖ ବାଟ, ଏଇଲଗେ ପହଞ୍ଚିଯିବ । ମଲ୍ଲ ଯା ! ବାଟ କାହିଁମ—ଗୋଡ଼ା ଭିତରେ ପଶି ବାଟବଣା ହେଲେଣି । ଅଣ୍ଡାଳି ହେଉଛନ୍ତି, ସବୁଅଡ଼େ ବଣ, ବାଟ କାହିଁ ? ବିଷ ସମୟରେ ଯେ ଆସିଥିଲେ, ସେଟା ଗ୍ରୀଷ୍ମ, ଉଛୁଣିକା ଯେ ବର୍ଷାକାଳ, ସାନ୍ତଙ୍କର ସେ କଥାକୁ ଲକ୍ଷ୍ୟ କାହିଁ ? ଉଛୁଣିକା ଆଖି ଗୁଳୁନ୍ଦା, ବଣିଆ ଘଣ୍ଟା, ବଇତକଣ ପୂରି ଯାଇ ବାଟଟା ବୁଜି-ଗଲାଣି । ବଣ ବଣରେ, ବଣ ଆଡ଼େଇ ଆଡ଼େଇ ଅଗକୁ ଗୁଳୁଛନ୍ତି । ମାଟିଟା କାଦୁଅ କାହିଁ ବା ପାଣି ଚପର ଚପର, କାହିଁ ବା ପାଣି ଗୋଇଠିଏ । ଜୋତା ଭିତରେ ପାଣି ପଶିଛି. ଗୁଳିବାବେଳେ ପଚର ପଚର ଛୁଟିକି ପିନ୍ଧିବା ଲୁଗା କାଦୁଅ ସରମଟ ହୋଇଗଲାଣି । ବଇଁଶି ଆଖି କଣ୍ଟା ଲାଗି ପିନ୍ଧିବା ପାତଳ ଖଦ୍ଦ କୁରୁତା ଫାଳଫାଳ ହୋଇଗଲାଣି । ସଞ୍ଜବେଳେ ଟିକିଏ ଝିପିର ଝିପିର ପାଣି ବର୍ଷୁଥିଲା, ଗଛ ଉପରୁ ଟପର ଟପର ପାଣି ମୁଣ୍ଡରେ ପଡ଼ି ଦୁଇ ଗାଲ ବାଟେ ଦୁଇଟା ଧାର ବହୁଛି । ବାଟୋଇଙ୍କର ତହିଁକି ଦୃଷ୍ଟି ନାହିଁ—କେବଳ ଆଗେଇଛନ୍ତି । ବେଳେ ବେଳେ ଟିକିଏ ଟିକିଏ ବିଜୁଳି ଆଲୁଅରେ ଅଗ ବଣଟା ଦିଶିଯାଉଛି । ଦୁଇ ପାଖକୁ ବଣ ଆଡ଼େଇ ଗୁଳିବାରୁ କଣ୍ଟା ଲାଗି କହୁଣିଯାଏ ହାତ ଚିରି ଫାଳ ଫାଳ ହୋଇଗଲାଣି । ବାଟ ତ ବଣା ହୋଇସାରିଲେଣି, ଖାଲି ଏତିକି କଥା ଜାଣିଛନ୍ତି ମୁହଁ ଆଗକୁ ଠିକ୍ ରହିବ । ମୁହଁ ବୁଲାଇଲେ କାଳେ ଆଉ ଆଡ଼କୁ ଗୁଳିଯିବେ —ଏତିକି ଡର । ଗୋଟାଏ ଗୋଟାଏ ଜାଗାରେ ବିଲୁଅ ଗୁଡ଼ାଏ ଚରି ବୁଲୁଥିଲେ, ମଣିଷ ଗନ୍ଧ ପାଇ ଗୁହଳିଆ ହୋଇ ଏଣେତେଣେ ଧାଇଁଛନ୍ତି । ଗୋଟାଏ ଉତ୍ସାହ ଆଶାରେ ଆଲୁଅ ମନ ମଧ୍ୟରେ ଜଳୁଥିଲେ ବାହାର ଅନ୍ଧାର ବାଧେ ନାହିଁ ।

ତ୍ରୟସ୍ତ୍ରିଂଶ ପରିଚ୍ଛେଦ

"ଯଚ୍ଚିନ୍ତିତଂ ତଦିହ ଦୂରତରଂ ପ୍ରୟାତି
ଯଚ୍ଚେତସା ନ ଗଣିତଂ ତଦିହାଭ୍ୟୁପୈତି ।"

କେତେ ରକମ ସୌଖୀନ ଜିନିଷରେ ସଜାସଜି ହୋଇଥିବା ଗୋଟିଏ ଧୂଳିଆ ବଡ଼ ଘର । ଭିତରେ ଏକ ପାଖ ବାଡ଼ ଲଗେ ଲଗେ ଗୁରି ପାଞ୍ଚଜଣ ଲୋକ ଶୋଇବା ଭଳି ଗୋଟିଏ ବଡ଼ ସୁନ୍ଦର ପଲଙ୍କ ପଡ଼ିଛି । ପଲଙ୍କ ବିଛଣା ଗଦି ଉପରେ ହାଲୁକା ତୂଳା ପୁରା ଛିଟକନାରେ ଯୋଡ଼ାଏ ରେଜେଇ ପରା । ତାହା ଉପରେ ଯୋଡ଼ାଏ ଶୁକ୍ଳ ସୁନ୍ଦର ବସ୍ତ୍ର । ବିଛଣା ମୁଣ୍ଡଆଡ଼େ ଗୋଡ଼ଆଡ଼େ ଦୁଇ

ପାଖରେ ଲମ୍ପ, ଚକା କେତୋଟା ମାଣ୍ଡି ପଡ଼ିଛି । ପଲଙ୍କ ଉପରେ ପାତଳ ରେଶମ କନାର ଝାଲରଲଗା ନେଟ୍ କ୍ଲଗାର ମଶାରି ଟଙ୍ଗା ହୋଇଛି । ପଲଙ୍କ ଉପରେ ଚମ୍ପକକୁସୁମାଭା ସର୍ବାଙ୍ଗସୁଗଠନା ଗୋଟିଏ ଷୋଡ଼ଶୀ ସୁନ୍ଦରୀ ଶୟନା—ଯେମନ୍ତ ଶୁକ୍ଳ ଫେନିଳ ଜଳାଶୟରେ ଗୋଟିଏ ଦେବୀ ପ୍ରତିମା ଭାସୁଛନ୍ତି !

ଅଧରାତ୍ରି ଗଡ଼ିଯାଉଛି । ଅନୁମାନ ବିଂଶତି ବର୍ଷ ବୟସ୍କା ଆଉ ଗୋଟିଏ ସୁନ୍ଦରୀ ହାତରେ ଗୋଟିଏ ଜଳନ୍ତା ବତିଟା ଧରି ପଶିଲା—ଦୁଆରବନ୍ଧ ପାଖରେ ବତିଟା ନିଭାଇ ଘର ମଧ୍ୟକୁ ପଶିଲା । କବାଟଟା କିଳି ଦେଇ ଧୀରେ ଧୀରେ ଯାଇ ପଲଙ୍କ ବାଡ଼ ଧରି ଛିଡ଼ାହେଲା । କେତେବେଳଯାଏ ପଲଙ୍କ ଉପରକୁ ଭଲ କରି ଚାହିଁ ଓଠକାମୁଡ଼ି ଟିକିଏ ହସ ହସ ହୋଇ କହିଲା, "ଓଃ, ପହଡ଼ ହୋଇନାହିଁ ପରା !"

ପଲଙ୍କସ୍ଥା କିଶୋରୀ—ନାହିଁ ଲୋ ମରୁଆ । କାହିଁକି କେଜାଣି ନିଦ ମାଡ଼ୁନାହିଁ—ମନଟା କିମିତିକା କିମିତିକା ହେଉଛି ।

ମରୁଆ ହସି ହସି କହିଲା—ସତ ସତ, ମନ ତ ଚଞ୍ଚଳ ହୋଇଥିବ । ରାଜୁ ଭାଇଙ୍କୁ ସନ୍ଧ୍ୟାବେଳେ ପଠାଇଥିଲ । ମଝିରେ ଯୋଡ଼ାଏ ଦିନ, ଅପରଦିନ ଏତେବେଳକୁ ଗୋଟିଏ ସୁନ୍ଦରମଣି ଏହି ପଲଙ୍କ ଉପରେ ଉଦେ ହୋଇଥିବେ । ନିଦେଇ ଯାଅ, ନିଦେଇ ଯାଅ—ଯୋଡ଼ିଏ ରାତି ଗଲା ପରେ ।

ଶୟନା କିଶୋରୀ—ଦୂର୍ ହୋ । ଫେର୍ ଇମିତିକା କଥା କହିଲେ କାନ୍ଦିବି । ଆଜି ଦିନଟାଯାକ କି ରକମ ମନଟା ଘାଣ୍ଟି ହେଉଛି । କିଛି ସୁଖ ଲାଗୁନାହିଁ ।

ମରୁଆ—ମନଟା କଣ ହେଉଛି ?

କିଶୋରୀ—କେଜାଣି କିଛି ବୁଝିପାରୁନାହିଁ ଉଚ୍ଛାକାନ୍ଦ, ମାଡ଼ୁଛି—କିମିତିକା ଗୋଟାଏ ଡର ମାଡ଼ୁଛି ।

ମରୁଆ—ଡର କଣ ନେମା ? ଉଆସ ଚୌପିଟି ପାଇକ ଜଗୁଆଳ, ହାକିମ ଘର—କେଉଁ ଚୋର ଡକାଇତର ଏଡ଼େ ଗୁରୁତ, ଆସୁ ତ ଭଲା ।

ନେମାଦେଈ—ପରଦିନ ରାତିରେ ଡକାଇତମାନେ ଶାବଳରେ ଝରକା ଖୋଲି ଘନ ମହାନ୍ତି ଘରେ ପଶି ସବୁ ଜିନିଷପାତି ପୋଛିପୋଛି କରି ନେଇ ଯାଇଛନ୍ତି । ତୁ ଆମ ଝରକା ଭଲ କରି କିଳିଛୁ ତ ?

ମରୁଆ—ଏଇ ଦେଖ, ହୁଡ଼କା କିଳିଦେଇଛି ।

ମରୁଆ ଯେମିତି ଖିଡ଼କି ଆଡ଼କୁ ହାତ ବଢ଼ାଇ ଦେଖାଇଲା, ଦୁଇ ଜଣ-ଯାକ ସେଇଆଡ଼କୁ ଚାହିଁଛନ୍ତି ଠିକ୍ ସେତିକିବେଳେ ବାହାର ପଟରୁ ଝରକାରେ ଠୁକ୍ ଠୁକ ଶବ୍ଦ ଶୁଭିଲା । ମରୁଆ ତାଟକା ହୋଇ ଝରକାକୁ ଅନାଉଛି । ଶବ୍ଦଟା ପ୍ରଥମେ ଧୀରେ ଧୀରେ ହେଉଥିଲା—ଠୁକ୍—ଠୁକ୍ । ବେଳକୁବେଳ ଟାଣ ଶବ୍ଦ ଶୁଭିଲା—ଠକ୍-ଠକ୍ । ମରୁଆ କଣେଇ ଆଡ଼କୁ ମୁହଁ ବୁଲାଇ ଯେମନ୍ତ 'ଆ' ବୋଲି ଶବ୍ଦଟାଏ କଲା, ଜେମା ପଲଙ୍କ ଉପରୁ ବୋପା ଲୋ' ବୋଲି କହି ତଳକୁ ଡେଇଁପଡ଼ିଲେ । ଦୁଇଜଣଯାକ କୁଣ୍ଢିଆ କୁଣ୍ଢେଇ ହୋଇ ଧାଇଁ ପଡ଼ରେ—ମାରି ପକାଇଲାରେ—ଡକାଇତରେ—ଧାଇଁ ଆସରେ ବୋଲି ଖରି ରଡ଼ି ଛାଡ଼ୁଛନ୍ତି । ଏମାନଙ୍କ ହୁରି ଶୁଣି ବାହାରୁ ଆହୁରି ଟାଣ ଦୁମ୍ ଦୁମ୍ ଶବ୍ଦ ଶୁଭିଲା । କିଏ ଯେମନ୍ତ କହୁଛି, 'ତୁନି ହୁଅ, ତୁନି ହୁଅ, ମୁଁ ; ମାତ୍ର ଯୁବତୀମାନେ ମନରେ କଲେ, ଡକାଇତମାନେ ଶାବଳରେ ଖିଡ଼କି ଖୋଲି ପକାଉଛନ୍ତି । ଦୁଇ ଜଣଯାକର ଚେତା ବୁଡ଼ିଗଲାଣି, ଆଉ ରଡ଼ି ଛାଡ଼ିପାରୁ ନାହାନ୍ତି, ଖାଲି ଗଁ ଗଁ ଗରଜୁଛନ୍ତି ।

ଉଆସ ଭିତରେ ପୋଇଲୀ ମହଲରେ କିଏ ଭାତ ଖାଉଥିଲା, କିଏ ଅଁଚାଉଛି, ଥୋକେ ବିଛଣା ପାରି ଏଣିକି ଶୋଇପଡ଼ିଛନ୍ତି, କିଏ ବା ଖାଇଲା କଂସା ଖଣ୍ଡ ପାଣିରେ ପିଟୁଳିପକାଇ ଘର ମଝିରେ ରଖୁଛି । ସେମାନଙ୍କ ପୁରରୁ ରଡ଼ି ଶୁଣି ଚଞ୍ଚଳ ଧଡ଼ଧାଡ଼ କରି ଆପଣା ଆପଣା ଘର କବାଟ କିଳି ପକାଇ 'ବୋପାରେ, ମାରି ପକାଇଲା ରେ' ବୋଲି କୁହାଟଛନ୍ତି । ସାନ୍ତାଣୀଙ୍କ ବିୟୋଗ ଦିନରୁ ସାନ୍ତେ ସଞ୍ଜ ଉତ୍ତାରେ ଆଉ ଭିତର ପ୍ରସ୍ତକୁ ଯାନ୍ତି ନାହିଁ—କଚେରିପ୍ରସ୍ତ ପାଖରେ ଗୋଟାଏ ପଲଙ୍କ ପଡ଼ିଛି, ସେଇଠାରେ ପହଡ଼ ବଢ଼େ । ଏଣିକି ଯାଇ ଶେଯ ଉପରେ ବସିଛନ୍ତି—ଭିତରୁ ହୁରି ଶୁଭିଲା । କାନ୍ଥରେ ଝୁଲୁଥିବା ତରବାରି ପଟେ ଖାପରୁ ଓଲାଡ଼ି ଉଆସ ଭିତରକୁ ଧାଇଁଲେ । ଚାରି ପାଞ୍ଚଜଣ କଚେରି ପହରା ପାଇକ ବାଡ଼ି ଠେଙ୍ଗା ଗୋଟାଏ ଗୋଟାଏ ଧରି ପଛରେ ଧାଇଁଛନ୍ତି । ସାନ୍ତେ ଉଆସ ଭିତରକୁ ଯାଇ "କ'ଣ ହେଲା କ'ଣ ହେଲା ?" ପଚାରୁଛନ୍ତି । ଉତ୍ତର ଦେଉଛି କିଏ ? ପୋଇଲୀଗୁଡ଼ାକ ତ 'ବୋପା ଲୋ ! ମାରି ପକାଇଲା ! ଧାଇଁ-ପଡ଼ ହୋ' ବୋଲି ରଡ଼ି ଛାଡ଼ୁଛନ୍ତି—ସାନ୍ତଙ୍କ କଥା କାହା କାନରେ ବା ପଡ଼ୁଛି ? ସାନ୍ତ ନିହାତି ବେକଦାର ହୋଇ ଗୋଟାଏ ପୋଇଲୀ ଘର କବାଟରେ ଆଣ୍ଠୁରେ ଯୋଡ଼ାଏ ଗୋଇଠା ମାରିଲେ । ଭିତରୁ 'ହେଇ ଲୋ ! ଡକାଇତ ଲୋ, ଚାରି ଛଅ ଥର ରଡ଼ି ଶୁଭିଲା—ଆଉ ସୋରଶବ୍ଦ ନାହିଁ । ଜଣାଯାଏ, ପୋଇଲୀଟାର ଆଉ ଚେତା ନାହିଁ—ଝାମ ଯାଇ ପଡ଼ିଗଲାଣି । ସାଆନ୍ତେ ଆଉ

କାହାରିକୁ କିଛି ନ ପଚାରି ଉଆସ ଭିତରେ ସବୁ ଜାଗାରେ ବୁଲି ବୁଲି ଦେଖିଲେ, ବାରିକଟା ମଶାଲ ଆଲୁଅ ଚାରିଆଡ଼େ ବୁଲାଇ ବୁଲାଇ ଭଲକରି ଦେଖାଉଥାଏ । ସାଆନ୍ତେ ଭଲକରି ବୁଝିଲେ, ଡକାଇତମାନେ ଉଆସ ଭିତରକୁ ପଶି ନାହାନ୍ତି । ଜଗୁଆଳି ପାଇକମାନେ ବାଉକୁହାଟ ମାରି ଉଆସ ବାହାର ଚାରି ପିଠିରେ ଧାଁ-ଦଉଡ଼ କରୁଛନ୍ତି ।

ଉଆସ ଡାହାଣ ପଟ ବାହାରକୁ ପାଚେରି ତଳେ ନଅଁ ଅଢ଼ାଏ ଜାଲି ଦେଇ ଚାରିଜଣ ପାଇକ ପହରାରେ ଅଛନ୍ତି, ସମସ୍ତଙ୍କ ଫରିଗଦକା ପାଚେରି କାନ୍ଥରେ ଝୁଲୁଛି । ଚାରି ପହରକୁ ଚାରିଜଣ ପାଳି କରି ପହରା ଦିଅନ୍ତି । ପାଳିଆ ପାଇକଟା ଫରିଗଦକା ଧରି ଛିଡ଼ା ଛିଡ଼ା ପହରା ଦେଉଥାଏ, ଆଉ 'କିଏ ରେ—ହୁସିଆର' ବେଳେ ବେଳେ କୁହାଟୁଥାଏ ।

ଉଆସ ଭିତରୁ ଗୋଳମାଳ ଶୁଣି ପହରା ପାଇକ ଚାରିଜଣଯାକ ଚଞ୍ଚଳ ଅଣ୍ଟାଭିଡ଼ି ଫରିଗଦକାଟାମାନ ଅଣ୍ଟାରେ କଷି ଠେଙ୍ଗାମାନ ଧରି 'ହୁସିଆର ହୁସିଆର, ଖବରଦାର' କହି ବାହାରି ପଡ଼ିଲେ । ପ୍ରଥମେ ଜେମାମଣିମାଙ୍କ ଉଆସ ପ୍ରସ୍ତରୁ ପାଟି ଶୁଭୁଥିଲା, ସେହି ଦିଗକୁ ତଳେ ତଳେ ବାହାରେ ବାହାରେ ପାଚେରି ମୂଳେ ମୂଳେ ଧାଇଁଛନ୍ତି । ପାଇକମାନଙ୍କର ବାରପଣିଆ ସବୁ ଯାଇଛି, ଅଛି ସାତ ପୁରୁଷ ଆଗର ଭଙ୍ଗାଦଦରା ଗଦକାଖଣ୍ଡିକ—ଅଛି ଶତ୍ରୁ ନାମ ଶୁଣିଲେ କୁହାଟ ମାରି ଆଗକୁ ଧାଇଁଯିବାର । ସେଟା ବି ବାରପଣି ଭଳି ପାଇକଙ୍କର ଗଳ୍ପଣି—ଏଣିକି ଆଉ ସମସ୍ତଙ୍କର ବି ଯାଇ ବସୁଛି ।

ନଈକୂଳରେ ପଲେ ବିଲୁଆ ଗାଡ଼ ଭିତରେ ଲାଞ୍ଜ ଗୁଞ୍ଜି କଙ୍କଡ଼ା ଧରି ଖାଉଥିଲେ । ପାଇକମାନଙ୍କ କୁହାଟ ଶୁଣି ଧଡ଼ପଡ଼ ହୋଇ ବଣ ଭିତରେ ଏଣେ-ତେଣେ ଧାଇଁବାକୁ କେତେ ଗୋଟା ତରଛରେ ଝପ୍ ଝପ୍ କରି ନଈପାଣିରେ ପଡ଼ିଆରି କୂଳକୁ ପହଁରି ପଳାଇଲେ । ଘିଟି ଘିଟିଆ ଅନ୍ଧାର, ପାଣିରେ କିଏ ପଡ଼ିଲା, ବଣ ଭିତରେ ଧଡ଼ପଡ଼ ହୋଇ କିଏ ଧାଉଁଛି—ଦେଖୁଛି କିଏ ? ପାଇକ-ମାନେ 'ହେଇଟିରେ ଡକାଇତ—ହେଇରେ ଡକାଇତ, ଧରରେ—ଧରରେ,' ବିଲୁଆଙ୍କ ପଛରେ ପାଟିକରି ଧାଇଁବାରୁ ସେଗୁଡ଼ାକ ଜୀବନବିକଳରେ ଆହୁରି ବି ଅଧିକ ତରଛରେ ଧାଇଁବନ୍ତି । ଏତିକିବେଳେ ଆକାଶରେ ବିଜୁଳିଟାଏ ଚମକି ଗଲା । ପାଇକେ ଦେଖି ପକାଇଲେ, ଜେମାମଣି ମା'ଙ୍କ ଉଆସ କାନ୍ଥ ଖିଡ଼କି ତଳେ ମଶିପଟା ପରି ଧଳା କଣଟାଏ ଛିଡ଼ା ହୋଇଛି । ତାକୁ ଦେଖି 'ହେଇ ରେ ଡକାଇତରେ—ଧରରେ— ଧରରେ, ଖୁବ୍ ଗୋଟାଏ ପାଟିକରି ପୁଞ୍ଜାକଯାକ

ପାଇକ ତା ପାଖକୁ ଧାଇଁଛନ୍ତି । ପାଇକେ ପାଖକୁ ଧାଇଁ ଆସୁଥିବାର ଦେଖି ସେଇ ଧଳା ମଣିଷଟା ବଣବୁଦା ମାଡ଼ି ଅନ୍ଧାରରେ ଧାଇଁଲା । ହେଲେ ଅଧିକ ଦୂରକୁ ଯାଇପାରିଲା ନାହିଁ, କଣ୍ଟା ବଣରେ ଲୁଗା ଛନ୍ଦିଯିବାରୁ ଦୁଲ୍ କରି ତଳେ କଚାଡ଼ି ପଡ଼ିଲା । ବଣବୁଦା ମାଡ଼ି ଧାଇଁବାର ପାଇକମାନଙ୍କ ଅଭ୍ୟାସ । ଚଳମାନ ଧାଇଁ ଯାଇଁ ଲୋକଟାକୁ ମାଡ଼ି ବସିଲେ । ସାଙ୍ଗେ ସାଙ୍ଗେ ବିଧା ଗୁସ୍ସା ଚାଲିଛି; ଗୋଟାଏ ପାଇକ ଡକାଇତଟା ପିଠିରେ ଯୋଡ଼ାଏ ଠେଙ୍ଗା ବି କଷିଦେଲାଣି । ଡକାଇତଟାର ଅଣ୍ଟାରେ ଫାଳେ ଲୁଗାର ଧଳା ପାଗ୍ଡ଼ିଟାଏ ଭିଡ଼ା ଥିଲା, ସେଇଟାକୁ ଫିଟାଇ ପକାଇ ଡକାଏତ ବାହୁଯୋଡ଼ାକୁ ସଙ୍ଗଡ଼ି ପଶ୍ଚିମ ମୁଣ୍ଡି କରି ଭିଡ଼ିଦେଲେ । ଡକାଇତଟା ତଳେ ପଡ଼ିଛି ଉଁ—ଚୁଁ ଶବ୍ଦଟି ନାହିଁ । ପାଇକେ ଦେଖିଲେ, ତା'ର ଚେତା ମୋଟ୍ । ପାଇକେ ବୋଲାବୋଲି ହେଲେ, "ଗଲା ଡକାଏତ ବାବୁଟା ପରି ଦିଶୁଛି—ଆଉ ଆଉ, ମାରିବା ନାହିଁ । ମରିଗଲେ ଭାରି ବୋ'ଲଣାରେ ପଡ଼ିବା, ଚାଲ ସାନ୍ତଙ୍କ ପାଖକୁ ଘେନିଯିବା ।" ଡକାଇତର ହାତ ଧରି ଟେକିଲେ, ଚେତା ନାହିଁ, ଚାଲୁଛି କିଏ ? ମୁର୍ଦାରକୁ ଉଠାଇନେଲା ପରି ଯୋଡ଼ାଏ ପାଇକ ଉଠାଇ ଘେନି ଚାଲିଲେ । ଭାରି ମନଫୁଲଣାରେ ପାଇକୋ'ଲି କୁହାଟ ମାରୁଛନ୍ତି । କଚେରିଘର ମଝି ଖମ୍ବରେ ବାନ୍ଧି ପକାଇଲେ । ଉଆସ ହେଫାଜତ୍ ସକାଶେ ସଦର କଚେରିରୁ ମୁତୟନ ହୋଇ ଅସିଥିବା ବନ୍ଧୁକଧାରୀ ମିଶିରେ କନଷ୍ଟବଲ କଚେରି ମେଲରେ ଗୋଟାଏ ଖଟିଆରେ ପଡ଼ି ଘୋର ନିଦ ଯାଇଥିଲା, ପାଇକେ ଡାକିଦେବାରୁ ଉଠିପଡ଼ି ଭାରି ଆନନ୍ଦରେ ଦାଢ଼ିରେ ହାତ ବୁଲାଇ ଚୋରଟାକୁ ଜିମା କରିନେଲା । ପଳାଇ ଯାଉଥିବା ଆଉ ଆଉ ଡକାଇତ-ମାନଙ୍କୁ ଧରିବା ସକାଶେ ପାଇକମାନେ ଧାଇଁଲେ । ଚୋରଟା ମୁହଁରେ କଥାଟିଏ ନାହିଁ, ଦୁଇ ଆଣ୍ଠୁ ମଝିରେ ମୁଣ୍ଡଟା ଗୁଞ୍ଜି ତୁନିହୋଇ ପଡ଼ିଛି ।

ଉଆସ ପଛପଟରେ ସାନ୍ତଙ୍କ ସଙ୍ଗରେ ପାଇକମାନଙ୍କର ଭେଟ ହେଲା । ପାଇକମାନେ ବାହୁପଟ ମାରି ପାହୁଲ ଦକାଇ ଫରମୁନ ତିନି ଥର ଭୂଇଁରେ ଅଉ ମୁଣ୍ଡରେ ତିନି ଥର ଲଗାଇ ମଜୁରା କଲେ । ଏକାବେଳକେ ଚଞ୍ଚଳ ସମସ୍ତେ କହିପକାଇଲେ, 'ହଜୁର ! ଆମ୍ଭେମାନେ ଡକାଇତ ପଲ ଭିତରେ ପଶିଗଲୁ— ସେଗୁଡ଼ାକ ଜଙ୍ଗା ଜଙ୍ଗା ମର୍ଦ୍ଦ. ସମସ୍ତଙ୍କ କାନ୍ଧରେ ଲମ୍ବ ଲମ୍ବ ଠେଙ୍ଗା ।" ଖ୍ରାମ ପଇଡ଼ା ପାଇକ କହିଲା, "ବିଜୁଳି ଆଲୁଅରେ ମୁଁ ଦେଖିଛି, ଚାରି ଜଣଙ୍କ କାନ୍ଧରେ ଚାରିଟା ଦୋନାଳିଆ ବନ୍ଧୁକ ଥିଲା । ହେଲେ, ଆମେମାନେ ଫେରି ବୁଲାଇ ଚିହ୍ନିଲୁ ଯାଉଛୁ, ସେଗୁଡ଼ାକ ଏକାବେଳକେ ଛିନ୍ନଛତର । ଗୁଡ଼ାଏ ନଈକୁ

ଡେଇଁପଡ଼ି ପହଁରି ପଳାଇଲେ । ଅନ୍ଧାରରେ ଦିଶିଲା ନାହିଁ; ନୋହିଲେ ମୁଁ ତ ଏକଲା ଦୁଇ ପୁଞ୍ଜା ବାନ୍ଧି ପକାଇଥାନ୍ତି ।"

ମାଇକିନିଆମାନେ ରାଗ ମେଲନ୍ତି, "ପାଇକ କହୁଣି, ଆଉ ମଇଁଷି ଗୁହାଁଣି ।"

ତକ୍ଷଣେ ଦୁଆର ଭିତରୁ ଆଠ ଦଶଗୋଟା ମଶାଲ ଜଳାହୋଇ ଆସିଲା । ସାନ୍ତ ସମସ୍ତଙ୍କୁ ନେଇ ଡକାଇତ ଧରିବାକୁ ବାହାରିଲେ । ଗଛ ଡାଳପତ୍ର ବହଳ ସନ୍ଧିମାନଙ୍କୁ ଖୁଣ୍ଟି ଖୁଣ୍ଟି ଚାହିଁଲେ । ନଈ କୂଳେ କୂଳେ ଅଧ କୋଶଯାଏ ଦଉଡ଼ି ପକାଇଲେଣି । ବଣବୁଦା ଆଡ଼େ ଦେଖିଲେ, କାହିଁ ଡକାଇତର ଚିହ୍ନ ନାହିଁ । ସାନ୍ତେ ଆଜ୍ଞା କଲେ, "ଭଲକରି ଦେଖ ତ, କେଉଁ ଦିଗକୁ ମଡ଼ା ପଡ଼ିଛି । ଓଦା ମାଟିରେ ମଣିଷର ପାହୁଲ ଚିହ୍ନ ନାହିଁ, ଗୁଡ଼ାଏ ବିଲୁଆ ଖୋଜ ଦାଗ ପଡ଼ିଛି, ଯେମନ୍ତ ଏକ୍ଷଣେ ବିଲୁଆଗୁଡ଼ାଏ ପଳାଇ ଯାଇଛନ୍ତି । ଡକାଇତର କିଛି ଚିହ୍ନ ନାହିଁ—କେବଳ ଜେମାମଣିମାଙ୍କ ଦୁଆର ପ୍ରାଚୀର ଖିଡ଼କି ବାହାର ପଟ ତଳ ପଟେ ନୂଆ କଳା ବାର୍ନିଶ ବିଲାତି ଜୋତା ପଡ଼ିଥିବାର ଦେଖାଗଲା । ସେଇ ଜୋତା ପଟକ ଧରି ସମସ୍ତେ ଦୁଆର ଭିତରକୁ ବାହୁଡ଼ିଲେ । ସାନ୍ତେ ବନ୍ଧା ହୋଇଥିବା ଚୋରକୁ ଦେଖିବାକୁ ନାହିଁ । ସେଟା ତ ବନ୍ଧା ହୋଇଛି, କାଲି ସକାଳେ ଦେଖାଯିବ । ବଡ଼ ଥକି ପଡ଼ିଛନ୍ତି, ପହଡ଼ଘରକୁ ବିଜେକଲେ । ସାନ୍ତେ ସ୍ୱର ଝପା ହୋଇଛନ୍ତି । ଦୁଆର ବିଜେ ହେବାବେଳେ ସମସ୍ତଙ୍କୁ ଅନାଇ କହିଗଲେ, "ହଁ, ମୋ ଘରେ ଡକାଇତି ! ଏତେ କଟକଣାରେ ତ ମୋ ଘରେ ପଶିଲେଣି, ଅଉ କ'ଣ ଦେଶ ଲୋକଙ୍କୁ ରଖିବେ ? ଆଚ୍ଛା ଦେଖିବି—ଡକାଇତ ବଂଶରେ ଗୋଟାଏ ବଳେଇ ପିଲା ବି ରଖିବୁଁ ନାହିଁ ।"

ପୂର୍ବରେ ପାହାନ୍ତାରା ଉଇଁଲାଣି, ରାତି ଅଉ ଦଣ୍ଡେ ଖଣ୍ଡେ ମାତ୍ର ଅଛି । ଆଗରେ ସଇତା, ତା ପଛରେ ଖାଲି ସବାରି ଖଣ୍ଡେ, ସମସ୍ତଙ୍କ ପଛରେ ଯୋଡ଼ାଏ ବାହୁଙ୍ଗୀକାନ୍ଧିଆ ଆପଟ ଚାଲୁଛନ୍ତି । ଦୁଆର ସିଂହଦରଜା ଆଗରେ ସବାରିଟା ଥୋଇଦେଲେ । ସଇତା ମନରେ କହୁଛି, ସାନ୍ତେ ଏତେବେଳେ ଭିତରେ ପହଡ଼ିଥିବେ । ଏଥିକୁ ତାଙ୍କ ବିଷୟରେ ମନରେ କିଛି ଚିନ୍ତା କଲା ନାହିଁ । କଚେରିମେଲରେ ଥୋକେ ଗାଁ ଲୋକ ରୁଣ୍ଡ ହୋଇ ଡକାଇତି ବିଷୟରେ କଥାଭାଷା ହେଉଛନ୍ତି । ସଇତା ସବୁକଥା ଶୁଣିଲା । ଜଣେଲୋକ ହାତ କଢ଼ାଇ ବନ୍ଧାହୋଇଥିବା ଡକାଇତକୁ ଦେଖାଇଦେଲା । କିଛି ଦୂରରେ ଦୀପରୁଖା ଉପରେ ଗୋଟାଏ ବଇଠା ମିଞ୍ଜି ମିଞ୍ଜି ହୋଇ ଜଳୁଛି । ରାତି ଶେଷ ଦୀପରୁ ତେଲ

ସରଯାଇଛି । ଗୈରଟା ଟିକିଏ ଆଡ଼ ଅନ୍ଧାରରେ ବନ୍ଧା ହୋଇଛି । ସଇତା ଖପାଟାଏ ହୋଇ ଗୈର ପାଖକୁ ଚାଲିଗଲା । ଦୀପଟା ରହିଲା ପଛରେ, ସଇତାର ଛାଇ ଗୈର ଉପରେ ପଡ଼ିଛି । ସଇତା ଖପା ହୋଇ ଗୈର ପିଠିରେ ଦୁମ କରି ଗୋଇଠାଏ କଷିଦେଇ କହିଲା, "ଶଳା ଗୈର ! ଆମ ସାନ୍ତ ଘରେ ଗୈଶ କରିବୁ !" ଗୈରଟା ବାପଲେ—ସଇତା ! ଆଉ କିଛି କହିପାରିଲା ନାହିଁ । ଉଁ—ଉଁ କରି କୁନ୍ଥେଇଲା । ସଇତା ତୁଣ୍ଡ ବାଟେ ପକାଇ ଗୈର ପାଞ୍ଚ ହାତ ପଛକୁ ଘୁଞ୍ଚିଗଲା—ଦୀପ ବଳତାଟା ଖଣ୍ଡିଏ ଦେଇ ଭଲକରି ଅନାଇଲା । ଗୈରମୁହଁ ଦିଶୁନାହିଁ । ଗଲା କାଲି ସକାଳେ ଯେଉଁ ରଙ୍ଗଧଡ଼ି ପିନ୍ଧାଟା କୁଣ୍ଢାଇ ସାନ୍ତକୁ ପିନ୍ଧାଇ ଦେଇଥିଲା, ସେ ଲୁଗାଖଣ୍ଡ ଚିରିଗଲା । ସେ ଖଣ୍ଡ ଚିରି ଫାଳକୁ ଫାଳ କାଦୁଅ ସରପଟ । ଦେହରେ ସେହି ସିଲକ୍‌ଲୁଗାର ଅଙ୍ଗା ଚିରି ଫାଳକୁ ଫାଳ । କଲିକତା ସାହେବ ଦୋକାନରୁ ଡାକରେ ଯେଉଁ ଚକଚକିଆ ଜୋତା ଅସିଥିଲା, ସେଥିରୁ ଗୋଟାଏ ଗୋଡ଼ରେ ପଟେ । ଆମ୍ଭମାନଙ୍କୁ ଲେଖିବାକୁ ଏତେ ମଠ, ସଇତା ଅନାଇଦେବା ମାତ୍ରକେ ସବୁ ଦେଖିଗଲା । ଆଲେ ମୋ ବାପା ଲେ । ହାୟୁ ହାୟୁ ! କ'ଣ ହେଲା ଲେ । ଭାରି ପାଟିଟାଏ କରି ବନ୍ଧା ଫିଟାଇବାକୁ ଲାଗିଲା । କନଷ୍ଟବଳ ମିଶ୍ରଙ୍କ ଭାରି ମନଫୁଲଣାରେ ଅଗଣାରେ ଟହଲି ହେଉଥିଲେ, ଗୈରର ବନ୍ଧା ଫିଟାଯିବାର ଦେଖି ଭାରି ପାଟିଟାଏ କରି ଡାକଦେଲେ "ଅରେ—ଭଇୟା । ଶଶୁରା ଗୈରନ୍‌କୋ ଛୋଡ଼ବେ ନ କରେ । ମଇନା ଶଶୁରାକୁ ପକଡ଼ାଲା—ମୋର ନଉକରି ତରକି ହୋବେ କରେ—ମଇନା ଜମାଦାର ବନବେ କରେ ।" ମିଶ୍ରଙ୍କ ଜମାଦାର ହେଇଥାନ୍ତୁ—ସଇତା ତେଣିକି କାନ ନ ଦେଇ ବିକଳରେ ରଡ଼ି ଛାଡ଼ି ବନ୍ଧା ଫିଟାଉଥାଏ ।

ସାନ୍ତ ବହୁତ କଷ୍ଟରେ ସଇତାକୁ ଏହି ବିପଦ କଥା କହିଲେ, "ମତେ ସବାରି ଭିତରକୁ ନେ— ଜଲଦି କଟକ ଡାକ୍ତରଖାନାକୁ ଚାଲ । ନୋହିଲେ ପ୍ରାଣ ଗଲା ଜାଣେ ।" ଆଉ ପାଟି ଫିଟିଲା ନାହିଁ । ଚେତା ବି ମୋଟ୍ । ସଇତା କାନ୍ଦୁଥାଏ । ସାନ୍ତଙ୍କୁ କାଖେଇ ଟେକିନେଇ ଅତି ସାବଧାନରେ ସବାରି ଭିତରେ ଶୁଆଇଦେଲା । ଦୁଇ ଆଖିରୁ ଲୋତକ-ଧାରା ବହୁଛି—ଦୁଇ ଓଠକୁ କାମୁଡ଼ି ଧରିଛି, ବେଳେ ବେଳେ ସମ୍ଭାଳି ପାରୁ ନାହିଁ, ଭୋ—ଭୋ କରି ରଡ଼ି ଛାଡ଼ୁଛି ।

ରାତି ପାହିଲାଣି । ଗାଁ ଗୋଟାକ ଲୋକ ସାନ୍ତଙ୍କ କଚେରି ଅଗଣାରେ ରୁଣ୍ଡ । ଜୁଆଁଇବାବୁ ବଡ଼ ମାଡ଼ ଖାଇଛନ୍ତି । ଖୁମ୍ବରେ ବନ୍ଧା । କଥାଟା ଯିମିତି ଛଅଘ ଭିତରେ ପହଞ୍ଚିଲା ସମସ୍ତେ ତ କାନ୍ଦି ଲେଟିଗଲେଣି । ଗାଁଟାଯାକ ରଡ଼ିରେ

ଉଣ୍ଟୁଳି ପଡ଼ୁଛି । ଇନ୍ଦୁମତୀ ତଳେ ପଡ଼ିଯାଇଛନ୍ତି । କାନ୍ଦିବାକୁ ନାହିଁ—ବେଳକୁ ବେଳ ଝାଳ ଯାଉଛନ୍ତି । ଦୁଇତିନିଟା ଚାକର ପୋଇଲୀ ତାଙ୍କ ମୁହଁରେ ପାଣିଛାଟ ମାରି ପଙ୍ଖା କରିବାରେ ଲାଗିଛନ୍ତି । ସେମାନଙ୍କ ଆଖିରୁ ବି ଲୋତକ ଧାରା ଛୁଟିଛି । ମରୁଅ ଇନ୍ଦୁକୁ ସମ୍ଭାଳିବ କିଏ, ଆପେ ଅଧୀର । ସାନ୍ତ ଏଡ଼େ ମାମଲତକାର; ଏଡ଼େ ଧୈର୍ଯ୍ୟବନ୍ତ— ହେଲେ, ପିଲାଟାପରି ରଡ଼ି ଛାଡ଼ି ଲୋଟିଯାଉଛନ୍ତି । ପାଟି ଫିଟୁନାହିଁ— କିଛି କଥା ବୋଲିବାର ବଳ ଖଟୁନାହିଁ । ଚାରି ଛ' ଜଣ ସଦର ପାଞ୍ଜିଆ ବେଢ଼ି ବସିଛନ୍ତି । କେତେଟା ବାଳକ ବଡ଼ ବଡ଼ ତାଳ ପଙ୍ଖାରେ ବିଞ୍ଚି ବିଞ୍ଚି ହାଲିଆ ହୋଇପଡ଼ିଲେଣି ।

କରଣମାନେ ଲେଉଟି ବସିଲେ—କଥାଟା କଣ ? ବୋଲୁଛି କିଏ, ମୂଳ ପ୍ରସଙ୍ଗଟା କାହାକୁ ବା ଜଣା ? ଯାହାଙ୍କୁ କିଛି ଜଣା; ତାଙ୍କର ତ ଚେତା ମୋଟ୍ । ମରୁଅ ତୁଚ୍ଛା ଭକ୍ ଭକ୍ କରି ଚାହିଁଛି—ପାଟି ଫିଟୁନାହିଁ । ସେଥିକୁ ମୂଳ ପ୍ରସଙ୍ଗଟା ଯେଉଁ ଅନ୍ଧାରକୁ ସେହି ଅନ୍ଧାରରେ ବୁଡ଼ିରହିଲା ।

ସାଆନ୍ତ ଏତେବେଳେ କାଠ ମୂରତିଟି ପରି ବସିଛନ୍ତି । ଗୋଟାଏ ଲକ୍ଷ୍ୟ କରି ଉପରକୁ ଚାହିଁଛନ୍ତି । କାହାରି ସଙ୍ଗରେ କଥା ନାହିଁ । କେହି ଲୋକ ବି ଭରସି ତାଙ୍କୁ କିଛି ପଚାରିପାରୁନାହିଁ ।

ସଙ୍ଗତା ଢେର ଲୋକ ହାତରେ ଢେର ଥର ରାଜୀବଲୋଚନବାବୁଙ୍କୁ ଡକାଇ ପଠାଇଲା କିମ୍ବା କିଛି ଜବାବ ନ ପାଇବାରୁ ଆଉ ତାଙ୍କ ନାମ ତୁଣ୍ଡରେ ଧରିଲା ନାହିଁ । ଏତେବେଳେ ଉଆସ ଭିତରକୁ ଯିବାର ଯାହାକୁ ଦେଖୁଛି, କାନ୍ଦି କାନ୍ଦି ହାତଯୋଡ଼ି କହୁଛି, "ସାନ୍ତଙ୍କୁ ଜଣାଅ, ସାନ୍ତଙ୍କୁ ଧରି କଟକ ଡାକ୍ତରଖାନାକୁ ଯିବା ।" ଆପଣା ଇଚ୍ଛାରେ କାର୍ଯ୍ୟଟାଏ କରିବାକୁ ସଙ୍ଗତାର ବହପ ଖଟୁନାହିଁ ।

ସଙ୍ଗତା କଥା କରଣମାନେ ଥରକୁ ଥର ସାନ୍ତଙ୍କୁ ଜଣାଇବାରୁ, ସେ 'ଆଁ— ଆଁ' କହି ତୁଚ୍ଛା ଲୋକଙ୍କ ମୁହଁକୁ ଭକ୍ ଭକ୍ କରି ଚାହିଁ ରହୁଥାନ୍ତି, ଉତ୍ତର ନାହିଁ । କରଣମାନେ ବସି ବିଚାର କଲେ, "ସାନ୍ତଙ୍କର ତ ଏହି ଦଶା, ଜୁଆଇଁ ସାନ୍ତଙ୍କୁ ଏପରି ବେହାଲରେ କିପରି ଛାଡ଼ି ଦିଆଯିବ ? ନ ହେଲେ ବି ନୁହେଁ, ଏ ଜାଗାରେ ତ ଭଲ ଚିକିତ୍ସା ହୋଇପାରିବ ନାହିଁ ।" ଏଟା ବି ଗୋଟାଏ କଥା, ସାନ୍ତଙ୍କ ଆଜ୍ଞା ବିନା କିଏ ବା ଭରସି ଗୋଟାଏ ଜବାବ ଦେବ ? ଛାମୁ ପାଞ୍ଜିଆ ବିନୋଦ ମହାନ୍ତି ଭରସି ସାନ୍ତଙ୍କ ଆଗରେ ହାତଯୋଡ଼ି ମୁହଁ ପାଖରେ ଖୁବ୍ ପାଟି କରି ସଙ୍ଗତା କଥା ଜଣାଇବାରୁ ସାନ୍ତ 'ଆଁ—ଆଁ' ଦୁଇ ଥର କହି ଟାଣି

ନିଶ୍ୱାସଟାଏ ପକାଇ କହିଲେ, "ଏଁ—ଏଁ, ଟକେସ୍ତା ପାଇଁ କଟକ ଯିବେ—କିଆଁ ଧାଉଁଡ଼ି ଲୋକ ଯାଇ ଯେତେ ହଜାର ଲଗୁ କଟକର ସବୁ ସାହେବ ଡାକ୍ତରଙ୍କୁ ଧରି ତାହାର ଆସୁ ।" ରାଜୀବଲୋଚନ ମାମୁଙ୍କ ଗ୍ରୁମୁରେ ବସିଥିଲେ—ଜଣାଇଲେ, "ଆଜ୍ଞା, ଶୁଣି ଆଜ୍ଞା ହେଉ - ଯାହା ହେବାର ତ ହୋଇଗଲାଣି, ଏଥିକି ଆୟୁଷ କାହାର ? ଏତେବେଳେ ଟିକିଏ ଆଗପଛ ବିଚାରି ଚଳିବାକୁ ହେବ । ବିନୋଦ-ବିହାରୀ ରକ୍ଷା କରନ୍ତୁ ! ହେଲେ, ଯେମନ୍ତ ହାଲ ଦେଖାଯାଉଛି, ସହଜେ ଭଲ ନ ହେଲେ କଥାଟା ନେଇଆଣି ଥୋଇହେବ ନାହିଁ । ଆମେ ତଡ଼ି ଦେଉ ନାହୁଁ, ସେ ଅପେ ଯାଉଛି ତ ଯାଉ । ତୁଚ୍ଛାଟାରେ କିଆଁ ଭଲ ମନ୍ଦକୁ ଲଗା ହେବୁ ? ଦୁଇ ବଂଶ ମଧ୍ୟରେ ଯେ ଖାରି ମାଲ-ମାମଲା ଚଳୁଛି, ଏ କଥା ସଦରରେ ଅମଲା ଫମଲା ଓକିଲମୁକ୍ତାରଠାରୁ ହାକିମ ହୁକୁମାଯାଏ କାହାକୁ ଅଜଣା ? ଏଭଳି ବେଳେ ବାଟ କାଟି ରଖୁଁ—କହୁଁ, ଏଠି କାହାରିକୁ କିଛି ଜଣା ନାହିଁ ।" ଦୁଇ ଚାରିଜଣ ପାଞ୍ଜିଆ ଏକାବେଳକେ କହିପକାଇଲେ, "ସତ—ସତ, ପିଲାଟା ହେଲେ କଣ ହେଲା, କଥାଟା ବୋଇଲା ଏକା ।" ହେଲେ ସାନ୍ତଙ୍କ ମୁହଁରୁ କଥା ବାହାରୁ ନାହିଁ, ଭକ୍ ଭକ୍ କରି କାନ୍ଦୁଛନ୍ତି । ସଇତା ବୁଝିଲାଣି, ସାଫ୍ ଜବାବ ମିଳିବ ନାହିଁ । 'ସାନ୍ତଙ୍କୁ କଣ ଏହି ହାଲରେ ସମସ୍ତଙ୍କ ଆଗରେ ଏଠି ପକାଇ ରଖିବ ? ଇଷ୍ଟଦେବତା ଗୋବିନ୍ଦଚନ୍ଦ୍ର ସାହା ହେବେ ।' ଅଣ୍ଟାଭିଡ଼ି ବାହାରି ପଡ଼ିବାକୁ ବଳ ହେଲା । ଡାକଦେଲା—"ଅପଟେ ! ଭିଡ଼ ପାଲିଙ୍କି ।" ଅପଟେ ଖୁବ୍ ଗୋଟାଏ ଆଶା କରି ବାଟରୁ ଧାଇଁଛନ୍ତି, ସାନ୍ତ ଘରୁ ଖୁବ୍ ବଡ଼ ଛଣ୍ଟାଟାଏ ଝସିବ, ମାନମାଫିକେ ଦୁଇଓଳି ଖାଇ ଧକ ମେଣ୍ଟିବେ । ଉଅସରୁ ଝୋଳିଆ ବି ମିଳିବ । ଏତେବେଳେ ସେମାନେ ବି କ'ଣ ସହଜରେ ପାଲିଙ୍କି ଉଠାଉଛନ୍ତି । ସଇତା ଦୁଇ ତିନିଥର ଡାକିବାରୁ ଜବାବ ଦେଲେ, "ଏ ବାରିକ ଭାଇ ! ଅମମାନଙ୍କୁ ମାରିପକା ପଛକେ, ଭେଡ଼ାଏ ବି ଉଠାଇ ପାରିବୁ ନାହିଁ । ଆମମାନଙ୍କର ମଣିଷ ଜୀବନ ନା ଆଉ କଣ ?"

ବାରିକେ ଅପଟମାନଙ୍କ ନାଡ଼ି ଚହ୍ଲନ୍ତି । ଟଙ୍କା ଅଠଣି ଗିନା ପରି ଗୋଟାଏ ଗାଞ୍ଜିଆ ସଇତା ପିନ୍ଧା ଖଦି ତଳେ ଅଣ୍ଟାରେ ଭିଡ଼ା ଥିଲା, ଝଟ୍ ସେଟା ଫିଟାଇ ପକାଇ ସେଥିରୁ ଅଗଣା ଅପୋଛା ମୁଠାଏ ଟଙ୍କା କାଢ଼ି ଆପଟମାନଙ୍କ ହାତରେ ଗୁଞ୍ଜି ଦେଇ କହିଲା, "ଉଠାଅ, ଗୋବିନ୍ଦପୁର ତୋଟାରେ ରୋଷେଇକରି ଖାଇବ ।"

ଟଙ୍କାର ବଳ ଖାରି ବଳ । ତାହାର କେମନ୍ତ ଗୋଟାଏ ବୈଦ୍ୟୁତିକ ଶକ୍ତି ଅଛି, ଅଣ୍ଟାରେ ଗୁଞ୍ଜିଲେ ଦେହଯାକରେ ଦୁଇଗୁଣ ବଳ ଖେଳିଯାଏ । ଆଉ

ଓଜନର ନାହିଁ । ଚଞ୍ଚଳ ସବାଶଟା କାନ୍ଧରେ ପକାଇ 'ହୁଁ ମେଶ ଖଇରେ—ଝଡ଼ପା ପାହୁରେ—ହୁସିଅର କରରେ' କହି ଧାଇଁଛନ୍ତି ।

ବେଲ ଅନୁମାନ ଛ' ଘଣ୍ଟା ସମୟରେ ଅପଟେ ଗୋବିନ୍ଦପୁର ଟୋଟାରେ ଦୁମ୍ କରି ସବାଶ ଖଣ୍ଡ ଥୋଇଦେଇ ଦେହ ପୋଛୁରେ ବିଞ୍ଚିହେବାକୁ ଲଗିଲେ, ପାହିକରି ଡାକଦେଲେ, "ଆହେ ବାରିକ ଭାଇ ! ବେଗି ବେଗି ସଞ୍ଜା ସଜାଇ କରଦିଅ, ଅଉ ଡେରି ସହିବ ନାହିଁ । ଉଛୁଣିକା ପେଟକୁ ଦିଅ, ପଛକେ ପିଠିରେ ମାରିବ ।"

ହଇତା ସାନ୍ତଙ୍କ ପିନ୍ଧାବାଲୁଗାଗୁଡ଼ାକ କାଢ଼ି ପକାଇ ଶୁକ୍ଳ ସଫା ଲୁଗା ପିନ୍ଧାଇଦେଲା । ଶ୍ରୀଅଙ୍ଗ ଘା' ଜାଗାମାନ ଧୋଇଧାଇ ଦେଇ କନାପଟି ବାନ୍ଧିଦେଲା । ଯୋଡ଼ାଏ ଟଙ୍କା ଯୋଡ଼ାଏ ଅପଟଙ୍କୁ ଧରି ଧାଇଁଛି । ଗୋବିନ୍ଦପୁର ଗାଁ ଟୋଟା ପାଖକୁ ଅଧ କୋଶରୁ ଊଣା ନୁହେଁ । ଗାଁରେ ଦୋକାନ ନାହିଁ, ଗ୍ରାମ ନାୟକ ଘରେ ଡାଲି ଚାଉଳ ତେଲ ଲୁଣ ଘେଷେଇ ସରଞ୍ଜାମ ସବୁ ଲଗାଇ ରଖି ଥାଏ— ବାଟୋଇମାନେ କେବେ କିଣନ୍ତି, ଥିଲା ନଥିଲା ବେଳେ ସାଇ ପଡ଼ିଶାଏ ବି କିଛି କିଣିନିଅନ୍ତି ।

ନାୟକ ଅପଣା କାମଧନ୍ଦାରେ ଲଗିଥାଏ, ସଞ୍ଜ ସକାଳେ ହାତରେ ପାଇଟି ନ ଥିବା ବେଳେ ପସରା ମେଲିଇ ବସେ । ହଇତା ଅପଟମାନଙ୍କ ଚଳିବା ଭଳି ଜିନଷ ସବୁ କିଣିଦେଇ ସାନ୍ତଙ୍କ ସକାଶେ ଦୁଧ ଖୋଜି ବସିଲା । ନାୟକ କହିଲା, "ମୋର ଗୋଟାଏ ଦୁହାଁଳ ଗାଈ ଅଛି, ହଁ—ହେଲେ, ସେଟା ଦିନ ଦି' ପହର ବେଳକୁ ଦୁହାଁଯାଏ—ଉଛୁଣିକା ଦୁହିଁଲେ ଗାଈଟା ଚମକିଯିବ, ଭଲ ଦୁଧ ଦେବ ନାହିଁ ।" ହଇତା ନିହାତି ତରଛରେ କହିଲା, "ନାହିଁ ନାହିଁ ଦୋକାନି ! ଯେତେ ଦୁଧ ଦେବ ଦେଉ, ଯେତେ ଦାମ ନେବ ଦେବ ।" ନାୟକ କହିଲା, "ଅଚ୍ଛା ହେଉ, ଯାଏଁ ଦେଖେ ।" ହଇତା ବାହାର ପିଣ୍ଡାରେ ବସି ଘର ଭିତରେ ସେଁ-ସାଁ ଦୁଧ ଦୁହାଁ ଶବ୍ଦ ଶୁଣୁଛି, ଆଉ ଶବ୍ଦ ନାହିଁ । ସଇତା ଦୁହିଁଲା ଦୁଧଦୁହାଁ ସରିଲାଣି । ନିହାତି ଅକୁଳରେ ଡାକ ପକାଉଛି, "ଦୋକାନି ଦୋକାନି ! ଦୁଧ ଚଞ୍ଚଳ ଆଣ ଭଲା । ମଠ କରନା, ସେରକୁ ଆଠଣା ଦେବି । ନାୟକ ଦୁଧ ଦେଇ ବାହାର ଆସୁଥିଲା—ସେରକୁ ଅଠଣା ଯେମିତି ଶୁଣିଛି; ଠେକି ଭିତରକୁ ଅନାଇଲା, ଦୁଧ ଅଧ ସେରକୁ ବି ଊଣା । ମନରେ କଲା; ବାଟୋଇଟା ଯିମିତିକା ଅକୁଳ ହେଉଚି, ଜଣାଯାଏ, ନ ହେଲେ ନୁହେଁ । ଏଇଟା କଡ଼ରୁ ଅଠଅଣା ନେବାକୁ ହେବ । ଦୁଧ ଠେକିଟା ଶିକା ଉପରେ ଥୋଇଦେଇ ବାହାର ଅସି କହିଲା—'ନାହିଁ ନାହିଁ; ବାବୁ

ଦୁଧ ହେଲା ନାହିଁ । ସେଇ କଥା ମୁଁ ଆଗରୁ କହୁଥିଲି ପରା; ଉଜୁଳିକା ଗାଈ ଦୁଧ ଦେବ ନାହିଁ । ଦୁଧ ବ ହେଲା ନାହିଁ । ଆପଣଙ୍କ ସଳାଶେ ମୋ ଗାଈଟା ବ ବଗିଡ଼ିଲା ।''

କଥାଟା ଶୁଣି ସଇତା ତ କାନ୍ଦ ପକାଇବ—ଦୁଧ ନ ହେଲେ କଣ ସାନ୍ତଙ୍କ ଜୀବନରକ୍ଷା ହେବ ? ଚଞ୍ଚଳ ଉଠିପଡ଼ି ନାୟକର ହାତ ଧରିପକାଇଲା —ଅତି ବିକଳରେ କହିଲା; ଏ ଦୋକାନୀ ଭାଇ ! ଯିମିତି ହେଉ ସେପରେ ଅଦା ସେଟେ ମିଳିବ ଦୁଧ ଅଣିଦିଅ, ଏଇ ଧର ସେରକର ଦାମ ଆଠଣା ।'' ନାୟକ ଅଧୁଲିଟା ଧରି ଏ ପିଠ୍ ସେ ପିଠ୍ ଦେଖିଲା ବଡ଼ିଆଙ୍ଗୁଳି ଉପରେ ରଖି ବୁଢ଼ା-ଆଙ୍ଗୁଳି ନଖରେ ଠଣ୍ କରି ବଜାଇଲା । ବୁଝିଲା, ଭଲ ଅଧୁଲି ଏକା । ମନ ଭିତରେ ଭାରି ଖୁସି ହୋଇଗଲାଣି—କହିଲା, ''ମହାଜନେ ଆପଣେ, ପିଣ୍ଡାରେ ଟିକିଏ ବସନ୍ତୁ । ଗ୍ରାମ ବାଣକ ଘରେ ଦୁଧ ଥାଏ, ଦେଖେଁ ଅଛନ୍ତି ? ହେଉ ହେଉ ଅପଣେ ବସନ୍ତୁ । ଚିନ୍ତା କରିବେ ନାହିଁ ।'' ଯେଉଁଠ ହେଲେ ଖୋଜିଲେବ ଆଣି ଦେବ ।'' ଧଡ଼କରି କବାଟଟା ଆଉଜାଇ ଦେଇ ଭିତରକୁ ଚାଲିଗଲା । ମନରେ ପାଞ୍ଚିଲା, ମୁଁ ଯଦି ଟାଉନକୁ ଯାଏଁ, ଶଳା ମନରେ କରିବ, ଘରୁ ଦୁଧ ଦେଲି । ପଇସା ପାଇଁ କିଛି ତୋଖଡ଼ମୋଖଡ଼ କରିବ । ଝିପା ଭିତରୁ ଧୁଆଁ ଶାଳପତ୍ର କାଢ଼ି କାହାଳିଟାଏ ମୋଡ଼ି ବଉଳା ନିଆଁରେ ଲଗାଇ ଭିତ୍ରେ ବସିଛି । ଏଣେ ସଇତା ତ ଅଥୟ—'ଏ ଦୋକାନି ! ଏ ଦୋକାନି ! ତୁମ୍ଭାକୁ ଭ୍ରହା ଡାକ ଗ୍ରାଉଛି । ଶେଷକୁ କେଜାଣି କହାଛି ଆକୁଳରେ ଡାକ ଗ୍ରାଉଲା—କେଜାଣେ କାନ୍ଦ ପକାଇବ ପରା ! ନାୟକ ମନରେ କଲା, ଆଉ ମଠ କଲେ ଚଳିବ ନାହିଁ । ଭିତରୁ ଜବାବ ଦେଲା, ''ବସିବା ହେଉ, ବସିବା ହେଉ ମହାଜନେ ! ଗାଁରୁ ଦୁଧ ଖୋଜି ଅଣି ଏଇ ବାଡ଼ିଦୁଆର ବାଟେ ଧାଇଁ ଧାଇଁ ଅଇଲି ପରା !'' ସଇତା, ''ଆଣ ଆଣ, ଆଉ ମଠ କରନା ।'' ନାୟକ ଶିକାରୁ ଠେକିଟା କାଢ଼ି ଭିତରକୁ ଅନାଇଲା—ଦୁଧ ପା' ଦେଢ଼ରୁ ଅଧିକ ନୁହେଁ । ଘରେ ଭିତରେ ପାଣି ଲୋଟାଟା ଥିଲା, ସେଥିରୁ ପାଣି ପା' ଦେଢ଼ ମିଶାଇ ଭିତରକୁ ଆଉ ଥରେ ଅନାଇଲା । ମନରେ କଲା, 'ହଁ—ଆଉ ଚଳିବ ନାହିଁ ।' ବାହାରି ଅସି କହିଲା, ''ମହାଜନେ, ଅପଣ ଭଲଲୋକ, ଦୁଧ ଟୋପାକ ପାଇଁ କହିଲେ—କଣ କରିବ; ଗାଁଯାକ ଖୋଜି ଖୋଜି ଗ୍ରାମ ପଇଡ଼ା ଘରୁ ପାଇଲି, ଧରି ଧାଇଁଛି । ନିଅ ନିଅ ।'' ''ଦିଅ—ଦିଅ, ଚଞ୍ଚଳ ଦିଅ'' ବୋଲି କହି ସଇତା ହାତଟା ବଢ଼ାଇଦେଲା ।

ନାୟକ—କାହିଁରେ ନେବ, କାଗା ଆଣ ।

ସଇତା—କାଗା ତ ଆଣିନାହିଁ, ସେଇ ଠେକିରେ ଦିଅ ।

ନାୟକ—ନାହିଁ ନାହିଁ, ଏଟା ମୋ ଦୁଧମୁହାଁ, ପାଇଲା ଠେଙ୍ଗା; କପର ଦେବ ?

ସଇତା—ଏ ଦୋକାନ ! ତୁମକୁ ହାତ ଯୋଡ଼ୁଛି ଆଉ କିଛି ବୋଲ ନା —ଠେକିଟା ବଢ଼େଇଦିଅ ।

କେଜାଣେ କିପାଇଁ ନାୟକ ମନରେ ଟିକିଏ ଦୟା ବସିଲା—କହିଲା "ହେଉ ହେଉ, ଘେନ ଯାଆନ୍ତୁ । ମୁଁ ଯାଇ ଘେନଆସିବି । ତୋଟାରେ ଅଛନ୍ତ ତ ?"

ସଇତା—ଡେବର ହାତ ପାପୁଲି ଉପରେ ଠେଙ୍ଗା ଥୋଇ ଦୁଧ ପଡ଼ିବ ବୋଲି ଖାଲିହାତ ପାପୁଲିଟା ଠେଙ୍ଗାମୁହଁ ଉପରେ ଦେଇ ଗୋହାମୁହାଁ ଧାଉଁଛି ।

ଚତୁସ୍ତ୍ରିଂଶତ୍ ପରିଚ୍ଛେଦ

ଚୋରର କଥା

ଦୁର୍ଗନ୍ଧ ଆଉ ମନକଥା ବେଗି ବେଗି ପବନରେ ମେଲିଯାଏ । ସାନ୍ତଙ୍କ ଉଆସରେ ଡକାୟତି ଖବରଟା ଦିନ ପନ୍ଦରକ ସରିନ ସମହାରପୁର ତାଲୁକ ଗୋଟାକଯାକ ମେଲିଗଲାଣି । ମୁହଁକୁ ମୁହଁ କଥାଟା ନାନା ରୂପଧରି ମେଲିଯାଇଛି । ସବୁ ଦେଶରେ, ସବୁ ଜାଗାରେ ଗୁଡ଼ାଏ ଡମ୍ଫା କଥାକହା ଲୋକ ଥାନ୍ତି । ଗୋଟାଏ ନୂଆ ରକମ କଥା ପାଇଲେ ସେଟା କହି ବୁଲିବା ସେମାନଙ୍କର ବେଉସା ହୋଇଯାଏ । ତାଲୁକ ଭିତରେ କଥାଟା ସ୍ଥିର ହୋଇଗଲାଣି, ଦେଶ ମଧ୍ୟରେ ଯେତେ ଡକାୟତି ହେଉଛି, ସବୁ କୁଆଁରବାବୁଙ୍କର କାମ । ସାନ୍ତ ଉଆସ ଆଗତ୍ରମୁଆରେ ପାଲିକିବୁଢ଼ା କଟକଙ୍କ ଯେଉଁ କାଳିଆ କାଳିଆ ଭୂଜଙ୍ଗା ଆଦମୀମାନେ ଦେହଯୋଡ଼ା ଖଣ୍ଡମାନ ମେଲାଇ ଶୋଇପଡ଼ିଥିଲେ, ଥୋକେ ବାଛୋଇ ଠିକ୍ କଲେ, ଏମାନେ ଡକାୟତ, ସାନ୍ତଙ୍କ ସାଙ୍ଗରେ ଧରାପଡ଼ିଛନ୍ତି । ସେମାନେ ବାଟଯାକ କଥା ବଖାଣିବାରେ ଲାଗିଛନ୍ତି । ଗୋଟାଏ ଗୋଟାଏ ଅତି ବୁଢିଆ ଲୋକ ଠିକ୍ କରିନେଲେ, ଏହି କେତେଜଣ ନୁହେଁ—ଡକାୟତ ପଞ୍ଝାକୁ ପଞ୍ଝା—ଗୋଟାଏ ଗୋଟାଏ ପଞ୍ଝାରେ ପନ୍ଦର କୋଡ଼ିଏ ଡକାୟତ । ପଞ୍ଝାରେ କୁଆଁରବାବୁ ସରଦାର । ସେ କଟକରେ ବସିଥାଇ ଜାଗା ବରଜାଗାକୁ ଡକାୟତମାନଙ୍କୁ ପଠାଇ ଦିଅନ୍ତି ।

ଦୋଳସମାଜ ଲଗାଲଗି ସମଥରପୁର ତାଲୁକ କେତେଟା ଗ୍ରାମର ଲୋକେ ପ୍ରଜାଙ୍କୁ ଜମିଦାର ବୈଷ୍ଣବଚରଣ ପଟ୍ଟନାୟକେ ଜେଲ୍ କରାଇ ଦେଇ-ଥିଲେ, ସେମାନଙ୍କ ମନ ଭିତରେ ବଡ଼ ରାଗ ଥିଲା । ଜମିଦାର ତ ବଡ଼ଲୋକ, କ'ଣ କରିବେ, ପେଟ ଭିତରେ ସାପ ପରି ମୋଡ଼ିମୋଡ଼ି ହୋଇ ପଡ଼ିଥିଲେ । ଏତିକିବେଳେ ପଡ଼ିଗଲା ଡାକ । ଅପଣା ଆପଣା କାମ ପାଇଁଟି ଗ୍ରାମ ଘରି ଆନନ୍ଦରେ ଝଙ୍କଡ଼ ତାଲୁକର ପ୍ରଜାମାନଙ୍କୁ ଶୁଣାଇ କହି ବୁଲୁଛନ୍ତି, "ଦେଖ ତ ଏତେ ଲୋକ ପୁଅଟା, କ'ଣ ବା ନାହିଁ, କୋଉଠିକୁ କୋଉ ଡକାଇତ ଧରି ଗାଁକୁ ଗାଁ ଘେରି—ଏ କ'ଣ ରେ ? ଛିଃ ଛିଃ ଛିଃ ! ଧର୍ମ ଅଛି ତ ! ପାପବୋଝଟା କେତେ ଦିନ ଚଳେ ? ସରଦାର ହାତରେ ଦୋହରି ବେଡ଼ି, ଆଉ ସମସ୍ତଙ୍କ ହାତ ହାତକୁ ହାଲି ବନ୍ଧା । ସଦରକୁ ନିଜେ ମେକେଞ୍ଜିର ସାହେବ ଦେଢ଼ଶ ଭଲ କନେଷ୍ଟବଲ ଧରି ଆସିଥିଲେ, ହାତକୁ ହାତ ଘେରିମାଲ ସାବୁତ୍, ଏଇଥର କଳାପାଣି ଦାଖଲ ! ଓ ହୋ ! ଡକାଇତ ଉପରେ ତାଲୁକ ଗୋଟାକୁ ରାତିରେ ନିଦ ନ ଥିଲା । ଏବେ ଟିକିଏ ନିଃଶ୍ୱାସ ପକାଇ ଶୋଇବୁ । ଏ ପାଞ୍ଚରେ ଚାଲିଗଲେ ଅଢ଼େଇ ହୋଡ଼ି—ଢେର ଡକାଇତ ପଳାଇ ଯାଇଛନ୍ତି—କୁମ୍ପାନୀ ମୁଲକରେ କେଉଁଠି ଲୁଚିବେ ?"

ପଞ୍ଚତ୍ରିଂଶତ୍ ପରିଚ୍ଛେଦ

ଇନ୍ଦୁମତୀ ପ୍ରସଙ୍ଗ

ଗୋବିନ୍ଦଚନ୍ଦ୍ରଙ୍କ କଟକଯାତ୍ରାର ଆଜି ଚତୁର୍ଥ ଦିବସ । ଘଟଣା ସମୟଠାରୁ ଇନ୍ଦୁମତୀ ଏଯାଏଁ ଅଚେତ ହୋଇ ଶେଯରେ ପଡ଼ିଛନ୍ତି । କେବେ କେବେ ଚେତା ଫେରିଲେ ଗୁଡ଼ାଏ ବାଉଳି ହୁଅନ୍ତି । ଦାସୀ ପାଳି କରି ଦିନରାତି ବେଢ଼ି ବସିଥିଲେ ହେଁ ମରୁଆର ଗୃହିଣୀ ହେଲା ଆହାର-ନିଦ୍ରା ନାହିଁ । ଦିନରାତି କେମାଙ୍କ ମୁହଁକୁ ଅନାଇ ଠାଁ ବସିଛି । ସାନ ତାଳପଙ୍ଖାଟିଏ ହାତରେ ଧରି ବେଳେ ବେଳେ ବିଞ୍ଚୁଥାଏ । ବହୁତ କଷ୍ଟରେ ବିଶେଷ ଯତ୍ନରେ ଟିକିଏ ଟିକିଏ ଦୁଧ ପିଆଇଦେଉଛି । ଇନ୍ଦୁମତୀ କେତେବେଳେ ବା ଢୋକେ ଢୋକ ଦିଅନ୍ତି, କେତେବେଳେ ଦୁଇ କଳ ଦେଇ ବୋହିଯାଏ । ଇନ୍ଦୁମତୀଙ୍କ ଶରୀର ସ୍ପନ୍ଦନ ପରି ମାନସିକ ଚିନ୍ତା ଭାବନାଶୂନ୍ୟ । ଚତୁର୍ଥ ରାତି ଶେଷ ମୁହୂର୍ତ୍ତରେ ଇନ୍ଦୁ ସ୍ୱପ୍ନରେ ଦେଖିଲେ—

ସହସ୍ର ଚନ୍ଦ୍ରଜ୍ୟୋତିବିଭାସିତ ନିର୍ମଳ ଗଗନମଣ୍ଡଳରେ ଅପାର୍ଥିବ କୁସୁମମାଳାମଣ୍ଡିତ ଅତି ସ୍ନିଗ୍ଧକୋମଳ ସହସ୍ର ସୂର୍ଯ୍ୟକିରଣ ପ୍ରତିଭାତ ରତ୍ନମୟ ସିଂହାସନରେ ଜ୍ୟୋତିର୍ମୟ ନାନା ରତ୍ନାଲଙ୍କାର ବିଭୂଷିତା ମାତୃମୂର୍ତ୍ତି ବିରାଜିତା । ସେହି ଦେବୀମୂର୍ତ୍ତି ଯେମନ୍ତ ଅତି କୋମଳ ଅଭୟ କୋଳ ବିସ୍ତାର କରି କ'ଣ ସଙ୍କେତ କରୁଛନ୍ତି । ଇନ୍ଦୁମତୀ ଅନିମେଷ ନେତ୍ରରେ ସେହି ଅଭୟା ଶାନ୍ତିଦାୟିନୀ ମୂର୍ତ୍ତିକୁ ଚାହିଁ ରହିଛନ୍ତି । ନିଶାବସାନ ସମୟରେ ସେ ଯେମନ୍ତ ଅନୁଭବ କଲେ, ଦେବୀ ଆଦେଶ କରୁଛନ୍ତି—'ଇନ୍ଦୁ ! ପ୍ରସ୍ତୁତ ହୋ—ଏହି କୁଟିଳ କଳୁଷମୟ ସ୍ୱାର୍ଥପୂର୍ଣ୍ଣ ସଂସାର ତୋ ପାଇଁ ନୁହେଁ । ଆଜୀବନ ଶ୍ରୁତ ଉପଦେଶ ସ୍ମରଣ କରି ସତ୍ୟଭ୍ରଷ୍ଟ ହେବାଠାରୁ ମୃତ୍ୟୁ ବାଞ୍ଛନୀୟ । ମନର ଦୁର୍ବଳତାଜନିତ ହେଉ ପଛକେ, ଜ୍ଞାତସାରରେ ଯେଉଁ ଅଧର୍ମ ଅର୍ଜନ କରିଛୁ ସେଥିପାଇଁ ପ୍ରାୟଶ୍ଚିତ୍ତ ପ୍ରୟୋଜନ ।' ବିନୋଦବିହାରୀଙ୍କ ମଙ୍ଗଳଆଳତି ଘଣ୍ଟା ଶୁଣି ଇନ୍ଦୁଙ୍କ ନିଦ ଭାଙ୍ଗିଗଲା । ସେ ମନମଧ୍ୟରେ ଅନୁଭବ କଲେ, ସେହି ଦେବୀମୂର୍ତ୍ତିଙ୍କଠାରୁ ଗୋଟିଏ ବିଶାଳ, ନିର୍ମଳ, ଜ୍ଞାନଦ, ଜଳଦ ସ୍ନିଗ୍ଧ ଜ୍ୟୋତିଃପୁଞ୍ଜ ବହିର୍ଗତ ହୋଇ ତାଙ୍କ ଦେହର ପ୍ରତ୍ୟେକ ଶିରା-ଉପଶିରା, ପ୍ରତ୍ୟେକ ରକ୍ତବିନ୍ଦୁରେ ବ୍ୟାପ୍ତ ହୋଇଗଲା । ପ୍ରତିଦିନ ସକାଳେ ନିଦରୁ ଉଠିବସିଲା ପରି ବିଛଣାରେ ଉଠି ବସିଲେ । ଗଲା ରାତିପାଏଁ ଯୋଡ଼ାଏ ପୋଇଲୀ ନ ଧରିଲେ ଉଠି ବସି ପାରୁ ନ ଥିଲେ, ଇକ୍ଷୁଣିକା ସେ ସାହାଯ୍ୟ ଲୋଡ଼ା ନାହିଁ । ହେଲେ, ମନ ବା ଜ୍ଞାନରେ ସୁଖଦୁଃଖ କିଛି ଜଣାପଡ଼ୁ ନାହିଁ । କି ପ୍ରକାର ଗୋଟାଏ ଅପୂର୍ବ ଭାବ ଉଦୟ ହୋଇଛି । ଇନ୍ଦୁମତୀ କାହାରିକୁ କିଛି ନ ବୋଲି, କାହାରି ସାହାଯ୍ୟ ନ ଲୋଡ଼ି ସକାଳଆ ନିତି ସବୁ ଆପେ ଆପେ ସାରିଲେ । ପ୍ରତିଦିନ ନଦୀରୁ ପାଣି ବୋହାଇ ଦୁଇଘଡ଼ି ଯାଏଁ ପୂଜା ଏବଂ ଗୀତାପାଠ କରିଥାନ୍ତି । ଏହା ମାତୃଦେବୀଙ୍କ ଦତ୍ତ ଶିକ୍ଷା ଏବଂ ଉପଦେଶ । ସ୍ନାନ ସାରି ଖଣ୍ଡିଏ ନୂଆ ପାଟଶାଢ଼ୀ ପିନ୍ଧିଲେ ଏବଂ ମାତୃଦତ୍ତ ସମସ୍ତ ଅଳଙ୍କାର ଦେହରେ ଲଗାଇଲେ । ଉପାସନା ନିମନ୍ତେ ଗୋଟିଏ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର କୋଠରି ଅଛି । ପୂର୍ବେ ତାହା ମାତୃଦେବୀଙ୍କର ଉପାସନା ମନ୍ଦିର ଥିଲା । ଉପାସନାନ୍ତେ ଆଖିବୁଜି ଧ୍ୟାନ କଲାବେଳେ ତାଙ୍କୁ ଜଣା ଗଲା, ସେହି ମାତୃମୂର୍ତ୍ତି ଯେମନ୍ତ ସମ୍ମୁଖରେ ଆସିଯାଇଛନ୍ତି । ଇନ୍ଦୁମତୀ ସେହି ଦେବୀ ମୂର୍ତ୍ତିକୁ ଲକ୍ଷ୍ୟ କରି ହାତଯୋଡ଼ି ପ୍ରାର୍ଥନା କଲେ, "ମା ! ଜୀବନଦାୟିନୀ, ଉପଦେଷ୍ଟ୍ରୀ ମା ! ମୋହର ପ୍ରତିପାଳନ, ମୋର ସୁଖସ୍ୱାଚ୍ଛନ୍ଦ୍ୟ ବିଧାନରେ ଆଜୀବନ ଯତ୍ନଶୀଳା ମା ! ସତ୍ୟମାର୍ଗରେ, ଧର୍ମମାର୍ଗରେ ଜୀବନଯାପନ କରିବାକୁ ସବୁବେଳେ ଉପଦେଶ ଦେଇଥିଲ ମା ! ତୁମ୍ଭେ ବର୍ତ୍ତମାନ ନିତ୍ୟ ବିଧାନରେ ସ୍ୱର୍ଗସ୍ଥା—ତୁମ୍ଭ

ପବିତ୍ର ସହବାସରୁ ମୁଁ ବିଚ୍ୟୁତ ହେଲେ, ପ୍ରତିନିୟତ ତୁମ୍ଭ ଦତ୍ତ ଉପଦେଶ ସ୍ମରଣ କରୁଥିଲି । ତୁମ୍ଭେ ଜାଣ ମା ଦେବୀ ସର୍ବଦ୍ରଷ୍ଟା ଈଶ୍ୱର ସାକ୍ଷୀ, ମୁଁ କେତେବେଳେ ଧର୍ମମାର୍ଗରୁ ବିଚ୍ୟୁତ ହୋଇନାହିଁ, କୌଣସି ପ୍ରକାର କଳୁଷିତ ଭାବନା ମୋ ମନରେ ସ୍ଥାନ ପ୍ରାପ୍ତ ହୋଇନଥିଲା । ମା ! ତୁମ୍ଭର ପବିତ୍ର କୋଳରୁ ବିଚ୍ୟୁତ ହୋଇ ଦାରୁଣ ଦୁର୍ଦ୍ଦଶାରେ ପଡ଼ିଛି ମା । ତୁମ୍ଭର ସ୍ନେହ ପୂତ ଅମିୟ କୋଡ଼ରେ ଆଉ ଥରେ ସ୍ଥାନ ଦିଅ ମା । ତୁମ୍ଭ ଆଜ୍ଞା ଲଙ୍ଘନ କରିଛି—ସମ୍ପ୍ରତି ମୁଁ ସତ୍ୟଭ୍ରଷ୍ଟା, ମିଥ୍ୟାବାଦିନୀ, ପାପକାରିଣୀ । ମୋ ଅଧର୍ମ ସକାଶେ ଅନ୍ୟ କେହି ଦାୟୀ ନୁହନ୍ତି । କ୍ଷଣିକ ଚିତ୍ତଦୌର୍ବଲ୍ୟ ଉପସ୍ଥିତ ଦାରୁଣ ପାପର ମୂଳ କାରଣ । ତୁମ୍ଭେ ବାଲ୍ୟକାଳରୁ ଯେଉଁ ସତ୍ୟର ମହିମା ଶିକ୍ଷା ଦେଇଥିଲ, ସେଥିରୁ ବିଚ୍ୟୁତ ହୋଇ ଦାରୁଣ ଯନ୍ତ୍ରଣା ଭୋଗକରୁଛି । ଶିକ୍ଷା ଦିଅ ମା । କି ପ୍ରାୟଶ୍ଚିତ୍ତ କଲେ ଏଥିରୁ ମୁକ୍ତିଲାଭ କରିବି ? ମୋର କ୍ଷୁଦ୍ର ବିବେଚନାରେ ଚରମ ପ୍ରାୟଶ୍ଚିତ୍ତ ବିନା ଅନ୍ୟ ଉପାୟ ଦେଖୁନାହିଁ । ସର୍ବପ୍ରକାର ଦଣ୍ଡ ଭୋଗ କରିବାକୁ ମୁଁ ପ୍ରସ୍ତୁତ ଅଛି । ସହସ୍ର ବଜ୍ରପାତକୁ ମୁଣ୍ଡ ପତାଇ ଗ୍ରହଣ କରିବାକୁ ମୁଁ କାତର ନୁହେଁ ।

"ହାୟ ! ହାୟ ! ଧିକ ମୋ ଜୀବନକୁ ! ମୋ ମସ୍ତକର ଦେବତା ମୋ ଚିର ଜୀବନର ଆଶ୍ରୟସ୍ଥଳ, ଦୋଷକଳଙ୍କ ଶୂନ୍ୟ ମୋ ଦେବତା କେବଳ ମିଥ୍ୟା-ବାଦିନୀର ପ୍ରତାରଣାମୟ ପତ୍ରଖଣ୍ଡିକ ବିଶ୍ୱାସ କରି ଦାରୁଣ ଯନ୍ତ୍ରଣା ଭୋଗ କରୁଁଛନ୍ତି । ମୋ ପରି ତୁଚ୍ଛ ଦାସୀଟା ସକାଶେ ଜ୍ଞାତି-ବନ୍ଧୁ-କୁଟୁମ୍ବ ବଂଶାଭିମାନ ବିଶାଳ ଭୂସମ୍ପତ୍ତି—ଅତି ସହଜରେ ସମସ୍ତ ତ୍ୟାଗ କଲେ । ହାୟ ! କୃତଘ୍ନ, ନିଷ୍ଠୁର, ପାପିୟସୀ ମୁଁ ତାହାଙ୍କ ନିର୍ମଳ ଚରିତ୍ରରେ କି ଜଘନ୍ୟ କଳଙ୍କ ଲଗାଇଦେଲି । କୁସୁମଘାତସହ-ନାକ୍ଷମ ସୁଗଠିତ କୋମଳ ଅଙ୍ଗରେ କି ଦାରୁଣ ଆଘାତ ! ହାୟ ! ହାୟ ! ହାୟ !"

ଇନ୍ଦୁମତୀ ସ୍ୱାମୀ ସମ୍ବନ୍ଧରେ ଆଉ ଅଧିକ କିଛି ଚିନ୍ତା କରିପାରିଲେ ନାହିଁ । କିପରି ଅବସ୍ଥାରେ କାହିଁ ରହିଲେ ? ହେଲେ, ତାଙ୍କ ପ୍ରତି କିଛି ଅମଙ୍ଗଳ ଘଟଣା ଘଟି ନାହିଁ, ମୋ ହୃଦୟରୁ ଏଥିର ପରିଚୟ ପାଇଛି । ଅନ୍ୟଥା ଛିନ୍ନଭିନ୍ନ ହୋଇଯାନ୍ତାଣି । ମା'ଙ୍କ ମୁହଁରୁ ଢେର ଥର ଶୁଣିଛି, ପତିପରାୟଣା ସତୀ ସ୍ତ୍ରୀମାନଙ୍କୁ ବୈଧବ୍ୟ ଯନ୍ତ୍ରଣା ଭୁଞ୍ଜିବାକୁ ହୁଏ ନାହିଁ । ମୁଁ ତ ଚିରଜୀବନ କୌଣସି ପ୍ରକାର କଳୁଷିତ କାର୍ଯ୍ୟ କରିବା ଥାଉ, ମନ ମଧ୍ୟରେ ଚିନ୍ତା ବି କରିନାହିଁ । ହେଲେ, କ୍ଷଣିକ ଚିତ୍ତଦୌର୍ବଲ୍ୟ ହେତୁ

ଯେଉଁ ମହାପାପ ଅର୍ଜନ କରନ୍ତୁ, ସେଥିସକାଶେ ପ୍ରାୟଶ୍ଚିତ୍ତ ନିତାନ୍ତ ପ୍ରୟୋଜନ ।'

'ହାୟ ! କି ଭାଗ୍ୟହୀନା ମୁଁ, ପ୍ରଭୁଙ୍କର ଏହି ଦାରୁଣ ଯନ୍ତ୍ରଣା ସମୟରେ ତାହାଙ୍କରି ପାଦ ତଳେ ବସି ସେବା କରିବି କିଣ, କେବଳେ ଦର୍ଶନ ମଧ୍ୟ ମୋ ଭାଗ୍ୟରେ ଘଟିଲା ନାହିଁ । ହେଉ, ତାଙ୍କ ଶ୍ରୀଚରଣ ହୃଦୟରେ ଧ୍ୟାନ କରି ପ୍ରାୟଶ୍ଚିତ୍ତ ସମାପନ କରିବି ।'

ଷଡ୍‌ତ୍ରିଂଶତ ପରିଚ୍ଛେଦ

ନୈରାଶ୍ୟ

ହିନ୍ଦୁର ସମସ୍ତ ଦର୍ଶନଶାସ୍ତ୍ର ତଥା ସର୍ବଶ୍ରେଷ୍ଠ ଧର୍ମଗ୍ରନ୍ଥ ଭଗବଦ୍ ଗୀତାର ମୂଳ ସୂତ୍ର ଦୁଃଖବାଦ । ସ୍ୱୟଂ ମହର୍ଷି ଗୌତମ ମଧ୍ୟ ଦୃଢ଼ରୂପେ ବୋଲି ଯାଇଛନ୍ତି, "ମାନବ ପୃଥିବୀକୁ ଆଗମନର କାରଣ କ୍ରନ୍ଦନ । ମାନବ ଜନ୍ମ ସମୟରେ କ୍ରନ୍ଦନ, ମୃତ୍ୟୁ ସମୟରେ କ୍ରନ୍ଦନ, ଜୀବନବ୍ୟାପୀ କାଳ କ୍ରନ୍ଦନମୟ ।" ମାନବସନ୍ତାନ ସୁଖସୌଭାଗ୍ୟ ବୋଲି ଯାହା ଭୋଗକରେ, ସେଟା ଦୁଃଖର ଆଭାସ ମାତ୍ର । ସୁସ୍ପଷ୍ଟ ଦେଖାଯାଉଛି, ବିଧାତା ପୁରୁଷ ମାନବସନ୍ତାନ ଅଦୃଷ୍ଟରେ ନିରବଚ୍ଛିନ୍ନ ସୌଭାଗ୍ୟ ଲେଖିବା ବିଷୟରେ ଯେମନ୍ତ ନିତାନ୍ତ କାର୍ପଣ୍ୟ ପ୍ରକାଶ କରିଅଛନ୍ତି ।

ତୁମ୍ଭେ ଦେବୀ ବୋଲ ଅବା ଦାନବୀ ବୋଲ, ଆଶା ମାନବସନ୍ତାନ ସମ୍ମୁଖରେ ସୁଖର ଆଲୋକ ଦେଖାଇ ତାହାକୁ ଅଗ୍ରସର କରାଉଥାଏ । ଅନନ୍ତ କୌଶଳୀ ଭଗବାନ ଆଶାକୁ ପ୍ରେରଣ କରି ନ ଥିଲେ ମାନବସମାଜର ଅବସ୍ଥା ଯେ କିଣ ହୁଅନ୍ତା, କେଉଁ ଲୋକ ବୋଲିବାକୁ ସମର୍ଥ ହେବ ? ଘୋର ଯନ୍ତ୍ରଣାରେ ଅବସନ୍ନ ଶଯ୍ୟାଗତ ମାନବ ଜାଣେ ଯେ, ମୃତ୍ୟୁ ତାହାର ସମସ୍ତ ଯନ୍ତ୍ରଣାର ଅବସାନକାରୀ । ଆଶା ଆସି ହୃଦୟରେ ମନ୍ତ୍ରଣା ଦେଲା । ଉପସ୍ଥିତ ବ୍ୟାଧିଜନିତ ଯନ୍ତ୍ରଣା ଚିରସ୍ଥାୟୀ ନୁହେଁ, ବିପୁଳ ସ୍ୱାସ୍ଥ୍ୟସୌଭାଗ୍ୟ ତାହା ସମ୍ମୁଖରେ ସଞ୍ଚିତ ରହିଅଛି । ସେତେବେଳେ ମାନବ ଧୈର୍ଯ୍ୟ ଧାରଣପୂର୍ବକ ସର୍ବସନ୍ତାପହାରୀ ମୃତ୍ୟୁଠାରୁ ଦୂରରେ ରହିବାପାଇଁ କାମନା କରି ରହିଥାଏ । ପୁତ୍ରଶୋକାତୁରା ଜନନୀ ଅସହ୍ୟ ଯନ୍ତ୍ରଣାରେ ଧରାବିଲୁଣ୍ଠିତା, ଆଶା ଆସି ମନ୍ତ୍ରଣା ଦେଲା, 'ଚିନ୍ତା କିଣ ? ଉଠି ଯା, ଆହୁରି ଗୋଟିଏ ପୁତ୍ର ଲାଭ କରିପାରୁ ।'

ତେତେବେଳେ ପୁତ୍ରବିଯୋଗବିଧୁରା ଜନନୀ ଉଠି ବସି ସାଂସାରିକ କାର୍ଯ୍ୟରେ ମନଃସଂଯୋଗ କଲେ । ସ୍ୱର୍ଗାଦପି ଗରୀୟସୀ ଜନନୀ ଜନ୍ମଦାତ୍ରୀ, ପାଳନକର୍ତ୍ତ୍ରୀ, ଶିକ୍ଷୟିତ୍ରୀ, ସର୍ବସୁଖଦାୟିନୀ ଜନନୀଙ୍କ ବିୟୋଗରେ ଇନ୍ଦୁମତୀ ଅନେକ ଦିବସ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଶଯ୍ୟାଗତ ଥିଲେ । କାଳସ୍ରୋତରେ ସେହି ଦୁଃଖରାଶି କିଞ୍ଚିତ୍ ଭାସିଯିବାରୁ ଆଶା ହୃଦୟ ମଧ୍ୟରେ ଉପସ୍ଥିତ ହୋଇ ମନ୍ତ୍ରଣା ଦେଲା, 'ଉଠି ବସ ଇନ୍ଦୁ, ଧୈର୍ଯ୍ୟଧର । ଜନନୀ ଜନ୍ମଦାତ୍ରୀ ପ୍ରତିପାଳିକା ମାତ୍ର ଚିରସଙ୍ଗିନୀ ନୁହନ୍ତି । ବିଧିବିଧାନ ଅନୁସାରେ ତୁମ୍ଭ ପ୍ରତି ତାହାଙ୍କର କର୍ତ୍ତବ୍ୟକର୍ମ ସମାପନ କରି ଉପଯୁକ୍ତ ସମୟରେ ନିୟତିର ଆହ୍ୱାନରେ ଚରମ ଗତି ଲାଭ କରିଅଛନ୍ତି । ଏହା ବିଧିସୃଷ୍ଟ ଜଗତର ଅପରିହାର୍ଯ୍ୟ ନିୟମ ଅଟେ । ନାରୀଜୀବନରେ ଅନେକଗୁଡ଼ିଏ କର୍ତ୍ତବ୍ୟକର୍ମ ଅଛି, ଉପଯୁକ୍ତରୂପେ ସେହି କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ପାଳନ ହିଁ ଧର୍ମ । ଭବିଷ୍ୟତ ତିମିରରାଶି ଭେଦକରି ଏକ ଦେବମୂର୍ତ୍ତି ଆସୁଅଛନ୍ତି । ତାହାଙ୍କ ଆଶ୍ରୟରେ ଥାଇ ତାହାଙ୍କ ସାହାଯ୍ୟରେ ସମସ୍ତ କର୍ତ୍ତବ୍ୟକାର୍ଯ୍ୟ ସାଧନ କରିବାକୁ ସମର୍ଥ ହେବ । ସେହି ସୁଧାମୟ ସମୟ ତୁମ୍ଭ ସମ୍ମୁଖରେ ଉପସ୍ଥିତ ପ୍ରାୟ ଜାଣ । ଉଠ, ତୁମ୍ଭର ସେହି ପ୍ରାଣେଶ୍ୱର ପରମ ସହାୟ ପୁରୁଷଙ୍କ ଶୁଭାଗମନ ପ୍ରତୀକ୍ଷା କର ।'

ନାରୀଜୀବନର ଏକମାତ୍ର ଆଶ୍ରୟ, ସମସ୍ତ ପ୍ରକାର ସୁଖସୌଭାଗ୍ୟଲାଭର ପରମ ସହାୟ ସେହି ଉପାସ୍ୟଦେବତା ଉପସ୍ଥିତ । ପ୍ରକୃତ ତାହାଙ୍କୁ ସ୍ୱର୍ଗୀୟ ଦେବପ୍ରତିମା ବୋଲିବା ଅସଙ୍ଗତ ନୁହେଁ । ବିପୁଳ ଐଶ୍ୱର୍ଯ୍ୟରେ ରାଜପୁତ୍ର, କୁଳମର୍ଯ୍ୟାଦାରେ ମୁକୁଟମଣି, ସ୍ୱାସ୍ଥ୍ୟସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟରେ ନବକିଶୋର କାର୍ତ୍ତିକେୟ ସ୍ୱରୂପ । କିବହୁଂ ଦୁର୍ଲଭଂ ଲୋକେ, ସ୍ୱଭାବପ୍ରଦତ୍ତ କବିତ୍ୱ ଗୁଣଶାଳୀ—ସଂକ୍ଷେପରେ ବୋଲିଯାଇପାରେ, ମାନବବାଞ୍ଛିତ ସମସ୍ତ ଗୁଣ ଯେମନ୍ତ ଏକାଧାରରେ ବିଦ୍ୟମାନ । ଜନ୍ମଜନ୍ମାନ୍ତର ଅର୍ଜିତ ପୁଣ୍ୟରାଶିର ବିଧିଦତ୍ତ ମହାକର ସହସା ସମ୍ମୁଖରେ ଉପସ୍ଥିତ । ସୁଖସୌଭାଗ୍ୟର ଅରୁଣଜ୍ୟୋତି ବିକାଶ, ମାତ୍ର ବିପଦରାଶି ବାରିପଟଳ ଆଚ୍ଛାଦିତ, ଏକ ସଙ୍ଗରେ ଯେମନ୍ତ ଶତ ସହସ୍ର ଦାରୁଣ କୁଳିଶ ଖଣ୍ଡି ପଡ଼ୁଛି । ସମସ୍ତ ଦୁର୍ଯୋଗର ମୂଳ କାରଣ ଇନ୍ଦୁମତୀ ଆପଣାକୁ ଜ୍ଞାନ କରନ୍ତି । ଜୀବନାଶା ଏକାବେଳକେ ପରିତ୍ୟାଗ କରିଯାଇଛି ।

ସପ୍ତତ୍ରିଂଶତ୍ ପରିଚ୍ଛେଦ

ଦୈନିକ ନିତ୍ୟକାର୍ଯ୍ୟ

ଇନ୍ଦୁମତୀ କାହାରି ସହିତ କଥାଭାଷା ନକରି ଉଆସ ପ୍ରାୟ ସବୁ ଜାଗାରେ ବୁଲୁଛନ୍ତି । ସ୍ନାନଉପାସନା ନିୟମିତରୂପେ ବଢ଼ାଇଲେ । ଉଆସ ଅଗଣାରେ ମଲ୍ଲୀ ନିଆଳୀ ଜାଈ ଯୁଇ ପ୍ରଭୃତି କେତେଗୁଡ଼ିଏ ଫୁଲଗଛ ଧାଡ଼ିବାନ୍ଧି କରି ଲଗାଇଥିଲେ, ସେଗୁଡ଼ିକ ତାଙ୍କ ନିଜର ହାତଲଗା ଗଛ । ପ୍ରତିଦିନ ଓପରଅଳିଆ ମରୁଆ ଆଉ ସେ ନିଜେ ସାନ ସାନ ପିତ୍ତଳ ମାଠିଆ ଗୋଟିଏ ଗୋଟିଏ କାଖେଇ ନଈରୁ ପାଣି ଆଣି ଦିଅନ୍ତି, ଆଜି ମଧ୍ୟ ସେହିପରି ଦେଲେ, ତେବେ ଆଗେ ପାଣି ଦେବାବେଳେ ହସଖୁସିରେ ସେହି ଗଛକଥା କେତେ କହୁଥିଲେ, ଆଜି ଦୁହେଁଯାକ ତୁନିତାନି ଗଛରେ ଜଳ ଦେଇ ଯାଉଛନ୍ତି । ଇନ୍ଦୁ ଯନ୍ତ୍ରଚାଳିତା ପରି କାର୍ଯ୍ୟରେ ନିଯୁକ୍ତା, ହେଲେ ମରୁଆ ତାଙ୍କ ପ୍ରତି ବିଶେଷରୂପେ ଦୃଷ୍ଟି ରଖିଛି । ସେ ଦେଖୁଛି, ଇନ୍ଦୁ ମୁହଁରୁ ଦୁଃଖ ବା ସୁଖ କିଛି ହେଲେ ଚିହ୍ନ ଜଣାଯାଉ ନାହିଁ । ଇନ୍ଦୁର ମନ ବୁଝିବା ପାଇଁ ମରୁଆ କିଛି କଥା ପଚାରିଲେ ହୁଁ କିମ୍ବା ନାହିଁ, ଏତିକି ମାତ୍ର ଉତ୍ତର ପାଏ ।

ଉଆସର ଲୋକେ ବୁଝିଛନ୍ତି, ଇନ୍ଦୁମତୀ ସବୁ ଦୁଃଖ ପାସୋରି ପକାଇଲେଣି । କାରଣ, ସେ କାନ୍ଦୁନାହାନ୍ତି ବା ମଥାପାତି କେଉଁଠାରେ ତୁନି ହୋଇ ବସୁନାହାନ୍ତି । ଭୟଙ୍କର ଝଞ୍ଜାବାତ୍ୟା ବହିବା ଆଗେ ଆକାଶମଣ୍ଡଳ ପରି ଇନ୍ଦୁଙ୍କ ମୁଖମଣ୍ଡଳ ସ୍ଥିର ଏବଂ ଗମ୍ଭୀର । ଅଜଣା ଲୋକ ଦେଖିଲେ ମନରେ କରିବେ, ଏହାଙ୍କ ମନ ମଧ୍ୟରେ କୌଣସି ପ୍ରକାର ସୁଖ ବା ଦୁଃଖ ଜାତ ହେଉନାହିଁ । ହେଲେ, ମରୁଆର ମନ ନିତାନ୍ତ ଅସ୍ଥିର—ଥରକୁ ଥର ଇନ୍ଦୁ ମୁହଁକୁ ଚାହୁଁଛି ।

ଝିଅ ପାଇଁ ମା-ମଣିମା ଦୁଇ ତିନି ସାଜ କରି ସୁନାର ଅଲଙ୍କାର ଗଢ଼ାଇ ବାକ୍ସକୁ ବାକ୍ସ ଥୋଇ ଯାଇଛନ୍ତି । ମା ମଣିମା ଯେମନ୍ତ ସବୁଦିନେ ଅଲଙ୍କାର ଗଢ଼ାଇବାକୁ ଲାଗିଥାନ୍ତି, ନାନାପ୍ରକାର ଜଡ଼ିତ ସୁନା ଅଲଙ୍କାର ମଧ୍ୟ ନାନା ଜାଗାରୁ କିଣୁଥିଲେ । ବରଷକୁ ତିନି ଚାରି ଲକ୍ଷ ଟଙ୍କା ଘରେ ପଶେ । ଗୋଟିଏ ବୋଲି ଝିଅ, ସେଇଟି ବି ବଡ଼ ରୂପବତୀ, ଗୁଣବତୀ । ମା' କଥା ତଳେ ପଡ଼େ ନାହିଁ । ପୁଣି ସେଇଟି ହେବ ସବୁ ସମ୍ପତ୍ତିର ଉତ୍ତରାଧିକାରିଣୀ । ତାଙ୍କପାଇଁ ମା ଅନେକଗୁଡ଼ିଏ ମୂଲ୍ୟବାନ ଅଳଙ୍କାର ଗଢ଼ାଇଲେ, ଏଥିରେ ଅଧିକ କଥା କଣ ? ଇନ୍ଦୁ ଅଲଙ୍କାର ବାକ୍ସ ଫିଟାଇଲେ, ଯେତେ ପାରିଲେ ଦେହରେ

ଲଗାଇଲେ । କେହି ଲୋକ ଭଲକରି ଅନାଇଲେ ବୁଝିପାରନ୍ତା, ସେ ଯେମନ୍ତ ଅନନ୍ଦ ମନରେ ଯତ୍ନକରି ଲଗାଉ ନାହାନ୍ତି । ଗୁଚ୍ଛା ଖଞ୍ଜି ଦେଇ ଯାଉଛନ୍ତି ।

ଅଳଙ୍କାର ପିନ୍ଧା ଦେଖି ମରୁଆ ଗୋଟାଏ ଟାଣ ନିଶ୍ୱାସ ପକାଇଲା । ତା ମନଟା ଯେମନ୍ତ କିରକମ ଛନଛନ ହେଉଛି, କିଛି କଥା ବୁଝିପାରୁ ନାହିଁ ।

ଉଆସ ମଧ୍ୟରେ ଡିନ ବୋଡ଼ି ହରିକ ଟୋକା, ବୁଢ଼ୀ, ଦରବୁଢ଼ୀ ପୋଇଲା । କାହା ପାଖକୁ ଗ୍ଭଲି ଯାଇ, କାହାକୁ ବା ପାଖକୁ ଡାକି ଏଣ୍ତେତେଣ୍ଡୁ ସମସ୍ତଙ୍କୁ ପଦେ ପଦେ କଥା କହିଲେ । କାହାକୁ ସୁନା ମୁଦିଟାଏ, କାହାକୁ ବା ସୁନାକଙ୍କଣ ପଟେ, କାହାକୁ ଚୁଡ଼ିପଟେ ଏହିପରି ସମସ୍ତଙ୍କୁ ବାଣ୍ଟିଲେ ।

ସରସିକ ତଳେ ଦିନେ ନିସ୍ୱଦିନଆ ଉପରଓଳି ନିମା ପୋଇଲାକୁ ତାଙ୍କ ଫୁଲଗଛରେ ପାଣିଦେବାକୁ କହି ଆପେ ମରୁଆକୁ ଧରି କିତାପ ପଢ଼ି ବସିଲେ । ସଞ୍ଜବେଳେ ଯାଇ ଦେଖିଲେ, ଗଛରେ ପାଣି ଦିଆଯାଇ ନାହିଁ । ଖରି ଖପାଟାଏ ହୋଇ "ଦୂର ଦୂର—ତୁ ମରଯା" ବୋଲି ଗାଳି ଦେଲେ; ମାତ୍ର ଦଣ୍ଡକ ବାଦେ ଟିକିଏ ଶାନ୍ତ ହେବାରୁ ମନ ବଡ଼ ଅକୁଳହେଲା, ସେଦିନ ସ୍ୱରରେ ଭଲ ନିଦ ହେଲା ନାହିଁ । ସେଦିନ କଥାରୁ ନିମାକୁ ଦେଖିଲେ ତାଙ୍କୁ ଲାଜ ମାଡ଼େ, ତା ମୁହଁକୁ ଅନାଇ ପାରନ୍ତି ନାହିଁ । ଉଠୁଣିକା ଫେରି ସେଇ କଥାଟା ମନରେ ପଡ଼ିଗଲା । ନିମା ପାଖକୁ ଗ୍ଭଲିଗଲେ, ଆପଣା ବେକରୁ ସୁନା ହାରଟାଏ କାଢ଼ି ତା ବେକରେ ଗଳାଇ ପକାଇ କହିଲେ, ନିମା ! ମୁଁ ତୋତେ ଗାଳି ଦେଇଥିଲି, ତୁ କିଛି ମନରେ କରିବୁ ନାହିଁ, ମୋତେ କ୍ଷମା କରିବୁ ।" ନିମା ତାଙ୍କ ଗୋଡ଼ତଳେ ପଡ଼ି ଭେ ଭେ ଡକାପାରି କହିଲା, "ଅଜ୍ଞା, ଅଜ୍ଞା । ତୁମ୍ଭ ଅଜି ଏ କମିତି କଥା ଆଜ୍ଞା ହେଉଛନ୍ତି । ଇନ୍ଦୁ ତାକୁ ଧରି ଉଠାଇ କହିଲେ, "ନାହିଁ ଲୋ ନାହିଁ, କିଛି କଥା ନାହିଁ, ତୁ ଉଠ୍ ଉଠ୍ ।" ଆପଣା ପଣନ୍ତ କାନିରେ ନିମା ଦେହରୁ ଧୂଳି ଝାଡ଼ିଝୁଡ଼ି ଦେଲେ । ଦାସୀପଲରେ ଅଳଙ୍କାର ବଣ୍ଟାବଣ୍ଟି କଥା ସାନ୍ତଙ୍କ କାନରେ ପଡ଼ନ୍ତେ କହିଲେ, "ହେଉ, ତା ମନ ଟିକିଏ ବଦଳିଯାଉ ।"

ଉଆସ ମଧ୍ୟରେ ଅଜି ସମସ୍ତଙ୍କ ମନ ଖୁସି, ଏକା ଖୁସିନାହିଁ ମରୁଆ ମନ । ସେ କେମାଙ୍କ ମୁହଁକୁ ଥରକୁ ଥର ଅନାଉଛି, ସବୁ କାର୍ଯ୍ୟ ଜଗି ଜଗି ଦେଖୁଛି । ହେଲେ କେମାଙ୍କ ମନ କଥା କଣ କିଛି ବୁଝିପାରୁ ନାହିଁ । ପୁଣି

ଭରସି କିଛି କଥା ତାଙ୍କୁ ପଚାରି ପାରୁନାହିଁ । ଜେମା ସବୁକଥା ତାଙ୍କୁ ବୋଲନ୍ତି । ଜେମାଙ୍କ ମନର ସବୁକଥା ତାଙ୍କୁ ଜଣା । ହେଲେ, ଆଜି ତାଙ୍କୁ କିଛି କଥା ବୋଲୁ ନାହାଁନ୍ତି । ପଚାରିଲେ ସେ କଣ ବୋଲିବେ । ଏ କଥା ବି ମରୁଆ ବୁଝିଲାଣି, ଯେମନ୍ତ ତାଙ୍କ ମନରେ କିଛି ଗୋଟାଏ କଥା ଅଛି, ଜଗି ଜଗି ଚାଲୁଛନ୍ତି । ସେ କଥାଟା ମରୁଆ ନ ବୁଝି ଜୁଗୁଟାରେ ଯେମନ୍ତ ମନ ଭିତରେ ଗୋଟେ ଏ ଡର ପଶିଲାଣି—ଆଉ କୁଅଡ଼କୁ ମନ ନ ଦେଇ ତାଙ୍କୁ କାନଗଣ୍ଠିଲ କରି ରଖିଛି ।

ଅଷ୍ଟତ୍ରିଂଶତ ପରିଚ୍ଛେଦ

ମରୁଆ କଥା

ଭୀମସେଣ ମହଲ (ମଲ୍ଲ) ସମସରପୁର ତାଲୁକର ଛଅଟା ମୌଜାର ମୌରସି ମକଦ୍ଦମ । ଜମିଦାର ଦର୍ପଣଙ୍କର ଜଣେ ବିଶ୍ୱାସୀ ସଙ୍ଗୀ ଲୋକ । ମହଲ ଜଣେ ମଧ୍ୟଭଲା ଲୋକ । ଧୂଳିଭାଗ ଛାଡ଼ି ଦଶହଳ ହାତଚଷ, ଆଉ ଆଉ ବିଷୟ ମଧ୍ୟ ସେହିପରି ଭଲ ଚଳେ । ଲୋକଟି ବଡ଼ ଧାର୍ମିକ, ପରୋପକାରୀ । ଏଥିଲାଗି ଗାଁ ଲୋକେ ତାଙ୍କୁ ମାନନ୍ତି । ବାରମାସିଆ ଦିନମୂଲିଆ, ପୋଇଲା ପରିବାରି ଲଗାଇ ଘରେ ଦଶବାର ଜଣ ଲୋକ । ରାତି ଛ' ଘଡ଼ିଯାଏ ଘରେ ଚହଳ ଲାଗିଥାଏ ସତ, ହେଲେ, ନିଜର କୁଟୁମ୍ବ ବୋଇଲେ ତିନିର ବରଷର ଝିଅଟିଏ—ନାମ ମରୁଆ; ଝିଅଟା ବଡ଼ ହାନକପାଳୀ; ମାସକ କଡରୁ ମା ଛେଉଣ୍ଡୀ ।

ଅଶିଣ ଅଧ କଡରୁ କାର୍ତ୍ତିକ ଅଧାଅଧିଯାଏ ମଫସଲ ଗାଁରେ ସବୁ ବର୍ଷ ଲୋକମାନଙ୍କର ଶର୍ଦ୍ଦି ଆଉ ଜର ହୁଏ । ଏ ବର୍ଷ କେମନ୍ତ ଜରଟାଏ ଆସିଛି, ମଣିଷ ଧରିଲା ତ, ନେଲା ।

ଭୀମସେଣ ମହଲଙ୍କର ଖର ଜର, ଅଠଦିନ ହେଲା ବିଛଣା ଛାଡ଼ିବାକୁ ନାହିଁ । ଯୋଡ଼ାଏ ବୈଦ୍ୟ ଜଗି ବସିଛନ୍ତି । ଜମିଦାର ସାନ୍ତ ଦୁଇବେଳା ଆସି ରୋଗୀଙ୍କ ଔଷଧପାଣି ଆଉ ଆଉ କଥା ବୁଝାବୁଝି କରିଯାନ୍ତି ।

ନ' ଦିନ ସଞ୍ଜବେଳେ ମହଲେ ଜମିଦାର ସାନ୍ତଙ୍କୁ ପାଖକୁ ଡକାଇଲେ । ଶୋଇଲା ଗମ୍ଭୀରଟାକୁ ନିରୋଳା କରିଦେଇ କହିଲେ, "ମଣିମା ।

ମୋ ମରୁଆ ରହିଲା, ମୋର ସବୁ ଧନ ଖରଚ କରି ତାକୁ ପାଳିବେ, ଭଲ ପାତ୍ରଟିଏ ଲୋଡ଼ି ତା' ହାତରେ ଦେବେ ।" ମହାଲ ସାଆନ୍ତଙ୍କୁ ଏତିକ କହିବା ପାଇଁ ଯେମନ୍ତ ରହିବସିଥିଲେ, ପାଟି ପଡ଼ିଗଲା ।

ଆଜି ଇନ୍ଦୁମତୀର ଏକୋଇଶିଆ । ସାଆନ୍ତେ ମରୁଆକୁ ଆଣି ସାନ୍ତାଣୀଙ୍କ କୋଳରେ ଦେଲେ । ମରୁଆ 'ବା—ଲେ ! ବା—ଲେ' କହି ଡାକ ପାରୁଥାଏ । ସାନ୍ତାଣୀ ହାତରେ କଣ୍ଢେଇ ଖଜା ଦେଇ ତାକୁ ବହଲାଉଥାନ୍ତି । ବର୍ଷକ ଭିତରେ ମରୁଆ ତା' ବାପକୁ ଭୁଲିଲେ । ସାନ୍ତାଣୀଙ୍କୁ ପଚାରିଲା, "ତୁ କେ ?"

ସାନ୍ତାଣୀ—ମୁଁ ତୋ ମା ପରା !

ମରୁଅ—ଗୋପାଳ ମା ଅଛି । ଚନ୍ଦନା ମା ଅଛି । ମୋ ମା ମରିଗଲା ବା କାନ୍ଦିଲା ।

ସାନ୍ତାଣୀ—ହସି ହସି କହିଲେ, "ହଁ ମୁଁ ମରିଯାଇଥିଲି ଫେରି ଆସିଲି ।"

ମରୁଆ— ଅଉ ତୁ ମରିଯିବୁ ନାହିଁ, ମୁଁ କାନ୍ଦିବି । ବା କାହିଁ ?

ସାନ୍ତାଣୀ—ତୋ ବା' ମରିଯାଇଛି, ଆସିବ ।

ଇନ୍ଦୁମତୀ ଆଉ ମରୁଆ ଏକ ସାଙ୍ଗରେ ଖାଆନ୍ତି, ଖେଳନ୍ତି, ଶୁଅନ୍ତି । ଇନ୍ଦୁ ମରୁଅକୁ ଅପା ବୋଲି ଡାକେ, ଉଆସର ପୋଇଲାମାନେ ମରୁଆକୁ ବଡ଼ଜେମା ବୋଲି ଡାକନ୍ତି, ସେହିପରି ଖଟିଥାନ୍ତି । ମରୁଆ ଏବେ ଆପଣା କଥା ବୁଝିଲଣି, ସେହିପରି ଟିକିଏ ଲଙ୍ଗି ଲଙ୍ଗି ଚାଲେ । ହେଲେ, ସାନ୍ତାଣୀ କେବେ ତାକୁ ଅଡ଼ଅନ୍ତର କରନ୍ତି ନାହିଁ ।

ଭୀମସେଣ ମହାଲର ଚଳନ୍ତି ଅଚଳନ୍ତି ଯେତେ ବିତ୍ତ ଥିଲା, ସବୁ ବିକି ଦେଇ ଜମିଦାର ସାନ୍ତ ହେଉ ସବୁ ଟଙ୍କା ମରୁଆ ନାମରେ ସରକାରରେ ଜମା କରି-ଦେଇଛନ୍ତି । ସେଥିରୁ ପଇସାଏ ବି ଖରଚ କରିନାହାନ୍ତି । ଆଜିଯାଏଁ ମୂଳ କଳନ୍ତର ମିଶି ପଞ୍ଚାଶ ହଜାର ଟଙ୍କା ହେଲାଣି ।

ବଦଂଶମନ୍ତ, ବୁଦ୍ଧିମନ୍ତ, ଦେଖିବାକୁ ସୁନ୍ଦର ହୋଇଥିବ, ଭଲଲୋକ ପୁଅ ହୋଇଥିବ, ଖଣ୍ଡାଏତ କୁଳରେ ଏମିତି ପିଲା ମିଳୁଛନ୍ତି ସତ, ହେଲେ, ଘରଜୋଇଁଆ ରହିବାକୁ ନାରାଜ । ସାଆନ୍ତେ ବରପାତ୍ରଟିଏ ଲୋଡ଼ି ଲୋଡ଼ି ଥକିଲେଣି । ମରୁଆ ଆଜିଯାଏ ଅଭିଆଡ଼ୀ ରହିଛି ।

ଊନଚତ୍ୱାରିଂଶତ୍ ପରିଚ୍ଛେଦ

ଇନ୍ଦୁମତୀ ଅସ୍ତମିତ

ସକାଳ ଓଳିଟାଯାକ ପୋଇଲା ମହଲରେ କଟିଲା । ଉପରଓଳି ମରୁଆକୁ ସଙ୍ଗରେ ଧରି ଅଗଣା ଫୁଲ ବଗିଚ୍ଚାରେ ପାଣି ଢଳା ଲାଗିଛି । ଇନ୍ଦୁ ପ୍ରତ୍ୟେକ ଫୁଲଗଛରେ ଅପେ ମାଟିଆଏ କରି ଜଳ ଦେଲେ । ପ୍ରତ୍ୟେକ ଗଛରେ ଅତି ସ୍ନେହରେ ଧୀରେ ଧୀରେ ହାତ ବୁଲାଉଥାନ୍ତି । ଦୁଇଜଣଯାକ ମାଠିଆ କାଖେଇ ନଈରୁ ଜଳ ତୋଳି ଆଣୁଥାନ୍ତି, କାହାରି ମୁହଁରେ କଥାଭାଷା ନାହିଁ । ମରୁଆ ବେଳେ ବେଳେ କଣେଇ କଣେଇ ଇନ୍ଦୁ ମୁହଁକୁ ଚାହୁଁଥାଏ । ମରୁଆ କେତେଥର ଦେଖିଲାଣି, ଜଳ ତୋଳିବା ବେଳେ ଇନ୍ଦୁ ନଈର ଚାରିଆଡ଼କୁ ଭଲ କରି ଅନାନ୍ତି, ମରୁଆ ଏକଥାର ଅର୍ଥ କିଛି ବୁଝିପାରୁ ନାହିଁ, ହେଲେ ଭରସି କିଛି କଥା ପଚାରିପାରୁ ନାହିଁ । ଗୁଡ଼ାଏ ପୋଇଲା ଦୂରରେ ଛିଡ଼ା ହୋଇ ସେମାନଙ୍କ ଜଳଦିଆ ଦେଖୁଛନ୍ତି, ମାତ୍ର ଡରରେ ପାଖ ପଶିପାରୁ ନାହାନ୍ତି । ପ୍ରଥମେ ଯୋଡ଼ାଏ ପୋଇଲା ଧାଇଁ ଆସି ସେମାନଙ୍କ ପାଖରୁ ପିତଳ ମାଠିଆ ନେଇ ନଈରୁ ଜଳ ଆଣିବାକୁ କହିଲେ । ଇନ୍ଦୁ ଏମନ୍ତ ଚାହାଣିରେ ସେମାନଙ୍କୁ ଅନାଇଲେ ଯେ, ପୋଇଲା ଯୋଡ଼ାକ ଡରରେ ଆଡ଼େଇଗଲେ ।

ଇନ୍ଦୁ, ମରୁଆ ଦୁଇଜଣ ଏକସାଙ୍ଗରେ ଦିନେ ଦିନେ ବିନୋଦ-ବିହାରୀଙ୍କ ଆଳତି ଦର୍ଶନକୁ ଯାଆନ୍ତି । ଗଛରେ ଜଳଦିଆ ସରିଲା । ସୂର୍ଯ୍ୟ ଅସ୍ତ ହେଲା ପରି, ଗଛ ଆଗ ଡାଳରୁ ବି ଖରା ଗୁଞ୍ଜିଗଲାଣି । ଯୋଡ଼ାଏ ପୋଇଲା ସନ୍ଧ୍ୟାବଇଠା ସଜାଡ଼ିବାରେ ଲାଗିଛନ୍ତି । ଇନ୍ଦୁ ଦେବତାଙ୍କ ଆଳତି ଦର୍ଶନ କଥା କହିବାରୁ ଉଆସର ବୁଢ଼ା ପଢ଼ିଆରୀ ମୁକୁନ୍ଦ ଦାରିକ ଧାଇଁଯାଇ ମନ୍ଦିର ସୋଧି-ଦେଲା । ଇନ୍ଦୁ, ମରୁଆ ଦୁହେଁଯାକ ନଈରେ ଅଣ୍ଟାପାଣି ବୁଡ଼ାଇଲେ, ଭଲ ଶୁକ୍ଲ-ଶାଢ଼ି ଦୁଇଖଣ୍ଡ ପିନ୍ଧି ଦର୍ଶନକୁ ବାହାରିଲେ । ଆଜି ଆଉ ଦିନ ଆଗ ପଛରେ ଆଠ ଦଶଟା ପୋଇଲା ଚାଲୁଥାନ୍ତି । ଅଜା ପୋଇଲାମାନଙ୍କୁ ସାଙ୍ଗରେ ଚାଲିବାର ଦେଖି ଟିକିଏ ମୋଡ଼ାମୋଡ଼ି ହେବାରୁ ସାଙ୍ଗରେ ଯିବାକୁ ମରୁଆ ସେମାନଙ୍କୁ ମନାକରିଦେଲା ।

ଆଳତି ବଢ଼ିବାର ଉତ୍ତାରେ ପୂଜାରୀ ଯୋଡ଼ାଏ ଆଳତି ବଳିତା ନିଆଇ ଦୁଇଜଣଙ୍କ ହାତରେ ଦେଲା । ବଳିତାରୁ ଟିକିଏ ଟିକିଏ ଧୂଆଁ ବାହାରୁଥାଏ । ଦୁହେଁଯାକ ଅତି ଭକ୍ତିରେ ସେଇ ଧୂଆଁ ଶୁଙ୍ଘିଲେ । ଇନ୍ଦୁମତୀ ଢେର୍ ହେଲାଯାଏ ସାଷ୍ଟାଙ୍ଗ ଦଣ୍ଡବତ କରି ଗୁଣୁ ଗୁଣୁ କଥାରେ ଦେବତାଙ୍କୁ କ'ଣ ଜଣାଉଥାନ୍ତି ।

ଭୋଜନ ପର ଠିକ ବେଳରେ ଦୁହିଁଙ୍କର ଠା ବଢ଼ିଲା । ମରୁଆ ଜଗି ଜଗି ଦେଖୁଥାଏ, ଇନ୍ଦୁ ଯେମନ୍ତ କଷ୍ଟରେ ଅନ୍ନ ସାରୁଛନ୍ତି । ଅଧାଅଧି ଭୋଜନ କରି ଇନ୍ଦୁ ଚଞ୍ଚଳ ଉଠିପଡ଼ିଲେ, ଭୋଜନପାଇଁ ବଳାଇବାକୁ ମରୁଆ ବେଳ ପାଇଲା ନାହିଁ । ମରୁଆ ବି ଅଧାଅଧି ଭୋଜନ ସାରି ଉଠିଗଲା ।

ଭୋଜନା ପରେ ଦୁହେଁ ପଲଙ୍କକୁ ଗଲେ, ଦୁହିଁଙ୍କର ପଲଙ୍କ ଏକା ପଲଙ୍କ ଶେଯରେ । ନିଦ ଲାଗିବାଯାଏ ଦୁହିଁଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ କେତେ କଥାଭାଷା ଚାଲୁଥାଏ । ଫୁଲ ଗଛ କଥା, କଢ଼ାପ କଥା, ଘରଆଗ ଭିତରର ସବୁ କଥା ଚଳେ । ଆଜି ହେଲେ କାହାରି ପାଟି ଫିଟିବାକୁ ନାହିଁ । ଦୁହିଁଙ୍କୁ ଦୁହେଁ ଜଗିଛନ୍ତି, କିଏ କଣ କରୁଛି—ଏକକୁ ଆରେକ କଣେଇ କଣେଇ ଚାହୁଁଛନ୍ତି । ଦୁହେଁଯାକ ନିଦେଇ ଗଲାପରି କପଟରେ ଚୁନି ହୋଇ ପଡ଼ିଛନ୍ତି । ଗଲା କେତେ ରାତି ମରୁଆ ଶୋଇ ନାହିଁ, ନିଦରେ ବାଉଳା ହେଉଛି, ଆଖି ମଳି ମଳି ଚାହୁଁଛି, ଆଖି ବୁଜୁନାହିଁ । ଏହିପରି କରୁ କରୁ କେତେବେଳେ ଅଜଣାରେ ନିଦ ଆସି ମାଡ଼ିବସିଲାଣି । ନିଶ୍ୱାସରୁ ମରୁଆ ଶୋଇଥିବା ଜାଣି ଇନ୍ଦୁ ଡେରି ବେଳଯାଏ ତାକୁ ଅନାଇଲେ । ଘରଆଗ ପଛପଟ ଆମ୍ବତୋଟା ଭିତରୁ ବଲୁଆପଲର 'ହୁକେ—ହୁ' ଶବ୍ଦ ଶୁଣାଗଲା । ଇନ୍ଦୁ ବୁଝିଲେ, ଅଧରାତି ଗଡ଼ିଯାଇଛି । ମନରେ କଲେ, ଏଇଟା ଠିକ୍ ବେଳ । ଧୀରେ, ଅତି ଧୀରେ ଶେଯରୁ ଉଠି ବସିଲେ, ପୁଣି କେତେଥର ଗୋଡ଼ଠାରୁ ମୁଣ୍ଡଯାଏ ମରୁଆକୁ ଅନାଇଲେ । ଗୋଟାଏ ଉଚ୍ଚ ପିତ୍ତଳ ଦୀପରୁଖା ଉପରେ ପିତ୍ତଳ ଦୀପଟାରେ ମୋଟା ମୋଟା ଯୋଡ଼ାଏ ବଳିତା ମିଞ୍ଜି ମିଞ୍ଜି ହୋଇ ଜଳୁଛି । ଧୀରେ, ଅତି ଧୀରେ ପଲଙ୍କରୁ ଓହ୍ଲାଇ ପୁଣି ଡେରି ଥର ମରୁଆକୁ ଅନାଇଲେ, ଅତି ସାବଧାନରେ କବାଟକିଳଣୀ ଫିଟାଇଲେ—ଦୁଆରବନ୍ଧ ଡେଇଁ ପୁଣି ମୁହଁ ଫେରାଇ ମରୁଆକୁ ଅନାଇଲେ । ଭଲକରି ବୁଝିଲେ ମରୁଆ ନିଦେଇ ଗଲାଣି । ଉଚ୍ଛୁଣିକା ଖାଲି ତାଙ୍କର ମରୁଆକୁ ଡର, ତାଙ୍କ କାର୍ଯ୍ୟରେ ବାଧା ଦେବାକୁ ଅଉ କେହି ନାହିଁ । ଅତି ସାବଧାନରେ ଟାଣ ନିଶ୍ୱାସଟାଏ ପକାଇ ଚାଲିଲେ । ଘରଆଗ ମଧ୍ୟରେ ରାତିରେ ଯିବା ଆସିବାବେଳେ ଯୋକେ ପୋଇଲା ଅ.ଗ ପଛରେ ଆଲୁଅ ଦେଖାଇ ପଦ୍ମନ୍ତେ ମଣାଇ ନିଅନ୍ତି । ଘିଟିଘିଟିଆ ଅନ୍ଧାରରେ ଏକୁଟିଆ ଚାଲିବା ଏଇଟା ପ୍ରଥମ । ଚାଲିପାରୁ ନାହାନ୍ତି, ଗୋଡ଼କୁ ଗୋଡ଼ ବାଜି ଛନ୍ଦି ଯାଉଛି । ଦଶ ଜାଗା ହାବୁଡ଼ି ପଡ଼ୁଛନ୍ତି, ଯେଉଁ ପିଣ୍ଡାରେ ପିଲାକାଳୁ ହଜାର ହଜାର ଥର ଚାଲିଛନ୍ତି, ସେ ବାଟଟା ଦିଶୁନାହିଁ । ଇନ୍ଦୁ ପକ୍ଷରେ ଉଚ୍ଛୁଣିକା ଘର ବାହାର—ମନ ମଧ୍ୟରେ ଜଗତ ସଂସାରଟାଯାକ ସବୁ ଅନ୍ଧକାର । ପାହୁଣ୍ଡେ ପକାଇ ଚାରିଆଡ଼କୁ ଥରେ ଅନାଉଛନ୍ତି, କିଏ ଚମତ୍କାରଟାଏ ଉଡ଼ିଯିବାର,

ଚୁଚୁନ୍ଦ୍ରାଟାଏ ଧାଇଁଯିବାର, ପବନରେ ଖୁବ୍ ଶବ୍ଦଟାଏ ହେଲେ ଚମକିପଡ଼ି ଠିଆହୋଇ ଯାଉଛନ୍ତି । କିଏ ଦେଖି ପକାଇଲା ପରା, ଡରରେ ଦେହ ଗୋଟାକ ଥରିଯାଉଛି । ଉଆସର ଅଧିଶ୍ୱରୀ—ଯେଉଁ ଦାସଦାସୀମାନେ ତାଙ୍କ ପାଖରେ ହାତ ବାନ୍ଧିଥାନ୍ତି, ସେମାନଙ୍କୁ ଡରି ଡରି ଚାଲୁଛନ୍ତି । ଯେଡ଼େ ରାଜରାଣୀ ରାଜରାଜେଶ୍ୱର ହୋଇ ପଛକେ, ଈଶ୍ୱରଙ୍କ ରାଜ୍ୟରେ ନିର୍ଭୟରେ ଅନ୍ୟାୟ କାର୍ଯ୍ୟ କରିବାକୁ କେହି କ୍ଷମ ନୁହେଁ ।

ଏତେ ବଡ଼ ଉଆସଟାରେ ମରଦ ମାଇକିନିଆ କରି ପଣେ ପାଞ୍ଚ ବୋଡ଼ି ଲୋକ ସବୁ ଜାଗାରେ ନିସୋର । ତୁଚ୍ଛା କେତୋଟା ପୋଇଲୀଙ୍କର ଗମ୍ଭୀରି ଭିତରୁ ନାନା ରାଗିଣୀର ଘଣ୍ଟିର ଶବ୍ଦ ଶୁଭୁଛି । ଇନ୍ଦୁ ଏତେବେଳେ ଭଲକରି ବୁଝିଲେଣି; ସମସ୍ତେ ନିଦେଇ ଯାଇଛନ୍ତି, ତାଙ୍କୁ ଦେଖିବାକୁ କେହି ନାହିଁ । ଅଣ୍ଟାଳି ଅଣ୍ଟାଳି ମାଜଣା ଦୁଆରକୁ ଗଲେ । ଅତି ସାବଧାନରେ ଦୁଆର ଫିଟାଇଲେ, ଦୁଆରବନ୍ଧ ଡେଇଁବାବେଳେ ଆଉ ଥରେ ଉଆସ ଭିତରକୁ ଅନାଇ ଟାଣ ନିଶ୍ୱାସଟାଏ ପକାଇଲେ ।

ନଦୀରେ ଉପରେ ମୁଣ୍ଡା ପାଣି ପଡ଼ୁଛି, ସମୁଦ୍ର ପରି ସ୍ରୋତ ଧାଉଁଛି । ନଦୀଜଳ ଦୁଆରବନ୍ଧକୁ ଲାଗେ ଲାଗେ । ଇନ୍ଦୁମତୀଙ୍କ ଗୋଡ଼ ବୁଡ଼ିଲା, ଅଣ୍ଟା ବୁଡ଼ିଲା, ଗଳାଯାଏଁ ଜଳ ହେଲା । ଠିକ୍ ଏତିକବେଳେ ଇନ୍ଦୁମତୀ ଡୁବ ଡୁବ ହେଉଛି, ନଦୀରୁ ଝପ୍ କରି ଶବ୍ଦଟାଏ ଶୁଭିଲା—ଆଉ କିଛି ଚିହ୍ନ ନାହିଁ । ଠିକ୍ ଏତିକିବେଳେ ପଶ୍ଚିମାକାଶରେ ଯେଉଁ ଇନ୍ଦୁପ୍ରଭା ଡୁବିଲା, କାଲି ସଞ୍ଜବେଳେ ପୁଣି ଉଦୟ ହେବ । ସମସରପୁର ଉଆସରୁ ଚିରକାଳ ପାଇଁ ଇନ୍ଦୁମତୀ ଅସ୍ତଗଲା ।

ଚତ୍ୱାରିଂଶତ୍ ପରିଚ୍ଛେଦ

ମହୁଆର ଚେତା

ମଣିଷ ମନ ଭିତରେ ଗୋଟାଏ ଦକ ପଶିଥିଲେ ସେ ଯେଡ଼େ ନିଘୋଡ଼ରେ ଶୋଇଥାଉ ପଛକେ, ଅଳପ ଟିକିକ ଶବ୍ଦରେ ଚହଲିକି ପଡ଼େ, ନିଦ ଭାଙ୍ଗିଯାଏ । ଗାଁରେ ହୈରଗୋଳ ହେଲା ଧାନରୁ ଜମିଦାର ସାନ୍ତଙ୍କର ଟାଣ ହୁକୁମ, ଗାଁ ଦଗବାର ରାତି ତିନି ପହରରେ ଗାଁ ଗୋହିରୀରେ ବୁଲି ବୁଲି ତିନି ଥର ଡାକ ଦେବ । ଦଗବାର କୁହାଟି ଦେଲା, 'ଏ' ଏ-ଏଏ ଗାଁ ଲୋକେ

ହସିଆର ।’ ଦରବାର କୁହାଟ ଶୁଣି ଗାଁ ବୁଲା କୁକୁରଗୁଡ଼ାଏ ଭୋ ଭୋ କରି ଭୁକିଲେ । ଶବ୍ଦ ଶୁଣି ମରୁଆ ଚମକିପଡ଼ିଲା । ନିଦ ବାଉଳାରେ ହାତ ବୁଲାଇ ବନ୍ଧଣାଟା ଅଣ୍ଡାଳି ପକାଇଲା, ହାତକୁ କିଛି ଲାଗିଲା ନାହିଁ । “ଏ କ’ଣ” କହି ଧଡ଼ କରି ଉଠି ବସିଲା, ଭଲ କରି ଅନାଇଲା, ଶେଯଟା ଲୁଚ୍ଛା ପଡ଼ିଛି । ଖପ୍ କରି ପଲଙ୍କ ଉପରୁ ତଳକୁ ଡେଇଁପଡ଼ିଲା । ଗୋଟାଏ ବଡ଼ ପିତଳ ଦୀପରୁଖା ଉପରେ ଗୋଟାଏ ପିତଳ ଦୀପରେ ମିଞ୍ଜି ମିଞ୍ଜି ଆଲୁଅ ଜଳୁଛି । ବଳିତାଗୁଡ଼ାକ ଶର୍ଭକୁ ଜଳିଗଲାଣି । ଖଣ୍ଡେ ସରୁ ସୂତାରେ ଖଣ୍ଡେ ପିତଳ ଝୁଣ୍ଟା ଦୀପରୁଖାରେ ଝୁଲୁଛି । ମରୁଆର ଡର ସହିଲା ନାହିଁ, ଅଙ୍ଗୁଳିରେ ଭଲ କରି ବଳିତାଗୁଡ଼ାକ ଖୁଣ୍ଟିଦେଲା । ପଲଙ୍କ ଉପରେ ତଳ ଘର କୋଣମାନଙ୍କୁ ଭଲ କରି ଅନାଇଲା । ଶେଯ ଚଦରଟା ଭିଡ଼ି ଦେଇ ମାଣ୍ଡି ଗୁଡ଼ାକ ଓଲଟାଇ ଦେଖିଲା । ଅନାଇ ଦେଲା, ଦୁଆର ଆଉଜା । ଭଲ କରି ମନରେ କଲା, ସେ ଆପେ କବାଟ କିଳି ଶୋଇଥିଲା । ମରୁଆର ମୁଣ୍ଡ ବୁଲାଇଲାଣି । ଚତୁର୍ଦ୍ଦିଗ ଅନ୍ଧକାର ଦିଶୁଛି, ପାଟିରୁ କଥା ଫିଟୁନାହିଁ । ଝଟ କବାଟଟା ଓଦୁଆଁ କରିଦେଇ ସେମାକୁ ବାହାରି ପଡ଼ିଲା । ଗୃହଆଡ଼କୁ ଆଖି ବୁଲାଇଲା. ଝିଟିମିଟିଆ ଅନ୍ଧାର । କେଣାଣେ ନାକୁ ବା ଦିଶୁନାହିଁ, ଦୁଇ ହାତରେ ଭଲ କରି ଆଖି ରଗଡ଼ି ଦେଇ ଚାହିଁଲା, ସବୁ ଏକାକାର ! ଦେହ ଗୋଟାଯାକ ଦରଡ଼ାପଡ଼ି ପରି ଥରୁଛି, ଜିଭ ଶୁଖିଗଲାଣି । ମାଳଣା ଦୁଆରକୁ ଧାଇଁଲା, ବଡ଼ ବଡ଼ କବାଟ ଯୋଡ଼ାକ ଓଦୁଆଁ । ଖୁବ ଗୋଟାଏ ରଡ଼ି ଗୁଞ୍ଜିଲା, “ଧାଇଁ ପଡ଼ରେ—ଧାଇଁ ପଡ଼ରେ—ସବୁ ସରିଲାରେ”—ବୋଲି କରି ତଳେ ପଡ଼ିଗଲା, ଆଉ ଚେତା ନାହିଁ । ଗୁମାଏ ପୋଇଲା ଟିକିଏ ଟିକିଏ ଚେତେଇଥିଲେ, ଶୁଣି ବାରି ଗଲେ—ଏ ଯେ ମରୁଆ କେମା ଡାକ । “କ’ଣ କ’ଣ” ରଡ଼ି ଗୁଞ୍ଜି ଧଡ଼ଧାଡ଼ କରି କବାଟ ଫିଟାଇ ପକାଇ ଧାଇଁଛନ୍ତି । ଗୋଳମାଳରେ ଉଆସ ଭିତର ସବୁଲୋକ ଉଠିପଡ଼ିଲେଣି । ସମସ୍ତେ ଡକା ପାଡ଼ୁଛନ୍ତି, ‘କ’ଣ ହେଲା !’ ଅନ୍ଧାରରେ ଧାଁ-ଦୌଡ଼ରେ ଗୋଟାକ ଉପରେ ଗୋଟାଏ ପଡ଼ିଯାଉଛନ୍ତି । ଗୁଡ଼ାଏ ହାବୁଡ଼ା ଖାଇ ତଳେ ପଡ଼ି ଗଡ଼ିଗଲେଣି । କଥାଟା ଯେ କ’ଣ, ଏ ଯାଏଁ କେହି କିଛି ବୁଝିପାରିନାହାନ୍ତି । ପାଟି ଶୁଣି ସାନ୍ତେ ବି ଭିତର ମସ୍ତରେ ବାକେ ହୋଇଗଲେଣି । ‘କ’ଣ ହେଲା—କ’ଣ ହେଲା’ ପାଟି କରି ପଚାରୁଛନ୍ତି, କିଏ କ’ଣ ବୁଝିଛି ଯେ, ଉତ୍ତର ଦେବ ? ସାନ୍ତଙ୍କ ପଛେ ପଛେ ବାରିକ ଜଣେ ଦୀପଟାଏ ଧରି ଧାଇଁଛି । ଟିକିଏ ଆଲୁଅରେ ମାଇକିନିଆଟାଏ ଦେଖିପକାଇଲା, ମାଳଣା ଦୁଆର ଓଦୁଆଁ, ମଣିଷଟା ପରି ଧଳା କ’ଣଟାଏ ତଳେ ପଡ଼ିଛି । ‘ଏଟା କ’ଣ; ହାତ ବଢ଼ାଇ ଦେଖାଉଛି । ଏବେ ସେଇ ଧଳା ପଦାର୍ଥଟା ଉପରେ ସମସ୍ତଙ୍କ ଦୃଷ୍ଟି ପଡ଼ିଲାଣି, ଆଉ ଚେଡ଼େ ପାଟି ନାହିଁ । ହେଲେ, ଭରସି କେହି

ପାଖ ପଶିପାରୁ ନାହାନ୍ତି । ସାଆନ୍ତେ ଚଞ୍ଚଳ ପାଖକୁ ଚାଲିଗଲେ । ସମସ୍ତେ ସେଇ ଜାଗାକୁ ଧାଉଁଛନ୍ତି । ଗୋଟିଏ ପୋଇଲି ଭଲ କରି ଅନାଇ ରଡ଼ିଟାଏ ଛାଡ଼ିଲା, 'ବଡ଼ ଜେମାରେ ।' ଗୁଡ଼ାଏ ମାଇକିନିଆ ତା' ଉପରେ ଗୋଟାକ ଉପରେ ଗୋଟାଏ ପଡ଼ି ଧାଇଁଲେ । ଗୁଡ଼ାଏ ରଡ଼ି ଛାଡ଼ୁଛନ୍ତି, 'ଆରେ ବଡ଼ ଜେମାରେ ।' ସାନ୍ତେ ପାଟି କରୁଛନ୍ତି, 'ତୁନି ହ, ତୁନି ହ, କଥା କ'ଣ ବୁଝୁଁ ।' ଶୁଣୁଛି କିଏ ? ଗୋଟାଏ ମାଇକିନିଆ ଉଠାଇ ଦେଖିଲା, ଚେତା ନାହିଁ । ପାଟି କରିଦେଲା, 'ପାଣି, ପାଣି, ପଙ୍ଖା ପଙ୍ଖା ।' ଆଉ ଗୁଡ଼ାଏ ପାଟି କଲେ, ପାଣି ଆଣ, ପାଣି ଆଣ ।' ହେଲେ ଚଞ୍ଚଳ ଧାଇଁ ଯାଇ କେହି ଆଣୁ ନାହିଁ । ମୁହଁକୁ ପାଣି ଛାଟି ମାରି ପଙ୍ଖା କରିବାରୁ ଦଣ୍ଡେକ ବାଦେ ଚେତା ବସିଲା । ଯିମିତି ପାଟି ଫିଟିଛି, ଗୋଟାଏ ରା ଧରିଛନ୍ତି—'ଇନ୍ଦୁ-ଇନ୍ଦୁ ଇନ୍ଦୁ ।'

ଏବେ ସମସ୍ତଙ୍କର ଚେତା ବସିଲା—ଜେମାମଣିମା କାହାନ୍ତି ? ସମସ୍ତଙ୍କ ମୁହଁରେ ଏକ କଥା । ସମସ୍ତେ ଖୋଜି ବସିଲେ । ପୋଇଲିଗୁଡ଼ାକ ଆପଣା ଆପଣା ଗଣ୍ଠିରି ଭିତରୁ କେହି ଦୀପଟାଏ, କେହି ତୁଚ୍ଛା ବଳିତାଟାଏ ଜାଳି ଆଣି ଖୋଜିବାକୁ ଲାଗିଲେ । ସବୁ ଘର ପିଣ୍ଡା ଅଗଣା ଓଳିତଳ ଖୋଜା ସରିଲାଣି—କାହିଁ ନାହାନ୍ତି । ସାଆନ୍ତେ ଗୁଡ଼ାଏ ଚାକରକୁ ଧରି ମାଳଟା ଦୁଆର ବାଟେ ନଦୀକୂଳକୁ ବାହାରି ପଡ଼ିଲେ । ବର୍ଷାକାଳ, ମାଟି ଓଦା, ଦେଖାଗଲା, ଦୁଆରବନ୍ଧ ତଳୁ ନଦୀ ଜଳଯାଏ ଯୋଡ଼ାଏ ପାଦଚିହ୍ନ ସଫା ପଡ଼ିଛି । 'ହାୟ' ବୋଲି କହି ସର୍ବାଙ୍ଗ ଥରିଗଲା । ଯୋଡ଼ାଏ ବାଟକ ଚଞ୍ଚଳ ଧରି ରଖି ନ ଥିଲେ କେଜାଣେ କାଦୁଅରେ ପଡ଼ି ଲୋଟିଯାଇଥାନ୍ତେ । ଆଉ କାହାରି ମୁହଁରେ କିଛି କଥା ନାହିଁ—''ହା ଜେମାମଣି ! ମୋ ଚନ୍ଦ୍ରମଣି ! ଆହା ମୋ ଲକ୍ଷ୍ମୀମଣି !'' କହି ଲୋଟିଯାଉଛନ୍ତି । ରାତି ପାହି ଆସିଲାଣି, ଗାଁ ଗୋଟାକ ଲୋକ ବିକଳରେ ଡାକ ପାରୁଛନ୍ତି ।

ଏକଚତ୍ୱାରିଂଶତ୍ ପରିଚ୍ଛେଦ

ଦେବୀପ୍ରତିମା

ଦଣ୍ଡଗ୍ରାମ ତାଲୁକ ଜମିଦାରଙ୍କର ଉଆସ ପଛପଟରେ ପାଚିରି କାନ୍ଥ ଲଗାଲଗି ସାପୁଆ ସୁଅଟା ବହିଯାଉଛି । କାନ୍ଥ ତଳେ ମାଳଟା ତୁଠ । ସେ ତୁଠଟା ଖୁବ୍ ଆଡ଼ଟ । ସେ ଜାଗାକୁ ବାହାର ଲୋକର ଦୃଷ୍ଟି ପଡ଼ିବ ନାହିଁ । ତୁଚ୍ଛା

ଉଆସ ଭିତର ପରିଜନମାନଙ୍କର କାରବାର । ଉଆସ ପଶ୍ଚିମ ପାଖ ସାତଣ କଦମସୁଅ ଉପରକୁ ଭୁଆସୁଣୀ ତୁଠ । ସେ ଅଞ୍ଚଳଟା ଘୁଞ୍ଚ କରିଣ ବନ୍ଦି—ଆଉ ଜାଉଘର ଗୋଟାଏ ବି ନାହିଁ । କାଉ କା କରିବା ଆଗରୁ କରଣଘର ବୋହୂ-ଭୁଆସୁଣୀଗୁଡ଼ିକ ଗାଧୁଆ ପାଧୁଆ କରିଯାନ୍ତି । ଦିନଯାକ ମା-ମାଉସୀ ଭଲଆ ସ୍ତ୍ରୀଲୋକ ଆଉ ପୋଇଲୀପରିବାରୀମାନଙ୍କ କାରବାର ଲାଗିଥାଏ । କି ଦିନ କି ରାତି, ସେ ତୁଠକୁ ଯିବା ପାଇଁ ପୁରୁଷମାନଙ୍କୁ ମନା । ସାନ୍ତଙ୍କ ଉଆସଟା ହେଉଛି ଗାଁ ମଝିରେ—ଉଆସ ତଳକୁ ଆଉ ଉପରକୁ ଆହୁରି ବି ତେର୍ ତୁଠ ଅଛି । ହେଲେ ଆମ୍ଭମାନଙ୍କ କଥା ସଙ୍ଗରେ ସେଗୁଡ଼ିକର କିଛି ଲାଗାପଗା ନାହିଁ ।

ଝିଲ୍‌ଝିଲିଆ ଅନ୍ଧାର ଅଛି । ରାତିଟା ପୁହାପୁହା ପରି । ଭୁଆସୁଣୀ ତୁଠରେ ହଠାତ୍ ଖର ଗୋଟାଏ ଚହଳ ପଡ଼ିଗଲା । ବହୁ ଝିଅମାନଙ୍କ ରଡ଼ି ଶୁଣି ଶାଶୁନଣନ୍ଦ ଆଉ ଆଉ ମାଇକିନିଆମାନେ ଧାଇଁଲେ । ଭୁଆସୁଣୀଗୁଡ଼ାକ ମାଠିଆ-ଟିଏ କାଖେଇ ବରଗଛ ଶୁଖିଲାପଟକୁ ବେଢ଼ିଯାଇ ମୂଳକୁ ଚାହିଁ ତାଟକା ପରି ଛିଡ଼ା ହୋଇଛନ୍ତି । ବରଗଛ ମୂଳରେ ଗୋଟିଏ ଦେବୀମୂର୍ତ୍ତି ବିରାଜିତ । ମୁରବି ଭଲଆ ସ୍ତ୍ରୀମାନେ ସ୍ଥିର କଲେ, ଗଙ୍ଗାମାତା ବିଜେ । ଜଣେ ବୁଦ୍ଧିମତୀ ସ୍ତ୍ରୀ ସମସ୍ତଙ୍କ କଥା ଖଣ୍ଡିଦେଇ କହିଲେ, "ନାହିଁ ଲୋ ନାହିଁ, ସେ କଥା ନୁହେଁ, ମା' ସାନ୍ତାଣୀ ଦେବୀ ପାଲଟିଯାଇଛନ୍ତି ।" ଶଙ୍ଖ ହୁଳହୁଳି ଚହଳ ପଡ଼ିଗଲା । ଥୋକେ ମାଇକିନିଆ କାଦୁଅରେ ଲୋଟିଯାଇ ଦେବୀଙ୍କୁ ଦଣ୍ଡପ୍ରଣାମ କରୁଛନ୍ତି । କିଏ ହାତଯୋଡ଼ି ପିତୁଳାଟି ପରି ଦେବୀଙ୍କି ଚାହିଁ ଛିଡ଼ାହୋଇଛି । ଥୋକେ ବେକରେ ପଟକା ପକାଇ ପୁଅ ଝିଅଙ୍କ ବେମାରି ଭଲ ହୋଇଯିବାପାଇଁ ବର ମାଗୁଛନ୍ତି । ଗୁଡ଼ିଏ ଯୁବତୀ ସ୍ୱାମୀ ଶୀଘ୍ର ବିଦେଶରୁ ବାହୁଡ଼ିବା ପାଇଁ ତୁନି ତୁନି ଜଣାଉଛନ୍ତି । ମାଇକିନିଆଗୁଡ଼ାକଙ୍କ ପାଟି ଶୁଣି ପୁରୁଷମାନେ ବି ନିଦଅଲସିଆ ଅଧୁଆମୁହଁରେ ଧାଇଁଲେ । ଉଚ୍ଛୁଣିକା ସ୍ତ୍ରୀପୁରୁଷ ବୋଲି ବାଛବିଚାର ନାହିଁ—ଦେଢ଼ଶୁର ଭାଇ-ବୋହୂ ଚିହ୍ନୁଛି କିଏ ? ମାଇକିନିଆ ମରଦ ପେଲାପେଲି ହୋଇ ଦେବୀଙ୍କୁ ଅନାଇଁ ଧାଇଁଛନ୍ତି । ଆଗ ପଛକୁ କାହାରି ଦୃଷ୍ଟି ନାହିଁ—କିଏ କାହାକୁ ବା ଚିହ୍ନୁଛି ଯେ ସ୍ତ୍ରୀ ପୁରୁଷ ବୋଲି ବାରିହେବେ ? ଶଙ୍ଖ ହୁଳହୁଳି ଦେଇ ସମସ୍ତେ ଛିଡ଼ା । ଏଥିମଧ୍ୟରେ ଘଡ଼ିଏ କାଳ ବିତିଗଲା । ପେଲାପେଲି କରି କରି ସମସ୍ତେ ଥକା ପଡ଼ିଲେଣି । ଏବେ ସମସ୍ତେ ବୁଝି ବସିଲେ—'ଏ ଦେବୀ ପ୍ରତିମା କିଏ—କିଆଁ ବିଜେ ହେଲେ ?"

ସ୍ତ୍ରୀମହଲରେ ଆଗରୁ ତ କଥା ଛୁଟିଛି, ମା ମଣିମା ଗଙ୍ଗାଦେବୀ ପାଲଟି ଯାଇଛନ୍ତି । ଯେପରି ଠାଣିରେ ପ୍ରତିମାଟି ବସିଛନ୍ତି, ତାଙ୍କୁ ଦେବୀ ବୋଲି

ସରଳବୁଦ୍ଧି ସ୍ତ୍ରୀମାନେ ଅନୁମାନ କରିବା କିଛି ଅସଙ୍ଗତ କଥା ନୁହେଁ । ଭୁଆସୁଣୀ-ତୁଠକୁ ଓହ୍ଲାଇବା ଖାଇକାହାଣ୍ଡ ପଟ୍ଟରେ ଗୋଟାଏ ଖୁବ୍ ବଡ଼ ବରଗଛ । ନଈସୁଅ ଆଗେ ଗଛ କଡ଼ରୁ ଢେର୍ ଦୂରରେ ଥିଲା । ବର୍ଷକୁ ବର୍ଷ ବଢ଼ି ପାଣି ତୋଡ଼ରେ ଅତଡ଼ା ପଡ଼ି ବରଗଛ ମୂଳ ଅଧାଅଧିଯାଏ ନଦୀଗର୍ଭକୁ ଗଲାଣି । ସେ ଘଟଣାରେ ଅଧାଅଧି ଚେର ବାହାରି ପଡ଼ି ଶୂନ୍ୟେ ଶୂନ୍ୟେ ଝୁଲୁଛି । ଦେବୀମୂର୍ତ୍ତି ସେହି ଦୋ'କେନା ଗୋଟିଏ ଚେର ମଧ୍ୟରେ ଲାଖିଯାଇ ଝୁଲୁଛନ୍ତି । କେନା ଯୋଡ଼ାକ କାଖ ବାଟେ ଆଗକୁ ବାହାରି ପଡ଼ିଛି । ଦେବୀଙ୍କ ଅଣ୍ଟାଠାରୁ ଦେହର ଅଧାଅଧି ପାଣି ଭିତରେ ବୁଡ଼ିରହିଛି । ଡାକୁଆ ନଦୀମାନଙ୍କର ଉପରମୁଣ୍ଡା ଜଳ ଯେମନ୍ତ ହୁ କରି ମାଡ଼ିଆସେ, ସେହିପରି ହୁ କରି ଖୁଣ୍ଡିଯାଏ । ଜଣାଯାଏ ପ୍ରତିମା ଅଟକିବାବେଳେ ନଈର ମୁଣ୍ଡେ ଜଳ ଥିଲା, ଉଚ୍ଛୁଳିକା ଗ୍ରାସି ପଡ଼ିଛି । ପ୍ରତିମା ମୁଣ୍ଡ ପାଖରେ ଗୁଡ଼ାଏ ଚେର ଛନ୍ଦି ହୋଇଯିବା ଯୋଗୁଁ ପାଣିସୁଅ ବାଜି ଘୂରି ଯାଉଛି । ସେହି ଜଳ ଭଉଁରି ମଧ୍ୟରେ ଗୁଡ଼ାଏ ଫେଣ ଘୂରୁଥିବା ଯୋଗୁଁ କଇଁଫୁଲମାଳ ଝୁଲୁଥିବା ପରି ଜଣାଯାଏ ପୁଣି ଛେରଗୁଡ଼ାକ ଫେଣ ଚେରରେ ଲାଗି ରହିଛି । ସେଥି ମଧ୍ୟରେ ଦେବୀମୂର୍ତ୍ତି ବିରାଜିତା । ଦେବୀଙ୍କ ମସ୍ତକ ଅଲଙ୍କାର ମଧ୍ୟଭାଗ ଠିକ୍ ସିନ୍ଦୂରବିନ୍ଦୁ ଉପରେ ଦକ ଖଣ୍ଡିଏ ହୀରା । ବରଗଛର ବହଳ ପତ୍ରଫାଙ୍କ ବାଟେ ଟିକିଏ ସୂର୍ଯ୍ୟକିରଣ ପଡ଼ି ଦପ୍ ଦପ କରି ଜଳିଉଠୁଛି । ପୁଣି ସୀରକର ଦୁଇ ପାଖକୁ କର୍ଣ୍ଣମୂଳଯାଏ ଜଡ଼ାଉ ଅଳକାରେ ନାନା ରଙ୍ଗର ଛୋଟ-ଗୁଡ଼ିଏ ମହାର୍ଘ ରତ୍ନ ମଧ୍ୟରୁ ନାନା ରଙ୍ଗର ଜ୍ୟୋତି ବାହାରି ଗୋଟିଏ କ୍ଷୁଦ୍ର ଇନ୍ଦ୍ରଧନୁ ଆକାର ଧାରଣ କରିଛି । ଦେବୀଙ୍କ ହୃଦୟ ଉପରେ ହାତ ପାପୁଲି ଯୋଡ଼ିକ ସ୍ଥାପିତ, ଦକ୍ଷିଣ ହସ୍ତର ଚମ୍ପାଫୁଲ କଢ଼ି ପରି ପାଞ୍ଚ ଅଙ୍ଗୁଳିରେ ପାଞ୍ଚଟି ରତ୍ନବସା ମୁଦ୍ରିକା, ଦୁଇ ହସ୍ତରେ ରତ୍ନଜଡ଼ା ସୁବର୍ଣ୍ଣଚୂଡ଼ି—ସେହିପରି ବାହୁରେ ସୁବର୍ଣ୍ଣ ବାହୁଟି । ନାସାବସୁଣିରୁ ଗଜମୁକ୍ତା ପରି ଗୋଟିଏ ବଡ଼ ମୁକ୍ତାରୁ ଝକଝକ କରି ଜ୍ୟୋତି ବାହାରି ପଡ଼ୁଛି । ଏହିପରି ଉପଯୁକ୍ତ ସ୍ଥାନମାନଙ୍କରେ ମହାର୍ଘ ଅଳଙ୍କାର ପୂର୍ଣ୍ଣ । ନବଘନ-ରୂପେ ପୃଷ୍ଠ ଆଚ୍ଛାଦନ କରି କେଶରାଶିର ଅଗ୍ରଭାଗ ଜଳସ୍ରୋତରେ ଇତସ୍ତତଃ ବିକ୍ଷିପ୍ତହୋଇ ଭାସୁଛି । ଗୁଡ଼ିଏ କେଶ କେର କେର ହୋଇ ସୁନ୍ଦର ମୁଖଟିକୁ ବିରଳ ଭାବରେ ଢାଙ୍କିପକାଇଛି । ଉପର ପତ୍ରରୁ ବିନ୍ଦୁ ବିନ୍ଦୁ ଜଳ କେଶରାଶି ଉପରେ ପଡ଼ି ମୁକ୍ତାମାଳା ପରି ଝରିପଡ଼ୁଛି ।

ଏତେବେଳେ ପୁରୁଷମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଦେବୀମୂର୍ତ୍ତି ବିଷୟରେ ଆଲୋଚନା ଲାଗିଲା । ଜଣେ କଳ୍ପନାପ୍ରିୟ ବୁଦ୍ଧିମାନ ଲୋକ କହି ବସିଲେ, 'ଦେବୀମୂର୍ତ୍ତି ନଦୀରେ ଭାସି ଭାସି ଆସିଛନ୍ତି । କଷ୍ଟରୁ କଟକରୁ ସବୁଠାରୁ ବଢ଼ିଆ କାରିଗର

ହାତଗଣ୍ଠି । ଦେଖ ନାହିଁ, ହିଙ୍ଗୁଳ, ହରତାଳ ଘଷି ଯେମନ୍ତ ଚମ୍ପାଫୁଲିଆ ରଙ୍ଗ ବୋଳିଦେଇଛି । ଆହା ! ନାସିକାଟି ଖଣ୍ଡାଧାର ପରି କେଡ଼େ ସୁନ୍ଦର । ଦେଖନ୍ତୁ, ଭ୍ରୂଲତା ଯୋଡ଼ିକ ତୂଳୀରେ କେମନ୍ତ ବଙ୍କାଇ କାନଯାଏ ଟାଣି ଦେଇଛି । ଦେଖ ଦେଖ, ନୂଆ ବନାରସୀ ଶାଢ଼ି ଖଣ୍ଡେ ଦେହରେ ଏପରି ଭିଡ଼ି ପିନ୍ଧାଇଦେଇଛି, କିଆଁ ଜାଣ ? ପାଣି ସୁଅରେ କାଳେ ଫିଟିଯିବ, ସେଥିପାଇଁ ।”

ପ୍ରତିମାଟି କଷ୍ଟକରୁ ଏ ଯାଏଁ ଭାସି ଆସିପାରେ କି ନାହିଁ, ଏ କଥା କେହି ବୁଝିଲେ ନାହିଁ । କହିବା ଲୋକ କଥାରେ ସଇ ଦେଇ ଗଲେ । କେବଳ କେତେଜଣ କହିଲେ, ‘ଆହା ! କାଦୁଅପାଣି ବୋଲି ନ ହୋଇଥିଲେ କେତେ ସୁନ୍ଦର ଦିଶୁଥାନ୍ତେ । ଆହା ଆହା ! ଦେଖ ଦେଖ, ଅଖି ବୁଜି ଡାହାଣ ପାଖକୁ ବେକ ଚଳିଯିବାରୁ କେଡ଼େ ସୁନ୍ଦର ଦିଶୁଛନ୍ତି । ଦେଖ ଦେଖ, ଢଳେ ସୁଅ ପାଣି ବାଜିବାରୁ ଦେହ ଉପରେ ଟିକିଏ ଟିକିଏ ଦୋହଲି ଯାଉଛି—ଯେମନ୍ତ ଜୀଅନ୍ତା ଦେବତା ।’

ଜମିଦାର ସାନ୍ତେ ପ୍ରାତଃକାଳରୁ ଉଠି ଗୋବିନ୍ଦଜୀଉଙ୍କ ସାକ୍ଷାତରେ ଧ୍ୟାନ କରୁଥିଲେ । ଭୟଙ୍କର ଗୋଳମାଳ ଶୁଣି ତଥ୍ୟ ବୁଝିବା ପାଇଁ ବାହାରି ପଡ଼ିଲେ । ମନ୍ଦିର ପୁହାଣ୍ଟି ଟପିଲାଆ, ଆଉ ଆଉ କେତେଣି ଲୋକେ ବାନା ବିଶେଷ ଖୋଳ-କରତାଳ ଧରି ପଛରେ ଧାଇଁଛନ୍ତି । ସାଆନ୍ତେ ବଜେ ହେବାରୁ ଅଉ ଅଉ ଲୋକ ଅଡ଼େଇଗଲେ । ସାଆନ୍ତେ ତୁଠଠାରେ ଉପସ୍ଥିତ ହୋଇ ଦେବୀଙ୍କୁ ଏକ ଧ୍ୟାନରେ ଚାହିଁଛନ୍ତି । ମନ ମଧ୍ୟରେ ବିଚାରିଲେ, ‘ରେ ଗୋବିନ୍ଦ । ଏ ପୁଣି ତୋର କି ମାୟା, କି ଲୀଳା ?’ ସାଆନ୍ତଙ୍କର ଦୃଢ଼ବିଶ୍ୱାସ, ଗୋବିନ୍ଦଙ୍କ ଆଜ୍ଞାରେ ସଂସାରର ସମସ୍ତ କାର୍ଯ୍ୟ ଘଟୁଛି । ମନୁଷ୍ୟର ଅସ୍ତିତ୍ୱ କିଛି ମାତ୍ର ନାହିଁ । ପାପ-ପୁଣ୍ୟ, ଯଶ-ଅପଯଶ, ହାନି-ଲାଭ ସବୁ ତାଙ୍କଠାରୁ ଆସୁଛି । ମନୁଷ୍ୟମାନେ ତାଙ୍କ ହାତରେ ନାଚୁଆ ପିତୁଳି ।

ସାଆନ୍ତେ ବଜେ ହେବା ଯୋଗୁଁ ପୁନର୍ବାର ଶଙ୍ଖ ହୁଳହୁଳି ପଡ଼ି-ଗଲା । କୀର୍ତ୍ତନୀୟା ପଣ୍ଡା ମନ୍ଦିରରୁ ଆସି ଖୋଳକରତାଳ ବଜାଇବାକୁ ଆରମ୍ଭ କରିଦେଲେ ।

ଠିକ୍ ଏତିକବେଳେ ଲୋକଭିଡ଼ ଭିତରୁ ସ୍ୱର ଗୋଟାଏ ବାହାରିଲା—ଜଣ କୋଡ଼ିଏ ଲୋକ, ସର୍ବାଙ୍ଗ କାଦୁଅ ଲଟପଟ, ମୁକୁଳା ମୁଣ୍ଡ, ବାଳରୁ ପାଣି ବହିପଡ଼ୁଛି । ଗତ ଅଧରାତିରେ ଯେଉଁ ଝପର ଝପର ପାଣି ବର୍ଷା ହୋଇଥିଲା, ଜଣାଯାଏ, ଗୋଟା ପାଣିମାଡ଼ ଖାଇଛନ୍ତି । ମୁହଁରେ

ଆଉ କଥା ନାହିଁ, ବିକଳରେ ରଡ଼ି ଛାଡ଼ୁଛନ୍ତି—'ହେଇ ରେ ଆମ ଜେମା ମଣିମା, ହେଇ ରେ ଆମ ଜେମା ମଣିମା ।"

"ବୁଝ ବୁଝ, ଏମାନେ କିଏ ? କଣ କହୁଛନ୍ତି ?"

ବୁଝାଗଲା, ଗଲାକାଲି ରାତି ଅଧିକ ବେଳେ ସମସରପୁର ଜମିଦାରଙ୍କର ଗୋଟିଏ ବୋଲି କନ୍ୟା ନଈବଢ଼ିରେ ଭାସି ଆସିଛନ୍ତି । ଏଇ ଲୋକମାନେ ପାଞ୍ଚ ଖଣ୍ଡ ଡଙ୍ଗା ଧରି ନଦୀ ଗୋଟାକ ଖୋଜି ଖୋଜି ଏଠାରେ ପହଞ୍ଚିଲେ ।

ସମାଚାରଟା ଶୁଣି ସାଆନ୍ତେ ଗୋଟାଏ ଟାଣ ନିଶ୍ୱାସ ପକାଇଲେ । 'ଗୋବିନ୍ଦ ! ଗୋବିନ୍ଦ ! ହେଉ ହେଉ, ତୋର ଯାହା ଇଚ୍ଛା କର ।' ସମସ୍ତଙ୍କୁ ଅନାଇ କହିଲେ, "ଦେଖ, ମୋ କୁଳବଧୂ, ମର୍ଯ୍ୟାଦାକୁ ଜଗି ଚାଲ ।" ଉପସ୍ଥିତ ସମସ୍ତ ପୁରୁଷ ମୁହଁ ଫେରାଇ ଆପଣା ଆପଣା ଘରକୁ ବାହୁଡ଼ିଲେ । ଭିଆସର ପୋଇଲୀମାନେ 'ବହୂ ମଣିମା, ବହୂ ମଣିମା' କହି ଧାଇଁଛନ୍ତି । ସଧବା କରଣଘର ବହୂମାନଙ୍କୁ ଛାଡ଼ି ଅଉ ସମସ୍ତଙ୍କୁ ବିଦା କରିଦିଆଗଲା । ସଧବା କରଣ ବହୂମାନେ ଶଙ୍ଖ ହୁଳହୁଳି ଦେଇ ଅହିଅ ମେଲାଣିର ମଙ୍ଗଳକାର୍ଯ୍ୟ କରିବାକୁ ଲାଗିଲେ । ବଧୂଙ୍କୁ ଉପଯୁକ୍ତ ରୂପେ ବେଶଭୂଷଣ କରି ଦିଆଗଲା । ଯାହାବେଳ ବାଟରେ ଲୁଣାଯିବା ନିମନ୍ତେ ପାଛୁଆକୁ ପାଛୁଆ ଖଇ, କଉଡ଼ି, ଫୁଲ, ଟଙ୍କା, ସୁଉକି, ଅଧୁଲି ଭିଆସରୁ ଆସିଲା । ବହୂଙ୍କ ମୁଣ୍ଡରୁ ସିନ୍ଦୁର, ପାଦରୁ ଅଲତା ନେଇ ସଧବା କରଣ ବହୂମାନେ ମୁଣ୍ଡରେ ଲଗାଇଲେ । ଭଣ୍ଡାରୁଣୀ ଯେ କମେଇ ଦେଇଥିଲେ କେହି କରଣବହୂ ସେଇ ନଖ ଟିକିଏ, କେହି ମୁଣ୍ଡରେ ବାଳ କେରିଏ, କେହି ଲୁଣା କଉଡ଼ିରୁ କଡ଼ାଏ ଘରେ ପେଡ଼ିରେ ବାନ୍ଧି ରଖିବାପାଇଁ ଆପଣା ଆପଣା ପଣନ୍ତକାନିରେ ବାନ୍ଧି ରଖିଲେ । ଏହିସବୁ କାର୍ଯ୍ୟରେ ଦେଢ଼ ପହର ଅନ୍ଦାଜ ବେଳ ବଢ଼ିଗଲାଣି । ଖୋଜି ଆସିବା ଲୋକଙ୍କ ପଛେ ପଛେ ନଈ କୂଳେ କୂଳେ ଘୋଡ଼ାର ଟପା ବସିଥିଲା । ସମସରପୁରରେ ସମ୍ବାଦ ପହଞ୍ଚନ୍ତେ ଚାରି ଆଙ୍ଗୁଳି ବାହାଣି ଡଙ୍ଗାରେ ବସି ସେ ଭିଆସର ଶିଠକରଣ ଜମିଦାରଙ୍କଠାରୁ ସମ୍ବାଦ ଆଣିଛି । ଶିଠକରଣ ସାଆନ୍ତଙ୍କ ଗୋଡ଼ ତଳେ ପଡ଼ି ହାତ ଯୋଡ଼ି ଜଣାଇଲେ, "ପ୍ରଭୁ ! ତୁମୁରେ ଆଉ କିଛି ଜଣାଇବାର ନାହିଁ । ସବୁ ସରି-ଯାଇଛି । ଏ ଆମ୍ଭ କୁଳକନ୍ୟା ନୁହନ୍ତି, ଧର୍ମ ପ୍ରମାଣେ ଆପଣଙ୍କ କୁଳବଧୂ । ଧର୍ମ-ପରାୟଣ ଆପଣ ଉଭୟ କୁଳର, ଅବୋଧ ବାଳିକାର ଧର୍ମ ରକ୍ଷା କରନ୍ତୁ । ଆମ୍ଭ ସାଆନ୍ତ ଆପଣଙ୍କ ଶ୍ରୀଚରଣରେ ମୁଣ୍ଡ ନୁଆଁଇ ଏତିକି ପ୍ରାର୍ଥନା କରିଛନ୍ତି, ଆପଣଙ୍କ ବଧୂଙ୍କ ଅଲଙ୍କାରରେ ହାତ ଦିଆଯିବ ନାହିଁ ।"

ଜମିଦାର ସାଆନ୍ତ 'ଗୋବିନ୍ଦ ତୋ ଇଚ୍ଛା, ତୋ ଇଚ୍ଛା, ତୋ ଇଚ୍ଛା' ତିନିଥର କହି ଉପସ୍ଥିତ କାର୍ଯ୍ୟ ସମାଧାନ ନିମନ୍ତେ କରଣ ସାନ୍ତମାନଙ୍କୁ ଆଜ୍ଞାକଲେ ।

ଆକାଶରେ ଇନ୍ଦୁପ୍ରଭା ପ୍ରକାଶ ପୂର୍ବରୁ ଅଧିଆ ସୁଲକ୍ଷଣୀ ଇନ୍ଦୁମତୀଙ୍କ ମହାପ୍ରସ୍ଥାନର ସମସ୍ତ କାର୍ଯ୍ୟ ଶେଷ ହୋଇଗଲା ।

ଦ୍ୱିଚତ୍ୱାରିଂଶତ୍ ପରିଚ୍ଛେଦ

ଜେନେରାଲ ହସ୍ପିଟାଲ

କଟକ ଜେନେରାଲ ହସ୍ପିଟାଲ ଉପରତାଲା ଏକପାଖିଆ ଗୋଟିଏ ବଡ଼ କୋଠରି ଉତ୍ତର-ଦକ୍ଷିଣ ମିଲାଣ ବଡ଼ ବଡ଼ ଚାରିଟା କବାଟ ଲାଗିଛି । କବାଟ ଯୋଡ଼ାଏ ମଧ୍ୟରେ ହେଉପରି ଉତ୍ତର ଦକ୍ଷିଣ ଲୁଜ ମିଲାଣ ଉଞ୍ଚା ଉଞ୍ଚା ଯୋଡ଼ାଏ ଖିଡ଼କି । ପଶ୍ଚିମପଟ ଖୋଲା ଅକାଶ ଦିଗକୁ ଯୋଡ଼ାଏ ଝିଡ଼କି । ପୂର୍ବପଟ ଆଉ କୋଠରିକୁ ଯିବାପାଇଁ ଯୋଡ଼ାଏ ଦୁଆର । ଘର ମଧ୍ୟଭାଗରେ ଗୋଟାଏ ଲୁହାର ବଡ଼ ତକ୍ତପୋଷ ପଡ଼ିଛି । ତକ୍ତପୋଷ ଉପରେ ବାଡ଼ିଆ କନାପୁରା ଗୋଟାଏ ତୋଷକ, ତାହା ଉପରେ ତୁଳାପୁରା ରେଜାଇଟିଏ ପରା ହୋଇଛି । ବାସିକରୁ ଚଦରଟିରେ ବିଛଣା ଢଙ୍କା—ତା' ଉପରେ ସାନ ବଡ଼ ପୁଞ୍ଜାଏ ମାଣ୍ଡି ପଡ଼ିଛି । ବିଛଣାରେ ଗୋଟିଏ ଯୁବକ ରୋଗୀ ଶୋଇଛନ୍ତି । ଖଣ୍ଡିଏ ଶୁକ୍ଳ ଚଦର୍‌ରେ ସର୍ବାଙ୍ଗ ଢଙ୍କା । ଡାକ୍ତରମାନେ ତାପମାନ ଯନ୍ତ୍ର ଧରି ଥରକୁ ଥର ପରୀକ୍ଷା କରି ଦେଖୁଛନ୍ତି । ୯ ଦିନ କାଳ ଅବିଚ୍ଛେଦ ଜ୍ୱର । ଦେହର ଉତ୍ତାପ ତାପମାନ ଯନ୍ତ୍ରର ଶହେ ପାଞ୍ଚ ଅଂଶରୁ ତଳକୁ ଖସିବାକୁ ନାହିଁ । ରୋଗୀଙ୍କର ଜ୍ଞାନ ମୋହ୍ । ଗୋଟିଏ ଯୁବକ ଚାକର ତକ୍ତପୋଷ ଗୋଡ଼ ପଟରେ ଦିନରାତି ଚାହିଁ ଜଗି ବସିଛି, ଠାରୁ ଉଠିବାକୁ ନାହିଁ । ବେଳେ ବେଳେ ତକ୍ତପୋଷ ବାଡ଼ରେ ମୁଣ୍ଡ ଲଗାଇ ଟିକିଏ ନିଦେଇଯାଏ । ସିଭିଲ ସର୍ଜନ ମିଷ୍ଟର ବମ୍‌ସ, ଆସିଷ୍ଟାଣ୍ଟ ବାବୁ ସୁକାନ୍ତ ସ୍ୱୟଂ ଦିନ ରାତି ଦଶ ପନ୍ଦର ଥର ଆସି ରୋଗୀକୁ ପରୀକ୍ଷା କରିଯାନ୍ତି । ଘଣ୍ଟାକୁ ଘଣ୍ଟା ଯୋଡ଼ିଏ ଯୋଡ଼ିଏ ନର୍ସ ଦିନରାତି ପାଳି କରି ଜଗି ରହିବାର, ପୁଣି ସେମାନେ ପ୍ରତି ଘଣ୍ଟାରେ ଡାକ୍ତରମାନଙ୍କୁ ରୋଗୀର ଅବସ୍ଥା ଜଣାଇବାର ବନ୍ଦୋବସ୍ତ । ଡାକ୍ତରମାନେ ରୋଗୀକୁ ତାପମାନ ଯନ୍ତ୍ରରେ ପରୀକ୍ଷା କରିବାବେଳେ ସେମାନଙ୍କ ମୁହଁକୁ ଅନାଇ ଚାକରଟା କ'ଣ

ଛୁଟେ, ତାହା ଆଖିରୁ ଝର ଝର କରି ଦୁଇ ଧାର ଲୋତକ ବହିଯାଏ । ଅନାହାର, ଅନିଦ୍ରା ଯୋଗୁଁ ଲୋକଟାର ପଞ୍ଜରାହାଡ଼ ଗଣି ହେଲାଣି, ସହଜରେ ଏଣିକି ଉଠି ବସିବା କଷ୍ଟ, ହେଲେ ଅପଣା ଦେହ ପ୍ରତି ତାହାର କିଛି ମାତ୍ର ଦୃଷ୍ଟି ନାହିଁ ।

ଆଜି ଦଶଦିନ ଦିନ । ବଡ଼ିସକାଳେ ଡାକ୍ତରମାନେ ଆସି ରୋଗୀକୁ ପରୀକ୍ଷା କରି ଦେଖିଲେ, ଦେହର ଉତ୍ତାପଟା ତାପମାନ ଯନ୍ତ୍ରର ଶଏ ଦୁଇ ଅଂଶକୁ ଖସିଆସିଲାଣି । ରୋଗୀ ଟିକିଏ ଟିକିଏ 'ଉଁ ଉଁ' କୁନ୍ଥେଇ ଏକଡ଼ ସେକଡ଼ ହେଉଛନ୍ତି । ଡାକ୍ତରମାନେ ମୁହଁ ଚାହାଁଚାହିଁ ହେଲେ । ସେମାନଙ୍କ ମୁଖରେ ଟିକିଏ ଆନନ୍ଦର ଚିହ୍ନ ଦେଖି ଚାକରଟା ଫଁ କରି ନିଃଶ୍ୱାସଟିଏ ପକାଇଲା । ଡାକ୍ତରମାନେ ଚାକରର ପ୍ରଭୁଭକ୍ତି ଦେଖି ତା' ଉପରେ ଭାରି ସନ୍ତୁଷ୍ଟ ହୋଇଥିଲେ । ସାହେବ କହିଲେ, "ଆରେ ସଇତା, ଆଉ କିଛି ଚିନ୍ତା ନାହିଁ, ତୋ ସା'ନ୍ତ ଏବେ ଭଲ ହୋଇଯିବେ ।" ସଇତା ସମ୍ଭାଳି ନ ପାରି ଭୋ କରି ରଡ଼ିଟାଏ ଛାଡ଼ିଲା । ଆସିଷ୍ଟାଣ୍ଟ ସର୍ଜନ ସୁକାନ୍ତ ବାବୁ ଅତି ସାବଧାନରେ ରୋଗୀଙ୍କ କ୍ଷତସ୍ଥାନଗୁଡ଼ିକ ଧୋଇଧାଇ ଦେଇ ସେଥିରେ ପଟି ଲଗାଇଦେଲେ । ଅଳ୍ପ ଗରମ ଏକପ୍ରକାର ତରଳ ପଦାର୍ଥ ପଥ୍ୟ ପିଆଇ ଦେଇ ଚାଲିଗଲେ । ଦୁଇ ଘଣ୍ଟାକୁ ଦୁଇ ଘଣ୍ଟା ହିସାବରେ ପଥ୍ୟ ଦେବା ସକାଶେ ଡାକ୍ତର ସାହେବଙ୍କର କମ୍ପାଉଣ୍ଡରର ପ୍ରତି ଦୃଢ଼ ଆଜ୍ଞା ହେଲା ।

ଦ୍ୱିଚତ୍ୱାରିଂଶତ୍ ପରିଚ୍ଛେଦ

ସ୍ୱାସ୍ଥ୍ୟଲାଭ

ଅଳ୍ପ ଅଳ୍ପ କରି ଜ୍ୱରଟା ଊଣା ହୋଇପଡ଼ୁଛି । ବର୍ତ୍ତମାନ ରୋଗୀ ବାଡ଼ି ଖଣ୍ଡିଏ ଧରି ଦୋତାଲା ଉପରେ ବାରଣ୍ଡାରେ ସଞ୍ଜ-ସକାଳ ଟିକିଏ ଟିକିଏ ଚାଲିବୁଲି ହୁଅନ୍ତି । ସିଭିଲ ସର୍ଜନଙ୍କର ଏହିପରି ଉପଦେଶ । ଦେହର ଘା'ଗୁଡ଼ାକ ଏକ ରକମ ଶୁଖି ଉଠିଲାଣି । ସିଭିଲ ସର୍ଜନ ଖୁବ୍ ମନ ଦେଇ ଚିକିତ୍ସା କରୁଛନ୍ତି ସତ, ହେଲେ ଆସିଷ୍ଟାଣ୍ଟ ସର୍ଜନ ସୁକାନ୍ତ ବାବୁଙ୍କ ପ୍ରଗାଢ଼ ମନୋଯୋଗ ଓ ବିଶେଷ ପରିଶ୍ରମ ହେତୁରୁ ରୋଗୀ ଏତେ ଜଲ୍‌ଦି ଆରୋଗ୍ୟ ଲାଭ କରିବାକୁ କ୍ଷମ ହେଲେ । ରୋଗୀ ସମ୍ବଲପୁରରୁ ଆସିବା ଦିନାବଧି ସୁକାନ୍ତବାବୁ ଆପଣାର ସବୁ କାମ-ପାଇଟି ଛାଡ଼ି ଦିନରାତି ତାଙ୍କ ପିଛେ ଲାଗିପଡ଼ିଛନ୍ତି । ଡାକ୍ତରବାବୁଟି ବଡ଼ ଭଦ୍ରଲୋକ, ନିର୍ଲୋଭ ଏବଂ ଦୟାଳୁ—ଦରିଦ୍ର ଆଉ ବନ୍ଧୁ-

ବାଛନ ରୋଗୀଙ୍କ ପାଖରୁ ଦର୍ଶନୀ ଟଙ୍କା ପ୍ରାପ୍ତ ହିଅନ୍ତି ନାହିଁ । ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ରୋଗୀଙ୍କଠାରୁ ଆପଣା ଗଣ୍ଡାକ ଅସୁଲ ହେଉ ବା ନହେଉ, ସେଥିପ୍ରତି ଦୃଷ୍ଟି ନ ରଖି ରୋଗୀ ଉପର ଆରୋଗ୍ୟ ଲାଭ କରିବ, ସେଥିପ୍ରତି ତାଙ୍କର ବିଶେଷ ଦୃଷ୍ଟି ।

ରୋଗୀଙ୍କ ସହିତ ଡାକ୍ତର ବାବୁଙ୍କର ପୂର୍ବରୁ ବିଶେଷ ଚିହ୍ନା ନଥିଲା—ଆଜିର ଗୋଟାଏ କଥା, ତାହା ଉପରେ ରୋଗୀଙ୍କ ସମାଚାର ସବୁ ଶୁଣିଲେ । ସେ ଜାଣନ୍ତି, ରୋଗୀ ଅମୁରେଶ୍ୱର ପରଗନା ଜମିଦାରଙ୍କର ଏକମାତ୍ର ଉତ୍ତରାଧିକାରୀ । କିଛି ଦୁର୍ଘଟଣା ହେଲେ ଏତେବଡ଼ ତାଲୁକାଟା ଲଣ୍ଡଭଣ୍ଡ ହୋଇଯିବ । ପୁଣି ସମସେରପୁର ଜମିଦାରଙ୍କ ବଂଶର ଦୁଃଖର ସୀମା ରହିବ ନାହିଁ । କୁଅଁର ଗୋବିନ୍ଦଚନ୍ଦ୍ରଙ୍କ ମାତୃବିୟୋଗ ଏବଂ ସ୍ତ୍ରୀଙ୍କ ପ୍ରାଣତ୍ୟାଗ ସମାଚାର ଉପଯୁକ୍ତ ସମୟରେ ଜେନେରାଲ ହସ୍ପିଟାଲରେ ପହଞ୍ଚିଥିଲା । ସେତେବେଳେ ରୋଗୀଙ୍କର ଭୟାନକ ଜ୍ୱର, ପ୍ରାୟ ଅଚେତନ ଅବସ୍ଥାରେ ଥିଲେ । ଡାକ୍ତରମାନେ ସ୍ଥିର କଲେ, ରୋଗୀର ଯେପରି ଅବସ୍ଥା, ଏପରି ଦାରୁଣ କଷ୍ଟକର ସମ୍ବାଦ ଶୁଣିଲେ ନିଶ୍ଚୟ ପ୍ରାଣରକ୍ଷା ହେବ ନାହିଁ, ସୁତରାଂ କିଛି ସମ୍ବାଦ ଦିଆଯାଇ ନାହିଁ । ସମସେରପୁର ତାଲୁକର ଏବଂ ଅମୁରେଶ୍ୱର ପରଗଣାର ଜମିଦାରମାନଙ୍କ ପକ୍ଷର ମାମଲତକାରମାନେ ହସପିଟାଲ ନିକଟ ବଜାରରେ ବସା କରି ରହିଅଛନ୍ତି ଏବଂ ଦୁଇ ଉଆସକୁ ଧାଉଡ଼ି ପାଇକ ଟପା ବସିଛି—ରୋଗୀଙ୍କ ସ୍ୱାସ୍ଥ୍ୟ ସମ୍ବାଦ ଦୁଇ ଓଳି ଦୁଇ ଉଆସକୁ ଯାଉଛି । ହେଲେ, ରୋଗୀଙ୍କ ସହିତ ସାକ୍ଷାତ୍ କରିବା ସେମାନଙ୍କୁ ଡାକ୍ତର ସାହେବଙ୍କର ବିଶେଷରୂପେ ମନା । ପୁଣି ସେମାନଙ୍କ ପ୍ରସଙ୍ଗ ସଇତାକୁ ବି ବୋଲାଯାଏ ନାହିଁ; ସଇତା ମଧ୍ୟ ରୋଗୀଙ୍କୁ ଗୁଡ଼ି ଦଣ୍ଡକ ପାଇଁ ବାହାରକୁ ବାହାରେ ନାହିଁ । ରୋଗୀଙ୍କ ସେବା ବିନା ଆଉ କୌଣସି ବିଷୟରେ ମନଦେବାକୁ ତାହାର ତର ନାହିଁ ।

ଚତୁସ୍ତ୍ରିଂଶତ୍ ପରିଚ୍ଛେଦ

ଦାରୁଣ ସମ୍ବାଦ

ସଞ୍ଜ ବାଜି ଗଲାଣି—ହସପିଟାଲର ସମସ୍ତ କୋଠରିରେ ଆଲୁଅ ଜଳୁଛି । କୁଅଁର ଗୋବିନ୍ଦଚନ୍ଦ୍ରଙ୍କ କୋଠରି ମଧ୍ୟରେ ଯୋଡ଼ିଏ ଚୌକି ପଡ଼ିଛି । ବାବୁ ନିଜେ ଆଉ ଡାକ୍ତର ସୁକାନ୍ତବାବୁ ଦୁଇଜଣ ବସି କଥାଭାଷା ହେଉଛନ୍ତି ।

କୁଅଁରବାବୁଙ୍କ ମନ ବହଲେଇବା ପାଇଁ ଆଜି କେତେଦିନ ହେଲା ଡାକ୍ତରବାବୁ ସନ୍ଧ୍ୟାବେଳେ ପାଖରେ ବସି ନାନାପ୍ରକାର ଖୁସ୍‌ଗପ କରନ୍ତି । ଆଜି ବି ସେହିପରି କଥାଭାଷା ଚାଲୁଛି । ସଇତା ଲେପ ଗୁଡ଼ର ଭଲ କରି ଝାଡ଼ିଝୁଡ଼ି କରି ଶେଯ ପାଣବାରେ ଲାଗିଛି । ଏଣୁତେଣୁ କଥା ଚାଲିବାବେଳେ କୁଅଁରବାବୁ ପଚାରି ବସିଲେ, "ହୋଇ ହେ ଡାକ୍ତର ! ଆଜି ସକାଳେ ତଳ ପ୍ରସ୍ତରେ କଣ ଗୋଟାଏ ରଡ଼ି ଡକା ଗୋଳମାଳ ହେଉଥିଲା ?"

ଡାକ୍ତର ସୁକାନ୍ତବାବୁ—"ଓଃ, ସେଇ କଥା—ଗୋଟାଏ ଭଦ୍ରଲୋକ ରୋଗୀ ତେରଦିନ ହେଲା ହସ୍‌ପିଟାଲରେ ଥିଲା, ଭାରି ଛଦ୍ମଆଣ ରୋଗ, ରୋଗୀଟାର ବୟସ ବି ଟଳିଯାଇଛି, ଢେର କବିରାଜ ଡାକ୍ତର ପାଖରୁ ବୁଲି ବୁଲି ଶେଷବେଳକୁ ଏଠିକି ଆସିଥିଲା । ସେପରି ରୋଗ କ'ଣ ସହଜରେ ଭଲହୁଏ ? ଆଜି ପାହାନ୍ତା-ପ୍ରହର ମରଗଲା । ଲୋକଟା ଥିଲା ମଫସଲର ଜମିଦାର—ସାଙ୍ଗରେ ଗୁଡ଼ାଏ ଲୋକ ଥିଲେ । ତାଙ୍କୁ ଘେନି ଯିବାବେଳେ ଲୋକଗୁଡ଼ାକ ଡକା ପାରୁଥିଲେ ।"

ଦୁଇଜଣଯାକ ଦଣ୍ଡେ ତୁନି ହୋଇ ବସିଲା ଉତ୍ତାରୁ କୁଅଁର ବାବୁ ପଚାରିଲେ, "ହୋଇ ହେ ଡାକ୍ତର । ମନୁଷ୍ୟର ମୃତ୍ୟୁ ବିଷୟରେ ତୁମର ଡାକ୍ତରୀ ଶାସ୍ତ୍ର କଣ କୋହେ ?

ଡାକ୍ତର—କଣ ପଚାରୁଛ, ବୁଝିପାରିଲି ନାହିଁ । କଥାଟା ସାଫ ଫିଟେଇ କୋଲ ।

କୁଅଁରବାବୁ—ଅର୍ଥାତ୍ ମୁଁ ପଚାରୁଛି, ମନୁଷ୍ୟ ମରି ଆଉ ଥରେ ଜନ୍ମେ ନା ଏହିଠାରେ ଶେଷ ?

ଡାକ୍ତର—ଓଃ ଏଇ କଥା । ଦେଖନ୍ତୁ ବନ୍ଧୁ ! ଡାକ୍ତରୀ କାରବାର ମନୁଷ୍ୟଂର ଜଡ଼ପିଣ୍ଡ ଘେନି କାରବାର । ଆପଣ ଯାହା ପଚାରିଲେ, ତାହା ତ ଆଧାତ୍ମ୍ୟ ପ୍ରସଙ୍ଗ—ଏହା ଧର୍ମଶାସ୍ତ୍ରର କଥା । ଦେଖନ୍ତୁ ବନ୍ଧୁ ! ପୃଥିବୀରେ ଯେତେ ପ୍ରକାର ଧର୍ମଶାସ୍ତ୍ର ଅଛି, ଏମନ୍ତ କି, ଧର୍ମଗ୍ରନ୍ଥ ହୀନ ଜଡ଼ ଉପାସକମାନେ ମଧ୍ୟ ଆତ୍ମାର ଅମରତ୍ୱ ସ୍ୱୀକାର କରନ୍ତି । ଈଶ୍ୱର ଫଣସ୍ଥୀ ଯେ ଦର୍ଶନଶାସ୍ତ୍ର, ସେ ବି ମାନବାତ୍ମାର ଅମରତ୍ୱ ଅସ୍ୱୀକାର କରିପାରି ନାହିଁ ।

କୁଅଁରବାବୁ—ଚାର୍ବାକ, କୋମତଙ୍କ ଯୋଗେ ଶିଷ୍ୟ ତ ଆତ୍ମା ଶରୀର ସହିତ ବିଧ୍ୱଂସୀ ବୋଲି ବ୍ୟାଖ୍ୟା କରନ୍ତି । ଚାର୍ବାକର ସୁସ୍ପଷ୍ଟ ମତ—

"ଋଣଂ କୃତ୍ୱା ଘୃତଂ ପିବେତ୍ ।"

"ଭସ୍ମୀଭୂତସ୍ୟ ଦେହସ୍ୟ ପୁନରାଗମନଂ କୁତଃ ।"

ଡାକ୍ତର ସୁକାନ୍ତବାବୁ—ହୋଃ, ହୋଃ! ଗୁରୁଙ୍କ ବୋଲି ନାମଟାଏ ବର୍ତ୍ତମାନ ଶୁଣିବାକୁ ମିଳେ ସତ, ହେଲେ, ତାଙ୍କ ଦର୍ଶନ ଯେବେ କୌଣସି କାଳରେ ଥିଲା, ଜ୍ଞାନୀଲୋକ ବହୁ କାଳରୁ ତାହାକୁ ନିତାନ୍ତ ଘୃଣା, ନିତାନ୍ତ ଅବଜ୍ଞା ସହିତ ପରିତ୍ୟାଗ କରିଛନ୍ତି । ସେହି ଜଘନ୍ୟ ଦର୍ଶନ ପୃଥିବୀରୁ ଏକାବେଳକେ ବିଲୁପ୍ତ ହୋଇଯାଇଛି । ବିଲୁପ୍ତ ହେବା ସଂପୂର୍ଣ୍ଣରୂପେ ଉଚିତ । ସତ କଥା, ଲକ୍ଷ ଲକ୍ଷ ମନୁଷ୍ୟ ମଧ୍ୟରେ ଜଣେ ଜଣେ ଅନାତ୍ମାବାଦୀ ଏବଂ ନିରୀଶ୍ୱର ଦେଖିବାକୁ ମିଳନ୍ତି । ପରକାଳରେ ସେମାନଙ୍କ ପକ୍ଷରେ ଯାହା ହେଉ, ମାତ୍ର ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷ ଦେଖିବାରେ ଆସେ, ସେହି ଦୁର୍ଭାଗା ଲୋକେ ଜୀବନ ଗୋଟାକ ନିତାନ୍ତ ଅଶାନ୍ତ, ଜୀବନରେ ବ୍ୟାକୁଳତା ଭୋଗ କରିଥାନ୍ତି । ତୁମ୍ଭେ ପିଶାଚ, ରାକ୍ଷସ, ସର୍ପବଂଶକୁ ବିଶ୍ୱାସ କରିପାର, ମାତ୍ର ସେହି ନାସ୍ତିକବଂଶକୁ କଦାଚ ବିଶ୍ୱାସ କରିବ ନାହିଁ । ସେମାନଙ୍କ ମନ ମାନବ ସମାଜ ପ୍ରତି ଦୟା-ମାୟା-ମମତାଶୂନ୍ୟ—ନିଜର ସୁଖ-ସମ୍ପଦ ଭୋଗ ସେମାନଙ୍କର ଏକମାତ୍ର ଲକ୍ଷ୍ୟ ଅଟେ । ସେମାନଙ୍କର ଅସାଧ୍ୟ କୌଣସି ଦୁଷ୍କର୍ମ ନାହିଁ, କେବଳ ରାଜଦଣ୍ଡ ଭୟରୁ ସେମାନେ ଦୁଷ୍କର୍ମରୁ ନିବୃତ୍ତ ଥାନ୍ତି ମାତ୍ର । ସେମାନଙ୍କ କଥା ଏକାବେଳକେ ପରିତ୍ୟାଗ କରନ୍ତୁ । ବର୍ତ୍ତମାନ ଧାର୍ମିକ ବିବେକଶାଳୀ ଲୋକ ଏବଂ ଧର୍ମଶାସ୍ତ୍ର ଆଲୋଚନା କରାଯାଉ । ମୁଁ ପୂର୍ବେ କହିଛି ଜଗତର ସମସ୍ତ ଧର୍ମଶାସ୍ତ୍ରର ଏକ ମତ—ମାନବାତ୍ମା ଅବିନାଶୀ, ମୃତ୍ୟୁ ବୋଲି ଯାହା କଥିତ ହୁଏ, ଆତ୍ମାର ଗୋଟିଏ ଜୀର୍ଣ୍ଣଶରୀରର ପରିତ୍ୟାଗ ମାତ୍ର । ଆଉ ସମସ୍ତ ଧର୍ମଶାସ୍ତ୍ର ଥାଉ, ସର୍ବବାଦିସମ୍ମତ ପୃଥିବୀର ସର୍ବଶ୍ରେଷ୍ଠ ଧର୍ମଶାସ୍ତ୍ର ଶ୍ରୀମଦ୍‌ଭଗବଦ୍‌ଗୀତା ଏଥି ସମ୍ବନ୍ଧରେ କ'ଣ ବୋଲିଛନ୍ତି, ଶୁଣନ୍ତୁ—

"ବାସାଂସି ଜୀର୍ଣ୍ଣାନି ଯଥା ବିହାୟ
ନବାନି ଗୃହ୍ଣାତି ନରୋଽପରାଣି ।
ତଥା ଶରୀରାଣି ବିହାୟ ଜୀର୍ଣ୍ଣା—
ନ୍ୟନ୍ୟାନି ସଂଯାତି ନବାନି ଦେହୀ ।"

"ଜାତସ୍ୟ ହି ଧ୍ରୁବୋ ମୃତ୍ୟୁ
ଧ୍ରୁବଂ ଜନ୍ମ ମୃତସ୍ୟ ଚ ।
ତସ୍ମାଦପରିହାର୍ୟେଽର୍ଥେ
ନ ତ୍ୱଂ ଶୋଚିତୁମର୍ହସି ।"

"ଦେହିନୋଽସ୍ମିନ୍ ଯଥା ଦେହେ
କୌମାରଂ ଯୌବନଂ ଜରା ।

ତଥା ଦେହାନ୍ତର ପ୍ରାପ୍ତି—
ଧୀରସ୍ତତ୍ର ନ ମୁହ୍ୟତି ।”

ଗୀତା ଶାସ୍ତ୍ରରେ ଏହିପରି ଅନେକଗୁଡ଼ିଏ ମହାବଚନ ସୁସ୍ପଷ୍ଟ ଉଲ୍ଲିଖିତ ଅଛି । ମୃତ୍ୟୁ ବୋଲି ଆଉ କିଛି ନୁହେଁ, ଆମ୍ଭମାନଙ୍କ ବର୍ତ୍ତମାନରେ ଯେଉଁ ସମସ୍ତ ଲୋକ ମୃତ୍ୟୁ ଲାଭ କରୁଅଛନ୍ତି, ସେମାନେ ଅଗ୍ରଗାମୀ ମାତ୍ର, ଆମ୍ଭେମାନେ ଯାଇ ସେମାନଙ୍କ ସହିତ ପୁନର୍ବାର ମିଳିତ ହେବୁ । ଏଥିପାଇଁ ଜ୍ଞାନୀଗଣ ମୃତଲୋକଙ୍କ ସକାଶେ ବିଳାପ କରନ୍ତି ନାହିଁ; ମଧ୍ୟ ବିଳାପ କରିବାକୁ ଧର୍ମଶାସ୍ତ୍ରରେ ମନା । ଏତିକି କଥା ବୋଲି ଡାକ୍ତରବାବୁ ଦଣ୍ଡେଯାଏ ତୁନି ହୋଇ ବସି ରହିଲେ । କୁଅଁର ବାବୁ ଏଥର ଭଲ କରି ଦେଖିଲେ ମଧ୍ୟ ଅନେକଥର ଦେଖିଲେଣି, ଡାକ୍ତରବାବୁ କଥା ବୋଲୁଁ ବୋଲୁଁ ଢେର ଥର ଅଟକି ରହିଯାନ୍ତି, ଥରକୁ ଥର ତାଙ୍କ ମୁହଁକୁ ଅନାନ୍ତି, ଯେମନ୍ତ କିଛି ଗୋଟାଏ କଥା ବୋଲିବା ଲାଗି ବେଳ ଉଣ୍ଟୁଛନ୍ତି । ସେ‌ାନ୍ତଙ୍କ ଏ ପ୍ରକାର ଚିନ୍ତା କରିବା ସମୟରେ ଡାକ୍ତର ସୁକାନ୍ତବାବୁ କେତେଥର ଉପରକୁ, ଆଉ କେତେଥର କୁଅଁରବାବୁଙ୍କ ମୁହଁକୁ ଚାହିଁ ତାଙ୍କ ଖାଇବା ବାହୁ ଦୁଇ ହାତରେ ଟାଣି କରି ଧରି କହିଲେ, ଆଚ୍ଛା ବନ୍ଧୁ ! ତୁମ୍ଭ ମାମାସାଁ—

ଡାକ୍ତରବାବୁଙ୍କ କଥା କହିବା ସରି ନାହିଁ, କୁଅଁର ବାବୁ ଅତି ଚଞ୍ଚଳ ଅତି ବଳରେ ଛିଡ଼ା ହୋଇପଡ଼ି “ଏଁ—ମୋ ମା ନାହାନ୍ତି ?” କହି ମାମା-ମାମା ବୋଲି ରଡ଼ି ଛାଡ଼ିଛନ୍ତି । ସଇତା ଧାଇଁ ଆସି ମାମା—ମାମା—ମାମା ସାନ୍ତାଣୀ ବୋଲି ଖର ରଡ଼ିଟାଏ ଛାଡ଼ିଛି । ସାନ୍ତଙ୍କ କଷ୍ଟ ଦେଖି ସଇତା ଢେର୍ ଥର କାନ୍ଦେ; ହେଲେ, ସରକାଣ୍ଟ ନାଗ ବୋଲି ପାଟିକରି କାନ୍ଦେ ନାହିଁ । ଉଚ୍ଚୁକିନା ତାର ସେ ଜ୍ଞାନ ନାହିଁ, ସାନ୍ତଙ୍କ ଗୋଡ଼ ଯୋଡ଼ାକ ଜାବୁଡ଼ି ଧରି ଡକା ପକାଇଛି ।

ଘଡ଼ିକ ଉତ୍ତାରେ କୁଅଁରବାବୁ ଟିକିଏ ତୁନି ହୋଇ ଛାତି ଧକେଇ ହେଉଛନ୍ତି । ଡାକ୍ତରବାବୁ ଭିଜା ରୁମାଲରେ ଥରକୁ ଥର ମୁହଁ ପୋଛି ଦେଇ ନାନାପ୍ରକାର କଥା କହି ସାନ୍ତ୍ୱନା କରୁଛନ୍ତି । ସଇତା ବେକ ଟେକି ସାନ୍ତଙ୍କ ଗୋଡ଼ରେ ମୁଣ୍ଡ ଲଗାଇ ପଡ଼ିଯାଇଛି ।

ଡାକ୍ତରବାବୁ ଦେଖିଲେ, ଭାରି ବିପଦ । ଡାକ୍ତର ସାହେବ ହସ୍‌ପିଟାଲରୁ କୋଠିକୁ ଯିବାବେଳେ ବଗିରେ ବସି ତାଙ୍କୁ କହିଯାଇଛନ୍ତି; କୁଅଁରବାବୁଙ୍କୁ ଆଉ ଅନ୍ଧକାରରେ ରଖିବା ଉଚିତ ନୁହେଁ—ମାତା ଏବଂ ସ୍ତ୍ରୀ

ବୁଢ଼ୀଙ୍କ ମୃତ୍ୟୁ କଥା ଆଜି ଶୁଣାଇ ଦେବାକୁ ହେବ । କୁଅଁରବାବୁଙ୍କର ବର୍ତ୍ତମାନ ଯେପରି ଅବସ୍ଥା, ତାଙ୍କ ଭାର୍ଯ୍ୟାର ମୃତ୍ୟୁ ସମ୍ବାଦ ଦେବାକୁ ଭରସା ଖଣ୍ଟୁ ନାହିଁ ଏବଂ ସାହେବଙ୍କ ଆଦେଶ ପୂର୍ଣ୍ଣରୂପେ ପାଳନ ନକଲେ କାଲି ହଷ୍ଟାଲେ ଅସ୍ଥି ପଶୁରିଲେ କିଏ ବୋଲିବେ ? ଯାହା ଥାଉ କପାଳରେ ବୋଲିବାକୁ ହେବ ।

ଏଥିମଧ୍ୟରେ ପହରେ କାଳ ବିତିଗଲାଣି, କୁଅଁରବାବୁ ନିର୍ବାକ ହୋଇ ବସିଛନ୍ତି । ଡାକ୍ତରବାବୁ ଠାରଦେବାରୁ ଜଣେ ହସ୍ପିଟାଲ ସହକାରୀ ଦୁଇଟା କାଚଗ୍ଲାସରେ ଦୁଇ ଗ୍ଲାସ ଏକ ପ୍ରକାର ଟନିକ ଔଷଧ ଆଣି ଦେଲେ । ସୁକାନ୍ତବାବୁଙ୍କୁ କୁଅଁରବାବୁ ଆଉ ସଇତାକୁ ଟିକିଏ କଷ୍ଟରେ ପିଆଇ ଦେବାକୁ ପଡ଼ିଲା ।

ଡାକ୍ତରବାବୁ କୁଅଁରବାବୁଙ୍କ ଅଜାଣରେ ନାଡ଼ୀ ପରୀକ୍ଷା କରି ଦେଖୁଛନ୍ତି । ବର୍ତ୍ତମାନ ଦେଖିଲେ, ବାବୁ ସାଷ୍ଟାମ ହୋଇଛନ୍ତି । ଅତି କଷ୍ଟରେ, ଅତି ଅନିଚ୍ଛାରେ କୁଅଁରବାବୁଙ୍କୁ ଶୁଣାଇ ଶୁଣାଇ କହିବାକୁ ଲାଗିଲେ—"ଅବଶ୍ୟ ମାତୃବିୟୋଗ ବଡ଼ କଷ୍ଟକର, ହେଲେ, ତାଙ୍କର ସମୟ ହୋଇଥିଲା, ତେବେ—" ଏତିକି କହି ତୁନି ହୋଇଗଲେ । କୁଅଁରବାବୁ ମୁହଁ ଟେକି ଡାକ୍ତରଙ୍କ ମୁହଁକୁ ଅନାଇଛନ୍ତି, ଆଖିରେ ପିଛୁଡ଼ା ପଡ଼ୁନାହିଁ । ଡାକ୍ତର ତାଙ୍କ ମୁହଁକୁ ଅନାଇ ଧୀରେ ଧୀରେ କହିଲେ, ସ୍ତ୍ରୀ ସକାଳେ ଚନ୍ଦ୍ରା ଦିଣ...

କୁଅଁରବାବୁ, 'ଏଁ ଏଁ ଏଁ—ଇନ୍ଦୁ ! ଇନ୍ଦୁ ! ହାୟ ! ମୋ ଇନ୍ଦୁ ! ଚେତା ମୋହ୍ । ସୁକାନ୍ତବାବୁ ଆଉ ଦୁଇ ତିନିଜଣ ସହକାରୀ ଧରାଧରି କରି ଟେକିନେଇ ବିଛଣାରେ ଶୁଆଇଦେଲେ । ସଇତା ବି ସେହିପରି ପଡ଼ିଯାଇଥିଲା, ତାକୁ ମଧ୍ୟ ଆଣି ଧରି ଶୁଆଇ ଦିଆଗଲା । ସୁକାନ୍ତବାବୁ, ଆଉ ତିନି ଚାରିଜଣ ସହକାରୀ, ଆଉ ଜଣ ଚୌକି ରାତି ଗୋଟାକ ଜଗି ବସିଛନ୍ତି । କାହାରି ଆଖିରେ ନିଦ୍ରା ନାହିଁ ।

ପଞ୍ଚଚତ୍ୱାରିଂଶ ପରିଚ୍ଛେଦ

ଅନୁତାପ

ଅମ୍ବୁରେଶ୍ୱର ପରଗଣାର, ସମ୍ବଲପୁର ତାଲୁକର ଦୁଇ ଜମିଦାରଙ୍କ ନିଆସ ଭିତର ବାହାରେ ଯେମିତି ମାଛିଟି ମରିଯାଇଛି । କି ମାଇକିନିଆ, କି ମରଦ, ସମସ୍ତେ ଗାଲରେ ହାତ ଦେଇ ବସିଛନ୍ତି, ବାହାର ପାଟିରୁ କଥାଟିଏ

ଫିଟିବାକୁ ନାହିଁ । ଜମିଦାର ବୈଷ୍ଣବଚରଣ ପଟ୍ଟନାୟକ ବଦ୍ୟାଧର ମହାପାତ୍ରେ ଦୁର୍ଯୋଗ ଘଟଣା ଦିନାବଧି ଆଉ କିଛୁ ବୁଝିବାକୁ ନାହିଁ, ଦିନ ରାତି ସବୁବେଳେ ଇଷ୍ଟଦେବତା ଗୋବିନ୍ଦଜୀଉଙ୍କ ସାକ୍ଷାତରେ ବେକରେ ପଟକା ପକାଇ ଆଖି ବୁଜି ବସିଛନ୍ତି । ମନ ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭୁଙ୍କ ଧ୍ୟାନ ଫାଟି ଫିଟୁ ନ ଥିଲା, ଆଜି ସକାଳେ ଦେହପାଣି ବଢ଼ାଇ ସେଇ ଭଜା ଲୁଗାରେ ପ୍ରଭୁଙ୍କ ସାକ୍ଷାତରେ ହାତଯୋଡ଼ି ଢେର କଥା ଜଣାଣ କଲେ । ହେଥିରେ ସାରମର୍ମ—

'ଗୋବିନ୍ଦ ! ପ୍ରଭୁ ଗୋବିନ୍ଦ ! ଜୀବନର ସ୍ୱାମୀ ଗୋବିନ୍ଦ । ଏହି ବଂଶର ଅଧିକାରୀ ତୁ । କେତେ ପୁରୁଷରୁ ତୋ ଚରଣରେ ଖଟଣିଦ୍ୱାରୀ ହୋଇ ପଡ଼ିଛୁ । ସବୁ ସମ୍ପତ୍ତିର ଅଧିକାରୀ ତୁ, ମୁଁ ତୋ ଶ୍ରୀଚରଣ ଦାସ । ମାତ୍ର ମଦଗର୍ବରେ ଭୋଳ ହୋଇ ସେ କଥା ବୁଝିଲି ନାହିଁ । ମୁଁ ଶ୍ରୀକରଣ ଗୋଷ୍ଠୀର ମଉଡ଼ମଣି, ମୁଁ ଦେଶର ରାଜା, ମୋହର ଅତୁଳ ସମ୍ପତ୍ତି, ମୋ ପାଖରେ ଲୋକେ ଖଟି ରହନ୍ତୁ, ଏହି ଗର୍ବରେ ଆପଣାକୁ ବଡ଼, ଆଉ ଲୋକଙ୍କୁ ତୁଚ୍ଛ ମଣି ଅପମାନ କରିଛୁ । ପ୍ରଭୁ ଗୋବିନ୍ଦ ! ଜଗତ୍‌ବାସୀ ସମସ୍ତେ ତୁମ୍ଭର ପୁତ୍ରକନ୍ୟା, ତୁମ୍ଭ ନ୍ୟାୟବିଚାରରେ ମୋ ଗର୍ବ ରହିବ କିଁଆ ? ଗର୍ବଗଞ୍ଜନ ବାନା ବହିଛ—ମୋ ଗର୍ବଟା ଭାଙ୍ଗି ଚୂନା କରିଦେଲେ, ଭଲ କଲ । ବାପା ! ମୋତେ ଲୋକଙ୍କ ପଦଧୂଳିର ଯୋଗ୍ୟ କରିଦିଅ, ସବୁ ଛାଡ଼ି ତୁମ୍ଭ ପଦସେବାରେ ମୋତେ ଲଗାଇ ଦିଅ । ପ୍ରଭୁ ! ଜୀବନର ସ୍ୱାମୀ । ମୋ ପୁତ୍ର ଗୋବିନ୍ଦର ସମସ୍ତ ଅପରାଧ କ୍ଷମା କର । ମୋ ପୁତ୍ର କ'ଣ, ଏହି ବଂଶର ସମ୍ପତ୍ତି ରକ୍ଷା ନିମନ୍ତେ ତାକୁ ସ୍ଥାପନ କରିଛ, ତୁମ୍ଭ ଚରଣ ଦାସ କରି ପକାଅ । ମନ୍ଦ ସଙ୍ଗରେ ପଡ଼ି ଯେଉଁ ଅନ୍ୟାୟ କାର୍ଯ୍ୟ କରୁଥିଲା, ଉଚିତ ଦଣ୍ଡ ଦେଇଛ । ବୁଝି ବସିଲେ ସେ ନିର୍ଦ୍ଦୋଷ, ମୋ ଅପରାଧରୁ ସେ ଦଣ୍ଡ ପାଇଛି । ପ୍ରଭୁ ! ତାକୁ କ୍ଷମା କର । ପ୍ରଭୁ ! ତୁମ୍ଭ ବିଷୟ ରଖି ମୋତେ ଅଲଗା କରିଦିଅ । ମୁଁ ତୁମ୍ଭ ନିଜ ଧାମକୁ ଯାଇ ଆପଣା କୃତ ପାପର ପ୍ରାୟଶ୍ଚିତ୍ତ କରିବାକୁ ଇଚ୍ଛା କରେଁ । ପ୍ରଭୁ ! ମୋ ବାସନା ମୋ ପ୍ରାର୍ଥନା ପୂର୍ଣ୍ଣ କର ।'

ସାଆନ୍ତେ ପୂର୍ବ ରାତିରେ ରାମୁକରଣଙ୍କ ହାତରେ ଖଣ୍ଡିଏ ଚରମପତ୍ର ଲେଖାଇ ହାତରେ ଧରିଥିଲେ, ଦଣ୍ଡ-ପ୍ରଣାମ କରି ପ୍ରଭୁଙ୍କ ପାଦପଦ୍ମରେ ସେହି ମୁଦ ଲେଖାଟି ଥୋଇଦେଲେ । ସେହି ଚରମ ପତ୍ରର ସାରମର୍ମ—

'ଆମ୍ଭ ବଂଶର ଯାବନ୍ତ ସ୍ଥାବରାସ୍ଥାବର ସମ୍ପତ୍ତି କୁଳଦେବତା ଗୋବିନ୍ଦ-ଚନ୍ଦ୍ରଙ୍କ ଦତ୍ତ ଅଟେ । ବର୍ତ୍ତମାନ ସେହି ସମସ୍ତ ସମ୍ପତ୍ତି ପ୍ରଭୁଙ୍କ ପାଦପଦ୍ମରେ ପ୍ରତ୍ୟର୍ପଣ କରି ନିଜ କୃତ ପାପର ପ୍ରାୟଶ୍ଚିତ୍ତ ନିମନ୍ତେ ପ୍ରଭୁଙ୍କ ନିଜ ଧାମକୁ

ଯାଉଅଛୁ । ଆମ୍ଭ ଉଆସରେ ଦାସଦାସୀ ଯେତେ ପ୍ରାଣୀ ଅଛନ୍ତି, ପ୍ରଭୁଙ୍କ ପ୍ରସାଦ ସେବାକରି ପ୍ରତିପାଳିତ ହେବେ । ଆମ୍ଭର ଏକମାତ୍ର ପୁତ୍ରକୁ ପ୍ରଭୁଙ୍କ ସେବାଯୁକ୍ତ ପଦରେ ନିଯୁକ୍ତ କଲୁଁ । ସେ ଆପଣାର ଖୋରାକ ପୋଷାକ ମାତ୍ର ପ୍ରଭୁଙ୍କ ସମ୍ପତ୍ତିରୁ ପ୍ରାପ୍ତ ହେବ ।'

କେମାମଣିଙ୍କର ବିୟୋଗ ଦିନାବଧି ସାନ୍ତେ ସଙ୍କର୍ଷଣ ମହାନ୍ତି ଅଚେତ ଥିବା ପରି ଶେଯରେ ପଡ଼ିଥିଲେ । କାହାରି ସହିତ କିଛି କଥାଭାଷା ନ ଥିଲା, କେହି ହେଲେ ଭରସି ପାଖ ପଶିପାରୁ ନ ଥିଲେ, କେବଳ ଶିଠକରଣ ରାମହରି ମହାନ୍ତିଏ ବହୁତ ବିନୟରେ ବହୁତ ଢଙ୍ଗରେ ସାନ୍ତଙ୍କ ଭୋଜନ। ମାତ୍ର ବଢ଼ାଇ ଦେଉଥିଲେ ।

ଅଳ୍ପରେ ଯେମନ୍ତ ସହସା ସମସ୍ତ ସାମର୍ଥ୍ୟ ପାଇଗଲେଣି । କଥାଭାଷା ଆଉ ମୁଖାକୃତିରୁ ତାଙ୍କ ମନରେ କିଛି ଦୁଃଖ ବା ସୁଖ ଥିବାର ଜଣାପଡ଼ୁନାହିଁ । ସଦର ମଫସଲ ସମସ୍ତ କରଣ ପଧାନ ପଟୁଆରି ଗ୍ରାମସ୍ଥ ଅଉ ଆଉ ମୁଖ୍ୟ ଲୋକେ ସାନ୍ତଙ୍କ ଡାକରାରେ ଉପସ୍ଥିତ । ବିନୋଦବିହାରୀଙ୍କ ଆଗ ଅଗଣାରେ ସମସ୍ତେ ହାତଯୋଡ଼ି ମୁଣ୍ଡ ପୋତି ସାନ୍ତଙ୍କୁ ବେଢ଼ି ବସିଛନ୍ତି । ଶତାବଧି ଉପର ଲୋକ ଉପସ୍ଥିତ, ଟାଣ ନିଶ୍ୱାସଟାଏ ବି ଶୁଭୁନାହିଁ, ଛୁଞ୍ଚିଟିଏ ପଡ଼ିଲେ ଠଣ କରି ଶବ୍ଦଟାଏ ହେବ ।

ସାଆନ୍ତେ ସମସ୍ତଙ୍କୁ ଅନାଇ ଟାଣ ନିଶ୍ୱାସଟାଏ ପକାଇ କହିଲେ, ଭାଇମାନେ ! ଅପଣମାନେ ସମସ୍ତେ ଜାଣନ୍ତି, ପ୍ରଭୁଙ୍କ ରାଜ୍ୟରେ ସମସ୍ତ ଘଟଣା ତାଙ୍କ ଆଜ୍ଞାରେ ଅତଯାତ ହେଉଛି । ହେଲେ ମନୁଷ୍ୟମାନେ ଆପଣା କୃତ ପାପପୁଣ୍ୟ ଯୋଗୁ ସୁଖଦୁଃଖ ଭୋଗକରନ୍ତି । ଭାଇମାନେ ! ଆପଣମାନେ ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷରେ ଦେଖି ବୁଝୁଛନ୍ତି ତ, କେବଳ ମୋହର ଅଧର୍ମ ଆଚରଣ ଯୋଗୁଁ ଦେଶ ମଧ୍ୟରେ ଯୋଡ଼ାଏ ପ୍ରଧାନ ବଂଶ ଲଣ୍ଡଭଣ୍ଡ ହୋଇଯାଇଛି ।

ଥୋକେ ମୁରବିଭଳିଆ କରଣ କାନ୍ଦୁଣୁମାନ୍ଦୁଣୁ ହୋଇ ହାତଯୋଡ଼ି କହିଲେ, "ଆଜ୍ଞା—ଆଜ୍ଞା, ନାହିଁ, ନାହିଁ, ଏହା ଦୈବାଧୀନ ଘଟଣା ଅଟେ; ଏଥିରେ କାହାରି ଆୟତ୍ତ ନାହିଁ ।" ବୃଦ୍ଧ ପୁରୋହିତ ହରିରାମ ତିହାଡ଼ିଏ କହିଲେ—

"ଯଦ୍ ଭାବି ତଦ୍‌ଭବତି ନିତ୍ୟମ୍ ଯତ୍ନତୋଽପି
ଯତ୍ନେନକ୍ୱାପି ନହିନାନ ଭବତ୍ୟଭାବ ।"

ସାଆନ୍ତେ—ହେଉ, ତା'ହି ହେଲେ ମୋହର ସବୁ ସରିଗଲାଣି । ଏକା ଇନ୍ଦୁ ଅଭାବରୁ ମୋ ପକ୍ଷରେ ଏବେ ଜଗତ୍ ସଂସାର ସମସ୍ତ ଅନ୍ଧକାରମୟ । ଭାଇମାନେ ! ଗଲା ରାତି ଶେଷରେ ସାନ୍ତାଣୀ ଆସି ସ୍ୱପ୍ନରେ କହିଯାଇଛନ୍ତି—ମୋତେ ପ୍ରାୟଶ୍ଚିତ୍ତ କରିବାକୁ ହେବ । ହେଲେ ମୋହର ଘୋର ପାପ ସକାଶେ ତ କିଛି ପ୍ରାୟଶ୍ଚିତ୍ତ ଦେଖୁ ନାହିଁ । ମନରେ ପାଞ୍ଚୁଛି ସମସ୍ତ ତୀର୍ଥୋଦକ, ସମସ୍ତ ତୀର୍ଥରେଣୁ ମସ୍ତକରେ ପଡ଼ିଲେ ବା ଆତ୍ମା କିଞ୍ଚିତ୍ ଶାନ୍ତିଲାଭ କରିବ ।

ଭାଇମାନେ ! ମୁଁ ଲେଖାପଢ଼ା କରିଦେଇ ଗଲି । ଏ ବଂଶର ସମସ୍ତ ସମ୍ପତ୍ତି ବିନୋଦବିହାରୀଙ୍କର—କୁଆଁରି କୁଆଁରବାବୁ ସେବାୟତ ହୋଇ ରହିବେ । ହେଲେ ସେ ପିଲାଲୋକ, ତାଙ୍କୁ ଚଳାଚଳ କରାଇ ନେବାକୁ ହେବ । ସମସ୍ତେ ଆପଣା ଆପଣା ଏଲାକାରେ ରହିବେ, କେହି ଏଲାକାଚ୍ୟୁତ ହେବ ନାହିଁ ।

ମରୁଆଡିକୁ ଆପଣମାନଙ୍କ ହାତରେ ସମର୍ପି ଦେଇଗଲି । ଅବୋଧ ବାଳିକା, ବିଶେଷରେ ଉଚ୍ଛୁଣିକା ତାହାର କିଛିମାତ୍ର ଜ୍ଞାନ ନାହିଁ, ସଂସାର କଥା କିଛି ଜାଣେ ନାହିଁ । ଉଆସ ଭିତରେ ଅଧିକାର ତା' ହାତରେ ରହିବ । ତା' ବାପର ଊଣା ଅଧିକ ଲକ୍ଷାବଧି ଟଙ୍କା ସରକାର ତହବିଲରେ ଜମା ଅଛି । ସେଥିରେ ହାତ ଦେବ ନାହିଁ—ଗୋଟିଏ ଉପଯୁକ୍ତ ପାତ୍ର ଲୋଡ଼ି ତାକୁ ସମର୍ପଣ କରିବେ; ସେତେବେଳେ ସବୁ ଟଙ୍କା ତା ଜିମାରେ ଦେବେ । ବର୍ତ୍ତମାନ ତାହାର ଚଳାଚଳ ପାଇଁ ଆମ୍ଭ ତହବିଲରୁ ପାଇବ ।

ଭାଇମାନେ ! ମୋ କଥା ଶେଷ ହେଲା, କାହାଠାରେ କିଛି ଅପରାଧ କରିଥିଲେ କ୍ଷମା କରିବେ ।

ଉପସ୍ଥିତ ଲୋକ ସାନ୍ତଙ୍କ ଗୋଡ଼ତଳେ ପଡ଼ି ଲୋଟି ଯାଉଛନ୍ତି । ଭୋ ଭୋ ରଡ଼ି ଛାଡ଼ି କହିଲେ—ପ୍ରଭୁ ! ଏପରି ଆଜ୍ଞା କରିବେ ନାହିଁ, ଆମ୍ଭେମାନେ କାହା ଆଶ୍ରା ଧରି ବଞ୍ଚିବୁଁ ?

ସାଆନ୍ତ—ଭାଇମାନେ ! ମୁଁ ଏତେକାଳ ବିଷୟଖେଳରେ ପଡ଼ି ପ୍ରଭୁଙ୍କୁ ଭୁଲିଯାଇଛି । ଆତ୍ମାର ହୃଦ୍‌ଗତ ନିମନ୍ତେ ପ୍ରଭୁଙ୍କ ପାଦପଦ୍ମ ଆଶ୍ରୟ ନେଉଛି । ମୋତେ କରୁଣା କରନ୍ତୁ ।

ତହିଁଆରଦିନଠାରୁ ସାମନ୍ତ ସଙ୍କର୍ଷଣ ମହାନ୍ତିଙ୍କୁ ସମସରପୁର ଏଲାକା ମଧ୍ୟରେ ଆଉ କେହି ଦେଖିନାହିଁ ।

ମରୁଆ ଯାହା ଟିକିଏ ସାଷ୍ଟମ ହୋଇ ଆସୁଥିଲା, ସାଆନ୍ତ ହଠାତ୍ ଛୁଡ଼ିଯିବା ଦିନଠାରୁ ତାହାର ସବୁ ବୁଦ୍ଧି ଲୋପ ହେଲାଣି—ବଡ଼ ଧୂଳିଆ ଘର ଶେଣିଟାକୁ ଆଁ କରି ଏକ ଧ୍ୟାନରେ ଅନାଇ ବସିଥାଏ, ଆଖିରେ ପିଚୁଡ଼ା ପଡ଼ିବାକୁ ନାହିଁ—ସେ ଯେ କିଛି ଦେଖୁଛି, ଶୁଣୁଛି, ବୁଝୁଛି, ଏପରି ଜଣାଯାଏ ନାହିଁ । ଏପରି ଥୋକେ ଦିନ ଗଲା । ଏଣିକି ବେଳେ ବେଳେ ବସି ଭାଳେ—ମୋହର ଦୋଷରୁ ଜେମାମଣିକୁ ହରାଇ ବସିଛି । କାହୁଁ କାଲି ନଦଟାଏ ଆସି ମାଡ଼ିବସିଲା, ମୁଁ ରହି ବସିଥିଲେ କ'ଣ ସେ ଯାଇ ପାରିଥାନ୍ତେ ? ମୋ ପାପ ହକାଶେ ପ୍ରାୟଶ୍ଚିତ୍ତ କରିବ । ଜେମାମଣି ଯେଉଁଠାରୁ ଯୋଉବାଟେ ଗଲେ, ମୁଁ ସେଇ ବାଟରେ ଯାଇ ତାଙ୍କୁ ଭେଟିବ ।

ଅଜ କେତେଦିନ ହେଲା ବଡ଼ଜେମା ମରୁଆ ଟଙ୍ଗ ଟଙ୍ଗ ହୋଇ ରହିବା, ଥରକୁ ଥର ମାଜଣା ଭୂଠ ଆଡ଼କୁ ଯିବାର ଦେଖି ବୁଦ୍ଧିମନ୍ତ ପରିଜନ-ଗୁଡ଼ାକ ଭାରି ଡରିଗଲେଣି । ଦିନ ରାତି ପାଳି କରି ଠିଆହୋଇ ପ୍ରହରୀରେ ତାଙ୍କୁ ଆଖି ଉପରେ ରଖିଛନ୍ତି ।

ସଦାନନ୍ଦବାବୁ ପରି ଦିନେ ରାଜୀବଲୋଚନବାବୁଙ୍କ ପାଖରେ ବସି ଅନୁତାପ କରୁଥିଲେ, "ଦେଖ ତ ବନ୍ଧୁ ! ଆମ୍ଭେମାନେ ଗୋବିନ୍ଦ ଭଲପାଇଁ କେତେ ମେହନତ, କେତେ ଯତ୍ନ କଲୁଁ ମାହାଲିଆକୁ ମାହାଲିଆ ରାଜ୍ୟଟାଏ ପାଇ ଯାଇଥିଲା । ଏପରି ସରସ୍ୱତୀ ପରି ଭାର୍ଯ୍ୟା କେତେ ଲୋକର କପାଳକୁ ଘଟେ ? ନିର୍ବୁଦ୍ଧିଆ ହୁଣ୍ଡାଟା ସବୁ ସାରିଲା । ସେ ଆପଣାର ଯାହା କଲା ତ କଲା, ଆମ୍ଭ-ମାନଙ୍କର ଯେ ସବୁ ଲୋକସାନ କରିଦେଲା । ଦିନ ରାତି ଲାଗି କେତେ ବୁଦ୍ଧି ଖଟେଇ କେତେ କାର୍ଯ୍ୟ କରିଥିଲେ । ସଙ୍କର୍ଷଣ ମହାନ୍ତି ଯାହା ଦେବାକୁ ମଙ୍ଗି-ଥିଲା, ଅଧାଅଧି ବି ପାଇଲୁଁ ନାହିଁ । ଆମ୍ଭମାନଙ୍କ ନ୍ୟାଯ୍ୟ ପାଉଣାଟା ପାଇ ଯାଇଥାନ୍ତୁ, ପଛନ୍ତେ ଯାହା ଇଚ୍ଛା ହୋଇଥାନ୍ତା ପଛକେ । ନିର୍ବୋଧଟା ସବୁ ସାରିଦେଲା ।"

କୁଅଁରବାବୁଙ୍କ ବାଧିକା ବଳି ପଡ଼ିଥିବାବେଳେ ସଇତା ରାତିକୁ ରାତି ବିଛଣା ଗୋଡ଼ ତଳେ ଜଗି ବସିଥାଏ, ନିଦେଇ ଯାଏ ନାହିଁ । ସେତିକବେଳେ ଗାଲରେ ହାତ ଦେଇ ବସି ଭାଳୁଥାଏ, "ହାୟ ! ହାୟ ! ମୋହର ଢିଲାପଣରୁ ସାନ୍ତଙ୍କୁ ଏତେ ଦୁଃଖ ଭୋଗିବାକୁ ହେଉଛି । କଟକରେ ଦୁଷ୍ଟ ବାବୁଗୁଡ଼ାକ ଯେତେବେଳେ ଫୁସୁରଫାସର ଲଗେଇଥିଲେ, ମୂଳରୁ ମୁଁ ଟିକିଏ ଗନ୍ଧ ପାଇଥିଲି । ବାପା ସାନ୍ତଙ୍କ କାନରେ ଫୁଙ୍କି ଦେଇଥିଲେ, ଏତେ ସରିକି ଯାଇ ନ

ଥାନ୍ତା । ମୋ ସାନ୍ତ ସିଧାଲୋକ, ଛନ୍ଦ କପଟ ଜାଣନ୍ତି ନାହିଁ, ଦୁଷ୍ଟ ଲୋକଗୁଡ଼ାଙ୍କ କଥାରେ ପଡ଼ିଗଲେ । ଯାହା ହେବାର ତ ହୋଇଗଲାଣି, ହେ ମହାପ୍ରଭୁ ମୋ ସାନ୍ତଙ୍କୁ ଭଲ କରିଦିଅ । ପଛକେ ମୋ ପାପ ସକାଶେ ପ୍ରାୟଶ୍ଚିତ୍ତ କରିବି ।"

ଷଡ଼ଚତ୍ୱାରିଂଶ ପରିଚ୍ଛେଦ

ଦିନ କାହାରି ପାଇଁ ବସି ରହେ ନାହିଁ । ଜଗତର ସୁଖଦୁଃଖ, ଆନନ୍ଦ ଉଲ୍ଲାସ, ହାହାକାର ସମସ୍ତ ଯେମିତି ସମାନ ଭାବରେ ବହିଯାଉଛି ।

ଏଥି ମଧ୍ୟରେ ଆହୁରି ବି ଆଠ ଦଶ ଦିନ ବିତିଗଲାଣି । କୁଅଁର ଗୋବିନ୍ଦଚନ୍ଦ୍ର ହସ୍‌ପିଟାଲରୁ ବାହାରକୁ ଯିବା ପାଇଁ ଅନୁମତି ପାଇ ନାହାନ୍ତି । ବାହାରିବା ପାଇଁ ତାଙ୍କର ଇଚ୍ଛା ବା ଅନିଚ୍ଛା ନାହିଁ । ଆମ୍ଭେମାନେ ବିପଦ ନାମରେ ଅଧୈର୍ଯ୍ୟ ହୋଇପଡ଼ୁଁ । ହେଲେ, ବିପଦ ମନୁଷ୍ୟତ୍ୱ ଆଣିଦିଏ । ସଂସାରକୁ ଚିହ୍ନାଇ ଦେବାପାଇଁ ବିପଦରୁ ବଳି ଆଉ କେହି ବନ୍ଧୁ ନାହିଁ । ଉଚ୍ଚମାର୍ଗରେ ଆଚ୍ଛନ୍ନ ଅହଙ୍କାରୀ ମାନବ ବିପଦ ପ୍ରସାଦରୁ ଆପଣାର ଅବସ୍ଥା ବୁଝିବାକୁ କ୍ଷମ ହୁଏ । ବର୍ତ୍ତମାନ କୁଅଁର ଗୋବିନ୍ଦଚନ୍ଦ୍ରଙ୍କ ମନ ସ୍ଥିର ଗମ୍ଭୀର । ଜଗତରେ ତା'ର କେହି ଶତ୍ରୁ ବା ମିତ୍ର ଅଛି ବୋଲି ବୁଝିପାରୁ ନାହାନ୍ତି । ମନ ମଧ୍ୟରେ ସୁଖ ବା ଦୁଃଖ ନାହିଁ । କାମ୍ୟ ବା କାମନା ମନ ମଧ୍ୟରୁ ବିଲୁପ୍ତ ହୋଇଛି । ଦୃଷ୍ଟି ମାର୍ଗରେ ସଇତା ମୂର୍ତ୍ତି, ହୃଦୟ ପଟରେ ଇନ୍ଦୁମତୀ ଚିତ୍ର ଅଙ୍କିତ ରହିଅଛି । ବେଳେ ବେଳେ ମାତୃଦେବୀଙ୍କ କଥା ମନରେ ପଡ଼ିଲେ ଟିକିଏ ଚଞ୍ଚଳ ହୋଇପଡ଼ନ୍ତି । ନାହାର ଲୋକେ ଦେଖୁଛନ୍ତି, ଦେହର ଶୁଶ୍ରୂଷା ପରି ସଇତା ସବୁବେଳେ ପାଖରେ ବସି ସାନ୍ତଙ୍କ ଗୋଡ଼ରେ ହାତ ବୁଲାଉଛି । ସାନ୍ତ ବି ସଇତା ବିନା ଆଉ କାହାରିକୁ ଯେମିତି ଚିହ୍ନିପାରୁ ନାହାନ୍ତି । ଡାକ୍ତରଖାନାର କେହି ଲୋକର ଦରକାରବେଳେ ତିନି ଥର ଡାକରେ ତାଙ୍କର ଟିକିଏ ହୋସ୍ ବସେ, ଜବାବ ଦିଅନ୍ତି ।

କୋଡ଼ିଏ ପଚିଶ ଦିନ ଭିତରେ ସାନ୍ତ ଗୁରୁଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଦୁଇ ତିନି ଥର ଦୁଇ ତିନି ପଦ ମାତ୍ର କଥା ହୋଇଛି । କଥା ହେବାର ଲୋଡ଼ା ପଡ଼ିଲେ ।

ପିଲାମାନଙ୍କ କଟକ ଖରଚ ଟଙ୍କା ସହିତ ସାଙ୍ଗରେ ଥିବା ଗୁରୁମାନଙ୍କ ଦରମା ଟଙ୍କା ଆସେ । ବାବୁମାନେ କଟକ ଆସିବା ସମୟରେ ଖରଚର ଯେଉଁ ବନ୍ଦୋବସ୍ତ ହୋଇଥିଲା, ତାହା ଆଜିଯାଏ ଠିକ୍ ରୂପେ ଚାଲୁଛି ।

ସଇତା ଯେଉଁ ଦରମା ଟଙ୍କା ପାଏ, ତା'ର ବୃଦ୍ଧୀମାର ଭଲରୂପେ ଚଳିବା ଭଳି ଖରଚ ଦେଇ ବଳକା ଟଙ୍କାଟା ପାଖରେ ରଖେ । ଲୋକଙ୍କ ଅଜଣା ଖୁବ୍ ଗୋପନରେ ଅଣ୍ଟାରେ ଗୋଟାଏ ଗାଣ୍ଠିଆ ବାନ୍ଧିଛି । ଟଙ୍କା ବଳି ପଡ଼ିଲେ ଗିନି ବାନ୍ଧି ସେହି ଗାଣ୍ଠିଆରେ ପୂରାଏ । ଗିନି ଆଉ ଟଙ୍କାରେ ଗାଣ୍ଠିଆଟା ପୂରି-ଯାଇଥିଲା । ସାନ୍ତଙ୍କ ବିପଦ ଦିନଠାରୁ ସେଥିରେ ହାତ ଲାଗିଛି । ସାନ୍ତଙ୍କ ପାଇଁ ଡାକ୍ତରଖାନା ଖରଚ ବନ୍ଧାବନ୍ଧି । ସାନ୍ତଙ୍କ ପାଇଁ ଗୋଟାଏ ଖୁବ୍ କଉଡ଼ିଆ ଭଲ ଔଷଧ ଲୋଡ଼ା, ଭଲ ପଥ୍ୟ ଅଣାଯିବ, ଆଜି ଏ ଖରଚ, କାଲି ସେ ଖରଚ ଦରକାର । ସଇତା କାନରେ ପଡ଼ିଲା । ଯେତେ ଲୋଡ଼ା ଦୋହରି ଆଣି ରଖାଯାଉ, ହିସାବ ନାହିଁ, ବୁଝାବୁଝି ନାହିଁ, ପାଞ୍ଚ ଜାଗାରେ ଦଶ କାଢ଼ି ଦେଲା । ସବୁ ଜାଗାରେ ଭଲମନ୍ଦ ଲୋକ ଅଛନ୍ତି । ସଇତାର କାରବାର ଦେଖି ସେପରି ଲୋକ ଏଟାବେଟା ଜଣ କିଛି ଟାଣି ନେଇ ନାହାନ୍ତି, କିଏ କହିପାରିବ ? ତେବେ ଏହା ନିଶ୍ଚୟ କଥା, ତଳିଆ ସାମାନ୍ୟ ଚାକରବାକର ହାତକୁ ସଇତା ଟଙ୍କା ବଢ଼ାଇ ଦେବାର ଦେଖାଯାଇଛି । ଏହା ମଧ୍ୟ ଦେଖିବାରେ ଆସିଛି ଯେ, ଜଣେ ସାମାନ୍ୟ ଚାକର ହାତରେ ଗିନିଟାଏ ଭଙ୍ଗାଇବାକୁ ଦେଇଛି, ସେ ଲୋକଟା ବଜାରରୁ କିଛି ଜିନିଷ, ଟଙ୍କା ଆଣି ତା ହାତରେ ଦେଲା । କେତେକର ଜିନିଷ ଆସିଲା, ବଳକା ବାହୁଡ଼ିବା କେତେ ଟଙ୍କା, ସଇତା ଅଗଣା ଅପୁଛା ଅଣ୍ଟାରେ ଗୁଞ୍ଜି ଦେଇ ଧାଇଁଲା ସାନ୍ତଙ୍କ ପାଖକୁ । ସଇତା ଏକାଗ୍ର ଧରିଛି ଯାଉ ସବୁ ଟଙ୍କା ପ୍ରଭୁ ସାନ୍ତଙ୍କୁ ଭଲ କରି ଦେଉନ୍ତୁ । ସଇତା ଗୁହାରି ପ୍ରଭୁ ଶୁଣିଛନ୍ତି, ସାନ୍ତଙ୍କ ରୋଗ ସହିତ ସଇତାର ଗାଣ୍ଠିଆଟା ଖାଲି ହୋଇଯାଇଛି । ଦେଲେ ଖରଚଟା ବନ୍ଦ ହେବାକୁ ନାହିଁ । ଏଇଟା ମିଆଦ ବା କଟକ ନୁହେଁ ଯେ ହୁକୁମରେ ଧାର ଉଧାରିଲେ ଚଳିଯିବ, ଏ ସବୁ ଜାଗାରେ "ଟଙ୍କାଟି ଥୋ', ଅଉ ଗୋଡ଼ଟି ଧୋ ।' ମାତ୍ର ସଇତାର ସେଥିକି ଚିନ୍ତା ନାହିଁ । ତାହାର ବିଶ୍ୱାସୀ ସହରକୁ ବାହାରିଲେ ଯେତେ ଟଙ୍କା ଲୋଡ଼ା, ତତକ୍ଷଣେ ଘେନ ଆସିବ । ସେ ତେର ଥର ଦେଖିଛି, ରାମକୃଷ୍ଣବାବୁ, ଲଛମନବାବୁ, ଶିଶୁବାବୁ ହାତ ଉଧାର ବୋଲି ମୁଠା ମୁଠା ଟଙ୍କା ସାନ୍ତଙ୍କ ପାଖକୁ ଘେନ ଯାଇଛନ୍ତି । ଉଚ୍ଛୁଣିକା ସେମାନଙ୍କ ପାଖରେ ଛିଡ଼ା ହୋଇ ଗଲେ ଯେତେ ଟଙ୍କା ଲୋଡ଼ା ସାଙ୍ଗେ ସାଙ୍ଗେ ଦେଇ ପକାଇବେ । ତେଢକ-ବେଳେ ଏକା ତା' ମନରେ ଗୋଟାଏ ଧୋକା ଛୁଇଁଲା "ହୋଇ ହେ, ସତ ତ ! ଯେଉଁ ବାବୁମାନେ ରୋଜ ରୋଜ ସଞ୍ଜ ବାଜିଲେ ସାନ୍ତଙ୍କୁ ନ ଭେଟି ପାଣି ଛୁଇଁ ନଥିଲେ, ସେମାନଙ୍କର ଦେଲ ହେଲେ ଭେଟଟା ବି ନାହିଁ କିଆଁ ? ସେମାନେ କ'ଣ ଏ ଯାଏ ଶୁଣିପାରି ନାହାନ୍ତି ? ହେଉ ବୁଝାଯିବ ।"

ସାନ୍ତଙ୍କୁ କିଛି କହିଲା ନାହିଁ । କିଛି ଦରକାର ଅଛି ବୋଲି ତାଙ୍କୁ ଜଣାଇ ସହରକୁ ବାହାରିଲା ।

ସେ ଜାଣେ, ବଡ଼ ସାନ୍ତ ଉଆସକୁ ବଜେ ହୋଇଛନ୍ତି । ହେଉ, ଥରେ ଲୋଡ଼ି ବୁଝେଁ । କଟକ ସହର ବସା ନିକଟ ଆସପାଖ ଚିହ୍ନା ଲୋକଙ୍କୁ ପଚରାପଚରି କରି ବୁଝିଲା, ସାନ୍ତବାବୁ ଆଜକୁ ଚାରି ଦିନ ହେଲା ପୁରୀ ଜିଲ୍ଲା ତେଲଙ୍ଗ ପରଗଣାର ଜମିଦାର ଦଶହର ମର୍ଦ୍ଦରାଜଙ୍କ ନାଏକ ହୋଇଯାଇଛନ୍ତି । ଶୁଣାଶୁଣିରେ ମାସକୁ ଦରମା ଶହେ ଟଙ୍କା ।

ଏହି ଜମିଦାର ବାବୁ ନାବାଳକ ଥିଲେ, ମାହାଲ ସରକାର ହାତରେ ଥିଲା । ଦଶବର୍ଷ ଯାଏ କଲେଜିଏଟ୍ ସ୍କୁଲରେ ପଢ଼ି ମେଟ୍ରିକୁଲେସନ ଥାର୍ଡ଼ କ୍ଲାସ୍ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଉଠିଛନ୍ତି । ବଡ଼ ବଡ଼ ଗ୍ରନ୍ଥ ସମିତିରେ ଢେର ଥର ବକ୍ତୃତା କଲେଣି । ଶୁଣିବାରେ ଆସେ, କବିତା ବି ଲେଖି ପାରନ୍ତି । ସରକାର ତହବିଲରେ ଲକ୍ଷାବଧି ଟଙ୍କା ଜମା ଥିବାର ତାଙ୍କ ଲୋକମାନଙ୍କଠାରୁ ଶୁଣାଯାଏ ।

ସଦାନନ୍ଦବାବୁଙ୍କ ସଙ୍ଗରେ ଭଲ ବନ୍ଧୁପଣ । ତାଙ୍କର ବାଇଶ ବର୍ଷ ପୂରିଯିବାରୁ ଜମିଦାରୀ ପାଇ ଘରକୁ ଯିବାବେଳେ ସଦାନନ୍ଦବାବୁଙ୍କୁ ସାଙ୍ଗରେ ଧରି ଯାଇଛନ୍ତି ।

ସଇତା ଜଣ ଜଣ କରି ସବୁ ଚିହ୍ନାଜଣା ବାବୁଙ୍କ ଦୁଆର ଦୁଆର ବୁଲିଲା । ଯେଉଁ ବାବୁମାନେ ରୋଜ ରୋଜ ସଞ୍ଜ ଉତ୍ତାରେ କୁଅଁର ବାବୁଙ୍କୁ ନ ଭେଟି ପାଣି ଛୁଁ ନଥିଲେ, ସାନ୍ତଙ୍କ ବସାରେ ଜଳଖିଆ କରି ରାତି ଛ' ଘଡ଼ିଯାଏଁ ଆନନ୍ଦ-ପ୍ରେମରେ ହସି ହସି ଟଳିପଡ଼ୁ ଥିଲେ, ସେମାନେ ଉଚ୍ଛୁଣିକା ସଇତାକୁ ଅଜଣା ଲୋକ ପରି ଅନାଇଲେ । ପ୍ରଥମରେ ଶିବବାବୁ ତ ସଇତାକୁ ସାଫ୍ ପଚାରିଦେଲେ, "ତୁ କିଏ ରେ ? କିଆଁ ଆସିଛୁ ? ଯା ଯା, ଏତେବେଳେ ତୋ ସାଙ୍ଗରେ କଥା ବୋଲିବାକୁ ଆମର ଅବସର ନାହିଁ, ଆମ ପାଖରୁ ବାହାରି ଯା ।" ଟଙ୍କା ମାଗିବ କଣ, ବାବୁମାନଙ୍କୁ ପଦେ କଥା ବୋଲିବାକୁ ବି ଭରସିଲା ନାହିଁ ।

ମାଣିକଘୋଷ ବଜାର ତିନିମୁଣ୍ଡିଆ ଛକ ପାଖରେ ରାମ ସାହୁ ଗୁଡ଼ିଆ ଦୋକାନ । ସଇତା ମୁଣ୍ଡ ତଳକୁ ପୋତି ଦୋକାନ ଆଗ ବାଟେ ଧୀରେ ଧୀରେ ଚାଲିଯାଉଛି । ସାହୁଏ ଡାକିଲେ, 'କିଏ ହେ, ସଇତା ବାରିକେ ନା କିଏ ? ଆହେ ସଇତା ଭାଇ । ଆସ ଆସ, ଆମ ଦୋକାନକୁ ଆସ ।" ସହର ମଧ୍ୟରେ କାହାରି ସହିତ ଦେଖା କରିବ, କଥାଭାଷା ହେବ, ସଇତାର ଇଚ୍ଛା ନୁହେଁ । କଣ

କରିକି, ଲୋକଟା ଡାକୁଛି । ଖଣ୍ଡେ ଆମ୍ବ କାଠ ପିଢ଼ା ପକାଇ ଦେଇ ସଇତାକୁ ବସାଇଲେ । ସାହୁଏ ଆପେ ପାଖରେ ବସି ଚାରିଆଡ଼କୁ ଅନାଇଲେ । ଦୋକାନରେ ସେତେବେଳେ ଗରାକ ବା ଉପର ଲୋକ କେହି ନାହିଁ । ଦୁଇ ତିନି ଥର ଚୁପ ଚୋକି ପଚାରିଲେ, "ସଇତା ଭାଇ ! ଗୋଟାଏ କଥା ପଚାରନ୍ତି । ମୋର ତ କେବେ ପରତେ ନାହିଁ । ସାନ୍ତେ କଣ ଚୋରି କରି ଯାଇଥିଲେ । ଚୋରିମାଲ ବା କଣିଥିବେ ।"

ସଇତା—ମିଛ—ମିଛ—ତୁଚ୍ଛା ମିଛ ।

ରାମ ସାହୁ—ତେବେ ଡାକ୍ତରଖାନାରେ ବନ୍ଦୀ ଅଛନ୍ତି କିଆଁ ?

ସଇତା ଯେ କେତୋଟି କଥା କହିଲା, ସେଥିରେ ଅର୍ଥ ସାନ୍ତେ ବାଧିକା-ପଡ଼ି ଡାକ୍ତରଖାନାରେ ଅଛନ୍ତି । ଚୋର ତ ଜେଲଖାନାରେ ଥାନ୍ତି—ଡାକ୍ତର-ଖାନାରେ ବେମାର ଲୋକେ ଔଷଧ ଖାଇବା ପାଇଁ ରହନ୍ତି ।

ରାମ ସାହୁ—ହଁ ସତ, ଏ କଥାଟା ମନକୁ ମାନିଗଲା ଏକା ।

ସଇତା—ହଁ ସାହୁଏ । ଏପରି କଥାଟା କିଆଁ ପଚାରିଲ ?

ରାମ ସାହୁ—କଥାଟା କଣ କି, କୁଆଁରବାବୁ ଶଶୁର ଗାଁକୁ ଗଲାଦିନରୁ କୁଆଡ଼ୁ ଜଣେ ଭେଣ୍ଡିଆ ଜମିଦାର ଆସି ତୁମ ବସାରେ ଥିଲେ । ରୋଜ ରାତିରେ ଭୋଜି ଖୁସିବାସି ମୌଜ ହୁଏ । ବଡ଼ସାନ୍ତଙ୍କ ହୁକୁମରେ ମୁଁ ଢେର୍ ଜଳଖିଆ ଉଠାଣ ଦେଇଛି । ସବୁଦିନେ ନାଗୁଆ ଦିଏଁ, ଉତ୍କୁଣିକା କପର ନ ଦିଅନ୍ତି ? ହେଲେ ବଡ଼ବାବୁ ଟଙ୍କା ନଦେଇ ଚାଲିଗଲେ, ଫେରି ଆସି ଦେବେ ଯେ ।

"ଦିନେ ସଞ୍ଜବେଳେ ବଡ଼ବାବୁ ପାଖରେ ଟଙ୍କା ମାଗି ଯାଇଥିଲି । ଦୁଆରବନ୍ଧ ଏ ପାଖରେ ଥାଇ ବାବୁମାନଙ୍କ କଥା ଶୁଣିଲି । ଆମ ବଡ଼ବାବୁ ଆଉ ଆଉ ବାବୁମାନଙ୍କୁ କହୁଥାନ୍ତି, ଗୋବିନ୍ଦଟା ତା' ଶଶୁର ଘରୁ ଗୁଡ଼ାଏ ଅଳଙ୍କାର ଚୋରାଇ ନେଇ ପଳାଇ ଆସୁଥିଲା । ଜମିଦାର ଘର ଲୋକେ ତାକୁ ଖୁବ୍ ମାଡ଼ ଚଢ଼େଇ ପୋଲିସ ହାଜତରେ ଦେଇଛନ୍ତି । ଏତେବେଳେ ତା ପାଖ ପଶିବା ଆମମାନଙ୍କର ଉଚିତ ନୁହେଁ । ମାମଲା ସଙ୍ଗୀନ, ଆମେମାନେ ସାଙ୍ଗ ଲୋକ ପୋଲିସ ଗ୍ରେପ୍ତାର କରିବା ବଡ଼ କଥା ନୁହେଁ । ଯେ ଯାହା କଲା ଭୋଗୁ, ଆମେମାନେ କିଆଁ ବଳେଇ ମୁଣ୍ଡକୁ ନେବା ?"

ସଇତା କାନ୍ଦି କାନ୍ଦି ଧକେଇ ଗଲାଣି, ଅଉ ପାଟି ଫିଟୁନାହିଁ । ସାହୁ ଦେଖିଲା, ସଇ ତାର ଅଗ ରୂପ ନାହିଁ । ଉତ୍କୁଣିକା ପେଟ ଖଣ୍ଡକ ପିଠିକି ଲାଗି-

ଯାଉଛି । ବୁଝିଗଲା, କେତେଦିନ ହେଲା ଉପାସିଆ ଅଛି । ବହୁତ ନେହୁରା କରି ହାତ ଓଠ ଧରି ବଳେଇ ସଇତାକୁ ଭଲ କରି ଜଳଖିଆ କରେଇଦେଲା । ସଇତା ଲୋଟାଏ ପାଣି ପିଇ ଅଧଘଣ୍ଟା ଯାଏ ଅଚେତନରେ ପଡ଼ିଗଲା ।

ସପ୍ତଚତ୍ୱାରିଂଶ ପରିଚ୍ଛେଦ

ରାତି ଅଧାଅଧି ଗଡ଼ିଗଲାଣି । ଏତେବଡ଼ ହସ୍‌ପିଟାଲଟା ସବୁ ଶୁନଶାନ । ଉଚ୍ଛୁଣି ଉଚ୍ଛୁଣି ପରି କେହି ରୋଗୀ ଘଣ୍ଟକୁ ଥରେ ଥୋକେ ପଢ଼ୁଆ ପାଳି କରି ତାକୁ ଜଗି ବସିଥାନ୍ତି, ଆଜି ସେପରି ରୋଗୀ କେହି ନାହିଁ । ପଢ଼ୁଆ ପିଲାଏ ଆପଣା କୋଠରିରେ ଶୋଇପଡ଼ିଲେଣି । କେବଳ କେତୋଟି ରୋଗୀଙ୍କ ବିଛଣାରୁ ବେଳେ ବେଳେ କୁନ୍ଥା ଶବ୍ଦ ଶୁଭୁଛି ।

ଆଜି ସଞ୍ଜପହରରୁ କୁଅଁର ସାନ୍ତ ଆପଣା ବିଛଣାରେ ବସିଛନ୍ତି । ସାନ୍ତ ପହଡ଼କୁ ବଜେ ନ ହେଲେ ସଇତା ଶୋଇବାକୁ ଯାଏ ନାହିଁ । ଖଟ ଖୁରା ପାଖରେ ବସିଛି । ଆଜି ସକାଳେ ଡାକ୍ତର ଥମ୍‌ସ ସାହେବ ଏବଂ ଆସିଷ୍ଟାଣ୍ଟ ସୁକାନ୍ତବାବୁ ପାଖରୁ ଆସି କହିଗଲେ, "କୁଅଁରବାବୁ ! ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣରୂପେ ରୋଗରୁ ମୁକ୍ତ ହୋଇଛନ୍ତି, ଏବେ ଇଚ୍ଛା କଲେ ଉଆସକୁ ଯାଇପାରିବେ ।" ସାଆନ୍ତ ଭଲ ହୋଇଯାଇଛନ୍ତି ଶୁଣିଲାବେଳୁ ସଇତାର ମନ ଭାରି ଖୁସି । ଉଆସକୁ ଯିବାପାଇଁ ତାହାର ଭାରି ମନ, ହେଲେ ଭରସି ସାନ୍ତଙ୍କୁ ବୋଲିପାରୁ ନାହିଁ । ଏତେଦିନେ ଉତ୍ତରରେ ସବୁଦିନ ପରି ସାନ୍ତେ ସହଜରେ କଥା କହୁଛନ୍ତି । ଏଥିପାଇଁ ବି ସଇତାର ମନରେ ଆନନ୍ଦର ସୀମା ନାହିଁ ।

ଏଣୁତେଣୁ ପାଞ୍ଚ କଥା ଉତ୍ତାରେ ସାନ୍ତେ କହି ବସିଲେ, "ସଇତା ! ତୁ ମୋପାଇଁ ବଡ଼ ଦୁଃଖ ପାଇଗଲୁ । କଣ କରିବା, ସବୁ କପାଳ କଥା ! ଆମ୍ଭମାନଙ୍କ ମଙ୍ଗଳପାଇଁ ପ୍ରଭୁ କେତେବେଳେ କଣ ବିଧାନ କରନ୍ତି, କ୍ଷୁଦ୍ର ପ୍ରାଣୀ ଆମ୍ଭେମାନେ ସେଥିରେ ତତ୍ତ୍ୱ କଣ ବୁଝିବୁ ? ଆଉ ଗୋଟାଏ କଥା ସଇତା, ସୁନାର ପରଖ ଅଗ୍ନି, ବନ୍ଧୁର ପରଖ ବିପଦ । ତୁ ବୁଦ୍ଧିମାନ ଲୋକ, ସବୁ ବୁଝିସୁଝି ପାରୁ, ଆପଣା ବାଟ କାଟି ଚାଲିବୁ, ହେଲେ କାହାରିକୁ ଦୋଷ ଦେବୁ ନାହିଁ ।"

"ଉଚ୍ଛୁଣିକା ଯେ କଥା କହିବ, ତଞ୍ଚଳ କରିବୁ । କେବେହେଲେ ମୋ କଥା ଏଡ଼ି ନାହଁ, ଆଜି ଅମାନ୍ୟ ହେଲେ ମୋ ମନରେ ବଡ଼ ଦୁଃଖ ହେବ ।"

ସଙ୍ଗତା ସାନ୍ତଙ୍କ ଗୋଡ଼ଯୋଡ଼ାକ ଧରି ଟିକିଏ କାନ୍ଦୁଣୁ ମାନ୍ଦୁଣୁ ହୋଇ କହିଲା, "ଆଜ୍ଞା ! ଆଜି ଏପରି ଆଜ୍ଞା କିଆଁ କହୁଛନ୍ତି ? ଦିନେ ହେଲେ ତ ଏପରି ଆଜ୍ଞା ଶୁଣି ନାହିଁ ।"

କୁଅଁର ସାନ୍ତ—ନାହିଁରେ, ମୁଁ କହୁଛି କ'ଣ କି, ଉତୁଣିକା ଯାହା କହିବି, ଚଞ୍ଚଳ କରିପକାଇବୁ, କାହାରିକି ହେଲେ କିଛି ବୋଲିବୁ ନାହିଁ । ଯା, ସେଇ ହଳଦିଆ ଟିଣପେଡ଼ିଟା ଆଉ ଲୁହା ହାତବାକ୍ସଟା ଆଣି ମୋ ବିଛଣା ଉପରେ ଥୋଇ ଦେ ।

ସାନ୍ତ ପେଡ଼ି ଆଉ ବାକ୍ସ କଞ୍ଚି କାଠିରେ ଫିଟାଇ ପକାଇ ପେଡ଼ିରୁ ଯୋଡ଼ାଏ ପାଞ୍ଚ ପାଞ୍ଚ କେଶିଆ ସୁନାହାର, ଯୋଡ଼ାଏ ରତ୍ନବସା କଙ୍କଣ, ପାଞ୍ଚଟା ହୀରାବସା ମୁଦି, ଗୋଟାଏ ଗବତାର—ଏହିପରି ଆହୁରିଗୁଡ଼ାଏ ସୁନା ଅଳଙ୍କାର ବାକ୍ସରୁ ବାହାର କରି ହାତବାକ୍ସରେ ଥୋଇଲେ । କେବଳ ଗୋଟିଏ ସୁନା ମୁଦି ଖାଇବହାତ ବଶିଆଙ୍ଗୁଳିରେ ଲଗାଇ ଟିକିଏ ଅନାଇ ଦେଖିଲେ—ଏହି ମୁଦିଟାରେ କିଛି ରତ୍ନ ବସି ନାହିଁ, ତୁଚ୍ଛା ଇନ୍ଦୁମତୀ ନାମ ଖୋଲାହୋଇଛି । ଅଳଙ୍କାରଗୁଡ଼ାକ ବାକ୍ସରେ ବନ୍ଦ କରିବାବେଳେ ସେଥିରେ ଦୀପ ଆଲୁଅ ପଡ଼ି ଘର କାନ୍ଥରେ ନାନାରଙ୍ଗର ଜ୍ୟୋତି ଚହଟି ଯାଉଥାଏ । ଏହି ସମସ୍ତ ଅଳଙ୍କାର ବିବାହ ବେଳେ ବେଦୀ ଉପରେ ଶଶୁର ସାନ୍ତ ଯୌତୁକ ଦେଇଥିଲେ ।

ଦିନବେଳୁ ଖଣ୍ଡିଏ ଚିଠି ଲେଖି ମାଣ୍ଡି ତଳେ ଥୋଇଥିଲେ । ସେହି ଚିଠି ଆଉ ହାତବାକ୍ସ ସଙ୍ଗତା ହାତକୁ ବଢ଼ାଇଦେଇ କହିଲେ, "କାଲି ବଡ଼ି ସକାଳେ ଏହିସବୁ ପଦାର୍ଥ ଧରି ଯିବୁ । ଉଆସର କାରବାର ମହାଜନ ଲଛମନ, ଭଗତଙ୍କୁ ଦେଇ ତା' ପାଖରୁ ପାଞ୍ଚ ହଜାର ଟଙ୍କା ଆଣିବୁ । ଟଙ୍କା ଆଣିବୁ ନାହିଁ ବୁଝି ଖବରଦାର ! ତୁଚ୍ଛା ନୋଟ ଆଉ ମୋହର ଆଣିବୁ । କେହି ଯେମନ୍ତ ଜାଣି ନ ପାରେ !"

ସଙ୍ଗତା ହାତ ଯୋଡ଼ି ଜଣାଇଲା, "ସ୍ୱାମୁଙ୍କ ଆଜ୍ଞା ପାଇଲେ ତ ମହାଜନ ଟଙ୍କା ଦେବ, ଅଳଙ୍କାରଗୁଡ଼ାକ କିଆଁ ?

କୁଅଁର ସାନ୍ତ—ନାହିଁରେ ନାହିଁ, ଅଳଙ୍କାରଗୁଡ଼ାକ କିଆଁ ସଙ୍ଗରେ ଧରି ବୁଲିବୁ ? ଉତୁଣିକା ତା ପାଟରେ ଥାଉ ।

ତହିଁଆରଦିନ ସନ୍ଧ୍ୟାବେଳେ ମହାଜନ ଟଙ୍କା ଧରି ଉପସ୍ଥିତ । କୁଅଁର ସାନ୍ତଙ୍କୁ 'ରାମ ରାମ' ଜଣାଇଲା । ମୁହଁରେ ଲୁଗା ଦେଇ ଗୁଡ଼ାଏ କାନ୍ଦିଲା,

ତେତେବେଳେ ସଇତା ଥରକୁଥର ବାହାରକୁ ଚାଲିଯାଇ ଲୋତକ ପୋଛି ପକାଉଥାଏ । ସାନ୍ତ ସ୍ଥିର ଗମ୍ଭୀରଭାବରେ ତୁନି ହୋଇ ବସିଥାନ୍ତି । ମହାଜନ ଥରକୁ ଥର ଅନାଇ ଦେଖିଲା, ସାନ୍ତଙ୍କ ଶ୍ରୀମୁଖରୁ ଦୁଃଖ ବା ସୁଖର କିଛି ଚିହ୍ନ ଜଣାଯାଉ ନାହିଁ । ଦଣ୍ଡକ ଉତ୍ତାରେ ମହାଜନ ଟଙ୍କା ଗଣି ଦେଇ 'ରାମ ରାମ' ଜଣାଇ ଚାଲିଗଲା ।

ମହାଜନ ଦେବା ଟଙ୍କା ମଧ୍ୟରୁ ଦେଢ଼ ହଜାର ଟଙ୍କାର ନୋଟ ଆଉ ଗୋଟିଏ ହୀରାବସା ମୁଦି ସଇତା ହାତକୁ ବଢ଼ାଇ ଦେଇ ସାନ୍ତ ଅଜ୍ଞା କଲେ, "ସଇତା ! ଏହି ଟଙ୍କାରୁ ପାଞ୍ଚଶ ଟଙ୍କାର ନୋଟ ତୋ ମା'କୁ ଦେବୁ, ସେ ଖିଆପିଆ ଲୁଗାପଟା କରିବ । ହଜାର ଟଙ୍କା ତୋ ବିଭାବେଳେ ଖରଚ କରିବୁ । ମୁଦିଟି ସବୁବେଳେ ପାଖରେ ରଖିବୁ । ଏହି ମୁଦ୍ରା ଚିଠିଖଣ୍ଡ ପାଖରେ ରଖ । ମୁଦି ଆଉ ନୋଟ ବିଷୟରେ କିଛି କଥା ହେଲେ ଚିଠି ଫେଇ ଦେଖାଇଦେବୁ ।"

ଏତେଗୁଡ଼ାଏ ଟଙ୍କା, ଢେର ଟଙ୍କା ଦାମର ମୁଦିଟା ନେବାକୁ ସଇତା ନହ'ଠ ମୋଡ଼ି ମୋଡ଼ି ହେଉଥାଏ । ମନରେ ବିଚାରିଲା, 'ସାନ୍ତେ ବାଧିକା ପଡ଼ିଥିବା ବେଳେ ଟିକିଏ ସେବା କରିଥିଲି ବୋଲି ବହୁ ମୋଢ ଦେଉଛନ୍ତି । ମୋ କରିବାର କାମ କରିଛି, ସେଥିପାଇଁ ବହୁ ମୋଢ କାହିଁ ? ହେଉ ହେଉ, ଉଚ୍ଛୁଣିକା ସାନ୍ତଙ୍କ ମନ ଭାଙ୍ଗିବ ନାହିଁ । ଏଗୁଡ଼ାକ ଉଚ୍ଛୁଣିକା ତ ମୋ ପାଖରେ ଥାଉ, ପଛକେ ବୁଝାବୁଝି ହେବ ।'

ପୁନର୍ବାର ସାନ୍ତ ଅଜ୍ଞା କଲେ, 'ସଇତା ! କାଲି ରାତି ଟିକିଏ ଥାଉଣୁ ତୁ ଚଲୁ ଚାଲି ଯା, ତୋ ମା'କୁ ଟଙ୍କା ଦେଇ ମୋ ଆରୋଗ୍ୟ କଥା କହିବୁ । ସେ ମୋ ପୀଡ଼ା କଥା ଶୁଣି ଆକୁଳ ହେଉଥିବ, ତା' ମନ ଟିକିଏ ଖୁସି ହେଉ ।"

ଏହି କଥା ଶୁଣି ସଇତାର ମନ ବଡ଼ ଚଞ୍ଚଳ ହୋଇପଡ଼ିଲାଣି । 'ସାନ୍ତ ଏକାବେଳକେ ଭଲ ହୋଇଯାଇ ନାହାନ୍ତି, ଦଣ୍ଡେ ହେଲେ ଛାମୁରୁ ଅନ୍ତର ହେବାକୁ କେତେରୂପେ ତାହାର ମନ ବଳୁ ନାହିଁ । ହେଲେ ସାନ୍ତ ଅଜ୍ଞା କରିଛନ୍ତି, କଥାରୁ ବାହାର ହେଲେ ମନଦୁଃଖ କରିବେ । ନାହିଁ ନାହିଁ, ଏତେବେଳେ ତାଙ୍କ ମନରେ ଦୁଃଖ ଦେବା କେତେରୂପେ ହେଲେ ଉଚିତ ନୁହେଁ । ମୁକୁନ୍ଦପୁର ବାଟ ପନ୍ଦର କୋଶ ତ । ହରିପୁର ତୁଠରୁ ଗୋଟାଏ ଦେବାହାଣି ନାଆ ଭଡ଼ା କରି ପକାଇବି, ନାଆ ତଳଆଣି ଭାଟି ଯିବ—ସୂର୍ଯ୍ୟ ଉଦୟ ବେଳେ ଗାଁ ତୁଠରେ ପହଞ୍ଚିବ । ତୁଠ କଡ଼ରୁ ଡାକିଦେଲେ ଆମ ଘରକୁ କଥା ଶୁଭେ, ମୋ ବୁଢ଼ୀ ବାଶ ମା' ବଡ଼ ଖୁସି ହେବ । ରାତିକ ଘରେ ରହି ପିଛିଲା ପହରେ ରାତି ଥାଉଣୁ ଚୂଡ଼ା

ଅଧସେର ଅଣ୍ଟିରେ ଧରି ବାହାରି ପଡ଼ିଲେ ପରଦିନ ସଞ୍ଜ ସଞ୍ଜ ଏଠି ଆସି ପହଞ୍ଚି-ଯିବ, ନ ହେଲେ ରାତି ଘଡ଼ିଏ, ଆଉ କ'ଣ ?'

ସାନ୍ତଙ୍କ ଗୋଡ଼ତଳେ ଦଣ୍ଡବତ କରି ଘରକୁ ଯିବାର ସମ୍ମତି ଜଣାଇଲା ।

ଅଷ୍ଟଚତ୍ୱାରିଂଶ ପରିଚ୍ଛେଦ

କୁଅଁର ସାଆନ୍ତ ଗୋବିନ୍ଦଚନ୍ଦ୍ରଙ୍କ ଅନ୍ତର୍ଦ୍ଧାନ

ପ୍ରତିଦିନ ସକାଳେ ସାତଟାବେଳେ ଆସିଷ୍ଟାଣ୍ଟ ସୁକାନ୍ତ ବାବୁ ଡାକ୍ତରଖାନାରେ ପହଞ୍ଚି ସଳଖେ ସଳଖେ ଦୋମହଲା ଉପରେ ସାନ୍ତଙ୍କ କୋଠରିକୁ ଉଠିଯାନ୍ତି । ସାନ୍ତଙ୍କ ଶରୀର ପରୀକ୍ଷା, ପଥ୍ୟାଦିର ବ୍ୟବସ୍ଥା କରୁଁ କରୁଁ ଘଣ୍ଟାଏ କାଳ ବିତିଯାଏ । ତହିଁ ଉତ୍ତାରେ ଆଉ କାମରେ ମନ ଦିଅନ୍ତି । ଏଣିକି ବି ସେହିପରି ଛୁଚ୍ଛା ସାକ୍ଷାତ୍ କରିବା ପାଇଁ ଯାଉଛନ୍ତି । ତାଙ୍କ ବିନା ଆଉ କେହି ଯାଏ ନାହିଁ, ଯିବାର ଲୋଡ଼ା ବି ନାହିଁ ।

ଆଜି ସକାଳେ ଡାକ୍ତର ବାବୁ ସବୁଦିନ ପରି ସଳଖେ ସଳଖେ ଉପରକୁ ଉଠିଯାଇ ଦୂରରୁ ଅନାଇ ଦେଖିଲେ, କୁଅଁର ବାବୁଙ୍କ କୋଠରିର କବାଟ ଯୋଡ଼ାକ ଆଉଜା । ଏଟା ତାଙ୍କୁ ନୂଆପରି ଲାଗିଲା । ରୋଜ ରୋଜ ଏତେବେଳକୁ ବାବୁଙ୍କ ଦୁଆର ଉଦୁଆଁ, ଆଉ ଘଇତା ଦୁଆର ବନ୍ଧ ବାହାର ପଟରେ ବସିଥାଏ । ସେତେବେଳକୁ ସାନ୍ତଙ୍କ ସକାଳିଆ ନିଦ ଛଡ଼ିଯାଇଥିବାରୁ ତା' ହାତରେ କିଛି କାମ ଥାଏ ନାହିଁ । ଡାକ୍ତର ବାବୁ ଟିକିଏ ବଡ଼ ପାଟି କରି ଇଂରେଜୀ ଭାଷାରେ ଡାକିଦେଲେ, "ଆହେ ଆମ୍ଭର ବନ୍ଧୁ ! ଆଜି ଯେ ଭାରି ଗଭୀର ନିଦରେ ପଡ଼ିଛ, ଦେଖୁଛି ।" କିଛି ଉତ୍ତର ନାହିଁ । ଡାକ୍ତରବାବୁଙ୍କ ମନକୁ କଥାଟା କି ରକମ ଲାଗିଲା । ଧୀରେ ଅତି ଧୀରେ ଗୋଡ଼ ଚପି ଚପି ଦୁଆର ପାଖକୁ ଚାଲିଗଲେ । ଦୁଇ ହାତରେ ଦୁଇ କବାଟର ଫେଣ୍ଟ ଧରି ଧୀରେ ଧୀରେ ଦୁଆରକୁ ଦରମେଲା କରିଦେଲେ । ଦୁଆର ବନ୍ଧ ବାହାର ପଟରେ ଛିଡ଼ା ହୋଇଛନ୍ତି । ଭିତରକୁ ଟିକିଏ ମୁଣ୍ଡ ଗଳାଇ ଏକପାଖିଆ ବଙ୍କେଇ ଚାହିଁଲେ, ସାନ୍ତଙ୍କ ବିଛଣାଟା ଛୁଚ୍ଛା ପଡ଼ିଛି । ଚାରିଆଡ଼କୁ ଟିକିଏ ଆଖି ବୁଲାଇଦେଇ ଭିତରକୁ ପଶିଗଲେ । ଆଉ ଥରେ ଭଲ କରି ବିଛଣା ଘର ଭିତର ସବୁ ଆଡ଼କୁ ଅନାଇ ଦେଇ ଦେଖିଲେ ସବୁ

ଶୁନ୍‌ଶାନ୍ । ବିଛଣା, ପିନ୍ଧିବା ଲୁଗା, ବାସନକୁସନ ସବୁଗୁଡ଼ାକ ଠିକ୍‌ଠାକ୍ ଜାଗାରେ ଥୁଆ, ଯିମିତିକା ଏଇଲଗେ ମଣିଷ ଘରୁ ବାହାରି ଯାଇଛି । ଦେଖିଲେ ବିଛଣା ଉପରେ ଟିକିଏ ଅଗକୁ ଯେମନ୍ତ ଘରକୁ ପଶିଗଲେ ଲୋକର ନଜର ପଡ଼ିବ, ମୋଟା କାଗଜର ଗୋଟାଏ ବଡ଼ ଲଫାଫା ଥୁଆ । ଡାକ୍ତର ସେଟା ଉଠାଇ ନେଇ ଦେଖିଲେ, ଲଫାଫା ପିଠି ଗୁଣ ପାଞ୍ଚ ଜାଗାରେ ଜଉମୁଦ । ପଢ଼ି ଦେଖିଲେ, ଉପରେ ତାହାଙ୍କ ନିଜ ନାମ ଲେଖା । ଟେବୁଲ ଉପର କାଗଜଟା ଛିଣ୍ଡାଇ ପକାଇ ଭିତର ଚିଠିଖଣ୍ଡ ପଢ଼ିବାକୁ ଲାଗିଲେ ।

ଶ୍ରୀ ଶ୍ରୀହରି ଶରଣଂ

ବନ୍ଧୋ !

ହାତଯୋଡ଼ି ବିନୟରେ ତୁମ୍ଭଙ୍କୁ ନମସ୍କାର କରୁଛି, ଗ୍ରହଣ କରିବ । ଆଜି ଲଗାଉଣା ପୂରି ପାଞ୍ଚ ବରଷ ହେଲା ତୁମ୍ଭ ସହିତ ମିଳାପଣ । ମୋ ବିଷୟ ସମସ୍ତ କଥା ତୁମ୍ଭଙ୍କୁ ଜଣା, ଏବେ ଅଧିକ କ'ଣ କହିବି ? ବର୍ତ୍ତମାନ ତୁମ୍ଭେ ମୋହର କେବଳ ଜୀବନରକ୍ଷକ ନୁହଁ, ପତିତ ଆତ୍ମାର ସଦ୍‌ଗତି ଲାଭର ପଥପ୍ରଦର୍ଶକ । ସତ କଥା, କଟକରେ ମୋହର ଅନେକଗୁଡ଼ିଏ ବନ୍ଧୁ ଥିଲେହେଁ ତୁମ୍ଭେ କେବଳ ଧର୍ମ ତତ୍ତ୍ୱ ସମ୍ବନ୍ଧରେ ମୋତେ ଅନେକ ଥର ଉପଦେଶ ଦେଇଅଛ । ତୁମ୍ଭେ ଭଲରୂପେ ଜାଣ, ମଧ୍ୟ ବିରକ୍ତ ହୋଇ କେତେଥର କହିଅଛ, ନାସ୍ତିକମାନେ ଆପଣାକୁ ସର୍ବଜ୍ଞ ଜ୍ଞାନ କରି କାହାରି ସଦୁପଦେଶ ଶୁଣିବାକୁ ଲୋଡ଼ନ୍ତି ନାହିଁ । ସେତେବେଳେ ତୁମ୍ଭ କଥା ହସି ଉଡ଼ାଇ ଦେଉଥିଲି, ଏବେ ଅନୁକ୍ଷଣ ହୃଦୟରେ ବାଜୁଅଛି । କେତେ ଖଣ୍ଡ ମାତ୍ର ଇଂରେଜୀ ଦର୍ଶନଶାସ୍ତ୍ର ପଢ଼ି ଈଶ୍ୱରଦ୍ରୋହୀ ହୋଇପଡ଼ିଲିଣି । ପ୍ରଭୁଙ୍କ ଅନନ୍ତ ମହିମା, ଅପାର କରୁଣା ବିଶ୍ୱବ୍ରହ୍ମାଣ୍ଡ ବ୍ୟାପ୍ତ ଏବଂ ପ୍ରତିକ୍ଷଣ ଆମ୍ଭମାନଙ୍କ ଜୀବନରେ ଖଟୁଥିଲେ ମଧ୍ୟ ଅଜ୍ଞାନାନ୍ଧ ନାସ୍ତିକମାନେ ସେଥିପ୍ରତି ଦୃଷ୍ଟି ଦିଅନ୍ତି ନାହିଁ । ଗତବର୍ଷ ତଳେ ମୁଁ ବିକାର ଜ୍ୱର ଭୋଗ କରୁଥିଲି, ତୁମ୍ଭ ଯତ୍ନଚେଷ୍ଟାରେ ରକ୍ଷା ପାଇଅଛି । ସେହି ଦିନଠାରୁ ଈଶ୍ୱରାରାଧନା ସକାଶେ ମୋତେ ଉପଦେଶ ଦେଇ ଆସୁଅଛ । ମାତ୍ର ଲକ୍ଷ୍ୟ ହୀନ, ଅବ୍ୟବସ୍ଥିତ ଚିତ୍ତ, ଅହଙ୍କାରୀ ନାସ୍ତିକମାନେ ଉପଦେଶଟାକୁ ଅସମ୍ମାନ କରିବା ଗୌରବର ବିଷୟ ଜ୍ଞାନ କରିଥାନ୍ତି । ତୁମ୍ଭ ମନରେ ନ ଥାଇପାରେ, ଆଜିଯାଏ ମୋ ମନରେ ଅଛି—ତୁମ୍ଭେ କହିଥିଲ 'ନାସ୍ତିକମାନଙ୍କର ଅସାଧ୍ୟ ପାପ ନାହିଁ, କେବଳ ରାଜବିଧାନ ଭୟରୁ ସେମାନେ ନିବୃତ୍ତ ଥାନ୍ତି ।' ସତକଥା ବନ୍ଧୋ ! ଆତ୍ମସୁଖାଭିଳାଷୀ ସ୍ୱାର୍ଥପର ନାସ୍ତିକମାନେ ଅନ୍ୟର ହୃଦୟବେଦନା ବିନ୍ଦୁମାତ୍ର ହେଲେ ଅନୁଭବ କରିବାକୁ ଅସମର୍ଥ ବା ଅନିଚ୍ଛୁକ । ମୁଁ ସେ ବିଷୟରେ ଗୋଟିଏ ଜ୍ୱଳନ୍ତ ଦୃଷ୍ଟାନ୍ତ ସ୍ଥଳ ।

କୁହନ୍ତୁ, ମୁଁ ପିତୃଦ୍ବେଷୀ—ମୁଁ ମାତୃହନ୍ତା, ମୁଁ ଦୋଷମାତ୍ରଶୂନ୍ୟା, ଦେବତୁଲ୍ୟା ଗୋଟିଏ ସରଳା ବାଳିକାର ମୃତ୍ୟୁର କାରଣ ଅଟେ ।

ବନ୍ଧୋ ! ମୋର ମହାପାପର ପ୍ରାୟଶ୍ଚିତ୍ତ ନାହିଁ । ଗୋଟିଏ ଗୋଟିଏ ମହାପାତକ ବିଷୟ ସ୍ମରଣ କରି ହୃଦୟ ଜ୍ୱଳନ୍ତ ଅନଳରେ ଦଗ୍ଧ ହୋଇ-ଯାଉଅଛି । ଜଗତ୍ ସଂସାର ମୋ ପକ୍ଷରେ ଶୂନ୍ୟମୟ । ମୋ ଜୀବନର ସମସ୍ତ ଗ୍ରନ୍ଥି ଛିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ହୋଇଯାଇଅଛି । ଏକମାତ୍ର ମୃତ୍ୟୁ ମୋ ପକ୍ଷରେ ବର୍ତ୍ତମାନ ଶାନ୍ତିପ୍ରଦ । ମାତ୍ର ଆତ୍ମଘାତୀ ହୋଇ ଆଉ ଗୋଟିଏ ମହାପାପ ବଢ଼ାଇବି ନାହିଁ । ପ୍ରଭୁଙ୍କ ପଦରେ ମନପ୍ରାଣ ସମର୍ପଣ କଲି । ପ୍ରଭୁଙ୍କ ମହାମହିମା ନାମ ଦିବାନିଶି ହୃଦୟରେ ଧ୍ୟାନ କରି ଜୀବନର ଅବଶିଷ୍ଟ କାଳ ପବିତ୍ର ତୀର୍ଥମାନଙ୍କରେ ଭ୍ରମଣ କରିବି । ମୋ ପାପର ସୀମା ଅଛି, ପ୍ରଭୁଙ୍କ କରୁଣା ଅନନ୍ତ, କ୍ଷମା ଲାଭ କରିବାକୁ ଭରସା ଅଛି । ଅଥବା ପ୍ରଭୁ ଯାହା ଦଣ୍ଡ ବିଧାନ କରନ୍ତୁ, ଏ ପାପ ଜଡ଼ିତ ଆତ୍ମାକୁ ଖଣ୍ଡବିଖଣ୍ଡ କରି ଦେଉନ୍ତୁ । ପ୍ରଭୁଙ୍କ ହାତରେ ମୃତ୍ୟୁ ଲଭି ନବ ଜୀବନ ପାଇବି ।

ମିତ୍ରବର ! ତୁମ୍ଭର ସଦୁପଦେଶ ଶ୍ରବଣ ଏବଂ ମୋ ଜୀବନକାଳର ଘଟନାପରମ୍ପରା ଆଲୋଚନା କରି ଦେଖୁଛି, ମାନବ ସ୍ୱାଧୀନ ଜୀବ, ଏପରି ବିଶ୍ୱାସ କରିବା ମୂର୍ଖତା ଏବଂ ଅହଙ୍କାର ପ୍ରକାଶ ମାତ୍ର । ବେଳେ ବେଳେ ଅନିଚ୍ଛାରେ ବା ଅଜ୍ଞାତସାରେ ମାନବ ଜୀବନରେ ଏପରି ଘଟଣାମାନ ଆସି ଉପସ୍ଥିତ ହୁଏ; ତାହା ନିବାରଣ କରିବା ସାଧ୍ୟାତୀତ ବିଷୟ ଅଟେ । କେଉଁ ଅଲକ୍ଷ୍ୟ ହସ୍ତ ଆସି ଯେମନ୍ତ ପ୍ରବଳରୂପେ ମୋହ ବାଟକୁ କଢ଼ାଇ ଘେନିଯାଏ । ମାନବର ପରିମିତ ଜ୍ଞାନ ଏବଂ କ୍ଷୁଦ୍ର ବିବେଚନା ତାହାଠାରେ ଚିର ପରାସ୍ତ । ସୁତରାଂ, ପ୍ରକୃତି ଏବଂ ପୁରୁଷ ମିଳିତ ଭାବରେ କଦାଚିତ୍ ପୃଥକ୍ ଭାବରେ ମାନବ ଜୀବନ ଉପରେ ସର୍ବଦା-ଆଧିପତ୍ୟ ପ୍ରକାଶ କରୁଅଛନ୍ତି ବୋଲି ଅବଶ୍ୟ ସ୍ୱୀକାର କରିବାକୁ ହେବ । ତେବେ ଏ କଥା ମଧ୍ୟ ଧ୍ରୁବ ସତ୍ୟ, ଈଶ୍ୱରପରାୟଣ, ସଦ୍ମାର୍ଗଗାମୀ, ଧୈର୍ଯ୍ୟଶୀଳ ଲୋକଙ୍କୁ ସାଂସାରିକ କୌଣସି ପ୍ରକାର ଦୁର୍ଘଟଣା ବିଚଳିତ କରିବାକୁ କ୍ଷମ ହୁଏ ନାହିଁ ।

ଆଉ ଗୋଟିଏ କଥା ବନ୍ଧୋ ! ସଜ୍ଞାନ ବା ଅଜ୍ଞାନକୃତ ପାପମୋଚନ ନିମନ୍ତେ ପାପୀ ଯଦି ଏକାନ୍ତ ମନରେ ପ୍ରଭୁଙ୍କ ପାଦପଦ୍ମରେ ଆତ୍ମସମର୍ପଣ କରେ ଏବଂ ଜୀବନ କାଳରେ ସେପରି ପାପ କାର୍ଯ୍ୟରୁ ଯଦି ଦୂରରେ ରହେ, ପ୍ରଭୁଙ୍କ କରୁଣାଯୋଗରେ ନିଶ୍ଚୟ ମୁକ୍ତିଲାଭ କରିପାରିବ ବୋଲି ମୋହର ଦୃଢ଼ ବିଶ୍ୱାସ ଜାତ ହୋଇଅଛି । ବର୍ତ୍ତମାନ ଏହି ମତ ମାତ୍ର ମୋହର ଆଶ୍ରୟସ୍ଥଳ ।

ବନ୍ଧୋ ! ଏହି ଚିଠି ମଧ୍ୟରୁ ଦୁଇ ହଜାର ଟଙ୍କାର ନୋଟ୍ ଏବଂ ମାଣ୍ଡି ତଳୁ ଦେଢ଼ ହଜାର ଟଙ୍କାର ସୁନା ମୋହର ପାଇବ । ମୁଁ ନିତାନ୍ତ ସଙ୍କୁଚିତ ଭାବରେ ହାତ ଯୋଡ଼ି ଜଣାଉଛି, ଦୁଇ ହଜାର ଟଙ୍କା ଡାକ୍ତରମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ବାଣ୍ଟିଦେବ । ଆଉ ଦେଢ଼ ହଜାର ଟଙ୍କା ସମସ୍ତ କର୍ମଚାରୀ ଏବଂ ଛାତ୍ରମାନଙ୍କୁ ଯଥୋପଯୁକ୍ତ ରୂପେ ଦାନ କରିବ । ମୋ ପୀଡ଼ା ସମୟରେ ସେମାନେ ନିତାନ୍ତ କଷ୍ଟ ସ୍ୱୀକାର କରିଛନ୍ତି । ତୁଳିବାକୁ ଗଲେ ଏହି ଉପହାର ନିତାନ୍ତ ତୁଚ୍ଛ ଅଟେ ।

ଆଉ ଗୋଟିଏ ନିବେଦନ ବନ୍ଧୋ ! ମୋ ଅନ୍ୱେଷଣ ନିମନ୍ତେ ବୃଥା ଯତ୍ନ କରିବ ନାହିଁ । ଇତି ।

ତୁମର ସରଳ ବନ୍ଧୁ,
ଗୋବିନ୍ଦଚନ୍ଦ୍ର

ଠିକ୍ ସେହି ସମୟରେ ଡାକ୍ତର ସାହେବ ପହଞ୍ଚି ସୁକାନ୍ତବାବୁଙ୍କଠାରୁ ସମସ୍ତ ବିଷୟ ଶୁଣିଲେ । ସାହେବଙ୍କ ଆଦେଶ ଏବଂ ଅନ୍ୟ ସମସ୍ତଙ୍କ ସମ୍ମତିରେ ସ୍ଥିର ହେଲା, କୁଅଁରବାବୁଙ୍କ ଦତ୍ତ ଟଙ୍କାରୁ ଦରିଦ୍ର ଛାତ୍ରମାନଙ୍କ ପୁସ୍ତକ କିଣା ବିଷୟରେ ସାହାଯ୍ୟ କରାଯିବ । କୁଅଁରବାବୁଙ୍କୁ ଖୋଜି ଆଣିବା ସକାଶେ ସାହେବ କେତେଜଣ ଲୋକ ନିଯୁକ୍ତ କରି ଉପଯୁକ୍ତ ସ୍ଥାନମାନଙ୍କୁ ପ୍ରେରଣ କଲେ ।

ଊନପଞ୍ଚାଶତ୍ ପରିଚ୍ଛେଦ

ଜଗତ୍ କ୍ଷଣ ପରିବର୍ତ୍ତନଶୀଳ । ଆଜି ଯେଉଁ ସ୍ଥାନରେ ମହୋତ୍ସବ, ଆନନ୍ଦ କୋଳାହଳ, କି ଅପ୍ରତ୍ୟାଶିତରୂପେ ଅତର୍କିତଭାବରେ କାଲି ସେ ସ୍ଥାନ ଦାରୁଣ ଯନ୍ତ୍ରଣାଜନିତ ଦୁଃଖ ହାହାକାର ପରିପୂର୍ଣ୍ଣ । ଅସୁରେଶ୍ୱର ଏବଂ ସମସେରପୁର ଦୁଇ ବିଖ୍ୟାତ ମଣ୍ଡଳପତିଙ୍କ ଉଆସରୁ ସୁଖ ସୂର୍ଯ୍ୟ ଏକାବେଳକେ ଅସ୍ତମିତ । ସମସ୍ତ ଦୁଃଖବିଳାପ-ଊର୍ମିରାଚ୍ଛନ୍ନ ହୋଇପଡ଼ିଅଛି । ଦୁଇ କୁଳର ଜ୍ଞାତିବନ୍ଧୁ, ପ୍ରଜାପାଟକ ଦୀର୍ଘକାଳ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ହାହାକାର କରୁଥିଲେ । ମାନବମଣ୍ଡଳୀ ପ୍ରତି ସମୟ ସମୟରେ ଯେଉଁ ଦାରୁଣ ଦୁଃଖଦୁର୍ଦ୍ଦଶା ସଂଘଟିତ ହୋଇ କୋମଳ ହୃତ୍‌ପିଣ୍ଡକୁ କ୍ଷତବିକ୍ଷତ କରି ପକାଏ, କାଳସ୍ରୋତରେ ବିସ୍ମୃତି ରୂପ ପ୍ରଲେପ ଭାସି ଆସି ସେହି କ୍ଷତସ୍ଥାନକୁ ଆଚ୍ଛାଦନ କରି ଦେଉନଥିଲେ ଗୋଟିଏ ମାତ୍ର ଦୁଃଖ

ଯନ୍ତ୍ରଣା ବହନ କରି ଦୀର୍ଘକାଳ ଜୀବନଧାରଣ କରିବା ମାନବ ପକ୍ଷରେ ସମ୍ଭବପର ନ ଥିଲା । ଧରିବାକୁ ଗଲେ ତ ପୁତ୍ରଶୋକାତୁର ଜନନୀ, ସ୍ୱାମୀ ବିୟୋଗବିଧୁରା ମୃତପ୍ରାୟା ଯୁବତୀମାନେ ଇହଜୀବନରେ ସହଜରେ ଆହାର ବିହାର କରୁଥିବାର ଦେଖାଯାଏ । କଦାଚିତ୍ ସେମାନଙ୍କ ଆନନ ମଣ୍ଡଳରେ ହାସ୍ୟର ଚିହ୍ନ ଦେଖିବାରେ ଆସେ ।

ଉଭୟ ତାଲୁକବାସୀ ପ୍ରଜାମଣ୍ଡଳୀ କ୍ରମଶଃ ଆପଣା ଆପଣା ଭୂସ୍ୱାମୀ-ମାନଙ୍କୁ ପାସୋରି ପକାଉଛନ୍ତି । କଦାଚିତ୍ ଘଟଣାବିଶେଷ ଉପଲକ୍ଷ୍ୟରେ ସ୍ଥାନବିଶେଷରେ ସମ୍ମିଳିତ ପ୍ରଜାମଣ୍ଡଳୀ ଆପଣା ଆପଣା ଭୂସ୍ୱାମୀମାନଙ୍କର ସଦାଶୟତା, ନ୍ୟାୟପରତା, ପ୍ରଜାହିତୈଷଣା, ଦାତୃତ୍ୱ ବିଷୟରେ ଆଲୋଚନା କରିଥାନ୍ତି । ସଚରାଚର ଦେଖିବାରେ ଆସେ, କ୍ଷମତାଶାଳୀ ଲୋକମାନଙ୍କର ଦୋଷାବଳୀ ଉଲ୍ଲେଖ କରି ପରୋକ୍ଷରେ ତାହାଙ୍କର ନିନ୍ଦାବାଦ ଓ ହେୟ ପ୍ରକାର ପଦବିଶିଷ୍ଟ ମୃତଲୋକଙ୍କର ପ୍ରଶଂସାବାଦ କରିବାକୁ ସ୍ୱଭାବତଃ ସାଧାରଣ ଲୋକଙ୍କର କେମନ୍ତ ଗୋଟାଏ ପ୍ରବୃତ୍ତି ଜାତ ହୋଇଥାଏ । ମୃତ ଲୋକର କଳୁଷିତ କାର୍ଯ୍ୟ-କଳାପ ନିତାନ୍ତ କ୍ଷୁଦ୍ରମନା ବିପକ୍ଷ ବିନା ଅନ୍ୟ କେହି ପ୍ରକାଶ କରିବାକୁ ଇଚ୍ଛା ପ୍ରକାଶ କରେ ନାହିଁ ।

ଗୋଟିଏ ଚଳିତ କଥା ଅଛି, 'ଦୁଃଖ ଏକାକୀ ଆସେ ନାହିଁ ।' ସମୟ ସମୟରେ ଏକାବେଳକେ ଅନେକଗୁଡ଼ିଏ ଦୁଃଖ ନାନା ସୂତ୍ର ଧରି ନାନା ଦିଗରୁ ଆସି ଅପ୍ରତ୍ୟାଶିତ ରୂପେ ମାନବ ଆତ୍ମାକୁ ବେଢ଼ି ପକାଏ । କୁଅଁର ଗୋବିନ୍ଦଚନ୍ଦ୍ର ଅକାରଣ ବା ତୁଚ୍ଛ କାରଣରୁ ଶାରୀରିକ ଦାରୁଣ ଦଣ୍ଡଭୋଗ ସମୟରେ ଚୌର୍ଯ୍ୟାପରାଧରେ ତାହାଙ୍କର ପବିତ୍ର ନାମ କଳଙ୍କିତ ହୋଇଯାଇଥିଲା । ତାହାଙ୍କ ବିଖ୍ୟାତ ନାମ ଉଲ୍ଲେଖ ସମୟରେ ବିପକ୍ଷ ଦଳ ଆନନ୍ଦ ଉଲ୍ଲାସ ସହିତ ନିନ୍ଦାବାଦ ଏବଂ ଆତ୍ମୀୟବର୍ଗ ନିତାନ୍ତ ମନକଷ୍ଟରେ ମସ୍ତକ ଅବନତ କରୁଥିଲେ । ସତ୍ୟର ବିମଳ ଜ୍ୟୋତିକୁ ଅଳୀକ ଅନ୍ଧକାର ଦୀର୍ଘକାଳ ଆଚ୍ଛାଦନ କରି ରଖିପାରେ ନାହିଁ । ସମ୍ପ୍ରତି ଜନସାଧାରଣ କୁଅଁର ଗୋବିନ୍ଦଚନ୍ଦ୍ରବାବୁଙ୍କ ରୂପଲାବଣ୍ୟ, ସରଳତା, ମିଷ୍ଟଭାଷିତା, ନିର୍ମଳ ଚରିତ୍ର ବିଷୟ ଏବଂ ଅକାରଣ ତାହାଙ୍କର ଦାରୁଣ କଷ୍ଟଭୋଗ ଓ ଦେଶତ୍ୟାଗ କଥାମାନ ସ୍ମରଣପୂର୍ବକ ହାହାକାର କରୁଛନ୍ତି । ଅସୁରେଶ୍ୱର ପ୍ରଗଣାର ଯାବନ୍ତ ଶ୍ରୀକରଣଗୋଷ୍ଠୀ ଏବଂ ଅପର ସାଧାରଣ ପ୍ରଜାମଣ୍ଡଳୀ ଉତ୍ତମରୂପେ ବୁଝିଲେଣି, ଦରିଦ୍ର ଆଉ ସାମନ୍ତ ମହୋଦୟଙ୍କ ଅନ୍ନରେ ପ୍ରତିପାଳିତ ବିଶ୍ୱାସଘାତକ ସଦାନନ୍ଦ ସମସ୍ତ ପ୍ରକାର ଉତ୍ପାତର ମୂଳ କାରଣ

ଅଛି । ଶ୍ରୀକରଣଗୋଷ୍ଠୀ ଏତେଦୂର ଉତ୍ତେଜିତ ହୋଇପଡ଼ିଛନ୍ତି ଯେ, ସେହି ପିଶାଚପ୍ରକୃତି ଲୋକଟା କାବୁରେ ପଡ଼ିଲେ ତାହାକୁ ବଧ କରିବା ସକାଶେ କେହାଣି ଟିକିଏ ମାତ୍ର ହେଲେ ପାପକର୍ମ ବୋଲି ବିଚାରିବେ ନାହିଁ । ସଦାନନ୍ଦର ବିଧବା ଜନନୀ ଦିବାନିଶି ହାହାକାର ବିଳାପ ସନ୍ତାପରେ ପ୍ରାଣତ୍ୟାଗ କଲାଣି ।

ସଦାନନ୍ଦ ବର୍ତ୍ତମାନ ଚୌର୍ଯ୍ୟାପରାଧରେ ଜେଲଖାନାରେ ବନ୍ଦୀ । ଲୋକାସ୍ତୁତରେ ସମସ୍ତ ବୃତ୍ତାନ୍ତ ଶ୍ରବଣ କରି ସ୍ଥିର କଲାଣି, କଟକ ଜିଲ୍ଲାଟାଯାକରେ ତାହାପାଇଁ ସ୍ଥାନାଭାବ । ପାପୀ ଦଣ୍ଡଭୋଗ ସମୟରେ ଆପଣା କୃତକାର୍ଯ୍ୟର ଅନିଷ୍ଟକାରିତା ଅନୁଭବ କରିଥାଏ । ହିତାହିତ ଜ୍ଞାନଶୂନ୍ୟ ଅଭ୍ୟସ୍ତ ପାପୀମାନଙ୍କ କଥା ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର, ମାତ୍ର ବୁଦ୍ଧିବୃତ୍ତି ସମ୍ପନ୍ନ ନବୀନ ଅପରାଧୀ ଦଣ୍ଡଭୋଗ ସମୟରେ ଭବିଷ୍ୟତ ସୁଖସମ୍ପଦର ନିରାଶ ହୋଇ ଆତ୍ମଶୋଧନ ପାଇଁ ପ୍ରାୟଶ୍ଚିତ୍ତ କରିବା ନିମନ୍ତେ ମନ ମଧ୍ୟରେ କଳ୍ପନା କରିବା ସ୍ୱାଭାବିକ ଅଟେ ।

ପଞ୍ଚାଶତ୍ ପରିଚ୍ଛେଦ

କୁଞ୍ଜ କୁଟୀରେ

ପୃଥିବୀର ସୁଖଦୁଃଖ, ଆନନ୍ଦ ଉଲ୍ଲାସ ହାହାକାର କୌଣସି ବିଷୟ ପ୍ରତି ଦୃଷ୍ଟି ନ ରଖି ସମୟ ସମାନଭାବରେ ବହିଯାଇଛି । ଏଥି ମଧ୍ୟରେ ଲଗାଲଗି ଦୁଇ ବର୍ଷ କାଳ ବିତିଗଲାଣି ।

ବୃନ୍ଦାବନ ଧାମ ଯମୁନା କୂଳବର୍ତ୍ତୀ ସହର ପ୍ରାନ୍ତ ପ୍ରଦେଶରେ ଗୋଟିଏ ନିତାନ୍ତ କ୍ଷୁଦ୍ର କୁଞ୍ଜ । ସ୍ଥାନଟି ନିରୋଳା, ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ବିଖ୍ୟାତ କୁଞ୍ଜ ସହିତ ସମ୍ପର୍କ ଶୂନ୍ୟ । କୁଞ୍ଜଟି ସାତପାଞ୍ଚ, ଉପର ଭାଗଟାରେ ଗଡ଼ାଣିଆ ମାଟିଗୁହଣି । ଦ୍ୱାରରେ କେତେଖଣ୍ଡ ପୁରୁଣା ଦଦରା ପଟଯୋଡ଼ା କବାଟ— ଏହାକୁ କବାଟ ବା ତାଟି ଯାହା ଇଚ୍ଛା ବୋଲିପାରେ । କବାଟରେ ଶିକୁଳି ନାହିଁ, ଖଣ୍ଡିଏ ଦଉଡ଼ି ବନ୍ଧା । ସହରରେ, ବିଶେଷରେ ତୀର୍ଥସ୍ଥାନମାନଙ୍କରେ ଚୋରମାନଙ୍କ ଉପଦ୍ରବ ଭୟଙ୍କର । ହେଲେ ଚୋରମାନଙ୍କ ବିଶେଷ ପରିଚିତ ଏ ଅଞ୍ଚଳକୁ କଷ୍ଟ ସ୍ୱୀକାର କରି ଆସିବାର ପ୍ରୟୋଜନ ମଧ୍ୟ ନାହିଁ । କାରଣ କି କୁଞ୍ଜ ଭିତରେ ଥିବା ସମ୍ପତ୍ତି ମଧ୍ୟରେ ଭଙ୍ଗା ଦଦରା କେତେଟା ହାଣ୍ଡି; ଖଣ୍ଡେ ନିହାତି ମଇଳା ଛିଣ୍ଡା ସଉପ, ହଉପ ଗୋଟାଏ ଲାଉତୁମ୍ବା, ଗୋଟାଏ ଢିନ ଜାଗା ଜଉଗୋବଦ୍ଧିଆ କଣା ସାନ ଲୋଟା,

କେତେଖଣ୍ଡ ପୁରୁଣା ତାଳପତ୍ର ପୋଥି ମାତ୍ର । ମାଟି ପୂରା ଗୋଟିଏ ବଡ଼ ଠେକରେ ତୁଳସୀ ପୁହ୍ଲାଟିଏ ରୁଆଯାଇ କୋଣିଆ ଥୁଆଯାଇଛି ।

ସନ୍ଧ୍ୟାଦୀପ ଲଗେ ଲଗେ । ଆଳତି ଟିକିଏ ଆଗରୁ ଉକ୍ତ କୁଞ୍ଜ ମଧ୍ୟରୁ ଗୋଟିଏ ବୈରାଗୀ ବାହାରି ଗୋବିନ୍ଦଜୀ ମନ୍ଦିରମୁହାଁ ମୁଣ୍ଡ ପୋତି ଚାଲିଛନ୍ତି । ବୈରାଗୀଙ୍କ ବୟସ ଊଣା ଅଧିକ ପଚାଶ ଭଳି । ପିନ୍ଧିବାର କୌପୀନ ଉପରେ ଖଣ୍ଡେ ଗେରୁଆ ବହିର୍ବାସ ଗୁଡ଼ିଆ, ଖଣ୍ଡେ ଛିଣ୍ଡା ଗଣ୍ଠିଲିଆ ନାମାବଳୀ ପାଗ ପରି ମୁଣ୍ଡରେ ଗୁଡ଼ାଇଛନ୍ତି । ସର୍ବାଙ୍ଗରେ ଗୋବିନ୍ଦଜୀଉଙ୍କ ନାମତିଳକ ଛାପା ଖଣ୍ଡିଏ ନାମାବଳୀ ଚାଦର ପରି ଘୋଡ଼ିଛନ୍ତି । ବ୍ରଜବାସୀ ବାବାଜୀମାନଙ୍କ ହାତରେ ଗୋଟିଏ ଗୋଟିଏ ମାଳ ଝୁଲି ବା ଗୁଚ୍ଛା ଭଜନମାଳୀ ଥାଏ । ଆମ୍ଭମାନଙ୍କ ବୈରାଗୀଙ୍କ ହାତରେ ତାହା କିଛି ନାହିଁ । 'ଗୋବିନ୍ଦ ! ତୋ ଇଚ୍ଛା, ଗୋବିନ୍ଦ ! ତୋ ଇଚ୍ଛା'—ଏହିପରି ଭଜନ କରି କରି ମୁଣ୍ଡ ପୋତି ଚାଲିଛନ୍ତି । ଠିକ୍ ବେଳରେ ପହଞ୍ଚି ପ୍ରଭୁଙ୍କ ଆଳତି ଦର୍ଶନ କଲେ । ତହିଁଉତ୍ତାରେ ପ୍ରଭୁଙ୍କ ସାକ୍ଷାତରେ ଅନେକ ବେଳଯାଏ ଦଣ୍ଡ ପ୍ରଣାମ ସାରି କଣ ଜଣାଉଥାନ୍ତି । ପ୍ରଭୁଙ୍କ ଚରଣୋଦକ ପାଦତୁଳସୀ ସେବା କଲା ଉତ୍ତାରେ ତାଳି ଦେଇ ଦେଇ ମନ୍ଦିର ପ୍ରଦକ୍ଷିଣ କଲେ । ସେହି ସମୟରେ ଏହି ଭଜନ ଗାଉଥାନ୍ତି—

"ଜୟ ଗୋବିନ୍ଦ ! ଜୟ ଗୋବିନ୍ଦ !
ଭୁବନସଜନକାରୀ (ଘୋଷା)
ଜୟ ଗୋବିନ୍ଦ ପରମାନନ୍ଦ ଭକ୍ତଚିତ୍ତବିହାରୀ ।
ହେ ମଧୁସୂଦନ ଜଗଜ୍ଜନରଞ୍ଜନ ପାପତାପଭୟହାରୀ ।
ଭୁବନପାଳକ ମୁକ୍ତିଦାୟକ ଦୁର୍ଜନ ଦର୍ପହାରୀ ।
ଭବଭୟବାରଣ ମୁକ୍ତିତାରଣ ଭବସିନ୍ଧୁ ପାରି କାଣ୍ଡାରୀ ।
ନମୋଽଖିଲକାରଣ ନମୋ ଚିତ୍ତରଞ୍ଜନ ନମୋ ନମୋ ବିଶ୍ୱବିହାରୀ ।
ହେ ଭୂତଭାବନ ପତିତପାବନ ଜଗଜ୍ଜନ ସଞ୍ଚାରୀ ।"

ଏହି ପ୍ରକାର ଭଜନ ଗାଇ ଗାଇ ଗୋପୀନାଥଜୀ, ମଦନମୋହନ, ଶ୍ୟାମସୁନ୍ଦର, ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ମଠମାନଙ୍କରେ ଦେବତାମାନଙ୍କୁ ଦଣ୍ଡପ୍ରଣାମ କରି ଆପଣା କୁଞ୍ଜକୁ ବାହୁଡ଼ିଲେ ।

ବୈରାଗୀ ଗୋବିନ୍ଦଜୀ ମନ୍ଦିରରୁ ଯେପରି ବାହାରିଛନ୍ତି, ଆଉ ଗୋଟିଏ ବୈଷ୍ଣବ ଦଶବାର ହାତ ଛଡ଼ା ତାଙ୍କ ପିଛା ଧରି ଚାଲୁଥିବାର ଦେଖାଗଲା । ବୟସରେ, ବେଶରେ ଦୁହେଁଯାକ ସମାନ ଥିବାର ଜଣାଯାଏ । ଅଧିକରେ

ନୂଆ ଆସିଥିବା ବୈରାଗୀଙ୍କ କାନ୍ଧ ଉପରେ ଖଣ୍ଡିଏ ପୁରୁଣା କମ୍ବଳ ଟଙ୍ଗା ହୋଇ ପଡ଼ିଛି । ଗୋଟାଏ ଗେରୁଆ ଝୁଲି ତେଣିକି କାଖତଳେ ଝୁଲୁଛି । ସେଥିରେ ଅଳ୍ପ କିଛି ଦ୍ରବ୍ୟ ଥିବାର ଜଣାଯାଏ । ଖାଇବ ହାତରେ ଖଣ୍ଡିଏ ବାଡ଼ି ଧରି ଆଗ ବୈରାଗୀଙ୍କ ଉପରେ ଆଖି ରଖି ଚାଲୁଛନ୍ତି । ଆଗ ବୈରାଗୀ ଆପଣା କୁଞ୍ଜ ଦୁଆରେ ପହଞ୍ଚ ପହଞ୍ଚ ହେବାକ୍ଷଣି ପଛରେ କେହି ମନୁଷ୍ୟ ଆସୁଥିବା ପରି ତାଙ୍କୁ ଜଣାଗଲା । ପଛକୁ ମୁହଁ ଫେରାଇ ଅନାଇଲେ । ଜହ୍ନରାତି, ସଫା ଆଲୁଅ ପଡ଼ିଛି । ପିଚ୍ଛ ଧରି ଆସୁଥିବା ଲୋକଟି ବୈରାଗୀଙ୍କ ଗୋଡ଼ତଳେ ଲମ୍ବହୋଇ ପଡ଼ିଗଲେ । ଦୁଇ ହାତରେ ପାଦଯୋଡ଼ିକ ଆଣ୍ଠରେ ଧରି ମୁଣ୍ଡ ଲଗାଇ ରଡ଼ି ଛାଡ଼ୁଛନ୍ତି, "ପ୍ରଭୁ ! ରକ୍ଷା କର, ପ୍ରଭୁ ! ରକ୍ଷା କର ।" ବୈରାଗୀ ଚମକି ପଡ଼ି ତଳକୁ ଚାହିଁ ଦେଖିଲେ, ବେଶରୁ ବୁଝିଲେ, ଜଣେ ବୈଷ୍ଣବ । ରଡ଼ିଟାଏ ଛାଡ଼ି କହିଲେ, "ଆରେ ବୈଷ୍ଣବ ହୋ । ଆରେ ବୈଷ୍ଣବ ହୋ ! ଛାଡ଼, ଛାଡ଼, ଛାଡ଼, ମହାଅପରାଧ ହେଲା ।" ନଇଁପଡ଼ି ଗୋଡ଼ତଳେ ପଡ଼ିଥିବା ଲୋକଙ୍କ ଦୁଇ ହାତଧରି ଉଠାଉଛନ୍ତି । ପାଦପତିତ ଲୋକ କହିଲେ, "ଆଜ୍ଞା ନାହିଁ, ନାହିଁ, ମୁଁ ବୈଷ୍ଣବ ନୁହେଁ, ବୈଷ୍ଣବଙ୍କ ଦାସାନୁଦାସ, ଘରେ ଥିବା କୁକୁରର ବି ଯୋଗ୍ୟ ବି ନୁହେଁ । ମୁଁ ପାପୀ, ମୁଁ ଚଣ୍ଡାଳ, ମୁଁ ନରାଧମ । ମୁଁ ସେଇ ସଙ୍କର ମହାନ୍ତି, ଆପଣଙ୍କ ଗୋଲାମ ।" ସମସରପୁର ଜମିଦାର ସାମନ୍ତ ସଙ୍କର୍ଷଣ ମହାନ୍ତି ଏ ଭେକ ଧରି ଘରୁ ବାହାରି ଯାଇଥିବା ବୈରାଗୀଙ୍କୁ ଜଣାଥିଲା । ବୈରାଗୀ ତାଙ୍କୁ ପ୍ରେମରେ କୁଣ୍ଢାଇ ପକାଇ କହିଲେ, "ଆସ ଆସ, ସଙ୍କର ଭାଇ, ଆସିବା ହେଉ, ଆସିବା ହେଉ ।" ଦୁଇଜଣଯାକ କୁଣ୍ଢାଆକୁଣ୍ଢେଇ ହୋଇ ଛିଡ଼ା । ସଙ୍କର୍ଷଣ ମହାନ୍ତିଏ ରଡ଼ି ଛାଡୁଥାନ୍ତି । ବୈରାଗୀ ତୁନି ମୁଖରେ କିଛି କଥା ନାହିଁ । ଏହିପରି ଦଣ୍ଡେକାଳ ବିତିଗଲା । ସଙ୍କର୍ଷଣ ମହାନ୍ତିଏ ଧକେଇ ଧକେଇ କହିଲେ, "ଆଜ୍ଞା, ପ୍ରଭୁ ! ମୋତେ କ୍ଷମା କରନ୍ତୁ । ମୋ ଅପରାଧ ଅସୀମ, ମୋ ପାପର ପ୍ରାୟଶ୍ଚିତ୍ତ ନାହିଁ । ପୁରୀଧାମ, ସେତୁବନ୍ଧ, ରାମେଶ୍ୱର, ହରିଦ୍ୱାର, ଦ୍ୱାରକା, କାଶୀଧାମ ତୀର୍ଥମାନଙ୍କରେ ବୁଲି ବୁଲି କାହିଁ ଶାନ୍ତି ପାଇଲି ନାହିଁ । ଏବେ ତୁମରି ଶ୍ରୀଚରଣ ଦର୍ଶନ ପାଇ ଜୀବନଟା ଶୀତଳ ହେଲା, କୃତାର୍ଥ ହେଲି ।"

ନଦୀ ତୁଠ ଉପରେ କୁଞ୍ଜ । ଦୁଇଜଣଯାକ ନଦୀରେ ହାତ ଗୋଡ଼ ଧୋଇ, କୁଞ୍ଜ ଭିତରକୁ ଯାଇ ବସିଲେ । ଏ ଉତ୍ତାରେ ବୈରାଗୀ ଆଳାତି ଦର୍ଶନ ବାହୁଡ଼ା ପ୍ରତିଦିନ ଘଡ଼ିଏ ଯାଏ ଯେପରି ଭଜନ କରିଥାନ୍ତି, ଆଜି ବି ସେହିପରି କଲେ । ସଙ୍କର୍ଷଣ ମହାନ୍ତିଏ ଆଖି ବୁଜି ହାତଯୋଡ଼ି ଭଜନ ଶୁଣୁଥାନ୍ତି । କୌଣସି ମହାତ୍ମାଙ୍କ ବନ୍ଦୋବସ୍ତରେ ଗୋବିନ୍ଦଜୀଉଙ୍କ ମନ୍ଦିର ନିକଟରେ ପ୍ରତିଦିନ ସନ୍ଧ୍ୟା

ସମୟରେ ଚଣା ଉଷୁ । ବାଲଭୋଗ ଅତିଥିମାନଙ୍କୁ ବିତରଣ କରାଯାଏ । ବୈରାଗୀ କିଛି ବାଛି ଆଣିଥିଲେ । ବୈରାଗୀ ଦୁହେଁ ଚେତନ୍ଦ୍ର ସେବା ଓ ଜଳପାନ କରି ସାଷ୍ଟମ ହୋଇ ବସିଲା ବାଦେ, ଦଣ୍ଡକ ଉତ୍ତାରେ ବଡ଼ ବୈରାଗୀ କଥା ଆରମ୍ଭ କଲେ—

"ହଁ, ସଙ୍କର ଭାଇ ! କ'ଣ ବୋଲୁଥିଲଟି ?" ସଙ୍କର୍ଷଣ ମହାନ୍ତଏ ହାତ ଯୋଡ଼ି ପୁଣି ଆଉ ଥରେ ଗୋଡ଼ତଳେ ମୁଣ୍ଡ ଲଗାଇ ବ୍ୟାକୁଳ ଭାବରେ କହିଲେ, "ଆଜ୍ଞା ପ୍ରଭୋ ! ଶ୍ରୀଚରଣରେ ଆଉ ଅଧିକ କ'ଣ ଜଣାଣ କରିବି ? ଗୁରୁମୁଖରୁ ତ ସବୁ ଜଣା । ମୋହର ଅପରାଧରୁ ଶ୍ରୀଗୁରୁ ବିରାଗୀ, ଗୃହତ୍ୟାଗୀ, ମୁଁ ମଧ୍ୟ ଗୋଟିଏ ମାତ୍ର ମୋ କୁଳର ସଙ୍ଖାଳି କନ୍ୟାରତ୍ନଟିକୁ ହରାଇ ବସିଛି । ପ୍ରଭୁ ! ମୋ ପାପର ପ୍ରାୟଶ୍ଚିତ୍ତ ନାହିଁ ।" ବୈରାଗୀ ଦଣ୍ଡେଯାଏ ଆଖି ବୁଜି ତୁନିହୋଇ ବସି କହିଲେ, "ଭାଇ ସଙ୍କର୍ଷଣ ! ସବୁ ଗୋବିନ୍ଦଙ୍କଙ୍କ ଇଚ୍ଛା । ତାଙ୍କ ଆଜ୍ଞା ବିନା ଜଗତରେ ଗୋଟିଏ ତୃଣପତ୍ର ବି ହଲେ ନାହିଁ । ମୁଁ ଏତେ କାର୍ଯ୍ୟ କଲି, ସେ ମନ୍ଦ କାର୍ଯ୍ୟ କଲା, ଏସବୁ ବୃଥା ଅଭିମାନ । ବିଶ୍ୱବ୍ରହ୍ମାଣ୍ଡର ଅଧିପତି ଗୋବିନ୍ଦଜୀ ସମସ୍ତ କାର୍ଯ୍ୟର ମୂଳାଧାର ଅଟନ୍ତି । ଏକମାତ୍ର ତାହାଙ୍କ ଆଜ୍ଞାରେ ସମସ୍ତ ଘଟଣା ପରିଚାଳିତ ହେଉଛି । ମାନବଶ୍ରେଣୀ ଉପଲକ୍ଷ ମାତ୍ର । ଗୀତା ଶାସ୍ତ୍ରରେ ସୁସ୍ପଷ୍ଟରୂପେ ବ୍ୟକ୍ତ ଅଛି —

'ପ୍ରକୃତେଃ କ୍ରିୟମାଣାନି ଗୁଣୈକର୍ମାଣି ସର୍ବଶଃ ।
ଅହଙ୍କାରବିମୂଢ଼ାତ୍ମା କର୍ତ୍ତାହଂ ଇତି ମନ୍ୟତେ ।'

ପୁଣି 'ଈଶ୍ୱରଃ ସର୍ବଭୂତାନାଂ ହୃଦ୍ଦେଶେଽର୍ଜ୍ଜୁନ ତିଷ୍ଠତି ।
ଭ୍ରାମୟନ୍ ସର୍ବଭୂତାନି ଯନ୍ତ୍ରାରୂଢ଼ାନି ମାୟୟା ।'

ଆହୁରି ମଧ୍ୟ ମହାକବି ତୁଳସୀ ଦାସ ବୋଲିଛନ୍ତି—

'ଶୁନ ଭରତ କାଲ ପ୍ରବଲ ବିଲୋକି କହେ ମୁନିନାଥ —
ସୁଖ ଦୁଃଖ ଜନମ ମରଣ ଯଶ ଅପଯଶ ବିଧିହାତ ।

"ତୁମ୍ଭେ ଢେର ଦେଖିଥିବ, ଦେଖୁଥିବ ବି ବଡ଼େଇଛ, ଆମ୍ଭେମାନେ ଯାହା ଲୋଡ଼ୁଁ କାହିଁ ଚାଲିଯାଏ ! ଯାହା କେବେ କଳ୍ପନା କରି ନାହୁଁ, କାହୁଁ ଆସି ଘଟିଯାଏ । ଏ ସବୁ ଘଟନାର ମୂଳ କାରଣ କିଏ ? ଆଉ ଗୋଟିଏ କଥା ଭାଇ ! ପ୍ରଭୁ ଦୟାମୟ, ମଙ୍ଗଳମୟ । ଆମ୍ଭେମାନେ ତାହାଙ୍କ ସୃଷ୍ଟ ଜୀବ । ପ୍ରଭୁ କ'ଣ ଆମ୍ଭମାନଙ୍କ ପାଇଁ ଅମଙ୍ଗଳ ଭିଆଣ କରିବେ ? ପ୍ରତ୍ୟେକ ଘଟନା ମୂଳରେ ତାହାଙ୍କର ଦୟା, ମଙ୍ଗଳମୟୀ ଇଚ୍ଛା ପ୍ରଚ୍ଛନ୍ନ ରହିଥାଏ । ଭବିଷ୍ୟତ ଅନ୍ଧ । କ୍ଷୁଦ୍ର

ପ୍ରାଣୀ ଆମ୍ଭେମାନେ ଅନେକ ଘଟନାକୁ କଷ୍ଟକର ମଣି ହାହାକାର କରିଥାଉଁ । ଯେବେ ଆମ୍ଭର ବର୍ତ୍ତମାନ ଅବସ୍ଥାର କାରଣ ବୋଲି ତୁମ୍ଭେ ଆପଣାକୁ ଜ୍ଞାନ କର, ତେବେ ତ ତୁମ୍ଭେ ଆମ୍ଭର ପରମ ଉପକାରୀ, ସେଥିସକାଶେ ଆମ୍ଭର ତୁମ୍ଭଙ୍କୁ ଧନ୍ୟବାଦ ଦେବା ଉଚିତ ।"

"ଜାଣ ଭାଇ ! ଆମ୍ଭମାନଙ୍କର ଦୁଇଗୋଟି କର୍ତ୍ତବ୍ୟ—ଗୋଟିଏ ଶରୀର ସକାଶେ ଅନ୍ୟଟି ଆତ୍ମା ପ୍ରତି । ସେଥି ମଧ୍ୟରୁ ଜାଣ ଶରୀର କ୍ଷଣବିଧ୍ୱଂସୀ, ମାତ୍ର ଆତ୍ମା ଅନନ୍ତକାଳ ସ୍ଥାୟୀ, ଅବିନାଶୀ । ଏଥିକୁ ସର୍ବ ସମୟରେ ସର୍ବ ପ୍ରଯତ୍ନରେ ଆତ୍ମୋନ୍ନତି ସକାଶେ ସଚେଷ୍ଟ ରହିବା ସର୍ବତୋଭାବରେ ଉଚିତ ଅଟେ । ଯେତେକାଳ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଶରୀରରେ ସାମର୍ଥ୍ୟ ଥାଏ, ଇନ୍ଦ୍ରିୟଗଣ କାର୍ଯ୍ୟକ୍ଷମ ଥାନ୍ତି, ତେତେଦିନ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସମାଜ ଏବଂ ନ୍ୟାୟମାର୍ଗରେ ଆତ୍ମସୁଖ ସୌଭାଗ୍ୟ ସମ୍ବର୍ଦ୍ଧନା ବିଷୟରେ ଯତ୍ନ ହେବା ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣରୂପେ ଉଚିତ । ଏହା ହିଁ ପ୍ରଭୁଙ୍କର ଅଭିପ୍ରାୟ ଏବଂ ଧର୍ମାର୍ଜନ ମାର୍ଗରେ ଗୋଟିଏ ସୋପାନ ଅଟେ । ଯେହେତୁ, ପ୍ରଭୁଙ୍କ ନାମଭଜନ, ମନ ମଧ୍ୟରେ ସ୍ମରଣ, ତାହାଙ୍କ ପ୍ରିୟକାର୍ଯ୍ୟ ସାଧନ ହିଁ ଧର୍ମ ।"

ଇନ୍ଦ୍ରିୟଗଣ ଅବଶ ଓ କାର୍ଯ୍ୟସାଧନରେ ଅକ୍ଷମ ହେଲେ କେବଳ ଆତ୍ମୋନ୍ନତି ବିଷୟରେ ଯତ୍ନ ହେବାର ଉଚିତ । ଏଥିପାଇଁ ଶାସ୍ତ୍ରୀୟ ବଚନ ଉକ୍ତ ଅଛି—

'ପଞ୍ଚାଶଦୂର୍ଦ୍ଧ୍ୱଂ ବ୍ରଜେତ୍ ।'

ମହାପୁରାଣ ଭାଗବତରେ ମଧ୍ୟ ପଢ଼ିଥିବେ—

'ପୁତ୍ର ନବେଶି ପତ୍ନୀ ପାଶେ
ଅଥବା ଚଳିବ ସନ୍ନ୍ୟାସେ ।'

"ଇନ୍ଦ୍ରିୟ ବୈକଲ୍ୟ ପ୍ରଭୁଙ୍କର ସୁସ୍ପଷ୍ଟ ଆଦେଶ, ସାଂସାରିକ କାର୍ଯ୍ୟରୁ ନିବୃତ୍ତ ହୋଇ ଆତ୍ମାର ମଙ୍ଗଳକାର୍ଯ୍ୟ ବିଷୟରେ ମନୋଯୋଗ କର ।"

"ଜନସମାଜର ବର୍ଦ୍ଧନ ଏବଂ ସଂସ୍ଥାପନ ନିମନ୍ତେ ଜଗନ୍ନିୟନ୍ତା ପରମେଶ୍ୱର ସଂସାରକୁ ଏପରି ମାୟାଜାଲରେ ବାନ୍ଧି ରଖିଅଛନ୍ତି, ତାହାକୁ ବିଚ୍ଛିନ୍ନ କରିବା ମାନବ ପ୍ରାଣୀ ପକ୍ଷରେ ସହଜ ନୁହେଁ । ଭଲରୂପେ ବୁଝିଅଛୁ, ସାଂସାରିକ ଧନ ସମ୍ପତ୍ତି, ମାନସମ୍ଭ୍ରମ କ୍ଷଣବିଧ୍ୱଂସୀ—ଧର୍ମ ହିଁ ଆତ୍ମାର ପରମ ସହାୟ । ତଥାପି ସଚରାଚର ମାନବସନ୍ତାନ ସାଂସାରିକ ବିଷୟବାସନାରେ ପ୍ରତିନିୟତ ନିମଗ୍ନ, ପରମ ଧନ ଧର୍ମାର୍ଜନ ବିଷୟରେ ତାଦୃଶ ଯତ୍ନଶୀଳ ନୁହେଁ ।"

"ଆମ ସର୍ବପଣ୍ଡିତ କୁଳମଣି ବିଦ୍ୟାଭୂଷଣଙ୍କଠାରୁ ଅନେକ ଥର ଶୁଣିଛୁଁ, ସାଂଖ୍ୟ ଦର୍ଶନରେ ସୁସ୍ପଷ୍ଟରୂପେ ପ୍ରକାଶିତ, 'ବାସନା ହିଁ ମୁକ୍ତିମାର୍ଗର କଣ୍ଟକ ଅଟେ ।' ପ୍ରାଣୀର ଦୁଃଖରେ କାତର ମହାମୁନି ବୁଦ୍ଧଦେବ ମଧ୍ୟ ନିରଞ୍ଜନ ନଦୀତଟରେ ଧ୍ୟାନଯୋଗେ ଅନୁଭବ କରିଥିଲେ, ବାସନା ଯାବନ୍ତ କଷ୍ଟର କାରଣ । ମାନବଶ୍ରେଣୀ ବୈଷ୍ଣବୀମାୟାରେ ଏପରି ଆଚ୍ଛନ୍ନ ଯେ କଷ୍ଟର ମୂଳ କାରଣ ବାସନାକୁ ସହଜରେ ପରିତ୍ୟାଗ କରିବାକୁ ମନ ବଳାଏ ନାହିଁ । ସେହିପରି ତତ୍ତ୍ୱଦର୍ଶୀ ମହାତ୍ମାମାନେ ବାସନା ପରିତ୍ୟାଗପୂର୍ବକ ଧର୍ମାର୍ଜନ ମାର୍ଗରେ ଅଗ୍ରସର ହୋଇଥାନ୍ତି । ପୁଣି କେହି କେହି ଧର୍ମପିପାସୁ ଲୋକ ପକ୍ଷରେ ଦୈବଗତ୍ୟା ସମୟ ସମୟରେ ଏପରି ଘଟଣା ଉପସ୍ଥିତ ହୋଇପଡ଼େ ଯେ ସାଂସାରିକ ସମସ୍ତ ବନ୍ଧନ ଛିନ୍ନ କରାଇ ହୃଦୟରେ ପରମ ଧର୍ମଭାବ ବୈରାଗ୍ୟ ଜାତ କରାଇଦିଏ । ମନରେ ବିଚାର କରନ୍ତୁ, ଆମ୍ଭମାନଙ୍କ ପ୍ରତି ଯେବେ ଏହି ଘଟଣା (ତୁମ୍ଭେ ବୋଲିବାରେ ଦୁର୍ଘଟଣା ହେଉ ପଛେ) ଉପସ୍ଥିତ ହୋଇ ନ ଥାନ୍ତା, ତେବେ ଆଜି ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ବିଷୟବାସନାରେ ବିଜଡ଼ିତ ରହି ପ୍ରତିନିୟତ ସେଥି ମଧ୍ୟରେ ପଡ଼ି ଘାଣ୍ଟି ହେଉଥାନ୍ତୁ । କେତେପ୍ରକାର କଳୁଷ କାମନାରେ ଆତ୍ମା କ୍ରମଶଃ ଅଧୋଗତି ଲାଭ କରୁଥାନ୍ତା । ଆମ୍ଭେମାନେ ଜୀବନ କାଳରେ ସାଂସାରିକ ବହୁଳ ବିପତ୍ତିରେ ବିଜଡ଼ିତ ଥାଇ ମଧ୍ୟ ପ୍ରଭୁଙ୍କ ପାଦପଦ୍ମସେବା ବିସ୍ମୃତ ହୋଇ ନ ଥିଲୁଁ । ସେହି ସେବା ବୃଥା ଯାଇନାହିଁ । ବର୍ତ୍ତମାନ ସମସ୍ତ ତ୍ୟାଗ କରି ଯେ ପ୍ରଭୁଙ୍କ ସେବାରେ ନିଯୁକ୍ତ ଅଛୁଁ, ଏହା ନିଶ୍ଚୟ ତାହାଙ୍କ ଦୟା ଆଶୀର୍ବାଦର ଫଳ ଅଟେ । ଆସ ଭାଇ ! ଏହି ପୂତ ଧାମରେ, ପବିତ୍ର ସାଧୁସଂସର୍ଗରେ ମିଳିତ ଥାଇ ଜୀବନର ଅବଶିଷ୍ଟ କେତୋଟା ଦିନ ଅତିବାହିତ କରୁଁ ମନ ପ୍ରାଣ ପ୍ରଭୁଙ୍କ ପାଦପଦ୍ମରେ ସମର୍ପଣ କରୁଁ, ତାହାଙ୍କ ମଙ୍ଗଳମୟୀ ଇଚ୍ଛା ଆମ୍ଭମାନଙ୍କ ଜୀବନରେ ସଫଳ ହେଉ ।"

ସଙ୍କର୍ଷଣ ମହାନ୍ତି—"ଆଜ୍ଞା, ମୁଁ ନିତାନ୍ତ ଅଧମ, ଜ୍ଞାନହୀନ । ଆପଣ ମୋ ଗୁରୁଦେବ, ମୋତେ ସଦୁପଦେଶ ପ୍ରଦାନ କରନ୍ତୁ । ମୁଁ ଶିଷ୍ୟଭାବରେ ରହି ଦିନ ଯାପନ କରିବି ।"

ବଡ଼ ବୈରାଗୀ ଭାଇ ! ଆମ୍ଭେ ତୁମ୍ଭଠାରୁ ଅଧିକ କଣ ବା ଜାଣୁ, କଣ ବା ଉପଦେଶ ଦେବୁଁ ? ଗୋବିନ୍ଦଜୀ ପରମଗୁରୁ, ପ୍ରଭୁ, ଆମ୍ଭମାନଙ୍କର ସର୍ବସ୍ୱ । ଆସ, ଆମ୍ଭମାନଙ୍କ ଧର୍ମାଧର୍ମ, ସୁଖଦୁଃଖ, ମନପ୍ରାଣ ସମସ୍ତ ପ୍ରଭୁଙ୍କ ପଦରେ ସମର୍ପଣ କରି ନିଶ୍ଚିନ୍ତ ରହିବା । ପ୍ରଭୁଙ୍କର ଶ୍ରୀମୁଖ ଆଜ୍ଞା—

'ସର୍ବଧର୍ମାନ୍ ପରିତ୍ୟଜ୍ୟ ମାମେକଂ ଶରଣଂ ବ୍ରଜ ।
ଅହଂ ତ୍ୱାଂ ସର୍ବପାପେଭ୍ୟୋ ମୋକ୍ଷୟିଷ୍ୟାମି ମା ଶୁଚଃ ।'

(ଗୀତା)

'କ୍ଷିପ୍ରଂ ଭବତି ଧର୍ମାତ୍ମା ଶଶ୍ୱଚ୍ଛାନ୍ତିଂ ନିଗଚ୍ଛତି ।
କୌନ୍ତେୟ ପ୍ରତିଜାନୀହି ନ ମେ ଭକ୍ତଃ ପ୍ରଣଶ୍ୟତି ।'

(ଗୀତା)

ଏକପଞ୍ଚାଶତ୍ ପରିଚ୍ଛେଦ

ନୂତନ ସେବକ

ଯମୁନା କୂଳବର୍ତ୍ତୀ କଥିତ କୁଞ୍ଜରେ ଦୁଇଗୋଟି ସାଧୁ ପରମ ସୁଖରେ ବାସକରୁଅଛନ୍ତି । ସାଂସାରିକ ସର୍ବପ୍ରକାର ବିଷୟରେ ସମ୍ପର୍କଶୂନ୍ୟ, ଦିବା ନିଶି ମୁଖରେ ଇଷ୍ଟଦେବ ନାମ ଭଜନ, ମନ ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭୁଙ୍କ ଧ୍ୟାନ । ପ୍ରତିଦିନ ପ୍ରାତଃ-କାଳରେ ସମସ୍ତ ଦେବତାଙ୍କ ଦର୍ଶନ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ କୁଞ୍ଜରୁ ବାହାରିବା ସମୟରେ କେବଳ ସାତଗୋଟି ଗୃହରୁ ଯେତିକମାତ୍ର ମାଧୁକରୀ ଭିକ୍ଷା ଲାଭ ହୁଏ, ତେତିକି ହିଁ ସାୟାହ୍ନରେ ହବିଷ୍ୟାନ୍ନ; ରାତିରେ ଭାଗବତ ଏବଂ ଗୀତା ପାଠ । ଏହା ଛଡ଼ା ଅନ୍ୟ ପ୍ରସଙ୍ଗ ନାହିଁ ।

ଊଣା ଅଧିକ ଦୁଇ ବର୍ଷ ହେଲା ଅଭ୍ୟାଗତ ଗୋଟିଏ କାହୁଁ ଆସି କୁଞ୍ଜରେ ଅଛନ୍ତି । ଲୋକଟି ପୂର୍ଣ୍ଣ ଯୁବକ, ସର୍ବାବୟବ ରୁଗ୍ଣ, ମୁଣ୍ଡରେ ରୁକ୍ଷୁଡ଼ା ବାଳଗୁଡ଼ାକ ଫରଫର ହୋଇ ଉଡ଼ୁଛି, ଗେରୁଆବସନଧାରୀ ବୈଷ୍ଣବ ବେଶ । ଅଭ୍ୟାଗତଟି କିଏ ? ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ କ'ଣ ? କାହାକୁ ଜଣା ନାହିଁ । ବ୍ରାହ୍ମମୁହୂର୍ତ୍ତରେ ବୈରାଗୀମାନେ ଯମୁନାକୁ ସ୍ନାନ ନିମନ୍ତେ ବାହାରିଗଲେ ଲୋକଟି କାହୁଁ ଆସି କୁଞ୍ଜ ଚତୁର୍ଦ୍ଦିଗ ଝରକାଝରକି କରି କୁଞ୍ଜ ଭିତର ଗୋବରପାଣିରେ ଲିପାପୋଛା କରିଦିଏ ଏବଂ ଯମୁନାରୁ ମାଠିଆଏ ଜଳ ଆଣି କୁଞ୍ଜ ମଧ୍ୟରେ ଥୋଇଦେଇ ସାଧୁମାନଙ୍କ ବାହୁଡ଼ିବା ଆଗରୁ ଚାଲିଯାଇଥାଏ । କଦାଚିତ୍ ବୈରାଗୀମାନଙ୍କ ସହିତ ଭେଟ ହୋଇଗଲେ ଦଣ୍ଡପ୍ରଣାମ ଏବଂ ଉଭୟଙ୍କ ପଦରେଣୁ ମୁଣ୍ଡରେ ଲଗାଇ ଚଞ୍ଚଳ ମୁହଁ ଫେରାଇ ଚାଲିଯାଏ । ବୈରାଗୀମାନେ ମୁହଁ ଚାହାଁଚାହିଁ ହୋଇ ରହନ୍ତି । ବୃନ୍ଦାବନ ଧାମରେ ଅନେକ ସେବକ ଅଛନ୍ତି, ସେମାନେ ଅଡ଼ାକରରେ ଆସି ସାଧୁମାନଙ୍କର ସେବା କରିଥାନ୍ତି । ବୈରାଗୀ ଦୁହେଁ

ଆପଣା ମନରେ ବିଚାରିଲେ, ଲୋକଟି ସେହିପରି ଜଣେ ବୈଷ୍ଣବ ସେବକ ହେବ ପରା ! ପୁଣି ଦୁଇଜଣଯାକ ମନରେ ବିଚାର କଲେ, ଏପରି ରୂପର ଗୋଟିଏ ମନୁଷ୍ୟ ଯେମନ୍ତ କେଉଁଠାରେ ଦେଖିଛନ୍ତି । ହେଲେ, ଆପଣା ମନର କଥା କେହି କାହାରିକୁ ଫିଟାଇ କହିଲେ ନାହିଁ । ବୈରାଗୀମାନେ ଇଷ୍ଟଦେବତା ଭଜନ କିମ୍ବା ବିଶେଷ ପ୍ରୟୋଜନ ବିନା ଅକାରଣ କାହାରି ସହିତ କିଛି କଥାବାର୍ତ୍ତା କରନ୍ତି ନାହିଁ ! ଏଥିକୁ ପରନ୍ତୁ ଲୋକଟି ଥରେଅଧର ହାବୁଡ଼ରେ ପଡ଼ିଗଲେ ମଧ୍ୟ ତାହାକୁ କିଛି କଥା ପଚାରି ନାହାନ୍ତି, ତେଣୁ ସେ ଲୋକଟି ଅଜଣା ରୂପେ ରହିଯାଇଛି । ଲୋକଟି ଅକାରଣ ଏତେ ସେବାକରୁ, ବୈରାଗୀମାନଙ୍କର ଏହା ଇଚ୍ଛା ନୁହେଁ । ହାତ ଠାରି ଅନେକ ଥର କର୍ମ କରିବାକୁ ନିଷେଧ କଲେ ମଧ୍ୟ ଲୋକଟି ବୁଝି ନବୁଝିଲା ପରି ଚାଲିଯାଏ, ପାଖରେ ରହେ ନାହିଁ ।

ଦ୍ୱାପଞ୍ଚାଶତ୍ ପରିଚ୍ଛେଦ

ଭାଦ୍ର କୃଷ୍ଣାଷ୍ଟମୀ । ଆଜି ମହାପ୍ରଭୁଙ୍କ ଜନ୍ମତିଥି ଉପଲକ୍ଷ୍ୟରେ ବ୍ରଜଧାମର ପ୍ରତ୍ୟେକ ଦେବାଳୟରେ ଭାରି ମହୋତ୍ସବ ଲାଗିଛି । ବୃନ୍ଦାବନବାସୀ ପ୍ରତ୍ୟେକ ଗୃହସ୍ଥଙ୍କ ଘରେ ପୂଜାଅର୍ଚ୍ଚନା ଏବଂ ଉତ୍ସବର ଆୟୋଜନ । ନାନା ଦେଶରୁ ନବାଗତ ବିବିଧ ଶ୍ରେଣୀର ବୈଷ୍ଣବସମ୍ପ୍ରଦାୟ ଏବଂ ନାନାଶ୍ରେଣୀର ଗୃହସ୍ଥ ଯାତ୍ରୀଦଳଙ୍କ ଉପସ୍ଥିତି ଯୋଗୁଁ ବୃନ୍ଦାବନଧାମ ବର୍ତ୍ତମାନ ଲୋକଗହଳରେ ପରିପୂର୍ଣ୍ଣ । ଭକ୍ତବୃନ୍ଦ ଦେବଦର୍ଶନ ନିମନ୍ତେ ସହଜରେ ମନ୍ଦିର ମଧ୍ୟକୁ ପଶିପାରୁ ନାହାନ୍ତି । ଆଜି ସକାଳୁ ସନ୍ଧ୍ୟାଯାଏଁ ଦିନଟାଯାକ ମେଘୁଆ ପାଗ ଧରିଥିଲା । ଏଥି ମଧ୍ୟରେ ଝିପିରି ଝିପିରି, ଝିଁପିରି ଝିଁପିରି, ସୁ ସୁ କରି ଦିନ ସାରା ଅସରା ପାଣି ବରଷି ଗଲାଣି । ସନ୍ଧ୍ୟାବେଳକୁ ନିଧାଡ଼ ଘିଟିଘିଟିଆ ଅନ୍ଧାରଟା ପୃଥିବୀ ଘୋଡ଼ାଇ ପକାଇଛି । ବେଳେ ବେଳେ ଟିକିଏ ଟିକିଏ ବିଜୁଳି ଚମକି ଯିବାରୁ ବାଟୋଇମାନେ ଆପଣା ଆପଣା ଯିବା ଜାଗା ଆଡ଼କୁ ଚଞ୍ଚଳ ଚାଲିଯାଉଛନ୍ତି ।

ମହାପ୍ରଭୁଙ୍କ ଜନ୍ମ ସମୟ ଅର୍ଦ୍ଧରାତ୍ରି, ମାତ୍ର ରାତ୍ରି ପ୍ରହରକ ବେଳୁଁ ମନ୍ଦିରମାନଙ୍କରେ, ସମସ୍ତ କୁଞ୍ଜରେ, ପୁଣି ଗୃହସ୍ଥମାନଙ୍କ ଘରେ ପୂଜାଅର୍ଚ୍ଚନା ଏବଂ ଭାଗବତ ପାଠ ଆରମ୍ଭ ହୋଇଗଲାଣି ।

ଆମ୍ଭମାନଙ୍କ ପରିଚିତ କୁଞ୍ଜରେ ବୈରାଗୀ ଦୁହେଁ ଦୁଇଖଣ୍ଡ ଆସନରେ ବସିଛନ୍ତି । ଆଗରେ ଥିବା ଖଣ୍ଡିଏ ପିଢ଼ା ପଟା ଉପରେ ଥୁଆ ମହାପୁରାଣ ଭାଗବତ

ଦଶମସ୍କନ୍ଧ ଗ୍ରନ୍ଥ ପୁଷ୍ପଚନ୍ଦନମଣ୍ଡିତ । ଗ୍ରନ୍ଥ ଗୋସାଇଁଙ୍କ ସମ୍ମୁଖରେ ନାନାପ୍ରକାର ଫଳମୂଳ ଏବଂ ମିଷ୍ଟାନ୍ନ ଅମଣିଆ ବଢ଼ା । ଆଜି ବୃନ୍ଦାବନ ଧାମରେ ଭିକ୍ଷାର ଅଭାବ ନାହିଁ । ଧର୍ମବନ୍ତ ଯାତ୍ରୀ ଏବଂ ବଡ଼ଲୋକ ଗୃହସ୍ଥମାନେ ଆଜିକା ଦେବଦେବା ଆଉ ଉପବାସୀ ବୈଷ୍ଣବମାନଙ୍କ ପାରଣା ନିମନ୍ତେ ନାନାପ୍ରକାର ମିଷ୍ଟାନ୍ନ ଏବଂ ଫଳମୂଳ ବିତରଣ କରୁଛନ୍ତି । ବିଶେଷ ଲୋକଗହଳ ଯୋଗୁଁ କିମ୍ବା ବିଶେଷ ପ୍ରୟୋଜନ ନ ଥିବାରୁ ହେଉ, ଆମ୍ଭମାନଙ୍କ ବୈରାଗୀମାନେ ମାଧୁକରୀ ଭିକ୍ଷାକୁ ବାହାରି ନାହାନ୍ତି । ହେଲେ, ତୀର୍ଥଯାତ୍ରୀ ରାଜା ଏବଂ ଧର୍ମବନ୍ତ ଲୋକେ କୁଞ୍ଜମାନ ଖୋଜି ଖୋଜି ଉପବାସୀ ବୈଷ୍ଣବମାନଙ୍କ ନିକଟରେ ପାରଣା ଦ୍ରବ୍ୟମାନ ପହଞ୍ଚାଇ ଦେଉଛନ୍ତି । ସେଥିପାଇଁ ବୈରାଗୀମାନଙ୍କ କୁଞ୍ଜକୁଟୀର ମଧ୍ୟରେ ଅମଣିଆ ଦ୍ରବ୍ୟ ପରିପୂର୍ଣ୍ଣ ।

ପାଠକମାନଙ୍କୁ ଚିହ୍ନାଇ ଦେବା ନିମନ୍ତେ ଆମ୍ଭେମାନେ କୁଞ୍ଜାଧିକାରୀ ବାବାଜିଙ୍କୁ ବଡ଼ ବୈରାଗୀ ଏବଂ ନବାଗତ ବାବାଜିଙ୍କୁ ସାନ ବୈରାଗୀ ବୋଲି ଉଲ୍ଲେଖ କରିବୁଁ ।

ସାନ ବୈରାଗୀ ଦଶମସ୍କନ୍ଧ ମହାଗ୍ରନ୍ଥକୁ ଖେଦାଏ ପାଠ ଧରି ପଢ଼ିବାରେ ନିଯୁକ୍ତ । ବଡ଼ ବୈରାଗୀ ଆଖି ବୁଜି ହାତ ଯୋଡ଼ି ବସି ନିଶ୍ଚଳ ମନରେ ଶ୍ରବଣ କରୁଛନ୍ତି । ପାଠ ଚାଲିଛି—

"କୃଷ୍ଣ ରଶ୍ମିରେ ନିଶାକର ।
ନକ୍ଷତ୍ରଗଣେ ବଳୀସ୍ତାର ।"

ଠିକ୍ ଏହି ସମୟରେ ବାହାର ପଟରୁ କିଏ କବାଟରେ ହାତ ମାରି ବିକଳରେ ଡାକିଲା, "ରକ୍ଷାକର, ବଡ଼ ବିପଦରେ ପଡ଼ିଛି, ଜୀବନ ଯାଉଛି ରକ୍ଷାକର ।" ପୁସ୍ତକ ପାଠ ବନ୍ଦ ହୋଇଗଲା । ବୈରାଗୀମାନେ ଦୁଆର ଆଡ଼କୁ ଅନାଇଲେ । ପୁଣି ସେହିପରି ବିକଳ ଡାକ ।

ବଡ଼ ବୈରାଗୀ ଚଞ୍ଚଳରେ କହିଲେ, "ସଙ୍କର ଭାଇ ! ଅତିଥି ବିପଦରେ ପଡ଼ିଛନ୍ତି, ବେଗି କବାଟ ଉଦୁଆଁ କରିଦେଉନ୍ତୁ । ଆମ୍ଭମାନଙ୍କର ବଡ଼ ସୌଭାଗ୍ୟ କଥା, ଉପଯୁକ୍ତ ବେଳରେ ଅତିଥିଙ୍କ ପଦଧୂଳି ଦୁଆରେ ପଡ଼ିଲା ।" କବାଟ ମେଲାହୋଇ ଦିଆଗଲା । ଡାକିବାରୁ ଅତିଥି ଧୀରେ ଧୀରେ କୁଟୀର ମଧ୍ୟକୁ ପ୍ରବେଶ କଲେ । ବୈରାଗୀ ଦୁହେଁ ଏକ ଧ୍ୟାନରେ ଅତିଥିଙ୍କୁ ଚାହିଁରହିଛନ୍ତି । ଅତିଥି ପୂର୍ଣ୍ଣ ଯୁବକ, କ୍ଷୀଣ ଶରୀର, ଛିନ୍ନ ମଳିନ ବସ୍ତ୍ର ପରିଧାନ—ଦକ୍ଷିଣ ହସ୍ତରେ କମଣ୍ଡଳୁ, ବାମ ହସ୍ତରେ ଦଣ୍ଡ । ମସ୍ତକର କେଶ ଅଯତ୍ନ ଯୋଗୁଁ ଜଟିଳ । ବୟସ ଅନୁକ୍ରମରେ ଦାଢ଼ି ନିଶ । ହସ୍ତ ଅଙ୍ଗୁଳିମାନଙ୍କରେ ଦୁଇ ଦୁଇ ଅଙ୍ଗୁଳି ପ୍ରମାଣ

ନଖାବଳି ବଢ଼ିଯାଇଛି । କାନ୍ଧରେ ଖଣ୍ଡିଏ ଚିରା କମ୍ବଳ । ଅଳ୍ପ କାଳ ପୂର୍ବେ, ଅନୁମାନ ହୁଏ ଅତିଥି ବାଟରେ ତିନ୍ତିଥିଲେ । ମସ୍ତକର ଜଟାଳିଆ କେଶ ଏବଂ କମ୍ବଳରୁ ଟୋପା ଟୋପା ଜଳ ନିଗିଡ଼ି ପଡ଼ୁଛି । ଦେହ ଗୋଟାକ କାଦୁଅ ଏବଂ ପାଣିରେ ସରପଟ ହୋଇଯାଇଛି । ଅତିଥି ମଧ୍ୟ ବୈରାଗୀମାନଙ୍କ ମୁଖକୁ ଅନାଇ ପବନ ଲାଗି ବରଡ଼ାପତ୍ର ପରି ଥରି ଯାଉଛନ୍ତି । ବଡ଼ ବୈରାଗୀ କହିଲେ, "ସଙ୍କର ଭାଇ ! ଅତିଥି ବାଟରେ ଭିଜିଯାଇ ବଡ଼ କଷ୍ଟରେ ପଡ଼ିଛନ୍ତି । ପାଦ ଧୋଇବା ପାଇଁ ଜଳ ଆଣିଦିଅ । ଖଣ୍ଡିଏ ବହିର୍ବାସ ଆଣିଦିଅ, ଭିଜା ଲୁଗା ପାଲଟି ପକାନ୍ତୁ ।" ତହିଁ ଉତ୍ତାରେ ଚିର ଅଭ୍ୟାସ ଅନୁସାରେ 'ଗୋବିନ୍ଦ, ଗୋବିନ୍ଦ' ଭଜନ କରିବାକୁ ଲାଗିଲେ ।

କଟାମୂଳ ଗଛ ପରି ଅତିଥି ଧଡ଼ାସ୍ କରି ବୈରାଗୀମାନଙ୍କ ଗୋଡ଼ ତଳେ ପଡ଼ିଯାଇ କାତର ଭାବରେ କହିଲେ, "ଆଜ୍ଞା, ଆଜ୍ଞା, ବାପା ସା'ନ୍ତମାନେ ! ମୁଁ ଆପଣମାନଙ୍କ ସେହି ଅଧମ, ଦୁରାଚାରୀ, ପାପିଷ୍ଠ ପୁତ୍ର ଗୋବିନ୍ଦ ।" ବୈରାଗୀ ଦୁହେଁଯାକ ତକ୍ଷଣେ ଅତିଥିଙ୍କୁ ଚିହ୍ନି ପକାଇଲେ । ବଡ଼ ବୈରାଗୀ ଧୀର, ଗମ୍ଭୀର ନିଶ୍ଚଳ ଭାବରେ ବସି ଅତିଥିଙ୍କୁ ଚାହିଁଛନ୍ତି । ଦୁଇ ଟୋପା ଲୋତକ ଆଖିରେ ଛଳ ଛଳ କରୁଛି । ସାନ ବୈରାଗୀ ଚଞ୍ଚଳ ଉଠିପଡ଼ି ଅତିଥିଙ୍କୁ କୁଣ୍ଢାଇ ପକାଇ "ଆରେ ମୋ ବାପରେ ! ଆରେ ମୋ ଗୋବିନ୍ଦରେ—!" କହି କହି ଖଣ୍ଡିଏ ଗାମୁଛାରେ ଦେହ ପୋଛି ପକାଉଥାନ୍ତି । ବଡ଼ ବୈରାଗୀ ଡାକଦେଲେ, "ସଙ୍କର ଭାଇ ! ଗୋବିନ୍ଦକୁ ନେଇଯାଇ ଯମୁନା ତୁଠ ଦେଖାଇ ଦିଅ, ଗୋଡ଼ ହାତ ଧୂଆଧୋଇ କରି ଆସୁ । କୁଞ୍ଜ ମଧ୍ୟରେ ମାଠିଆଏ ଜଳ ଥୁଆ, ବାବାଜିମାନେ ସ୍ପର୍ଶ କରିଛନ୍ତି, ଗୋବିନ୍ଦ ଗୋଡ଼ରେ ପଡ଼ିବ ନାହିଁ ।"

ଗୋବିନ୍ଦ ଯମୁନାରୁ ସ୍ନାନ କରି ଆସି ଦୁଇଖଣ୍ଡ ଶୁଖିଲା ଲୁଗା ପିନ୍ଧିଲେ । ଇତ୍ୟବସରେ ସାନ ବୈରାଗୀ ଚୁଲିରେ ନିଆଁ ଜାଳିଦେଲେଣି । ଗୋବିନ୍ଦ ନିଆଁ ପୁହିଁ ଟିକିଏ ସୁସ୍ଥ ହେଲେ ।

ପୁନର୍ବାର ପୁରୁଣା ପାଠ ଆରମ୍ଭ । ମହାପ୍ରଭୁ ଜନ୍ମଗ୍ରହଣ ଉତ୍ତାରେ ବସୁଦେବଙ୍କ କାନ୍ଧରେ ବିଜେ କରି ନନ୍ଦଙ୍କ ଗୃହକୁ ବିଜେ ହେଲା ଉତ୍ତାରେ ଅଧା ପାଠ ଶେଷ ହେଲା । ଭାଗବତ ଗୋସାଇଁଙ୍କ ଅର୍ଚ୍ଚନା ଉତ୍ତାରେ ଭକ୍ତ ତିନିଜଣ ପ୍ରସାଦ ସେବା କରି ଶୟନ କଲେ ।

ଏକପଞ୍ଚାଶତ୍ ପରିଚ୍ଛେଦ

ପରିଚୟ

ରୋଜନା ସକାଳ ପରି ବ୍ରାହ୍ମମୁହୂର୍ତ୍ତରେ ବୈରାଗୀ ବୁଢ଼ା ଇଷ୍ଟଦେବତାଙ୍କ ପବିତ୍ର ନାମ ଭଜନ କରି ତୁମ୍ବାଗୋଟି କମଣ୍ଡଳୁ ଧରି ଯମୁନାସ୍ନାନକୁ ବାହାରିଗଲେ । ଅଭ୍ୟାଗତଙ୍କ ନିଦ ଏଯାଏଁ ଭାଙ୍ଗି ନାହିଁ । ଗତକାଲି ବନଯାକ ପାଣିରେ ଭିଜି, ଦାଣ୍ଡେ ଦାଣ୍ଡେ ବୁଲି ବଡ଼ ଅଳପଡ଼ିଥିଲେ, ସେଥିପାଇଁ ଏ ଯାଏଁ ଶୋଇପଡ଼ିଛନ୍ତି । ଦିନ ଅନୁମାନ ଘଡ଼ିକ ବେଳେ ବ୍ରଜଦାସ ଆସି କୁଞ୍ଜକୁଟୀର ଦ୍ୱାର ପାଖରେ ଉପସ୍ଥିତ । ରୋଜନା ଅଭ୍ୟସ୍ତରୂପେ ଗୋଟିଏ ଭୁଞ୍ଜୁଣୀ ଧରି ଓଲେଇ ଦେଉଛି । ଠିକ୍ ସେତିକବେଳେ, 'ପ୍ରଭୁ ଦୟାମୟ ! କ୍ଷମାକର, ରକ୍ଷା କର !' ଗୋଟିଏ ଶବ୍ଦ ଶୁଭିଲା । ବ୍ରଜଦାସ ଅନ୍ୟମନରେ ଆପଣା କାମରେ ଲାଗିଥିଲା, ଶବ୍ଦ ଶୁଣି ଚମକି ପଡ଼ି ଠିଆହୋଇଗଲା । ଶବ୍ଦଟି ଯେମନ୍ତ ତାହାର ଜଣାଶୁଣା । ବ୍ରଜଦାସ ଆପଣା କାମରେ ଲାଗିଥିବା ଯୋଗୁଁ ଶବ୍ଦଟି କେଉଁ ଦିଗରୁ ଆସିଲା, ଜାଣି ନ ପାରି ତାଟକା ହୋଇ ଠିଆ ହୋଇ ଏଣିକି ତେଣିକି ଅନାଉଛି । ଧୀରେ ଧୀରେ କୁଟୀର ଦ୍ୱାରଟା ମେଲିଗଲା, ଗୋଟିଏ ଭେଣ୍ଡିଆ ବୈରାଗୀ ଭିତରୁ ବାହାରି ଆସି ମେଲାରେ ଠିଆ ହେଲାକ୍ଷଣି ବ୍ରଜଦାସ ତାଙ୍କ ଗୋଡ଼ତଳେ ପଡ଼ି ଭୋ କରି ରଡ଼ିଟାଏ ଛାଡ଼ିଲା । ବୈରାଗୀଙ୍କ ଗୋଡ଼ଯୋଡ଼ିକ ଆଣ୍ଠୁ କରି ଧରିଥାଏ । "ହାଁ ହାଁ, ଗୋଡ଼ ଛାଡ଼, ଗୋଡ଼ ଛାଡ଼" କହି ବୈରାଗୀ ଲୋକଟିକୁ ଭଲ କରି ଅନାଇଲେ । ଚଞ୍ଚଳ ହାତଧରି ଉଠାଇ ପଚାରିଲେ, "କିଏ ରେ ? ସଇତା, ତୁ ଏଠାକୁ କାହୁଁ କେବେ ଆଇଲୁ ?" ଆଜକୁ ପାଞ୍ଚ ବରଷରୁ ଅଧିକ କାଳ ଛଡ଼ାଛଡ଼ି । ହେଲେ ଦେଖିଲାକ୍ଷଣି ଏକକୁ ଆରେକ ଚହ୍ନାଚହ୍ନି ହୋଇଗଲେ । ବୈରାଗୀ ଦୁଇ ତିନି ଥର ପଚାରିଲେଣି, ହେଲେ ସଇତାର ଏମନ୍ତ ଗୋଟାଏ କୋହ ଉଠିଛି ଯେ ଧକେଇ ଯାଉଛି; ମନ କଲେ ମଧ୍ୟ ଉତ୍ତର ଦେଇପାରୁନାହିଁ । ମାତ୍ର ବୈରାଗୀ ଧୀର ଗମ୍ଭୀରଭାବରେ ଠିଆ ହୋଇଛନ୍ତି । ଚିରଶୃଙ୍ଖଳାର କିଛି ହେଲେ ଚିହ୍ନ ଜଣାଯାଉ ନାହିଁ । ଦଣ୍ଡକ ଉତ୍ତାରେ ବୈରାଗୀ ବସିପଡ଼ି ସଇତାକୁ ପାଖକୁ ବସାଇଦେଲେ । ପୁଣି ପଚାରିଲେ, "ବୋଇଲୁ ସଇତା । ତୁ ଏଠାକୁ କିପରି ଆଇଲୁ ? ଏତେକାଳ କେଉଁଠାରେ, କିପରି ଥିଲୁ ? ତୋ ମା ଭଲ ଅଛି ତ ?" ସଇତା ଟିକିଏ ସାବ୍ୟସ୍ତ ହୋଇ ଧୀରେ ଧୀରେ ବୋଲିବାକୁ ଲାଗିଲା—

"ଆଜ୍ଞା, ପ୍ରଥମେ ମୁଁ ଘରଠାରୁ ... ଆସି ଶ୍ରୀଗୁରୁଙ୍କ ଦର୍ଶନ ପାଇଲି ନାହିଁ । ତିନି ଚାରି ବନଯାଏ କଷ୍ଟ ... ଯାକ ଅଣ୍ଡାଳି ପକାଇଲି,

କିଛି ସନ୍ଧାନ ପାଇଲି ନାହିଁ । ଜଣା ଅଜଣା ଢେର ଲୋକଙ୍କୁ ବି ପଚାରିଗଲି । ଆସପାଖ ସବୁ ଜଣାଶୁଣା ଜଗା, ପୁରୀକ୍ଷେତ୍ର, ଭୁବନେଶ୍ୱର, ଖଣ୍ଡଗିରି, ଉଦୟ-ଗିରି, ଲଳିତଗିରି ସବୁ ଜାଗାରେ ଖୋଜି ପୁଣି ଘରକୁ ବାହୁଡିଗଲି । ମୋ ମା' ମା-ମଣିମାଙ୍କ ବିୟୋଗ କଥା ଶୁଣି ଦିନରାତି ବସି କାନ୍ଦୁଥିଲା । ତହିଁ ଉପରେ ପ୍ରଭୁଙ୍କ ଅଦର୍ଶନ ବାର୍ତ୍ତା ପାଇବା ଷଣି ଯେ ବିଛଣା ଧରିଲାଟି, ଆଉ ଉଠି ନାହିଁ । ପ୍ରଭୁ ତାଙ୍କୁ ଯେଉଁ ନୋଟ୍‌ଗୁଡିକ ଦେଇ ଅଣ୍ଟା ହୋଇଥିଲେ, ସେଗୁଡିକ ବଦଳାଇ ଟଙ୍କା କରି ଦେଇଥିଲି । ଟଙ୍କା ବୁଜୁଲାଟା ମୁଣ୍ଡତଳେ ଦେଇ ଶ୍ରୀପ୍ରଭୁଙ୍କ ଦର୍ଶନ ଆଉ ମଙ୍ଗଳପାଇଁ ଦିନରାତି ଠାକୁର ଦେବତା ନାମରେ ମନାସୁଥାଏ । ଯେତେ-ବେଳେ ବାଧିକାଟା ନିହାତି ବଳିପଡିଲା, 'ମୋ ହାତକୁ ସେ ବୁଜୁଲାଟି ବଢ଼ାଇ ଦେଇ କହିଲା, 'କୁଅଁରବାବୁଙ୍କ ଶ୍ରୀଅଙ୍ଗ କୁଶଳପାଇଁ ସବୁ ଠାକୁର ଦେବତାଙ୍କୁ ଭୋଗ ଲଗା, ବୈଷ୍ଣବ ଗୋସାଇଁଙ୍କୁ ଡାକି ଖିଆ କରିଦେ ।' ଦିନକୁ ଦିନ ବୁଢ଼ୀର ବାଧିକା ବଢ଼ିବାକୁ ଲାଗିଲା । ଯୋଡାଏ ବୈଦ୍ୟ ଲଗାଇଥିଲି, କିଛି ଫଳ ହେଲା ନାହିଁ । ଶେଷକୁ କଣ ହେଲା କି, ଔଷଧ ଦେଲେ ମା ମୁଣ୍ଡରେ ଛୁଆଁଇ ତଳେ ଥୋଇଦିଏ, ଖାଏ ନାହିଁ । ଆଠ ଦଶ ମାସ ଯାଏ ପାଖରେ ବସି ସେବା କରୁଥାଏ, କାର୍ତ୍ତିକ ବଡ଼ ଏକାଦଶୀ ଦିନ ସକାଳେ ତାହାର ସମସ୍ତ ହୋଇଗଲା ।''

''ଗୋବିନ୍ଦଚନ୍ଦ୍ର, ଠିକ୍ କାର୍ଯ୍ୟ କରିଛୁ, ତୋ'ହର ଯାହା କରିବାର କରିଛୁ । କିଂବା ନ କରନ୍ତୁ ? ମୋ ପରି ମାତୃଘାତୀ କେତେ ଜଣ ବା ପୃଥିବୀରେ ଅଛନ୍ତି ?'' ବୈରାଗୀ ନିଶ୍ୱାସଟାଏ ପକାଇ ତୁନି ହୋଇ ବସିଲେ । ତାହାଙ୍କ ଦୁଇ ଆଖିଡୋଳାରେ ଦୁଇ ବିନ୍ଦୁ ଲୋତକ ଛଳ ଛଳ କରୁଥାଏ । ସଇତା ବୈରାଗୀଙ୍କ ମନକଥା ବୁଝିପାରି ଚଞ୍ଚଳ ଆଉ କଥା ପକାଇଲା—

''ମୁଁ ବୁଢ଼ୀର ଶୁଦ୍ଧି କାର୍ଯ୍ୟ ସାରି ଘରେ ବସିଛି, ସେତିକିବେଳେ ଖବର ଗୋଟାଏ ଘଟଣା ଶୁଣି କଟକ ଧାଇଁଆସିଲି । ବଡ଼ ସାନ୍ତ ରତନପୁର ଭେଣ୍ଡିଆ ଜମିଦାର ପାଖରେ ନାଏବ ଥିଲେ । ଢେର୍‌ଗୁଡ଼ାଏ ଟଙ୍କା ପଇ ଗୋଳମାଳ କରିଦେଲେ । ତହବିଲ ତୋସରଫ ଦୋଷ ପ୍ରମାଣ ହେବାରୁ ତାଙ୍କର ଦୁଇ ବରଷ ମିଆଦ ହୋଇଗଲା ।''

ମୋତେ ସେତେବେଳେ ଦଶ ଦିଗ ଅନ୍ଧାର ଦିଶିଲା । ପ୍ରଭୁଙ୍କୁ ଖୋଜିବା-ପାଇଁ ବାହାରିପଡ଼ିଲି । ସେତୁବନ୍ଧ, ରାମେଶ୍ୱର, ହରିଦ୍ୱାର ଆଉ ଆଉ ଢେର ସ୍ଥାନରେ ତିନିବରଷ ହେଲା ବୁଲୁଛି, କାହିଁ ସନ୍ଧାନ ପାଇଲି ନାହିଁ । ଆଜକୁ ଦଶ

ମାସ ତଳେ କାଶୀ ମଣିକର୍ଣ୍ଣିକା ଘାଟ ପାଖରେ ବୁଲୁଛି, ଗଙ୍ଗାକୂଳରେ ଟିକିଏ ଗୋଳମାଳ ଶୁଣି ଅନାଇଲି, ଯୋଡ଼ାଏ ପଠାଣ ନାଉରୀ ଗୋଟିଏ ସନ୍ନ୍ୟାସୀଙ୍କୁ ଧରି ଟଣାଓଟରା ଲଗାଇଛନ୍ତି । ଥୋକେ ଯାତ୍ରୀ ରାଜଘାଟ ପାଖରୁ ପରି ଖଣ୍ଡିଏ ନାଆ ଭଡ଼ା କରି ମଣିକର୍ଣ୍ଣିକା ଘାଟଯାଏ ଆସିଥିଲେ । ଯାତ୍ରୀମାନେ ନାଉରୀଙ୍କୁ ଆପଣା ଆପଣା ଭଡ଼ା ପଇସା ଦେଇ ଚାଲିଗଲେ । ସନ୍ନ୍ୟାସୀ ହାତରେ ପଇସା ନଥିଲା, ନାଉରୀମାନଙ୍କୁ କହିଲେ, 'ଆରେ ବାବା ! ମୁଁ ସନ୍ନ୍ୟାସୀ, ପଇସା କାହୁଁ ପାଇବି ?' ଜଣେ ନାଉରୀ ଖପା ହୋଇ ସନ୍ନ୍ୟାସୀଙ୍କୁ ଧକ୍କା ମାରିଲା, କହିଲା, 'ଶାଲା ଜୁଆଚୋର ! ତେରି ବାପ୍‌କା ନାଉ—ଭୁରନ୍ତ ଚଢ଼୍‌ବୈଠା—ଉସ୍‌ବଖତ୍ ବୋଲା ନାହିଁ ? ଡାଲ୍ ଶାଲା ପଇସା ।' ଆଉ ଗୋଟାଏ ଟାଣ ଧକ୍କାଏ ମାରିବାରୁ ସନ୍ନ୍ୟାସୀ 'ବାବା ରେ' କହି ଆଣ୍ଠେଇ ପଡ଼ିଲେ । ମୋତେ ବଡ଼ ବିକଳ ଲାଗିଲା । ମୋ ଟଣ୍ଟାରେ ପଇସା ଥିଲା, ଅଣାଏ ପଇସା ଧରି ପାଖକୁ ଧାଇଁଗଲି । ଦେଖିଲି ସନ୍ନ୍ୟାସୀଟି ଅଳ୍ପ ବୟସ, ମୁଣ୍ଡରେ ଜଟା, ଦେହଯାକ ବିଭୂତି ଲେପା, ପିନ୍ଧା ଖଣ୍ଡିଏ ସାନ ଗେରୁଆ ଲୁଗା, ଖାଇବା ହାତରେ ଗୋଟିଏ କାଠର କମଣ୍ଡଳୁ, ଡେବିରି କାଙ୍କରେ ଝୁଲା କନାବନ୍ଧା ଗୋଟିଏ ସାନ ପୁଟୁଳି । ମୋ ମନ କମିତିକା ଛୁକେଇଲା, ଭଲ କରି ଅନାଇଲି । ସନ୍ନ୍ୟାସୀ ବି ମୋତେ ଭଲ କରି ଅନାଇ କହିଲେ, 'କିଏ ରେ ମଇତା !' ନାଉରୀଙ୍କୁ ଅଣାଏ ପଇସା ଦେଇ ବିଦା କରିଦେଇ ସନ୍ନ୍ୟାସୀଙ୍କ ଗୋଡ଼ତଳେ ପଡ଼ିଗଲି । ବଡ଼ ସାଆନ୍ତଙ୍କର ଆଉ ସେ ବେଶ ନାହିଁ, ଗୁଡରେ ପଞ୍ଜରା ଗଣି ହେଉଛି । ଭିକାରି ବେଶ, ଅଗପରି ଟାଣ କଥା ନାହିଁ, ଗଣ୍ ଗଣ୍ କରି ଧୀରେ ଧୀରେ କଥା କହୁଛନ୍ତି ।

ମୁଁ ପଚାରିବାରେ ବଡ଼ ସାଆନ୍ତ କହିଲେ, "ଆଉ କାହିଁ ଯିବି ରେ ? ତୋହରି ଆଗରେ ସବୁକଥା, କଣ କହିବି, କଣ ନଜାଣୁ ? ମୋହରି ପାପରୁ ରଜାପରି ଯୋଡ଼ାଏ ବଂଶ ଲଣ୍ଡଭଣ୍ଡ ହୋଇଗଲେ । ପିଉସୀ ସାଆନ୍ତାଣୀ ଆଉ ମୋ ମା'କୁ ନିଜ ହାତରେ ହତ୍ୟା କରିଛି ବୋଲି, ମୋ ପାପର ପ୍ରାୟଶ୍ଚିତ୍ତ ନାହିଁ, ଏହିପରି ଭିକ ମାଗି ପୁଣ୍ୟସ୍ଥାନମାନଙ୍କରେ ବୁଲିବି, ଏଇଟା ମୋହରି ପ୍ରାୟଶ୍ଚିତ୍ତ । ପ୍ରଭୁ ଯାହା କରନ୍ତୁ ।"

ପୃଥିବୀରେ ସମସ୍ତ ସୁଖରୁ ବଞ୍ଚିତ ହେଲେ ଘୋର ପାପୀ ମନରେ ଚେତନା ପଶେ ।

"ବୁଢ଼ା ସାଆନ୍ତମାନେ ଏହି ଧାମରେ ବିଜେ ହୋଇଥିବାର ବଡ଼ ସାଆନ୍ତଙ୍କଠାରୁ ଶୁଣିଲି । ସେ କିପରି ସନ୍ଧାନ ପାଇଥିଲେ କୌଣସି ଦିନ ହେଲେ

ଶୀଘ୍ରମୁ ଏଠାକୁ ବଜେ ହେବେ । ଅନୁମାନ କର ଗୃହି ବସିଥିଲ । ପ୍ରଭୁ ଭେଟାଇ-ଦେଲେ ।"

ଚତୁଃପଞ୍ଚାଶତ୍ ପରିଚ୍ଛେଦ

ଆଦେଶ

ଓପରଓଳି ତଳପହରଆ ବେଳ । କୁଞ୍ଜ କୁଟୀର ଆଗ ଗ୍ରାମୁଆ ମେଲରେ ଆମ୍ଭମାନଙ୍କ ବୈରାଗୀ ଦୁହିଁଙ୍କ ଆଗରେ ଅଭ୍ୟାଗତ ଭେଣ୍ଡିଆ ହାତଯୋଡ଼ି ମୁଣ୍ଡ ନୁଆଁଇ ବସିଛନ୍ତି । ବୈରାଗୀମାନଙ୍କ ପଛରେ ସଇତା ହାତ ଯୋଡ଼ି ଛିଡ଼ା ହୋଇଛି । ସମସ୍ତେ ତୁନି । ଆମ୍ଭମାନଙ୍କ ସାନ ବୈରାଗୀ ପଚାରିଲେ, "ଗୋବନ୍ଦ ! ଏ ଭେଣ୍ଡିଆଟି କିଏ ?"

ଗୋବନ୍ଦ—ଆଜ୍ଞା, ସଇତା ପର ।

ବରଷେ କାଳ ହେଲା ସଇତା କୁଞ୍ଜରେ ପ୍ରତିଦିନ ମାଇଟି କରିଯାଉଛି । ବୈରାଗୀମାନେ ଢେର ଢେର ଥର ତାକୁ ଭେଟିଲେଣି । ହେଲେ ତାହା ମୁହଁକୁ କେବେ ଅନାଇ ନାହାନ୍ତି । ବଡ଼ ବୈରାଗୀଙ୍କର ତ ଅଭ୍ୟାସ, ଦେବଦର୍ଶନ ବିନା ଆଉ କାହାକୁ ମୁଣ୍ଡ ଟେକି ଚାହାଁନ୍ତି ନାହିଁ, ବାଟରେ ମୁଣ୍ଡ ପୋତି ଚାଲୁଥା'ନ୍ତି । ସାନ ବୈରାଗୀ ଅଇଲା ଦିନରୁ ତାହାଙ୍କ ସହିତ କେବଳ କେତେ ଥର କଥାବାର୍ତ୍ତା ହୋଇଛି । ଆଜି କଥାବାର୍ତ୍ତା ହେବାର ଲୋଡ଼ା ।

ବଡ଼ ବୈରାଗୀ କହିଲେ, "ଗୋବନ୍ଦ ! ତୁମ୍ଭ ପ୍ରତି ଆମ୍ଭର ଯେତିକ କରିବାର ଥିଲା, କରିସାରିଛୁଁ । ଏବେ ତୁମେ ସ୍ୱାଧୀନ, ଆପଣା ଇଚ୍ଛାକୁ ଗୃହି ବାଟ ଧରି ଚାଲ । ହେଲେ ଆମ୍ଭକୁ ଯେମନ୍ତ ଜଣାଯାଉଛି, ତୁମ୍ଭ ପ୍ରତି ପ୍ରଭୁଙ୍କ ଆଦେଶ ଅପୂର୍ଣ୍ଣ ରହିଯାଇଛି ।"

ଗୋବନ୍ଦଚନ୍ଦ୍ର ଦୁଇ ଜଣଙ୍କ ପାଦତଳେ ପଡ଼ି ହାତ ଯୋଡ଼ି ଜଣାଇଲା, "ପିତଃ ! ଦେବତା ! ପରମଗୁରୋ ! ଆପଣମାନେ ମୋହର ପୂଜନୀୟ ତୁଳ୍ୟ । ଉଭୟେ ଗୁରୁଦେବ, ଉପଦେଷ୍ଟା ଉପସ୍ଥିତ । ମୋହର ଧର୍ମଜ୍ଞାନ, କର୍ତ୍ତବ୍ୟବୁଦ୍ଧି କିଛି ମାତ୍ର ନାହିଁ, ବିଶେଷରେ ଆପଣମାନଙ୍କୁ ହରାଇ ସମସ୍ତ ହରାଇ ବସିଛି । ପ୍ରଭୋ ! ମୋହର ସମସ୍ତ ଅପରାଧ କ୍ଷମା କରି ଦୟା ପ୍ରକାଶ କରନ୍ତୁ । ମୋ ପକ୍ଷରେ ବର୍ତ୍ତମାନ କର୍ତ୍ତବ୍ୟ କ'ଣ, ଅଜ୍ଞା ହେଉ ।"

ବଡ ବୈରାଗୀ କହିଲେ, "ବାବା ଗୋବିନ୍ଦ ! ଭଲ କରି ମନରେ ହେଜ; ଧର୍ମର ଦୁଇଗୋଟି ଅଙ୍ଗ—ଈଶ୍ୱରଭଜନ ଓ ଈଶ୍ୱରଙ୍କ ପ୍ରିୟକାର୍ଯ୍ୟ ସାଧନ । ଜଗତବାସୀ ସମସ୍ତ ନରନାରୀ ଈଶ୍ୱରଙ୍କ ପୁତ୍ରକନ୍ୟା । ଏଥିକୁ ଜନ-ସମାଜର ମଙ୍ଗଳକାମନାରେ ଏବଂ ସେମାନଙ୍କର ସୁଖଶାନ୍ତି ବର୍ଦ୍ଧନ ସକାଶେ ଆପଣାର ସମସ୍ତ ସାମର୍ଥ୍ୟ, ସମସ୍ତ ସଦିଚ୍ଛା ପ୍ରୟୋଗ କରିବା ପ୍ରଭୁଙ୍କର ପ୍ରିୟକାର୍ଯ୍ୟ ସାଧନା ଅଟେ । ପରମ କରୁଣାମୟ ପରମେଶ୍ୱର ଆମ୍ଭମାନଙ୍କ ମନରେ କେତେ-ଗୁଡ଼ିଏ ସଦ୍‌ବୃତ୍ତି ପ୍ରଦାନ ପୂର୍ବକ ଯେମନ୍ତ ଆଦେଶ କରୁଅଛନ୍ତି, ସଂସାରର ମଙ୍ଗଳ-ବିଧାନରେ ଆମ୍ଭେମାନେ ନିଯୁକ୍ତ ରହୁଁ । ଏଥିକୁ, ଏଥିରେ ଅବହେଳା କଲେ ତାହାଙ୍କ ଆଜ୍ଞା ଅମାନ୍ୟ କରିବାର ହେବ । ପ୍ରଭୁ କରୁଣା କରି ତୁମ୍ଭ ହାତରେ ବିପୁଳ ଅର୍ଥ, ସାମର୍ଥ୍ୟ, ବିଦ୍ୟା, ଜ୍ଞାନ ଦେଇଅଛନ୍ତି । ସେ ସମସ୍ତ ପ୍ରୟୋଗ କରି ତୁମ୍ଭେ ଲୋକ ସମାଜର ଅନେକ ମଙ୍ଗଳସାଧନ କରିବାକୁ କ୍ଷମ ହେବ । ପୁରୁଷାନୁକ୍ରମିକ ଉପାସ୍ୟ ଗୃହଦେବତାଙ୍କର ପୂଜା ଅର୍ଚ୍ଚନା, ଅନେକଗୁଡ଼ିଏ ପ୍ରତିପାଳ୍ୟ ଲୋକଙ୍କ ପ୍ରତିପାଳନ କରିବାର ଭାର ତୁମ୍ଭ ହସ୍ତରେ ରହିଅଛି । ପ୍ରଭୁଙ୍କ କରୁଣାରୁ ତୁମ୍ଭେ ବିପୁଳ ଧନର ଅଧିକାରୀ । ସେହି ଅର୍ଥ ପ୍ରୟୋଗରେ ଦେଶ ମଧ୍ୟରେ ଜ୍ଞାନ ବିସ୍ତାର, ପୀଡ଼ିତ ଲୋକଙ୍କୁ ସେବା ଶୁଶ୍ରୂଷା ଏବଂ ଜଳଛତ୍ର, ଅନ୍ନଛତ୍ର ଯୋଗେ ଅନେକ ପ୍ରାଣୀଙ୍କୁ ରକ୍ଷା କରିବାକୁ ସମର୍ଥ ହେବ । ଏହା ମଧ୍ୟ ବୋଲୁଅଛୁଁ, ତୁମ୍ଭେ ସନ୍ନ୍ୟାସାଶ୍ରମରେ ଥାଇ ପ୍ରଭୁଙ୍କ ଅର୍ଚ୍ଚନା ଯୋଗେ ଆତ୍ମୋନ୍ନତି କରିବାକୁ କ୍ଷମ ହୋଇପାର, ମାତ୍ର ଏଥିରେ ତୁମ୍ଭର ସ୍ୱାର୍ଥପରତା ପ୍ରକାଶ ପାଇବ, ପୁଣି ପ୍ରଭୁଙ୍କ କରୁଣାଦତ୍ତ ସଦ୍‌ଗୁଣାବଳୀ ବ୍ୟର୍ଥ ହୋଇଯିବ ।"

ସାନ ବୈରାଗୀ କହିଲେ, "ବାବା ଗୋବିନ୍ଦ ! ଆମ୍ଭମାନଙ୍କର ଗୁରୁଦେବ ପ୍ରଭୁ ଯାହା ଆଜ୍ଞା କଲେ, ମୋହର ମଧ୍ୟ ତୁମ୍ଭକୁ ସେତିକି ଅନୁରୋଧ ଜାଣ । ଦୁଇ କୁଳର ଉପାସ୍ୟ ଦେବତାଙ୍କର ସେବାପୂଜା, ଉଭୟ ବଂଶର ପ୍ରତିପାଳ୍ୟ ଲୋକଙ୍କ ରକ୍ଷାବିଧାନ, ଦୁଇ ବଂଶର ସମସ୍ତ ସମ୍ପତ୍ତିର ସତ୍‌ପ୍ରୟୋଗ ଭାର ତୁମ ପ୍ରତି ଅର୍ପିତ ଅଛି ଜାଣି କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ମାର୍ଗରେ ଅଗ୍ରସର ହୁଅ ।"

ଗୋବିନ୍ଦଚନ୍ଦ୍ର ଦୁଇଜଣଙ୍କ ପଦରେଣୁ ମସ୍ତକରେ ଲଗାଇ ମେଲାଣି ଘେନିଗଲେ ।

ପଞ୍ଚପଞ୍ଚାଶତ୍ ପରିଚ୍ଛେଦ

ଜମିଦାରୀ ପରିଚାଳନାର ବ୍ୟବସ୍ଥା

ଦୁଇ ତାଲୁକ ବିଶାଳ ଜମିଦାରୀର କାର୍ଯ୍ୟ ପରିଚାଳନ ବ୍ୟବସ୍ଥା ଏକ ସଙ୍ଗରେ ମିଶାଯାଇଛି । ତତ୍ତ୍ୱାବଧାନ ନିମନ୍ତେ ଜଣେ ସୁଶିକ୍ଷିତ, ଉପଯୁକ୍ତ କର୍ମଚାରୀ ନିଯୁକ୍ତ । ସମସ୍ତ ଆୟ ଦେବସେବା, ସଦାବର୍ତ୍ତ, ଶିକ୍ଷାବିସ୍ତାର, ସାଧାରଣ ଚିକିତ୍ସା ବିଷୟରେ ବ୍ୟୟ ହୁଏ । ସାମନ୍ତ ଗୋବିନ୍ଦଚନ୍ଦ୍ର ବର୍ତ୍ତମାନ ସମସ୍ତ ସମ୍ପତ୍ତିର ଅଧିକାରୀ ହେଲେ ମଧ୍ୟ ଜମିଦାରୀର ଉପସ୍ୱତ୍ୱ ଅର୍ଥ ନିଜ ଇଚ୍ଛାନୁସାରେ ଆପଣା କାର୍ଯ୍ୟରେ ବ୍ୟୟ କରିବାକୁ ଦେବସ୍ୱ ଅପହରଣ ସ୍ୱରୂପ ଜ୍ଞାନ କରନ୍ତି । ସମସ୍ତ କାର୍ଯ୍ୟର ତତ୍ତ୍ୱାବଧାନ କରନ୍ତି ବୋଲି ଆପଣା ସକାଶେ ବେତନ ବୋଲି ନିୟମିତ ରୂପେ ମାସିକ କିଛି ଅର୍ଥ ଗ୍ରହଣ କରିଥାନ୍ତି, ତାହା ମଧ୍ୟ ଅତି ଅଳ୍ପ ମାତ୍ର ଅଟେ । ଉକ୍ତ ରୂପ ନିର୍ଦ୍ଧାରିତ ଅର୍ଥରୁ ଆପଣା ଆହାର, ପରିଧାନ ନିମନ୍ତେ ଯତ୍ ସାମାନ୍ୟ ବ୍ୟୟ କରି ଉଦ୍‌ବୃତ୍ତ ଅର୍ଥ ଗରିବ, ଦୁଃଖୀ, ଆତୁର, ରୋଗଗ୍ରସ୍ତ ଲୋକମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ବିତରଣ କରିଦିଅନ୍ତି ।

ସଇତା ପୂର୍ବପରି ସାମନ୍ତଙ୍କ ସେବାରେ ନିଯୁକ୍ତ ଅଛି । ସଇତା ବିଶ୍ୱାସୀ, ଧର୍ମପରାୟଣ, ପ୍ରଭୁଭକ୍ତ ଏବଂ କଟକରେ ଥିବା ସମୟରେ ଲେଖିପଢ଼ି ଶିଖିଥିଲା । ସାମନ୍ତ ଉପଯୁକ୍ତ ଜାଣି ଅପଣାର ପ୍ରତିଭୂ ସ୍ୱରୂପେ ତାହାକୁ ସମସ୍ତ ବିଷୟରେ ସର୍ବାଧିକାରୀ ପଦରେ ନିଯୁକ୍ତ କରିଅଛନ୍ତି । ଜମିଦାରୀ ଅସୂଲ, ତହସିଲ ଏବଂ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ କାର୍ଯ୍ୟ ପରିଚାଳନା ନିମନ୍ତେ ବହୁ ସଂଖ୍ୟକ କିରାଣି ପାଇକିଆ ନିଯୁକ୍ତ ଅଛନ୍ତି । ସଇତା ସମସ୍ତଙ୍କ ହିସାବ ଏବଂ କାର୍ଯ୍ୟର ପରୀକ୍ଷକ । ତାହାର କର୍ମଠତା, ବୁଦ୍ଧିମତ୍ତା, ନ୍ୟାୟପରତା ହେତୁରୁ ସମସ୍ତ କର୍ମଚାରୀ ତାହା ସମ୍ମୁଖରେ ଶଙ୍କି ରହିଥାନ୍ତି । ସଇତାର ତୀକ୍ଷ୍ଣ ଦୃଷ୍ଟି ହେତୁରୁ କେହି କର୍ମଚାରୀ ପ୍ରଜାପତି ଅତ୍ୟାଚାର କିମ୍ବା ଦେବସ୍ୱ ଉପସ୍ୱତ୍ୱ ଟଙ୍କା ଅପହରଣ କରିବାକୁ ସାହସ କରିପାରେ ନାହିଁ ।

ସଇତା ଉଚ୍ଚପଦସ୍ଥ ଥିଲେ ମଧ୍ୟ ଆପଣା ବ୍ୟୟନିର୍ବାହ ନିମନ୍ତେ ବେତନସ୍ୱରୂପ କଦାଚିତ୍ କିଛି କିଛି ଅର୍ଥ ଗ୍ରହଣ କରିଥାଏ । ତାହାର ନିଜ ବ୍ୟୟ ମଧ୍ୟରେ ସରକାରୀ ଦାନ ଛଡ଼ା ନିତାନ୍ତ ଅସହାୟା ସମ୍ଭ୍ରାନ୍ତ ଘରର ବିଧବା ବୁଢ଼ୀ-ମାନଙ୍କୁ ଗୋପନରେ କିଛି କିଛି ଦାନ କରିଥାଏ । ଶୁଣାଯାଏ ତାହାର ବୁଢ଼ୀମାତା ମୃତ୍ୟୁ ସମୟରେ ତାହାର ଗ୍ରାମସ୍ଥ ଗୁଡ଼ିଏ ନିରାଶ୍ରୟା ପତିପୁତ୍ରହୀନା ବୁଢ଼ୀ ସ୍ତ୍ରୀଙ୍କୁ ସାହାଯ୍ୟ କରିବା ସକାଶେ କହିଥିଲା ।

ଅନ୍ନଦାତା ପ୍ରଭୁଙ୍କ ପରି ସରିତା ବର୍ତ୍ତମାନ ଗୈରିକବସନଧାରୀ, ହବିଷ୍ୟାନ୍ନ ଭୋଜୀ ବୈରାଗୀ। ସରିତାର ବିଶ୍ୱାସ ତାହାରି ଅସାବଧାନତା ଯୋଗୁଁ ପ୍ରଭୁ କଷ୍ଟଭୋଗୀ। ଆପଣା ଦୁଷ୍କର୍ମର ପ୍ରାୟଶ୍ଚିତ୍ତ ନିମନ୍ତେ ସେ ସନ୍ନ୍ୟାସ ଗ୍ରହଣ କରିଅଛି।

ସମଦରପୁର ଉଆସ ମଧ୍ୟରେ ଅବସ୍ଥିତା ମଲୁଆ ବର୍ତ୍ତମାନ ଅଯତ୍ନକୁନ୍ତଳା, କଷାୟବସନପରିହିତା ତପସ୍ୱିନୀ। ସାମନ୍ତ ଗୋବିନ୍ଦଚନ୍ଦ୍ର ଆପଣା କର୍ତ୍ତବ୍ୟଜ୍ଞାନରେ ମଲୁଆକୁ ଗୃହସ୍ଥା କରାଇବା ପାଇଁ ଚେଷ୍ଟା କରି ବୁଝିଲେ, ସେ ଆପଣା ପ୍ରତିଜ୍ଞା ପାଳନ ବିଷୟରେ ସ୍ଥିରନିଶ୍ଚୟା। ସେ ମଧ୍ୟ ସରିତା ପରି ଆପଣାକୁ ସମସ୍ତ ଉତ୍ପାତର ମୂଳାଧାର ଜ୍ଞାନ କରି ନିଜକୃତ ଅପରାଧ ଖଣ୍ଡନ ନିମନ୍ତେ ସନ୍ନ୍ୟାସବ୍ରତ ଗ୍ରହଣ କରିଅଛି। ସାମନ୍ତଙ୍କର ଅନୁରୋଧ ପୁଣି ଆପଣାର କର୍ତ୍ତବ୍ୟଜ୍ଞାନରେ ଉଆସ ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରତିପାଳିତା ଦାସୀମାନଙ୍କର ରକ୍ଷଣାବେକ୍ଷଣରେ ମନୋଯୋଗିନୀ ଥାଏ। ଅନ୍ୟ ସମୟ ଗୀତାପାଠ ଓ ଈଶ୍ୱରାଧନାରେ କାଟେ।

ସାମନ୍ତ ଗୋବିନ୍ଦଚନ୍ଦ୍ର ବହୁ ଅର୍ଥ ବ୍ୟୟରେ ମାତା ମଣିମାଙ୍କର ଏବଂ ଇନ୍ଦୁମତୀର ଦୁଇଗୋଟି ସମାଧିମନ୍ଦିର ପ୍ରସ୍ତୁତ କରାଇଅଛନ୍ତି। ପ୍ରତିଦିନ ବ୍ରାହ୍ମ-ମୁହୂର୍ତ୍ତରେ ସାମନ୍ତ ନଦୀରେ ସ୍ନାନ ସାରି ମାତାଙ୍କ ସମାଧିମନ୍ଦିର ମାର୍ଜନା କରି ଚନ୍ଦନ ମଣ୍ଡନ ଏବଂ ଇନ୍ଦୁମତୀ ମନ୍ଦିରରେ ପୁଷ୍ପଦାନ କରି ଉଆସକୁ ବାହୁଡ଼ିବା ଦୁଇ ଘଡ଼ି ଦିନ ଅତୀତ ହୋଇଥାଏ। ତହିଁ ଉତ୍ତାରେ ଦେବାର୍ଚ୍ଚନା ଓ ଗୀତା ପାଠରେ ସମସ୍ତ ପୂର୍ବାହ୍ଣ ଅତିବାହିତ ହୁଏ। ଅପରାହ୍ଣରେ ବିଷୟକର୍ମ ତତ୍ତ୍ୱାବଧାନ, ସାୟଂକାଳରେ ସନ୍ଧ୍ୟାବନ୍ଦନାଦି ପରେ ବିବିଧ ଶାସ୍ତ୍ରାଲୋଚନାରେ ରାତ୍ରି ଦ୍ୱିପ୍ରହର ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ କଟିଯାଏ।